Nejat Elibol

YIKIK EVDE DÜŞ

KORAL

KORAL YAYINEVİ ■ YIKIK EVDE DÜŞ ■ Nejat Elibol

Nejat ELİBOL

YIKIK EVDE DÜŞ

Koral Yayınları : 13

1. Baskı : Şubat 1991

Dizgi : DTR Ajans 513 17 93
Baskı : Aydınlar Matbaası
Kapak Baskı : Aydınlar Matbaası
Kapak tasarım
ve illüstrasyon : Remzi Oğuz Yılmaz

Montaj: Mehmet AYDIN

Yönetim ve Yazışma Adresi
Nakilbent Sok. No.49
Giriş Kat D.2 Sultanahmet-İST
Tel: 517 31 35

I. BÖLÜM

O cuma sabahından altı ay önce, bir gece geç saatlerde evine dönerken az ötesinde kurşun sesleri duymuş, uzun bir süre bu olayın etkisinden kurtulamamıştı. Gaziosmanpaşa'ya, eski çalıştığı fabrikadaki arkadaşıyla görüşmeye gitmişti. Birlikte bir grev yaşamışlardı. Önceleri sık sık buluşuyorlardı. Büyükçe bir kahvede oturur, uzun uzun sohbet ederlerdi.

Gece dönüşte Berec fabrikasının önünde, askerler bindiği minibüsü durdurmuşlar ve içinde bulunan yolcuları aşağıya indirmişlerdi. Herkes bu emre uymuş, ellerini kaldırarak yolun kenarındaki duvara dayamıştı. Silahların üstüne doğrulduğunu görünce biraz heyecanlanmış, aklına işyeri kimliğinin nüfus kağıdı yerine geçip geçmeyeceği gelmişti. Asker kimliğine baktığı sürece soğukkanlı olmaya çalışarak bakışlarını başka tarafa çevirmiş; ona uzun gelen dakikalardan sonra kimlik geri verildiğinde derin bir soluk almıştı. İçlerinden bir kişiyi alıkoymuşlardı. Kimliği yoktu herhalde. Arama bitince herkes minibüse doluşmuştu.

Vapura, oradan da otobüse binip evinin sokağına gelinceye kadâr, artık geceleri sokakta olmanın rahat olmadığını düşünmüştü. Tren yoluna sapan kavşaktaki sokak lambası uzun zamandır bozuktu. Ama o anda patlayan iki el silah sesi olmasaydı bu sokak lambasının bozuk olduğunun farkına bile varmayacaktı. Karanlığın içinden silah sesleri ardı ardına patlamaya devam etti. Yolun yan tarafındaki çalılıklara attı kendini. Tren yolunu caddeden ayıran parmaklıkların dibindeki çalılıklara... Çalılıklar onu saklayamayacak kadar kısaydı. Karanlığı

dinledi. Tabanca sesleri kesilmişti. Yüreğinin güçlü bir şekilde attığını hissediyordu. Oturduğu apartman biraz ilerdeydi. O sırada üst katlardan birinin ışığı yandı. Apartmanın kapısına ulaşması için caddeden sola dönüp toprak yola girmesi gerekiyordu. Tam da silah seslerinin geldiği yerden. Sessizliği dinledi yeniden. Her an bir polis arabası gelebilir diye düşündü. Aklına gelen bu düşünce olmasa uzun süre kıpırdamayacaktı yerinden. Yanıbaşından hızla gelip geçen trenin gürültüsü yüreğini ağzına getirmişti. Tren durup onu alsa, bir an için buradan uzaklaşsa!... Ayağa kalkıp tüm kasları gergin, kulağı tetikte, hızlı değil; yavaş da değil, yürüdü. Apartmanın önündeki ışık onu aydınlattığında, adımlarını biraz sıklaştırdı. Dönüp geri baktı: birşey göremedi. Apartmanın kapısı kapalıydı. Üç anahtarın arasından kapınınkini bulana kadar heyecanı dinmedi. Kapıyı kapatıp içeri girdiğinde birazcık olsun güven duygusu gelmişti içine.

...

Yorucu bir iş günüydü. Ertesi gün erkenden kalkacağını, işe yetişmek için yollara dökülecceğini düşünmek bile istemiyordu. Yemeği yedikten sonra bir ağırlık çökmüştü üstüne. Şimdi kanepenin üstüne uzansa, biraz sırtını dinlendirse, hemen uykusu gelecekti, biliyordu. Hava almak için balkona çıktı.

Sonbahar onu her zaman hüzünlendirirdi. Aşağıda uzanan yol daha bir sessiz şimdi. Ya da ona öyle geliyor. Saat dokuz otuz... Demiryolunun kenarındaki asfalt yol bu saatlerde hiçbir zaman işlek olmadı zaten. Balkondan baktığında tek tük elektrik direklerini, ileride istasyona varan rayları, çam ağaçlarıyla kaplı boş arsayı görüyor. Arsa yola nazaran daha karanlık. Ağaçların arasında yıkık dökük, harabe bir ahşap bina var. Bu bomboş yolu seyretmesini seviyor. Elektrik direğindeki lambanın çıkardığı cızırtıyı duyuyor gibi... Lambanın ışığı belli bir bölgeyi aydınlatıyor, ondan sonrası gittikçe karanlığa bürünüyor. Oturduğu binanın sağ yanında ise okul var. Geniş bir alana kurulu, bahçesi ağaçlarla kaplı... Kız lisesi burası. Şimdi orası da tam bir sessizlik içinde.

İleride raylar aydınlandı. Gelmekte olan banliyo treniydi bu. Gittikçe yakınlaşan bu ışık süzmesi çevreyi yalnızlığından kurtaramadı. Tren bu saatlerde fazla kalabalık değil. Camdan dışarısını seyredenler gelip geçtikleri o kısa sürede buraların farkına bile varmıyorlar belki de... Trenin raylarda çıkardığı gürültü kısa zaman sonra bitti.

Gökyüzü bulutlu. Hiçbir yıldız gözükmüyordu. Rüzgarın estiği de söylenemezdi. Mutfağın ışığı yandı. İçinde bulunduğu yalnızlıktan sıyrılıverdi birdenbire. Balkonun demirlerine dayadığı koluna yaslanmış öylece bekledi. Az sonra balkonun kapısı açıldı.

— Hayret, bu gece erken yatmıyorsun?.

Eliyle yanına gelmesini işaret etti Songül'e. "Çocuk uyudu" dedi Songül. "Hava biraz serin, üşümüyor musun?"

— Oğuz, ben içeri giriyorum. Sen oturacak mısın?

Karısının kısa saçlı bu hali hoşuna gidiyordu. Çocuksu bir hava veriyordu, onunla konuşup, o anki büyülü havayı bozmak istemiyordu. Tekrar yola dikti bakışlarını. Mutfağın ışığı açık kalmıştı. Vazgeçti oturmaktan. Balkonun kapısını açıp, içeri girdi.

İçeri girer girmez nedenini anlayamadığı bir sıkıntı çöreklendi yüreğine. Ne de çabuk geçiyordu zaman. Hiçbir şey yapası gelmiyordu. Eskiden eline bir kitap alır, saatlerce okurdu. Uzun zamandan beri bırakmıştı okumayı. Şimdilerde sadece gazete okuyordu. Songül'le okudukları kitap üstüne uzun uzun tartışırlardı. Ne olmuştu böyle? Yine o eski günlere dönmek, bu uyuşukluktan kurtulmak istiyordu. Bir türlü başlayamıyordu ama. Televizyon seyretmek, ya da hayallere dalıp kanapede uyuklamak daha kolayına geliyordu. Bu da içindeki sıkıntıyı artırıyordu. Yazın yaşamıyordu bu duyguları. Denizdi, yazlık sinemaydı, akşam yürüyüşleriydi, güzel geçiyordu günler. Bütün bunlar işyerinin monotonluğunu, sıkıcılığını, unuttururdu ona.

Bir torba balık vardı Kahraman'ın elinde. Hepsi aynı boyda ve büyüktüler. Pompacı Kahraman'ın aldı elinden balıkları. "Bunları sen mi tuttun?" diye sordu ona. "Deniz balık kaynıyor," dedi Kahraman. "Bizim hatunun canı balık istemişti, keşke ben de çıksaydım balığa," dedi Oğuz.

Denizi gördü. Gerçekten de çok balık vardı. Sanki hepsi birbirine değecek gibi. Elini uzatsa da birkaç tane alsa...

Uyandığında, gözlerini kapatıp balıkları bir daha görmeye uğraştı. Rüyaymış... Balık görmek kısmettir diye düşündü. Geceden yüreğinde oluşan sıkıntının bir an için dağıldığını hissetti. Işığı yakıp saatine baktı. Saat gecenin ikisiydi. Mutfağa gidip bir bardak su içti, oradan da helaya uğradı. Sıkışan kasıklarının boşaldığını duyunca rahatladı. Her gece kalktığında yaptığı gibi çocuğun odasına uğradı. Herşey yolundaydı. Usulca karısının yanına uzandı. Balıkları bir daha görebiir miyim, diye gözlerini yumdu. Niye Kahraman'ın elindeydi balıklar? Çok geçmeden derin bir uykuya daldı.

...

Rakamları fosforlu olan saate uzandı. Cız etti yüreği. Kalkmasına on dakika vardı. Yan dönüp karısına sarıldı. Canı hiç kalkmak istemiyordu. Saat altıda kalkılır mıydı? Dakikalar geçti. Saatin zili çalar çalmaz kapattı.

Bir süre oturdu yatakta. Sonra eliyle perdeyi araladı. Gökyüzü kapalı mı açık mı, anlayamadı. Uzun uzun esnedi. Pijamasını çıkarıp, donla banyoya gitti. Birkaç kez su vurdu yüzüne. Karısının işe gitmesi için bir saati daha vardı. Saati yediye kurup bıraktı sehpanın üstüne. Biraz daha gecikirse vapura yetişemeyecekti. Alelacele pantolonunu giydi. Kapıyı kapar kapamaz merdivenlere koştu. Ayakkabılarını bile bağlamamıştı.

Apartmanın kapısında polis ve askerleri görünce şaşırdı. Önemsemeyen bir tavırla, yanlarından geçip dışarı çıkmak istedi. Askerlerden subay olanı durdurdu onu. Belli belirsiz bir sıkışma duymuştu yüreğinde.

— Bugün dışarı çıkmayacaksınız, dedi subay. Sokağa çıkma yasağı var. Geri dönün.

"Neden", diyecekti. "Soru sormayın, hemen geri dönün", dedi polis. "Abdurrahman Ilgın hangi katta oturuyor?" diye sordu subay. Yanıt yerine birşeyler geveleyip durdu. Yalnız yüreğindeki sıkışma biraz geçmişti.

Çok beklemeden merdivenlere yürüdü. İlkönce yavaş, ikinci katı geçtikten sonra, basamakları, ikişer üçer atlayarak, yukarı çıktı. Subay, polise göre daha genç gibi gelmişti ona. Kapının zilini uzun uzun çaldı. Songül uyanmıyordu. Bir iki de yumruk vurdu kapıya. Neden sonra içerden ayak sesleri geldi.

— Ne var, ne unuttun yine?

Songül'ü kenara iterek hızla salona geçti. Karısının uykusu açılmıştı iyice. Radyoyu açar açmaz; "çabuk gel", dedi ona.

— Ne oluyor, ayakkabılarla niye giriyorsun salona?

— Ben de bilmiyorum ne olduğunu.

Salonun aralığından dış kapının açık olduğunu gördü.

— Kapıyı kapat, kapıyı!..

İçerdeki odadan çocuğun sesi duyuldu. Songül, hemen yanına gitti. Az sonra kapıdan seslenerek radyoyu kısmasını söyledi Oğuz'a. Bir süre durdu çocuğun yanında. Poposundan tutarak salladı. O da epey meraklanmıştı. Ama çocuğun bir saat öncesinden uyanmasını istemiyordu. Derken çocuk uykuya daldı yeniden. Kapısını usulca kapattı.

— Yavaş ol, çocuk uyanacak.

— Darbe olmuş! Askerler yönetime el koymuş. Marşlar çalıyor radyo. Az önce bir bildiri okudular.

Bir hayli heyecanlıydı Oğuz. Bugün, işe gitmeyeceklerdi demek. Küçük bir sevinç duydu içinde bunun için. Doğruca balkona çıktı. Askerler yönetime el koymuş. Ne olacak şimdi? Şaşkınlık içindeydi. Monoton günlerin içinde birden bire olan bu değişiklik onu heyecanlandırmıştı. Aşağıdaki yola baktı. Yol bomboştu. İşte o zaman, içinde duyduğu heyecanın yanında belli belirsiz bir tedirginliğin büyümeye başladığını hissetti.

Songül geldi yanına:

— Parti liderlerinin hepsini tutuklamışlar. Şimdi radyo söyledi. Sen nasıl döndün geri?

— Kapıda askerlerle karşılaştım. Dışarı çıkartmadılar. Sokağa çıkma yasağı varmış.

— İçeri gir, boşuna durma balkonda.

Kapının vurulduğunu duyar gibi oldu. Yüreği sıkıştı yeniden. Doğruca içeri gitti. Hiç kıpırdamadan kapıyı dinledi. Birden aklına kitaplar geldi. Soluğunu tutmuştu adeta. Kapının ötesinde hiçbir ses yoktu. Deliğe dayadı gözünü. Göremedi kimseyi. Bir önceki askeri darbede de böyle olmuştu. Onyedi yaşındaydı o zaman. Askerler evleri aramışlardı. Babası bütün kitaplarını toplayıp yakmıştı. Dayanamadı, kapıyı araladı. Koridor bomboştu. Usulca kapattı. Radyoda marşlar çalıyordu hala. İçeri geçip kitapların yanına gitti. Ne kadar sol kitap

varsa, ayırdı.

— Songül, ne yapalım bunları?

Karısı sakindi oldukça.

— Hemen gelip bizim evi mi arayacaklar?

Hiç yanıt vermedi karısına. Bir an için kendi de yaptıklarını anlamsız buldu. Tıpkı babası kitaplarını yaktığında anlamsız bulduğu gibi. Ancak yüreğindeki tedirginlik geçmiyordu bir türlü. Beklemekten başka yapacakları hiçbir şey yoktu. Her an kapının zili çalabilir, askerlerle karşılaşabilirlerdi. Beklemek...

İçerden çocuğun sesi... Unutmuşlardı onu.

— Ayşe uyandı, dedi Songül. Artık uyumaz.

Saat 07.00 olmuştu. Kapının dışında derin bir sessizlik yaşanıyordu. Oğuz, pencerenin önündeki kanepeye oturmuş, az öncesine göre biraz daha sakinleşmiş, dışarısını seyretmeye koyulmuştu. Karısı, çocuğun yanındaydı. Radyoda, marşlara sık sık ara veriliyor, askeri yönetimin bildirileri okunuyordu. Aşağıdaki yoldan bir askeri cip geçti. Bugün dışarı çıkılmayacak! Karışık duygular içindeydi Oğuz. Bu zorunlu evde oturuş daha şimdiden sıkmaya başlamıştı. Ya birkaç gün sürerse. Birden evde fazla yiyecek olmadığı geldi aklına. Hatta kahvaltıda yiyecek ekmek bile yoktu. İçinde oturdukları dörtduvarla çevrili, kapısı kapalı ev pek güvenceli değildi artık. Zil her an çalabilir, güvencesi bozulabilirdi. Üstelik dışarı çıkıp ekmek almak gerekiyordu. Ah bir gazete bulabilse... Mutfakta karısı, çaydanlığa su dolduruyordu. Karnının acıkmış olduğunu farketti. Hergünkü yaşamın başlaması biraz rahatlattı onu. Kapının çalınacağı düşüncesi şimdi yersiz gelmeye başlamıştı. En son beş yıl önce bir grev olayı geçmişti başından. Beş yıl önce başlamış, aralıklı üç yıl sürmüştü. Bir askeri araba daha geçti yoldan. Kanunsuz direnişten mahkemeye verilmiş, altı ay ceza almış, o da para cezasına çevrilmişti. Dakikalar geçtikçe, bütün bunların, kapının çalması için bir neden olamayacağını düşünüyordu. Hatta, böyle yersiz korkulara kapıldığı için kendine kızmaya başladı. Mutfağa karısının yanına gitti.

— Çay koyuyorsun ama ekmek var mı?

— Evvelsi günden kalan biraz bayat ekmek var.

Karısının beline doladı elini. Saçlarını, çenesiyle yukarı doğru ittirip, boynunun arka tarafına bir öpücük kondurdu. Songül usulca onun kollarından kurtulup, ısınması için ekmek ızgarasını ocağa koydu. Oğuz, tekrar onun yanına gittiyse de, vazgeçti sarılmaktan. Ne yapacağını bilememekten kaynaklanıyordu belkide bu hareketleri.

— Çakıldık kaldık eve. İşe gitmekten iyidir yine de.

— Sen dışarı çık, bak bakalım, dedi Songül. Belki sokak arasına çıkılmasına izin verirler. Bütün milleti evlerine hapsedemezler ya.

— Askerler tarafından götürülmek istiyorsan sen çık. Benim sıkıyönetime gitmeye niyetim yok.

— İyi, ben çıkarım. Ne yapacaklarmış ki bana?

O'nun bu inat hali hoşuna gidiyordu Oğuz'un. Kimi zaman alabildiğine uysal, kimi zaman da alabildiğine dik kafalıydı. Karakterindeki bu iki zıt yan bazen şaşırtıyordu Oğuz'u. Belki de böyle olmasa bu kadar hoşlanmazdı ondan.

— Biraz vakit geçsin ben inerim aşağıya. Seni götürmelerine katlanamam doğrusu. Yoksa çocuk da bulaşık da benim başıma kalır dedi gülerek.

Karısı; "Ha! Sen işin doğrusunu söyle", dedi.

Kahvaltıda çocuk huysuzluk etti. Başka zaman olsa onunla oynar, ne yapar eder yemeğini yedirirdi. İçindeki duygular tahammülsüz yapıyordu onu. Radyoda spikerin o tek düze sesini anlayabilmek için bağırdı çocuğa. Susturamayınca da elinde ekmeği salona geçti. Aynı bildiriyi tekrarlıyorlardı.

Saat 10.00'a doğru sokakta tek tük insanlar görülmeye başlandı. Fırının olduğu yerden elinde ekmek olan birkaç kişi geçti.

Oğuz; "Ben aşağı iniyorum", dedi Songül'e. Merdivenlerde kimseye rastlamadı. Kapıdan çıkar çıkmaz tuhaf bir duyguya kapıldı. Yasak bir dünyaya adım atıyor gibi gelmişti ona. Ya da uzun zaman hapis kalmış da yeniden dışarı çıkıyormuş gibi. Fırının önündeki uzun kuyruğu görünce şaşırdı birden. Sanki hiçbir şey olmamış... Bir bekçi

ile dört tane komando elbiseli askeri görmese inanacaktı bu düşüncesine. Kuyruğun biraz ilerisinde bir cemse duruyordu. İçinde iki asker oturuyordu. Komando eri bağırıyordu: "Yarım saate kadar kimse kalmayacak fırının önünde!" Orada bulunanların hiçbirinden ses çıkmadı. Bekçi kuyruğun önündekilere; "Kimse ikişer ekmekten fazla almasın", diyordu. İçlerinden biri; "altı nüfusum, iki ekmek yetmez bana" diye söylendi. Bekçi, askerlerin duyamıyacağı bir sesle: "Bizim hiçbir yetkimiz yok". Askerleri göstererek: "Onlar ne derse onu yapıyoruz. Şimdi onların sözü geçiyor", dedi. Oğuz, yarın saatte sıranın kendisine geleceğini hiç zannetmiyordu ama, başka çaresi olmadığından sıraya girdi. Askerler, kuyruktakilerle sadece emir yağdırmak için konuşuyorlardı. Bunun dışında alışılmamış, sessiz bir kuyruktu bu. Herkesin uysal bir görünümü vardı. Az sonra bir polis arabası gelip fırının önünde durdu. İçinden bir polis inip, askeri cemsenin önünde oturan astsubayla bir şeyler konuştu. Aracın önündeki astsubayı, o zaman farketti Oğuz. Kuyruk, yavaş ilerliyordu. Bekçinin, iki ekmekten fazla almasın kimse, demesine rağmen üç, hatta dört ekmek alan bile vardı. Saatine baktı. On dakikası geçmişti bile. Önünde yirmi kişi vardı sıra bekleyen. Bir yandan askerlere bakıyor; yirmi dakika sonra milleti dağıtacaklar mı diye geçiriyordu aklından. Fırıncıyla arasında dokuz kişi kalmıştıki askerlerden biri, ikiden fazla ekmek vermemesini, söyledi fırıncıya. Asker böyle demeseydi Oğuz'da en azından dört ekmek alacaktı. Polis arabası, gerisin geri dönüp az ileride ki, ara sokağa saptı. Asker, "sırayı bozmayın", diye bağırıyordu. Güç bela ekmeği alabildi. Tam eve dönüyordu, kısa boylu er, kesinlikle ana caddeye çıkmayın", diye uyardı. İnsanlar da bu emre, sessizce uydular. Sadece, askerlerin sesi duyuluyordu. Bazıları, çevresine bakmaya bile korkuyordu. Herkes ekmeği elinde bir an önce evvel kaçmaya bakıyordu. Ne olmuş, ne bitmiş diye sormuyordu hiç kimse birbirine. Oğuz da hızlı adımlarla, uzaklaştı oradan.

O gün dış Dünya ile bağlantısını radyo sağladı bir tek. Radyo yalnızca askeri yönetimin, bildirilerini veriyordu.

...

Pazartesi sabahı yaşam normale dönmüş gibiydi. Vapurda kimisi uyuyor, kimisi gazetesini okuyordu. Vapur iskeleye yanaştığında insanlar alelacele iniyorlar, otobüslere ya da servis arabalarına koşturuyorlardı.

Oğuz Gürkan'ın içinde yenemediği bir merak vardı o sabah. Bu merak, zaman zaman umutsuzluğa dönüşüyor, kâh tedirginliğe bırakıyordu yerini. Gördüğü tek şey insanların bu durumu kabullenmiş olduğuydu. Fabrika servisinin elli yaşını aşmış şoförü onun bu kanısına yardımcı olmuştu hatta. Şoför Hacı Orhan, o gün uykusunu almış, traş olmuş günlerinden birindeydi. Arabanın tekerlekleri, Galata köprüsünün bağlantılarından geçerken sarsıldığında, "askerler gelmeseydi, memleket iç savaşa sürükleniyordu" diye bitirmişti sözünü. Saat sabahın yedi yirmidördüydü. Araba hergün aynı saatte geçerdi köprünün üstünden. Eminönü'nün Cağaloğlu'ndan inen yolla kesiştiği yerde yayalar otobüsün önünü kestiler. Bir tanesi neredeyse otobüse çarpıyordu. Hacı Orhan arabanın içinden bir küfür savurdu. Arkasından yorumunu yaptı hemen. "Sallandıracaksın bunlardan bir iki tanesini, bak nasıl düzen sağlanır o zaman. Kazancı Eşref de tasdik etti onu. O ön koltuğun sağ tarafında otururdu her zaman. Şoför Orhan ne söylese onaylardı.

Hacı, yayaların tamamiyle geçmesini beklemeden sürdü arabasını. Araba sahil yoluna vurdu. Alabildiğine süratli gidiyordu. Oğuz Gürkan, Yenikapı açıklarında sahilde dört kişinin ikişer ikişer karşılıklı tuttukları torbayı yere vura vura beşik sallar gibi salladıklarını gördü. Bir, iki haftadan beri rastladığı bu insanların ne yaptıklarını bir hayli merak ediyordu. Denizle ilgili bir şey olmalıydı ama ne, bilemiyordu.

...

Petrol için sıra bekleyen tankerler daha sabahtan uzun kuyruklar oluşturmuşlardı. Anonstan duyulan anlaşılmaz ses tankerlerin plâka numaralarını okuyordu. Tam bir karmaşa vardı deponun önünde. Giriş kapısındaki bekçi adeta birbirine girmiş, bir adım öteye gitmesi mümkün olmayan tankerlerin arasında çaresiz duruyordu. Önceden gelen iki servis arabası dışarı çıkmak istiyor, kördüğümü daha da çözülmez hale getiriyordu. Hacı Orhan, yan camdan başını çıkararak, önündeki tankerlerin şoförlerine bağırdı. Bağırması hiçbir işe yaramayınca öfkeyle arabanın motorunu kapattı. "Bu yol açılmaz!" dedi. "Her sabah aynı şey, bir türlü düzene koyamıyorlar." Otobüste oturanlara kırk dakikalık yoldan sonra rehavet çökmüş olacak, kimse yerinden kıpırdamamıştı.

— Ne bekliyorsunuz? Görmüyor musunuz, kapanmış yol!

Kazancı Eşref; "inelim bari" dedi. Halâ yol açılır umuduyla başlarını ön cama uzatanlar, onun arkasından ister istemez indiler. Tankerlerin arasından geçip, kapıya doğru birerli sıralar halinde yürüdüler.

Girişteki kalabalığın aksine, deponun içinin boş bir görünümü vardı. Kapıdan geçmeyi başaran arabalar doğruca tam karşıdaki dolum yerlerine gidiyorlardı. Müdüriyet binası sol taraftaydı. Binanın önündeki etrafı tellerle çevrili çiçekli bölge, tekerlerin yakıt izlerinin çıplaklaştırdığı o koca alana biraz olsun örtünmüş izlenimi veriyordu.

Arabadan inenler içeri girince, hemen sağa dönüp, kart basma saatinin önünde yığıldılar. Atelyelerin olduğu kısma varmak için, doğru devam edip, depo araçlarının park ettiği garajın yanındaki merdivenlerden aşağı inmek gerekiyordu. Oldukça dik olan bu demir merdiven, yağışlı havalarda kaygan olur, borudan yapılma korkuluğuna tutunulmadı mı basamakların hepsi birden inilmek zorunda kalınabilirdi. Merdivenleri iner inmez, duvar boyunca on metre kadar yürüdükten sonra atelyelerin bulunduğu kısma çıkılırdı. Burasının farklılığı ilk bakışta göze çarpardı. Üstüste yığılmış parça demirler, boru artıkları, bir köşeye toplanmış arızalı dolum kolları, helanın yan tarafındaki araçların yıkama yağlamaya girdikleri yüksek duvarlı bina, onun az ilerisinde hurdaya atılmış kamyonlar... Kamyonların üstünden onbin ton-

luk, otuzbin tonluk dev yakıt tankları gözükürdü. İlerideki uzun bacadan çıkan kara kara dumanlar, kazancı Salih'in arızalı, ömrünü doldurmuş kazanları yakmak için nasıl boğuştuğunu anlatırdı. Ambar binası, yıkama yağlamanın hemen arkasındaydı. İlk sıradaki atelye kaynak atelyesiydi. Sonra pompa tamir atelyesi gelirdi. Önünde yığılı keresteleriyle marangoz atelyesi, boya ve oto tamir atelyesi...

Oğuz Gürkan, cuma sabahı olanları pompa tamir atelyesindeki arkadaşlarıyla konuşmak için sabırsızlanıyordu. Onların ne düşündüklerini çok merak ediyordu. Beklediği gibi olmadı oysa. Atelyeye girer girmez çoğunun işe başlamış olduğunu gördü. Tezgahın üstünde arızalı bir akar-yakıt sayacı duruyordu. Atelye şefi Tahir usta ile Kahraman, sayacın parçalarını masaya dökmüşler, onları temizlemekle meşgüldüler. "Selamın aleyküm!" diyerek soyunma odasına geçti. Orada Mehmet Ali ile karşılaştı.

— Gazete aldın mı? diye sordu Mehmet Ali.

— Evet.

— Ben politika'yı alamadım. Sabah bayiye uğradım. Yasaklanmış.

— Arkadaşlar ne diyorlar, hiç konuştunuz mu?

— Kimsenin bir şey dediği yok. Herkes işinde. Gördüğün gibi.

— Cuma sabahı beni kapıdan döndürdüler. Daha dışarıya bile çıkmadan... Neye uğradığımı şaşırdım.

— Ben ağabeyimden öğrendim. Askerler kimseyi dışarı çıkartmıyorlar dedi bana. Onu da yoldan geri çevirmişler.

— Tahir Usta ne diyor?

— Dolum kolları takılacakmış. Sabahleyin geldiğinde ilk söylediği bu oldu. Müdür bu gün bitecek demiş.

Oğuz, gömleğini ve pantolonunu çıkardı. Ne zamandır yıkamayı düşündüğü yağ içindeki tişortünü giydi. Pantolonun ağı sökülmüştü. Fırsat bulduğunda dikmeye karar verdi.

— Arabada herkes sendikaya atıp tutuyor. Sendika sözleşmeyi imzalasaydı daha iyi haklar alacaktık diyorlar.

Oğuz, şaşkınlıkla baktı Mehmet Ali'nin yüzüne.

— İyi ama sendika nereden bilebilirdi darbenin olacağını. Eğer imzalansaydı bu sefer, bu paraya sözleşme imzalanır mı diyeceklerdi.

— Başka şeyler de söylüyor işçiler. 1 Mayıs yüzünden imzalanmadı diyorlar. 1 Mayıs'ı madde olarak sözleşmeye koymak istiyormuş sendika. Disk'in grevlerini desteklemek, hükümeti zor durumda bırakmak için imzalanmadı diyorlar.

— Bizim arkadaşların düşündükleri hep para, değil mi? Şu anda cebine girecek olan para! Sendikal haklar yok olmuş, önemli değil, 1 Mayıs umurlarında bile değil. Genel grev, adını ağızlarına almayacakları bir şey. İyi, öyle olsun. Durumumuzun ne kadar iyileşeceğini önümüzdeki günlerde göreceğiz.

— Ben de sana bir şey söyleyeyim, onlara göre kötü durumda olmalarının tek nedeni imzalanmayan sözleşme olacak. Gerçeği başka yerde aramayacaklar.

— Doğrudur. Sendika 1 Mayıs için, genel grev için mücadele ettiği zaman onlar katılmadılar. Olsun yine de birşeyler denendi.

— Tahir Usta birazdan çağırır bizi.

Bir an önce çalışmaya başlamalıydılar. Bundan sonra işleri sıkı tutacaklardı herhalde. Oğuz, bunları düşünmüyor ama hissediyordu. Çalışmaktan başka yapacak bir şey yoktu. Atelyeden Tahir Usta'nın sesi duyuldu. "Gelin de şu pompayı hep birlikte arabaya koyalım." "Tamam işte, gün doğdu buna. Eli ayağına dolaşır artık."

Hafta sonu rüzgar çıktı ve arkasından yağmur bastırdı. Ancak uzun sürmedi yağmur. Birden bire sakinleşti ortalık. Sokaklar yıkanmış gibiydi. Herkes evine çekilmişti. İşi olanların dışında kimseler yoktu dışarıda.

Artık daha erken kararıyordu ortalık. O gün hiçbir şey yapmamıştı Oğuz Gürkan. Pencere kenarına oturmuş, yağmurun yağışını seyretmiş, sokakta yağmurun altında dolaşmayı düşlemişti. Her tarafı uyuşmuş gibiydi. Bir tembellik çökmüştü üstüne. Bir ara eline bir kitap almış, bir süre sonra onu da okuyamaz olmuştu. Eve kapanmak canını sıkıyordu ama bu hareketsizliği bozmak da elinden gelmiyordu. Yağmur bile yağmaktan caymıştı. Pazar gününün akşamı çabucak gelivermişti işte. Ertesi gün yorucu iş günlerinden biri başlayacaktı. Sokak boyu evlerde lambalar yandı. Düşüncelere dalmıştı. İnsanlar evlerinde ne yapıyorlardı acaba? Her evin ışığı birbirinin yanıbaşındaydı. Her birinin ayrı dünyası vardı. Belki de yanılıyordu. Aynı dünyayı yaşıyorlardı belki de. Belli bir sınırın dışına çıkamıyordu insanlar. Bu insanların birbirinden haberi var mıydı acaba? Yeni gelen gün onları birarada olmaya zorlayacaktı. Tam karşısındaki evin ışığında birinin dolaştığını gördü. Bir an için pencereyi açıp, ona bağırmak, onun dikkatini çekmek istedi. Düştüğü yalnızlık duygusundan kurtulmak istiyordu. Düşüncelerinin saçmalığını anladı hemen. Neden böyle bir duyguya kapılmıştı. Bu sokağı daha önce de seyretmiş, evlerdeki ışıkla insanlar, ona bu kadar uzak gelmemişti. Bir an için dışarı çıkmak hayatın gürültüsüne karışmak istedi. Şu sıkıcı Pazar günü bitseydi bir an önce! Çözemediği bir duygu yarının da farklı olmayacağını hissettiriyordu ona.

Gecenin olmasını hem istiyor, hem istemiyordu. Uyumayı dene-

di. Karısı işlerini bitirmiş, çocuğun yanına uzanmıştı. Sabahtan onun yüzünden kavga etmişler, gün boyunca birbirleriyle pek konuşmamışlardı. Gözlerini kapatıyor ama olmuyordu. Doğrulup, pencereden dışarı baktı. Evlerin perdeleri kapanmış, kiminin de ışıkları sönmüştü. Sessizliği bozsun diye radyoyu açtı. Bir zenci şarkıcının duygulu sesi aldı götürdü onu odadan. Müzik ne tatlıydı. Sokağı da, yalnızlığını da boşverdi. Sözlerini anlayamadığı bu sesin içini doldurduğunu hissetti. Gözlerini kapayıp müziği dinledi.

Uyumuştu. Bir yerlerden gürültüler geliyordu; ne olduğunu anlayamadı. Gözlerini açmak istedi. Cızırtılı bir ses radyodan... Hayır! Asıl gürültü radyodan değildi. Düdük seslerine benzer sesler... Doğrulmaya çalıştı, başaramadı. Birkaç el silah sesi... Fırlayıp kalktı birden. Sesler dışarıdan geliyordu. Pencereden iyi göremedi. Sokakta birşeyler oluyordu. Odanın ışığı yanık kalmıştı. Dışarısını daha iyi görebilmek için ışığı söndürüp balkona çıktı. Aşağıda birileri koşuşturuyordu. Polis arabasına benzer bir araba sokağı boydan boya aydınlanmıştı. Birinin kaçmaya çabaladığını, dört polisin onu yakalayıp, copladığını gördü. Yüreğinin küt küt atışını duyuyordu şimdi. İçi polis dolu bir araba daha geldi. Sokak, polis arabalarının ışıklarıyla aydınlanmışdı. Yakalanan kişiyi görmeye çalıştı. Uzaktan seçemiyordu. Donup kalmıştı balkonda. Hiçbir tarafa kıpırdanamıyordu. Polislerin, yakaladıkları kişiyi kollarından sürükleyip götürdüklerini gördü. Biraz ilerideki terkedilmiş, yıkık eve götürüyorlardı. Sokaktaki diğer evlere baktı. Hepsinin ışıkları sönüktü. Bu kadar gürültüye rağmen kimse ne balkona ne de pencereye çıkmıştı. Herkes uyuyordu. Biraz sonra ekip otoları hareket etti. Hepsi yıkık evin önüne doluştular. Belki onbeş yirmi tane polis vardı orada. O an dışarı çıkıp, yakından görmek duygusuna kapıldı. Ancak korkusu engel oldu buna. Soluğunu bile almadan bekledi. Dakikalar geçti. Polis otoları hala oradaydılar. Bazı kısımları dökülmüş, bu terkedilmiş evin, yarısı kırılmış pencerelerinden birinde bir ışık parladı. Cılız bir ışıktı bu. Tam karşısındaki pencerenin lambası yandı. Hah! Tamam başkaları da farketmişti işte! Merakla beklediği halde perde açılmadı ve bir süre sonra da ışık söndü.

Birden aklına Songül'ü uyandırmak geldi. nasıl olmuş ta daha evvel düşünmemişti. İçeri geçti hemen. Karısı yatak odasında yoktu. Çocuğun odasına gitti, oradaydı.

— Songül kalk!

Heyecanla onu sarsmış, Songül'de neye uğradığını şaşırmıştı. Birden sıçrayarak fırladı.

— Ne var, ne oluyor?

— Songül kalk, dışarıda birileri var.

Songül gözlerini oğuşturarak uyanmaya, olanları anlamaya çalıştı. Oğuz'un telaşlı hali iyice kendine getirdi onu. Oğuz, kolundan tutup balkona götürdü.

Sokak karanlıktı. Hiçbir şey yoktu. Polis arabaları gitmişti. İlerideki terk edilmiş evde hiçbir ışık gözükmüyordu.

Songül dışarı baktı. Sonra da Oğuz'un yüzüne baktı. Hiçbir şey söylemeden içeri girdi. Oğuz'da arkasından.

– Songül, yemin ederim, az önce sokakta bir adamı yakaladı polisler. Üç polis arabası vardı. İlerideki eve götürdüler.

— Beni rahat bırak! Sen rüya görmüşsün.

— Songül, gördüm diyorum sana. Az önce sokak polis doluydu.

Songül hiç yanıt vermeden doğruca yatak odasına gitti. Yatar yatmaz battaniyeyi çekti başına kadar. Oğuz ayakta kalakalmıştı.

Sabahtan beri kavgalı oldukları aklına geldi. Yanıbaşına uzandı. Eliyle battaniyeyi çekti yüzünden. Omuzlarından kavrayıp kendine doğru döndürdü.

— Sana gördüm diyorum, niçin inanmıyorsun?

Songül, hızla kollarından kurtularak arkasını döndü. Başını yastığa gömdü. Oğuz ne yapacğına karar veremedi ilkin. Kalktı oturdu yatağın kenarında. Polis arabaları nereye gitmişti? O yıkık evden ayrılmışlar mıydı? İçindeki yatıştırılmaz merak büyümüştü. Tekrar balkona çıktı. Tamam işte, ışık yanıyordu. Polis arabaları yoktu ama ışık vardı. İyice emin olabilmek için dikkatlice baktı. Tam Songül'ü

çağırmak üzereydi; ışık söndü. Sanki, o kadar uzaktan farkedilecekmiş gibi hiç kıpırtısız durdu ayakta. Dakikalar geçti yanmadı ışık. Sonra beklemekten yoruldu. İçeriden bir sandalye çıkardı dışarı. Sandalyeye oturup, çenesini balkon demirlerine dayadı. Ne kadar süre geçtiğini bilmiyordu. Bir ara dalmış olacak tüm vücudu ürpermeyle uyandı. üşümüştü bayağı. Dışarı çıksa, yıkık eve bakmaya gitse!.. Bunun akıllıca olmayacağını düşündü. Biraz da korkuyordu. Aşağıdan iki köpeğin bağırtılarını işitti. Sokağın sessizliğini bir tek onlar bozmuştu şimdi. İçeri girdi. Doğruca salona gidip, pencerenin yanındaki kanepeye çöktü. Kollarını birbirine kavuşturup, beklemeye koyuldu. Görünürde hiçbir şey olmuyordu. Derken uyuyakaldı. Uyandığında gün ışımaya başlamıştı. Her tarafının tutulduğunu hissetti. Olanları hatırlamaya, kanepede ne işi olduğunu kendine sormaya başladı. Polis arabaları ve adamın yakalanışı gözlerinin önüne gelince dışarı baktı. Yıkık ev her zamanki haliyle yolun köşesinde duruyordu. Kalkıp saatine baktı. İşe gitmesine yarım saat kalmıştı. Bir an önce giyinip, dışarı çıkmaya, yıkık evin oraya gitmeye karar verdi.

Her şey sessiz. Görünürde kimse yok! İçeri girse mi? Evin her tarafı yıkık dökük olmasına rağmen mermer merdiven sapasağlam duruyor. Çamura bulanmamış. Kaldırımla arasında toprak bir kesim var üstelik. Eve kimseler gelmemiş gibi...

Hayal görmüş olamazdı. Merdivenleri birkaç basamak çıkıp öylece kaldı. Gecenin etkisi daha ileriye gitmesine engel oldu. Saatine baktı, varupu kaçıracaktı neredeyse. İçeriyi görmeye çalıştı. Yerlerde kırık tahta parçaları vardı. Üst kata çıkan tahta merdivenin ilk basamağı parçalanmıştı. Merdivenin hemen yanıbaşında patlak bir lastik top duruyordu. İçindeki merakla korku karışımı duygu bu kadarını yeterli gördü. Geri dönüp kaldırıma çıktı. Minibüs yoluna doğru hızlı hızlı yürüdü.

...

İşyerinde renkli gazetelere dönmüştü herkes. Sol görüşlü gazetelerin çoğu yasaklanmıştı zaten. Cumhuriyet okuyanlardan kimi artık almaktan vazgeçmişti.

Hiç bir yer güvenli gelmiyordu ona. Sokaklar, evler, işyeri...

Onbeş kişiyi birinci şubeden çağırmışlardı. Birileri, isimlerini vermiş olmalı. Gidenlerden biri kaynakçı Hayrettin. Hayrettin'in herhangibir eyleme karıştığını hatırlamıyordu. Ticaret servisinden Dursun! Oysa Dursun bir haftadan beri Cumhuriyet gazetesini almayı bırakmıştı. Bunu belli etmek içinse magazin gazetelerini hiç eksik etmiyordu elinden.

Oğuz, gazetesini ceketinin içine koyup, işyerine öyle getiriyordu. Atelyede de pek öyle ortalıkta bırakmıyordu. Geceki polisler geldi gözünün önüne. Polislerin arasında tek başına kalan O adamı düşündü. O'nun yerinde olmak istemezdi. Gayrettepe'ye çağrılanları duyunca bir hayli tedirgin olmuş, kimlerin çağrıldığını öğreninceye kadar rahat edememişti. bir sene önce bir saatlik iş bırakma eyleminde bulunmuşlardı. Mehmet Ali'nin kaynak atelyesine gidip, motorları kapattığını hatırladı. İşyerindeki politik tartışmaların dışında başka bir eylem geçmemişti başından. Tartışmalarda bile temkinli davrandığını hatırlıyordu. İnsanları ikiye ayırmıştı: Yanında konuşulabileceklerle, yanında konuşulmaması gerekenler. Hatta yanında konuşulabilecekler bile derece dereceydi. Geçmişteki grev günleri, sendika günleri hep geride kalmıştı. Geçmişi hatırladıkça bir hüzün yerleşiyordu yüreğine. Yürüyüşler, 1 Mayıs mitingleri, geceler... 1 Mayıs gecesi birçok fabrikadan işçilerle birlikte afiş yapıştırmaya çıkarlar, tüm işçi semtlerini afişlerle donatırlardı. İşçilerin, spor sergi sarayını hınçahınç doldurmaları da gitmiyordu gözünün önünden. Bağırmaktan sesleri kısılırdı. Bir anda bitmişti o günler. Yaşanmamış olamazdı. İşyerinde, o günlerden çok az kişiye bahsetmişti. Birkaç kişinin dışında kimseyi ilgilendirmiyordu. Onaltı kişi işten atılmıştı ve hiç kimse sahip çıkmamıştı onlara. Sendika içinde aynı görüşü paylaşınamanın dışlanmışlığını da yaşamıştı. Oysa hepsi, sömürünün olmadığı bir toplum özlemiyorlar mıydı?

Çay saatinde, Marangoz Cevdet, imamın karısıyla ilgili bir fıkra anlatınca dayanamadı. Cevdet, karının memelerinin tombulluğunu ballandıra ballandıra anlatıyordu. Araya girerek bazılarının şubeye çağrılmalarının nedenini sordu. Marangoz bir an susmak zorunda kaldı. İnsanların sorgusuz sualsiz evlerinden alınıp, götürüldüklerinden bah-

setti. Marangoz: "Fıkramıza turp sıktın", dedi. "Hep karı kızdan bahsedeceğimize biraz da bunlardan bahsedelim", dedi Oğuz. Sonunda dayanamamış, patlamıştı. Temkinli olmayı bir kenara bırakmıştı. "Karı kız olmazsa, dünyanın tadı olmaz oğlum!" Tartışmak istemiyordu aslında fakat başlamıştı bir kere.

— Konuştuğumuz konuların çoğu belden aşağı. Ne durumda olduğumuzu biliyor muyuz? Fabrikalardan birçok işçi tutuklandı. Biraz da bunlardan bahsedelim.

— Bunlardan bahsedenleri şubeye çağırıyorlar.

Kahraman, çayını bitirmeden kalktı, atelyeden dışarı çıktı. Oğuz, susmak zorunda kalmıştı. Çevresine bakındı. Herkes kalkmaya başlamıştı. Çoğu zaman duyduğu o tatsız duygu, biraz fazla ileri gittiğini söylüyordu ona. Yine de hırsını yenememişti. Daha sonra dolum kollarını takarken, Mehmet Ali: "Kahraman Usta'nın atelyeden dışarı çıkmasını istiyorsan, politikadan bahsedeceksin", di. "Adam dışarı nasıl çıkacağını şaşırıyor." "Ya diğerlerine ne demeli?" dedi Oğuz. "Sanki ben hiçbir şey söylemedim, hiçbir şeyden bahsetmedim. Marangozla ben konuştum, hepsi sustu."

Mehmet Ali ile Oğuz, kapatılan Politika gazetesinin birikmiş nüshalarını atelyeden yok etmek için epey uğraş verdiler. Önce yakmayı düşünmüşlerdi. Bu dikkati çekebilirdi. Götürüp denize atsalar, deniz bir hayli uzaktı ve koca tomarı görürlerdi mutlaka. En sonunda akıllarına kalorifer borularının olduğu kanal geldi. Atelyenin arka tarafında böyle bir kanal vardı. Öğle saatlerinde ortalıkta pek kimse dolaşmıyordu. Oğuz nöbet tuttu. Mehmet Ali atelyenin arka tarafına geçerek, gazeteleri kanala tıkıştırdı. İkisi de bir hayli heyecanlanmıştı.

Tahir Usta, son günlerde çalışma temposunu alabildiğine artırmıştı. Pompa tamir işlerinden başka nerede angarya, pis işler var üstleniyordu. Öğlenleri de kütük gibi uyuyordu. Atelyenin küçük odasındaki maviye boyalı tahta kanepe o'nundu. Karşısındaki kanepe de Kahraman'ın. Oğuz, kırık dökük koltuğa oturur, uykusu gelene kadar gazete okurdu. Tahir Usta uykusunda arasıra yellenirdi. Bazen nefes alması zorlaşır, şişip alçalan göbeğinin ritmi horultularıyla bir olurdu.

...

Gece olunca balkona çıkıp, yıkık evin olduğu yere bakmadan edemedi. Sanki orada ışık görmeyi istiyor gibiydi. Ayşe o gece huysuzluk ediyordu. Songül, yatağına yatırmış, çocuk uyumamıştı. Oğuz, arabasına koyup bahçeye çıkardı. Havalar yeniden ısınmıştı. Çocuk, bahçenin temiz havasına çıkınca biraz sakinleşti. Çam ağacının altına kadar götürdü onu. Bahçe duvarının dibine geldiğinde tam karşısında terk edilmiş evi gördü. Karanlığın içinde öylece duruyordu. Yavaş yavaş saçma gelmeye başlayan fakat engel olamadığı bir duyguyla evi incelemeye koyuldu. Orada, o vaziyette ne kadar kaldığını bilmiyordu. Çocuk aklına gelince birden, onun uyumuş olduğunu gördü. Üşümüş olmasın?.. Alelacele eve geri döndü.

Songül, gece boyunca bir tek kelime konuşmamıştı onunla. En sonunda dayanamayıp yanına gitti. Okuduğu gazeteyi çekip aldı elinden. Bakışlarını çevirince yan tarafa geçti. O ne tarafa gitse Songül bakışlarını öteye çeviriyordu. Gittikçe daha hızlı hareket etmeye başladı. Yakaladı sonunda. Songül, gözlerini kapattı bu kez. Bekledi, bekledi... O gözlerini açınca dilini çıkardı. İşte gülmüştü! Bundan güç alarak öpücüklere boğdu onu. Songül, uysalca sokuldu ona...

...

Birdenbire uyandı. Dakikalarca gözleri açık kaldı. Odanın karanlığına gözlerini alıştırmaya çalıştı. Karısı arkasını dönmüş uyuyordu. İçinde anlayamadığı bir his balkona gitmeye zorluyordu onu. Uyumaya çalıştı; uyuyamadı. Uzun süre hiç kıpırdamadı yatakta. Kendi kendisiyle adeta bir savaş veriyordu. Sanki balkona gidip baksa herşey hallolacak ve mışıl mışıl uyuyacaktı. Artık bu konuyu unutması gerektiğine inandırmayı çalışıyordu kendisini. İnat etti kalkmadı. Uyuyamadı ama. Uzun süre çalar saatin tik taklarını dinledi. Yattığı yerden perdeye baktı, hiçbir şey göremedi. Kalktı ve pencerenin yanına gitti. araladı perdeyi; yeşili andırır küçük bir ışık vardı. Bir ürperme geçti içinden. Perdeyi kapatıp, odanın içinde dolaşmaya başladı.Tekrar cama gitti. Evet, yanlış görmemişti. Cılız bir ışık yanıyordu. Camın kenarına oturup, bir sigara yaktı. Sokakta hiç kimse yoktu. Karısının öksürdüğünü duydu. Bir an kıpırtısız, öylece kaldı. Hayır, Songül'ü

uyandırmayacaktı. O anda kuvvetli bir ışıkla aydınlandı ilerler. Soluğunu tuttu. Bir araba durdu evin önünde. Sonra söndürdü ışıklarını. Balkona çıktı, daha iyi görebilmek için. Bir süre sonra araba hareket etti ve sokağın ötesinde kayboldu. Kararını verdi, dışarı çıkacak ve oraya gidecekti. Kararsızlığa düşmemek için hemen içeri geçip, pijamasının üstüne pantolununu giydi. Hırkasını giydi. Sokak kapısının anahtarını da aldı yanına. Gürültü etmiş, olacak, karısı uyanır gibi oldu. Bekledi sessizce. Sonra usulca kapıyı açıp, merdivenlerin ışığını yaktı.

Gecenin serinliğini hissetti içinde. Heyecanı gitgide artıyordu. Bir an için geri dönüp, sıcacık yatağına girmeyi düşündü. Uzaklardan gelen bekçi düdüğünün sesi ona gece sokağa çıkma yasağı olduğunu hatırlattı. Saat gece yarısını geçmiş olmalıydı. Koluna baktı. Saatini almamıştı. İçindeki merak geri dönmesini engelliyordu. Belki merak ta değildi. Belki her gece aynı şeyi yaşamak istemiyordu. İçindeki kuşkuyu yenmeliydi. Eve yaklaştıkça kalbinin atışları hızlandı. Ağaçların arasından geçip yola çıktığında balkondan gördüğü cılız ışığı kaybetti. Daha da arttı merakı. Kararsızlığa kapılmadan merdivenlerin başına kadar gitti. Tedbirli hareket etmenin doğru olacağını düşünerek evin arkasını dolaştı. İçeri girip girmemekte tereddüt etti. Derken parmaklarının ucuna basarak girdi içeri. Hiçbir yeri göremiyordu Üst kata çıkan merdivenin arka kısmında olmalıydı. Karanlığı dinledi. Çıt yok! Eliyle çakmağını arayıp buldu. Yakıp yakmamakta kararsız kaldı. Tüm cesaretini toplayarak yaktı ve söndürdü çarçabuk. Alevin parladığı o kısa an hemen önünde aşağı inen boşluğu gördü. O kısımda evin tabanının çökmüş gibi bir hali vardı. Bir adım daha atsa aşağı yuvarlanacaktı. Bulunduğu yere çömelip bir süre bekledi. Gözleri biraz alışmıştı şimdi karanlığa. Garip bir ses duydu. İniltiye benzer bir ses. Pür dikkat kesildi... Bekledi bekledi... Evet, iniltiye benzer bir ses geliyordu derinlerden. Derken ses kesildi. O an orada ne aradığını düşündü. Geri dönemezdi. Herşeyi göze alarak çakmağı yaktı. Önündeki boşluğun sağ tarafında taş bir merdiven gördü. İnmeye karar verdi. Aslında ışık dikkat çekebilirdi. İniltiden başka bir ses duymamıştı. Bir kaç basamak indikten sonra durup yeniden dinledi sessizliği. İnilti sesini duymuyordu artık. Ortalığı yeniden aydınlattığında, indiği yerin

geniş bir bodrum olduğunu gördü. Tam karşısında küçük bir kapı vardı ve önüne uzunlamasına, kalın bir tahta düşmüştü. Kapıdan içeri girmesi için eğilmesi gerekiyordu. El yordamıyla girdi içeri.

Karşısında biri vardı. Korkuyla geri sıçradı. Yerdeki bir şeye çarpınca az kalsın yuvarlanıyordu. Zar zor duvara tutunduğu o kısa sürede birilerinin onu yakalamasını ya da üstüne saldırmasını bekledi. Bekledi... Hiç bir şey olmadı. Karanlıkta ne ileri gidebilir, ne de geri dönebilirdi. Beklemekse daha korkutucuydu. Kalbinin atışları, duvarları birbirine vuruyordu sanki. Ani bir hareketle çakmağı ateşledi. Karşısında kollarından yukarı asılmış, ayakları zincirle bağlı, başı yana düşmüş biri duruyordu. Tam o anda yukarıdan gelen ayak sesleriyle paniğe kapıldı. Kafasını tahtaya çarparak dışarı çıktı. Gideceği yönü şaşırmıştı. Karanlıkta nereye gitsin? Üstlerden bir ışık vurdu aşağıya doğru. Son anda duvara dayalı bir tahta kapının arkasına attı kendisini. Az sonra merdivenlerden birileri indi. Birinin elinde telsiz olacak, cihazdan konuşmalar duyuluyordu. Soluğunu tuttu. Kapının kırıkyerinden olan biteni görmeye çalıştı. Kısa saçlı, bıyıklı bir adam vardı. Başını biraz yana alsa daha çok şey görebilirdi ama cesaret edemiyordu. Kilit sesine benzer sesler duydu. İçerdeki adamın inlediğini... Dışarı çıkarıyorlar gibi geldi ona. Dayanamayıp yana doğru kaydı. İşte o zaman gördü. Gelenler üç kişiydi. İri yarı adam omuzlarından kavramış, sürüklüyordu onu. Başı yana kaymıştı. Olamaz! O an boş bulunsa bağıracaktı. Geri çekilip gözlerini kapadı. Ellerini hareket ettirebilse yüzünü kapatacaktı. Yumruklarını sıkabildi sadece. Seyit'ti bu. Az önce yüzünü seçemediği kişi... Elfenerinin ışığında ne kadar benziyordu Seyit'e...

Merdivenlerden sürüklercesine çıkardılar onu. Işık gitgide uzaklaştı. Sonra karanlığa gömüldü herşey. Ona sonsuzluğa kadar sürecekmiş gibi gelen karanlığa.

Ne kadar süre geçti bilemiyordu. Düşünceleri donmuştu adeta. Bulunduğu yerden çıkmaya çalıştı. Dönemedi olduğu yerde. Ayağı takıldı çıkarken; kapıyla beraber devrildi. Çakmağı da düşmüştü elinden. Bilinçsizce hareket ediyordu. Sanki hep orada kalacakmış gibi bir umutsuzluğa kapıldı. El yordamıyla çakmağını aradı. Yumuşak

birşeylere değdi eli. Bulamayacaktı, çıkamayacaktı buradan. Dizlerinin üstüne oturup, iki eliyle birden aradı. Sert, ufak bir şeye değdi eli. Neyse bulmuştu. Yaktı. Geldiği gibi merdivenlerden yukarı çıktı. Birşeylere çarpmasına aldırmadan koşarcasına çıktı dışarı. İlerde ağaçların bulunduğu yere kadar koştu. Soluk soluğaydı. Nihayet yeterince uzaklaştığını düşününce dönüp geri baktı. Terkedilmiş ev olduğu gibi duruyordu. Kafası allak bullak olmuş bir halde eve döndü. İnanamıyordu olanlara.

Üşüyordu hava soğuk olmamasına rağmen. Gitti gardroptan bir battaniye çıkardı kendisine. Sarınıp yattı Songül'ün yanına. İyice sokuldu. Titremeye başlamıştı. Seyit'ti o, tanıyordu. Sivil polis olmalıydı üç kişi... Songül'ü uyandırsa mı? Hiç ama hiç ısınamamıştı. Uzanıp saati aldı; fosforlu ışığında, saatin üçü geçtiğini gördü. Sabah altıda nasıl kalkacak, nasıl gidecekti işe? Nereye götürmüşlerdi Seyit'i? Sorular kafasının içine üşüşüp duruyordu. Yumdu gözlerini, koyu karanlıkta kendine bir yol aramaya çalıştı. Yorgun düşmüştü.

Güçbela atlamıştı vapura. Denizin üstünde beklenmedik bir şey oldu. Dalgalar olduğu yerde dönmeye başladı. Denizin üstü kaynıyordu sanki. Derken vapur sürüklendi. Vapurun üst katındaydı. Gökyüzü kararmış, bulutlar da tıpkı deniz gibi hareket etmeye, gökyüzünde dönmeye başlamıştı. Vapurun son hızla karaya doğru gittiğini gördü. Vapurun içindekilere baktı. Herkes olduğu yerde sakin oturuyordu. Hiç kimsenin olanlara aldırdığı yoktu. İnsanların sakinliğine baktı. Kara gittikçe yakınlaşıyordu. Gökyüzünde şimşekleri andırır ışıklar çaktı. Bulutlar ikiye ayrılıyor, gökyüzü parlıyordu. "Batıyoruz, devrileceğiz!" diye bağırdı. Herkes sakin sakin oturuyordu. Vapur son hızla karaya çarptı.

Sıçrayarak uyandı. Ter içinde kalmıştı. Uyanırken bağırmış olacak, Songül de kalkmıştı. "Ne var, ne oluyor?" diye sordu. "Yok birşey, yok birşey. Kâbus gördüm herhalde." Üşümesi geçmemişti.

— Hasta mısın?

— Bilmem, iyi değilim galiba.

— Dur bakayım, ateşin var senin. Ne oldu birden böyle? Bugün

işe gitme sen.

— Gitmem gerek. Gitmezsen iki günlük yevmiyeni kesiyorlar.

"Songül" diyecek oldu, vazgeçti. Hiçbir şey anlatacak hali yoktu. O yorgun, bitmiş haldeki yüz, baygın düşmüş baş hiç gözlerinin önünden gitmiyordu.

Nasıl kalktığının, nasıl yola çıkıp minibüse bindiğinin, nasıl varupa ulaştığının, hiçbirinin farkında değildi. Hatırladığı birşey vardı: Terkedilmiş ev sabahın alacakaranlığında bütün yalnızlığıyla duruyordu. Servis arabası aldı götürdü onu. Yenikapı'da deniz kıyısında karşılıklı iki kişi çuvalları sallıyorlardı yine. O görmedi. Arabanın Hacı Kaptan'ı birşeyler anlatıyordu her zamanki gibi. O duymadı.

Çalışırken birara vidayı takacağı deliği bulamadı. İş gözünde büyüdü. Kimseye birşey söyleyemezdi. İnanmazlardı ona. Başında bir ağırlık vardı. Çay paydosunda birileri birşeyler konuşuyorlardı ama ne konuşuyorlar? Marangozun kahkahalarla güldüğünü görü. İnşaatçı Emin usta geldi. Kahraman, onun bacaklarını mıncıklamaya başladı. Emin usta çok huylanıyordu bu hareketten. Marangozda diğer taraftan sıkıştırdı. Adam elindeki çayı döküyordu neredeyse. "... çeğizin kalkıyor mu Emin Usta?" "Başlarım şimdi şakanıza." Böyle söylüyordu ama yerinde duramıyordu. Bütün herkes Emin ustaya yüklenmeye başladı. Herkes bir şey söylüyordu. "Bırakın adamcağızı, yaşlı adamdan ne istiyorsunuz?" "Ne yaşlı adamcağızı yahu!.. Söylesene Emin usta, gecede kaç defa ha? Kaç defa? " Gülmekten katılıyordu herkes.

Boğulacak gibi oldu. Suratlar çevresinde dönmeye başlamıştı. Mehmet Ali'yi gördü. O hiç konuşmadan çayını yudumluyordu. Kalkıp gitse şuradan. Oturdukları yer sigara dumanı olmuştu.

— Sen hiç katılmıyorsun bize yahu! Arada böyle şakalaşmakta gerekir. Hep ciddi konular olmaz.

Baş temsilci Ahmet, ona söylüyordu galiba. Yanıt vermedi.

— Bir çay daha içer misin?

— Hayır, içmeyeceğim.

Gürültülere dayanamıyordu. Kalkıp dışarı çıktı, helaya gitti. Yalnız başına kalmak istiyordu. Helanın kapısını sürgüledi. Pantolonu çıkarmadan çömeldi. Kafasının içi boş, hiçbir şey düşünmeden öylece duruyordu. Yerde taşların üstünde bir karınca gördü. Sudan öteye gidemiyordu karınca. Musluğu azıcık açtı. Su, üstüne yürüyünce, karınca geri kaçtı. İstese öldürebilirdi karıncayı. Kapattı suyu. Karınca bir türlü gidecek yönü bulamıyordu. Yan tarafta duran süpürgeden bir çöp kopardı. Karınca çöpe tırmanmaya çalıştı. "Hadi tırmansana, tırmansana, tırman da kurtul boğulmaktan." derken tırmandı ama hemen düştü. Uğraşmaya devam etti. Nihayet aldı karıncayı oradan ve köşeye bir yere koydu. O sıra helanın kapısı çalındı. "Tamam, çıkıyorum!" Baş temsilci Ahmet dikiliyordu kapının önünde.

Sakin, güneşli bir hava vardı dışarıda. Ne yapacağını bilemeden çevresine bakındı. Biraz ötesindeki elektrik fabrikası islim salıyordu. Fazla islim ortalığı gürültüye boğuyordu çıkarken. Daha ötelerde tarlalar uzanıyordu. Sürülmüş toprak yumuşak bir kıvrımla gökyüzü ile kucaklaşıyordu. Oralara koşmak, gökyüzünün başladığı yere varıp, yüreğindeki ağırlıktan kurtulmak istiyordu.

Öğleye kadar, bozuk dolum kollarını tamirle uğraştılar. Yemekhanede o gün kuyruk yoktu. Bölge müdürü gelmiş, dediler. Yemek kabını alan herkes masaya oturmuş bekliyordu.

Az sonra bölge müdürü girdi yemekhaneye. İşçilerden kimi ayağa kalktı. Bölge müdürü kadındı. Geldi, kendisine ayrılan en baştaki masaya oturdu. Eskiden olsa çatal kaşık sesleri olurdu. Şimdi herkes suskun, herkes beklemede... Aşçılardan ikisi devamlı bölge müdürünün masasına gidip geliyorlardı. Çiçekler konmuştu masaya. Herkes tedirgin bir bekleyiş içerisindeydi.

Otoriter sesiyle birdenbire girdi söze; ayağa kalkmadan, oturduğu yerden.

— Herşeyden önce bu depoda disiplin istiyorum. Disipline aykırı davranışlara kesinlikle müsamaha etmeyeceğim. Tuvaletlere bazı yazılar yazılmış, gerekirse herkesin elyazısını alırım, kim yazmışsa bulur çıkarırım.

Bağırarak konuşuyordu. Buyruk verir gibi... Kimse nefes almıyordu. Çoğu başını kaldırmaya bile korkuyordu.

— Ayağınızı denk alın. En ufak bir yanlış hareketinizde sıkıyönetime gidersiniz. Herkes işinin başında olacak. Kimse mazeretsiz işinin başından ayrılmayacak! Kimse şikayetini bana getirmeyecek. Toplu şikayetlerde bulunmayacaksınız. Şikayetler silsile yoluyla olacak. Önce en yakın amirinize dilekçe ile başvuracaksınız. Amiriniz gerekirse bir üst amire başvuracak. Son defa söylüyorum, en disiplinsiz depo burası. Bu deponun çalışmalarından hiç memnun değilim. Dışarda bir sürü işsiz var. Sizler şanslı kişilersiniz. Hiç kimseden işini aksatma diye birşey istemiyorum.

Sözlerinin etkisini ölçercesine bakışlarını masalarda dolaştırdı. Başka hiçbir şey söylemeden yemeğini yemeğe koyuldu. Uzun süre kimse yemeğini yemeye cesaret edemedi.

Oğuz, tatsız bir duyguyla baktı yemeğine. "En ufak yanlış hareketinizde sıkıyönetime gidersiniz." İstemeye istemeye çatalını batırdı önündeki böreğine. Uçsuz bucaksız tarlaları düşledi o an. Oturdukları yerden görünmüyordu tarlalar. Kendini burada, masaların arasında sıkışmış gibi hissediyordu. Bir huzursuzluk ve baskı vardı artık. Akşam olsa da evine gitse. Evine mi?.. Yüreğinin daha da sıkıştığını hissetti. Terkedilmiş evin bodrumu bir rüyaydı, gerçek olamazdı. Eli kolu bağlı gibiydi. Her yerde korku. Böreğini yiyemeden kalktı. Nereye gidebilirdi, nereye sığınabilirdi?

Yemekten sonra onbir kişi birden kaynak atelyesinde kâğıda oturdular. Dışarıdan gören onları kavga ediyor sanırdı. Birbirlerine lâf atıyorlar, güzel kağıt geldimi masaya hızla vuruyorlar, hepsi birden yenilenin üstüne çullanıyorlardı. Bölge müdürünün yemekteki konuşmasını unutmuş gibiydiler. Kanepenin üstü sandalyeler doluydu. Oğuz yan tarafa geçip, kanepeye uzandı.

...

Akşam iş dönüşünde terkedilmiş evin önünde polis arabalarıyla karşılaştı. Yolu kesmişlerdi. Polisin belindeki cop ne kadar uzundu. Dizini geçiyor, neredeyse ayak bileğine varıyordu. Durdu olduğu yerde.

Polis arabaları yolu kapatmışlardı. Okul kapısının önünde çocuklar top oynuyorlardı. Tam karşıdaki evin birinci katındaki balkonda iki kadın oturmuş çay içiyorlardı. Tuhaf olan, balkonda oturan kadınların polislerden tarafa bakmamalarıydı. Görmemiş olamazlardı oysa. İki sivil polis, arkası kapalı olan arabadan elleri ve ayakları zincirli bir kişiyi indirdiler. Kollarında tutup, sürüklüyorlardı. Gözleri de siyah bir bezle bağlanmıştı. Üst katlardan bir kadın pencereden çocuğuna sesleniyordu. Hiç kimse görmüyordu olanları. Donup kalmıştı. Gözleri bağlı olanı eve soktular. Ortalık kararmak üzereydi. Herşey herkesin gözü önünde oluyordu ve hiç kimsenin dikkatini çekmiyordu.

— Kimliğini göster, dedi polis.

İrkildi birden. Pantolonun arka cebinden çıkarıp gösterdi. Polis, kimliğini göstermesine rağmen bırakmıyordu onu.

— İşten dönüyorum, dedi.

— Gel benimle.

İlerideki kapalı arabanın önünde oturan eli telsizli sivile götürdü. Heyecanlıydı ama heyecandan ziyade olup biteni anlayamamıştı henüz. "Yolun başında dikilmiş duruyordu", dedi Polis, amirine.

— İşten dönüyordum, diye tekrarladı ona da.

— Nerede oturuyorsun?

— Şuradaki binada, dedi eliyle göstererek.

— Durma buralarda. Çabuk git evine.

— Olur.

Kimliğini alır almaz uzaklaştı yanlarından. Az daha polisler tarafından tutuklanacağı o an geldi aklına. Daha bir hızlandırdı adımlarını. Önce uzaklaşmaya bakmalıydı. Kafasını sonra toparlardı. Apartmanın kapısına varıncaya kadar dönüp bakmadı. Baktığında polis arabalarından bir tanesinin hareket ettiğini gördü. Soluk soluğa çıktı merdivenleri. Kapıyı ayağı ile tekmeleyerek hızlı hızlı vurdu. İçerden hiçbir ses gelmiyordu. Bir daha hızlı hızlı vurdu. Ses yoktu. Anahtarını aradı. Hay aksilik, anahtarını da almamıştı yanına. Songül, çocuğu almaya gidecekti diye düşündü. Tekrar dışarı çıkmak istemiyordu. Merdi-

venlerden ayak sesleri geldi. Kapıda kalakalmıştı öylece. Dönüp merdivenlerden aşağı doğru indi. Üst katta oturan yaşlı adamla karşılaştı. Aşağı kadar inmeyip, adamın yukarı çıkmasını bekledi. Öylece ne yapacağını bilemeden kararsız kalmıştı. Kendi kendini zor duruma düşürmüş olduğuna kızdı. Söylene söylene aşağıya indi. Songül, bir elinde çocuk, diğer elinde arabası kapıyı açmaya uğraşıyordu. Oğuz'u görür görmez, "yarın sıra sende", dedi. "Arabalar çok kalabalıktı, zor geldik."

— Yolda polislere rastladın mı?

— Sen, çocuğu kucağına al da yukarı çıkalım.

— Yolda polislere rastlamadın mı?

Songül şaşkınlıkla baktı Oğuz'a.

— Yoo.. dedi.

Ayşe'yi kucağına aldı ister istemez. İyice canı sıkılmıştı. Ne oluyordu böyle. Gitmiş olamazlar mı?..

— Dedesi yarın sabah durakta bekleyecek. Yarın arabasını götürmüyelim. Arabayla zor oluyor.

Oğuz, Songül'ün söylediklerini duymuyordu. Balkonda sakin sakin çaylarını içen kadınlar geldi gözlerinin önüne. İki ayrı dünya vardı sanki. Görmemiş olmaları olanaksız. Hadi çocuklar neyse, ya Songül? Songül de görmemiş. Gitmiş olmalılar.

Eve girer girmez balkona çıktı. Polis arabaları gitmişti. Biraz olsun rahatladı içi. Birden unuttuğu bir şeyi hatırladı. Gözleri bağlı olan... Eve sokmuşlardı onu. Şimdi nerede peki?.. Yüreğinde bir heyecan dalgasının kabardığını hissetti. Nasıl düşünmesi gerektiğini bilmiyordu. Gidip baksa eve?.. Sonunda olan biteni karısına anlatmaya karar verdi.

...

Gözleri bağlıydı. Elleri kelepçeli; kelepçeler acıtıyordu bileklerini. Sürükleyerek götürüyorlardı. Ayağı taşa benzer bir şeye çarptığında, iki omuzundan tuttular; yerden ayaklarını kesercesine merdivenlerden çıkarttılar. Ayağı çarpıp tökezliyor düşmesine meydan vermiyorlardı. Düzlükte birkaç adım daha yürüttüler. Bu kez aşağı indiriyorlardı. Sol böğrüne bir yumruk yedi. Dişlerinin birbirine geçtiğini hissetti. Asıl acı daha sonra geldi. Dalga dalga süren, böğründen yukarı doğru yayılan, düşecek gibi sendeleten... Uzun süre soluğunu alamadı. Yürümek istemiyordu. Zorla indiriyorlardı aşağı. Gözlerinin önündeki siyahımsı ışığın daha bir karardığını hissetti. Zaten bir yeri göremiyordu. Şimdi iyice karanlığa gömülmüştü. Bir kapının tekmelenerek açıldığını, duvara çarpan sesini.... Aynı anda arkasından güçlü bir şekilde itildi. Nereye yuvarlandığını bilemiyordu. Omuzu çarpınca gayri ihtiyari gerildi elleri. Başını korumak istiyordu. Kelepçeler bileklerini kesti sanki. Ayaklarından bağladılar. Madeni bir şeyin soğukluğunu hissetti. Sonrası sessizlik. Korkunç bir sessizlik!.. Görmek ister gibi gözlerini açtı. Ağzında ıslak bir şeyin tadını duydu. Suya benzer bir şey. Bu serinletti onu. Dudaklarını sürdü. Bir takım kırıntılar geldi ağzına. Gözlerindeki bağı sıyırdı. Karanlıktı her taraf. Hiç kıpırdamadan bekledi. Boşluklarındaki kasılma geçmemişti. Bütün bunları umursamıyordu. Ne olacak diye bekliyordu. Ayak seslerinin kendisinden uzaklaştığını, kapının kapandığını duydu. Çevresinde biri var mı diye kulak kesildi. Anlayamıyordu. Boğucu bir hava vardı içeride. Saniyelerin geçmek bilmediği korkunç bir bekleyiş... Sonra doğrulmaya gayret etti. Elleriyle yere tutunmaya, duvarı bulmaya çalıştı. Bilekleri zorlandı. Acıyordu. Sol dirseğine dayanarak doğruldu. Oturarak duracak gücü yoktu. Yerde kıçüstü sürüne sürüne geriye doğru

gitti. Ayaklarındaki ağırlık, onunla beraber geldi. Dokundu, zincirlenmişti. Sol böğrü sızlıyordu hala. Hayır, hayır duymamalıydı bunların hiç birini. Dayanmalıydı. Bir soluk alıp, beklemeye koyuldu. Neresiydi burası? Kendini koyvermeyecekti. Defalarca tekrarladı bunu. Ne olursa olsun yenik düşmeyecekti. O yakalanmış, buraya getirilmiş, ama dışarıda yakalanmayan, mücadeleyi sürdüren bir sürü insan vardı.

Beklemek korkunçtu. Hiçbir şeyin olmadığı bu sessizlik sanki onun direncini yoketmeye yönelikti. Düşüncelerini yönlendirmeliydi. Bu sessizliğin saniyeleri saatlere çevirdiği, karanlığın insanın düşüncelerini endişeye dönüştürdüğü yerde oyalanacak birşeyler bulmalıydı. Bulunduğu yeri tanımaya karar verdi. Evet, üstünde olduğu yer taştı. Girintili çıkıntılı ve soğuktu. Acaba ne kadar genişlikteydi? Sürüne sürüne karşı duvarı bulmaya çalıştı. Tam ölçüsünü çıkarmasa da fazla geniş bir yer olamazdı burası. Uzunlamasına ölçmek istedi. Yönünü şaşırmamak için vardığı duvardan yan dönerek, adım adım sürünerek karşı tarafı bulmaya çabaladı. Daha uzun bir zamanda vardı duvara... Bu arada bir şeyi farketti. Zemin boştu. Yer yer de ıslak... Böğründeki ağrı dinmişti. Birini atlatınca bir yenisini beklemek! Ağrının dindiğini hissetmek neye yarardı. O an aklına dışarda serin bir rüzgarın olabileceği, ya da güneşli bir günün, bütün bunlar geldi aklına. Bir an uzaklaştı bulunduğu yerden. Tatlı bir mutluluk doldu yüreğine, kendini dışarıda hissetti. Düşü biter bitmez derin bir umutsuzluk kapladı yüreğini. Ah bu boğucu hava olmasa... Sanki küf kokuyor gibiydi. Kapıyı bulamıyordu bir türlü. Tamam, bir yanlamasına gidiyor, birde enlemesine gidiyordu. Ama olmuyordu. Belki gittiği yeri bir daha gidiyordu. Mutlaka öyle olmalıydı. En sonunda yoruldu, dinlenmeye karar verdi. Şimdi daha bir sakindi. Ve nasıl olduğunu anlayamadan bir yorgunluk çöktü üstüne. Hiç kıpırdayası gelmedi. Ve sanki ne olursa olsun umrunda değildi artık. Gözleri kapandı. Bir rahatlık hissetti. Bulunduğu yerde kıpırdarsa bu rahatlığını bozacak gibi... Hiç kıpırdamadı. Tam bir uyuşukluk içindeydi.

Düşünde kız arkadaşını gördü. Dizginlerinden tuttuğu bir atı getirmişti ona. Ayakları çıplaktı. Bin de kaç burdan, dedi. Kolayca sıçrayıvermişti ata. Sert ve gergin bir derisi vardı atın. Pırıl pırıl... Ye-

lesini okşayınca mutlulukla dolmuştu yüreği. "Hadi, sen atlamıyor musun?" "Hayır, ben sonra geleceğim, sen git". Peki, dedi uysalca. Ve atı mahmuzladı. Uçarcasına uzaklaşıyordu. Nereye gittiğini de bilmiyordu. Uçsuz bucaksız uzanan topraklar... Atın vücudunun sıcaklığı parmaklarından kendi vücuduna ulaşıyordu. Bütün duyguları bir rüzgar olmuş, onunla birlikte uçup gidiyordu.

...

Kuvvetlice çarptı kapı. Biri tekmeyi vurmuş, sessizlikte birdenbire patlayan bir ses çıkmıştı duvardan. Aniden sıçradı. Kalbi de göğsünden fırlamıştı sanki o an. Daha ne olduğunuu anlayamadan birbiri ardına sıralanan küfürler kapladı odayı. Gözlerini bağladılar yeniden. Birden kafasına şiddetli bir darbe yedi. Gözleri yuvalarından fırlayacakmış gibi oldu. Şimşek gibi bir ışık..? Birilerinin yukarı kaldırdığını ve hızla duvara vurduğunu... "Ulan allahın belası, sağ çıkmayacaksın buradan! Gebereceksin!" Göğsüne yediği yumruk soluğunu kesti. Kitapları yok ettiler, insanları da... Bu düşünce hızla geçti kafasından. "Öldürün bu herifi, leşi çıksın buradan!" Bağırmak istiyordu. Karnına tekmeyi yediğinde acaip bir ses çıktı boğazından. Sorgulama değildi bu. Öldürmek için vuruyorlardı. O, sorgulama için geleceklerini beklemişti. Sadece sövüyorlar, devamlı vuruyorlardı. Bayılmamıştı. Üstelik düşünebiliyordu. Soluğu kesildiğinde kısa bir süre kendini yitiriyor, sonra aklına dışarıda yaşamın sürdüğü düşüncesi geliyordu. Aklına getirdiği tek şey buydu. Hep bunu tekrarlıyordu. "Dayanmalıyım, dayanmalıyım!" Ağzının sıvımsı bir şeylerle dolduğunu hissetti. Burnu kapanmıştı adeta. Nefes almasına yetmiyordu. Ağzını, havayı çekmek istercesine açıyor, nefeslenemeden bir başka darbe yiyordu. Bir süre durdular. Sonra gene başladı. Bu sefer sert birşeyle vuruyorlardı. Ölüyorum sandı. Belki bu kez sağ çıkmayacaktı buradan. Az önceki karanlık bekleyiş... Ölüm gelmişti işte! Yaşamak istiyordu. Buradan çıkmak, rüzgarda koşturmak istiyordu. Yaşam ışığı, ölüm duygusuyla çakışınca büyük bir korku duydu, yaşamalıydı. Sırtına cobu yediğinde bunu düşünüyordu. Acı değildi duyduğu. Hissizleşmişti. Yoksa yokoluyor muyum? diye geçirdi aklından. Ölüyor muyum? Birileri vuruyordu, boş bir çuvala vurur gibi. Yaşamak artık

uzaklaşıyor muydu ondan? Sokakta yürüyen insanların arasında gördü kendisini. Bir daha görebilecek miydi. Kolları hissetmiyordu. Kolları neredeydi? "Allahım, kollarımı niye duymuyorum? Neresi burası? Neredeyim ben?" Umutsuzluğun derin uçurumu açılmıştı önünde. Oraya yuvarlanmak ölüm demekti. Bilinci çırpınıyor, onu yaşama bağlayan şeyleri yakalamak istiyordu. İnsanlar neredeydi? Kitaplarını, yazılarını ne yapmışlardı? Üstünde titizlikle durduğu arşivini... Bunları düşünebiliyordu hala. Diğerleri de yakalanmış mıydı? Diğerleri? Evet, evet, başkaları da vardı. Onun gibi olan başkaları. Bir umuttu bu. Uzansa yakalayıverecek gibi... Ağzından sıcak birşeyler akıyor gibiydi. Yaşıyordu demekki. Ölmemişti daha. Bir çırpınışla yaşama tutunmak istiyor; bir başarabilse, bırakmayacak yaşamı..? Sanki ölüm tarafına geçmiş. O dipsiz karanlık kuyuya düşmek istemiyor. O yaşamak istiyor. Zaman kavramını yitirmiş... Vuruyorlar hala. Birara vuranlardan birini görür gibi oldu. Gözündeki bağ kaymış olmalıydı. Tam seçemiyordu. Büyük bir kütle üstüne geliyor... Vahşi öfkeden çıldırmış bir surat üstüne yığılıyor. Onun bakışıyla karşı karşıya geldi. Bir an duraladı vuran. Sonra suratına indirdi darbeyi. Telaşla gözlerini daha sıkı bağladılar. Bir takım konuşmalar işitti. "Ağzından oluk gibi kan geliyor", dedi birileri. Birisi tutup kollarından kaldırdı. "Ulan, bir hastalığın var mı?" "Ciğerlerinden kan geliyor bunun!" Tüm bu sesleri, tüm bu konuşmaları duyuyordu. Ama bir şey düşünemiyordu artık. Ağzı kapalı mı açık mı anlayamıyordu. Geriye doğru yuvarlanmakta olduğunu hissetti. Başı dönüyor, her şey dönüyor, karanlık dönüyor, ve hiçbir şey düşünemiyor artık...

...

Pencereden ötesi karanlık. Karanlığın içinde evlerin ışığı yanıyor. Eski ev sokak lambalarının uzağında, karanlık yutmuş onu.

— Songül!

Söyleyip söylememeye karar veremedi bir türlü. Songül gazetesini okumayı bırakmış, onun yüzüne bakıyordu. Sözlerine nereden başlayacaktı, nasıl söylese de onu korkutmasa...

— Dün akşam, polisler şu karşıki eve birini soktu. İşten döndüğüm sırada.

— Polislerin ne işi var o eski evde? Terkedilmiş orası.

Oğuz anlatırken bile o anı yaşıyordu. Bir ürperme geçti üzerinden. Merak dolu bir ifade yerleşmişti Songül'ün bakışlarına. Sonucun ne olacağını kestiremiyormuş gibi.

— Dövmek için mi soktular acaba?

Nasıl anlatsa? Songül'ün anladığı gibi değildi yaşadıkları. Ama anlatacaklarına kendi de inanmıyordu sanki.

— O evde biri var.

Songül, kaşlarını çatarak baktı Oğuz'a. Oğuz böyle söyleyerek kendi gibi onu da şaşırtmak istemişti. Yoksa kendi de kuşku duyacaktı.

— Ne yanı, şimdi orada biri mi var? Bugün önünden geçtim, her zamanki gibi boş görünüyordu.

— Bilmiyorum ama polislerin birini sürükleyerek evin içine götürdüklerini gördüm.

Songül bakışlarını Oğuz'a dikmiş, tedirgin bakıyor. Bakışları soru dolu.

— Niye orada olusn? Belki yakalayıp dövmüşler, sonra da götürmüşlerdir.

— Birkaç gece önce sokakta gürültüler oldu. Kalkıp baktım, kimse yoktu.

— Keşke bana daha önce anlatsaydın. Hergün çocukla evin önünden geçiyorum. Dikkat ederdim.

— İki kere üstüste geldi polisler, dedi. Devam edecekti, sustu. Songül'ün yüzüne baktı, onun endişeli halini görünce gece eve gittiğini anlatmaktan vazgeçti.

Songül şaşkınlık içindeydi halâ.

— Getirip, götürmüşlerdir. Orada niye bıraksınlar? Nereden biliyorsun orada olduğunu?

Yanıt vermedi Oğuz.

— Ne oldu anlatsana? Bir şeyler biliyorsun da anlatmıyor gibisin.

— Yok, yok bir şey.

Kendi kendine kızdı. Nedense anlatamıyordu. Belki daha fazla tedirgin etmek istemiyordu karısını. Belki kendi de emin değildi gördüklerinden. Songül'ün, yüzünün rengi çekilmiş gibi geldi biraz. Bu tuhaf olayı şimdilik sadece kendisinin bilmesi daha doğru olacaktı.

Bugünlerde dışarı çıkarken kimliğini yanına almayı ihmal etme.

...

Songül'ün uyumasını bekledikten sonra pencere kenarına gidip oturdu. Hiçbir ışık yoktu evde. Evet, kötü bir olay yaşanmıştı. Bitmişti işte. Evde biri olsaydı, mutlaka ışık olurdu. Bu olayı artık unutmak istiyordu. Orada ışık olmayınca, orada birileri olmayınca, başka nerede olurlarsa olsunlar, gerçekten bitmiş miydi? Bu düşünceyi kovdu kafasından. Ne yapabilirdi ki? Binlerce insanın hapishanede, yüzlercesinin işkencede olduğunu düşündü. Fakat yaşam devam ediyordu. Oda yaşamını sürdürmek zorundaydı. Defalarca dikkatlice baktı eve.

Hiçbir ışık yoktu. Biraz olsun rahatladı yüreği. Gidip Songül'ün yanına girdi. Onu okşamaya, sevmeye başladı. Gerçekten ihtiyacı vardı buna. Songül uyku sersemliğiyle ileri itti onu. "Uykumu açma!" dedi. Sırtını dönüp yatağın öte yanına gitti. O da hiçbir şey düşünmeden uymaya çalıştı. Sağa döndü, sola döndü: Gözlerinin önüne o acı dolu yüzün, çakmağın alevinde gözüktüğü an canlandı. Seyit'e ne kadar çok benziyordu. Yağmurlu bir gündü. Kasımpaşa'ya varmadan minibüsten inmişler, yağmurun altında gemi yapım işçilerinin yeni kurduğu Tersane-İş sendikasının olduğu binaya koşuyorlardı. Yanında Gaziosmanpaşa'da oturan arkadaşı Kemal vardı. Üç aydır grevdeydiler.

Yağmurdan sırılsıklam olmuşlardı. Ara sokaklardan geçip, sendikanın olduğu binaya zor attılar kendilerini. Sendika ikinci kattaydı. Merdivenleri çıkmadan önce soluklandılar. O gün sabahtan beri dinmemişti yağmur. Merdivenlerin ne kadar dar olduğunu düşündü. Ne tuhaf, o dar merdiveni hiç unutmamıştı. Sessiz ve dar bir merdiven. Kapıyı açınca da birdenbire karşılaştıkları kalabalık. Sokakların tenhalığı, merdivenin boşluğu bir anda yok olmuştu. Kapının tam karşısında bir masa, masanın arkasında siyah bir tahta vardı. Masanın önündeki sandalyeler tersaneden gelen işçilerle dolmuştu. Ses çıkarmadan yan tarafta duran boş sandalyelerden ikisine oturdular. Seyit, masanın başında, ayakta, elinde tepeşir bir şeyler anlatıyordu. Oğuz bir ara onun kendisine baktığını sanıp gülümsedi ama Seyit ciddiyetini hiç bozmamıştı. Arasıra işçilerden bazıları kalkıp sorular soruyorlardı. Seyit'te bunlara cevap veriyordu. İlk sendikaların doğuşu, ilk grevler gibi konulardı bunlar.

Hemen önünde duran yaşlı bir işçi dikkatini çekmişti Oğuz'un. İri yarı ve kemikli bir yüzü vardı. Sigara üstüne sigara içiyordu. Odada bulunan herkes sigara içiyordu zaten.

Düşüncelerinde geçmişi dolaştıkça tatlı bir duygu sardı vücudunu. Mücadele doluydular. Az bir grev ödeneği alıyorlardı ama aldırmıyorlardı. Seyit'le sendikadaki toplantıdan dört ay önce grev çadırında tanışmışlardı. Kemal getirmişti onu çadıra. Onun gazetecilik okulunu bitirdiğini biliyordu. Bir de sendikalarda işçilere eğitim verdiğini.

Eğitim toplantısı gece onda bitmişti. İçlerinde işi olduğunu söyleyip ayrılanlar oldu. Ama o yaşlı işçi toplantı bitene kadar kımıldamamıştı yerinden. Birde büyük bir çaydanlıkta çay demlendiğini hatırlıyordu. Eğitim toplantısı bittikten sonra kimi gitti, kimi oturmaya devam etti. Fabrikalardaki baskılardan bahsediyordu işçiler. Sendika bu sefer mutlaka yetki almalı diyorlardı. Seyit onları yönetim kurulundan iki kişiyle tanıştırdı. O sırada ertesi gün için fabrikadan başka bir grup işçinin geleceğini öğrendiler. Sendikadan saat onbiri geçe çıktılar. Yağmur dinmişti. Pırıl pırıl olmuştu sokaklar. Yakında oturanlar bir süre sonra ayrıldılar. Kala kala üç kişi kalmışlardı. Yirmi dakika bekledikleri halde hiçbir minibüs gelmemişti. Hep beraber Şişhaneye kadar yürümeye karar verdiler. Hava soğuktu ama onlar soğuğa aldırmıyorlardı. Yarı yolda yağmur yeniden çiselemeye başladığında hızlandılar.

Yağmurdan korunmak ister gibi yorganı başına çekti. Üçü birden koşuyorlardı. Mutluydular. Seyit, onlardan yaşça büyük olduğu halde hiç te geri kalmıyordu. Sulara girdiğini hissetti. Aldırmıyordu. Kasımpaşa'dan yokuş yukarı çıkmaya başlamışlardı. Cadde kenarından oluk gibi su akıyordu. Yağmur arttıkkça arttı. Seyit hızlanarak öne geçti. Bir yandan bağırıyor, "hadi, bana yetişin, " diyordu. Arayı bir hayli açmıştı. Onu, önde yalnız başına koşarken gördü. Koşuyor, koşuyordu. Polisleri gördü. Önceki gece birden canlandı gözlerinin önünde. Polisler kovalıyorlardı onu. Bağırtılar kulağına kadar geliyordu. O pencereye başını dayamış, seyretmekten başka bir şey yapamıyordu.

Birden sıçradı yatağından. "Hayır, Seyit olamazdı." Çakmağın soluk alevinde gördüğü yüz kimindi peki? Seyit olamazdı. Kimdi? Sorularına bir yanıt bulacakmış gibi pencereye gitti. Allahın belası ev duduruyordu işte orada. Karanlığın içinde duruyordu. Bir bilmece gibi her şeyi içinde saklıyordu. Korkutucu bir şekilde onu kendine çağırıyor, sanki yutmaya hazırlanıyordu.

...

Temsilcilik odasının yanından geçti. Kilitliydi oda. Temsilcilik odası cuma gününden bir gün önce nasıl bırakılmışsa öyle duruyordu.

Sendikadan gönderilen kitaplar masanın üstünde kalmıştı. Camda bir hayli tozlanmıştı. İçerisi, başını cama dayadığın zaman görülebiliyordu ancak. Toplu sözleşmeyle ilgili son duyuru alelacele sökülmüş olmalıydı.

İki temsilcinin görevlerinden istifa edecekleri haberini Mehmet Ali'den duydu. Şaşırdı. "Peki, ne olacak şimdi?" "Hiç, sendika yeni temsilci atayacakmış. "Neden istifa ettiklerini biliyor musun?" "Baştemsilci: Yoruldum, diyor. Biraz da başkaları yapsınmış. Yemekhanedeki aşçı Osman'da emekli olacakmış. Geriye dolumdan Abdullah kalıyor. O kalsa da farketmez zaten."

— Belki böylesi daha iyi olur Mehmet.

O gün bir fırsat yaratıp, kazan dairesini, ölçü servisini dolaştı. İşçilerden hiç kimse bu konuyla ilgili değildi. Bir temsilci gitmiş, yerine başkası gelmiş farketmiyordu onlar için. Hatta bilhassa bu konu hakkında konuşmamak için özen gösteriyorlardı. Çoğu sendikaya atıp tutuyordu. Toplu sözleşmenin imzalanmamış olmasından sendika sorumluydu. Kimisi aidatların boşuna kesildiğine kadar vardırıyordu işi. Temsilcilerin artık hiç bir fonksiyonu yoktu. Morali bozuk döndü atelyeye. Tahir Usta, onu arıyordu. Tankerlerden biri dolum kolunu kırmıştı. Mehmet Ali, Tahir Usta, Kahraman ve bir de o kan ter içinde akşamı etmişlerdi. Akşam olmuş ama iş bitmemişti. Paydos saatine yarım saat kala Oğuz, Tahir Usta'ya "Benim yerim uzak, benim gitmem lâzım," dedi. Tahir usta duymamazlığa gelmişti. Vakit geçtikçe telaşlanıyor, fakat yerinden de kıpırdayamıyordu. Tam işi bırakıp gitmeye karar verdiğinde müdür gelip, "bu iş bitmeden kimse paydos etmeyecek," dedi. Oğuz ne yapacağını şaşırmıştı. Müdür konuşmasına fırsat vermeden çekip gitti. On dakika kalmıştı, işi bırakıp gidemiyordu.

— Tahir Usta, benim...

— Müdürün dediğini duydun. İş bitmeden kimse bir yere gitmeyecek. İstersen git, ben karışmam.

Sövüyordu kendisine bırakıp gidemediği için. Temsilci meselesi çıkmıştı aklından. Terkedilmiş evde neler olup bittiği çok uzaklarda

kalmıştı. Saat beş olmuştu bile. İlerde, deponun çıkışında servis otoları sıralandılar. Kart basanların yavaş yavaş arabalara bindiklerini gördü. Kıpırdayamadı yerinden. "Git vinci getir," dedi Tahir Usta. Artık bundan sonra istese de soyunamaz, soyunsa da servis arabalarına yetişemezdi.

Evin sokağına saptığında saat dokuz buçuk olmuştu. Dolum kolunun tamir işi ancak yedide bitmişti. Deponun aracı onu tren istasyonuna kadar bırakmış, ondan sonrasını kendi olanaklarıyla gelmişti. Yıkık evin önünden geçerken durup bakmadan edemedi. İçine girmek aklından geçtiyse de, bir an evvel eve varmak istiyordu. Sokağın öte yanındaki evlere baktı. Bu evler ona her zaman içinde yaşadığı dünyanın sıcaklığını veriyorlardı. Onların arasından kendi evinin ışıklarını seçti. Songül merak etmiş olmalıydı. Birazdan orada olacak ve kanepeye uzanacaktı. Yatmak için bir saati vardı. O bir saatte de ancak yemek yiyebilirdi. Sonra yine sabahleyin kalk ve yollara koyul.

Çoğu zaman kanepede uyuyakalıyordu. Bir süre uyuduktan sonra uyanıyor, yatağına da gitmiyor, pencere kenarına oturup dışarısını seyrediyordu. Son zamanlarda bunu alışkanlık haline getirmişti. Songül farketmesin diye ışığı yakmıyor, karanlıkta oturuyordu. Bakışları hep terkedilmiş evdeydi. Acaba bir ışık yanar mı? Hiçbir ışık yanmıyordu. Gece uyandığında nerede olduğunu şaşırıyor, uzun süre kendine gelemiyordu. Bir keresinde karısı uyandırdı onu.

Birdenbire sıçradı kanepeden. Korkmuştu.

— Benim, ben. Songül.

Boş, uykulu gözlerle baktı karısına.

— Niye burada uyuyorsun Oğuz?

Kafasını toparlayamıyordu bir türlü. Uyanırken bir an garip bir duyguya kapılmış, sokakta zannetmişti kendisini.

— Neyin var söylesene? Niye merak ettiriyorsun beni? Yoksa halâ kafanda o ev mi var? Hadi kalk yatağına.

Yavaş yavaş kendine geldi. Ne diyeceğini bilemiyordu. Songül'le birlikte yatağa gittiler.

— Oğuz, o olay seni çok etkilemiş, unutmaya çalış.

Yanıt vermedi. Kendisine de yanıt veremiyordu.

Oğuz, benimle konuşsana.

— Uyumak istiyorum. Sonra konuşuruz.

— Nasıl istersen. Ama lütfen yatağından kalkıp ta pencere kenarlarında uyuma.

Gözleri açılmıştı. Kıpırtısız başı yatağa gömülü kaldı öyle. Ne yanıt versindi karısına? İçindeki o garip duyguyu, halâ o karanlık evde birşeyler olduğunu hissettiğini, evin soluk aldığını mı söylesindi. Dışardan terkedilmiş gibi görünen, zararsız, köhne bir... Hatta bazen aşıkların kendilerine kuytu bir yer aradıklarında içine girdikleri, başka hiç kimsenin dikkatini çekmeyen unutulmuş bir ev.

Fakat ev giderek başka şeyler de anımsatıyordu ona. Pencere kenarına oturup dışarılara bakarken düşüncelere dalıp, geçmişte dolaşıyordu. Belki kaç kere gelip geçmişti önünden hiç farkında olmamıştı. Şimdi aniden çıkmıştı karşısına. Bir şeyleri yargılıyor, yıkıyor,kırıyor; bir altüst oluş yaşıyordu Oğuz.

Son iki yıldır işe gidiyor, işten geliyor; işe gidiyor, işten geliyor. Sabah yine işte olacak. Uyurgezer gibi günlük yaşamı. Bazı anlar uyanıyor bu uykudan. Ve birdenbire yaşamını gözden geçiriyor. Tankerlerin yüzlercesi doluyor. Gemiler mal getiriyorlar; dolum kolları aksamadan çalışmalı! Kahraman Usta daha sabahtan: "akşam olsa da gitsek," diyor. Sanki bütün yaşamı bu tümcede düğümlenmiş. Pompalar bir tarafta, motorlar diğer tarafta. Hepsi tamir olmayı bekliyor. Gelen günler hep böyle olacak. Akşamı etmek için çalışıyorlar hep. Derken birden isyan ediyor yüreği. Yaşamını nasıl değiştirebilir? Karamsarlığa kapılıyor. Uzun sürüyor bu karamsarlık. Sabah olup işe gittiğinde hep ayın konuşmalarla karşılaşacak. Bazen de dalıp gitsem diyor şu tekdüzeliğe. Uzun zamandır sürükleniyordu böylesi günlerde. Şu ışığı yanıp sönen terkedilmiş ev! Yaşamını altüst etti. O evin tekrar ıssızlığına dönmesini istiyor. Peki öyleyse niye bekliyor pencerede? Orada ışığın yanması bir kişinin acı çekmesi demek. Pencerenin kenarında oturması ışığın yanmasını istemesinden mi? Kendi yapa-

madığı, kaçtığı bir şey var orada. Duygularındaki altüst oluş, geçmişini harmanlıyor. Onaltı kişi fabrikaya dönemeyecek. Aylar süren grev bittiğinde, onlar dışarıda kaldılar. Hep birlikte fabrikaya dönmeyi beklemişler.

Askerler geliyor fabrikanın önüne. Hiç şaşırmadı. Ne olacağını merak ediyor yalnızca. Yüzbaşı arabadan indi. Temsilcilik odasına geliyor. Yüzbaşı, işçilerin arasından onaltı kişinin fabrikayı terketmesini söylediğinde duymuyor sanki. Anlıyor başına gelenleri. Yapacakları hiçbir şey yok. Başka fabrikalar ne durumda acaba? Hiçbir şey bilmiyorlar. DGM'ye karşı direnişe geçmişlerdi. Şindi kendi başlarına karar vermek zorundalar. Asker karşılarında duruyor. Askerlerle yalnızlar sanki. Atılan işçilerin hepsi de fabrikayı yönlendiren kişiler.

Sendikanın bölge binası fabrikalardan uzaklaştırılan işçilerle dolu. Kimse ne olacağını bilmiyor. Kimisi yazgısına razı. Kimi "fabrikaya dönene kadar direniş devam etsin,' diyor. Çoğu, sendikanın bu işe bir çözüm bulacağı kanısında. Bölge başkanı, "atılanlar mutlaka fabrikaya dönecek," diyor. Ama nasıl? Beklemek gerekiyormuş. Fabrikadan atılanların çoğunu temsilciler oluşturuyorlar. Geç saatlere kadar sendika binasında kalıyorlar. O gece bir çözüm bulunacağı inancında hepsi. Hava iyice kararınca çözümün ertesi güne kaldığına ister istemez inanıyorlar. Fakat kimse ertesi günlerin daha ilerki günlere uzayacağını düşünmüyor.

Fabrikanın karşısındaki tepede iki tane çam ağacı var. Fabrikadan atılanlar ve fabrikada kalan temsilciler; hepsi yirmidört kişiler. Hepsi heyecanlı, hiçbiri kabına sığmıyor. Oğuz toplantının başından beri fabrikanın direnişe devam etmesini öneriyor. Karşı çıkanla.r çoğunlukta. Tartışmalar sert geçiyor. Kemal, bir tek kendi fabrikalarının direnişte olmasıyla hiçbir şey kazanılmayacağını ve direnişin daha kolay yokedileceğini savunuyor. "Bu boş bir kahramanlık olur," diyor. "Direnişe devam edersek, başaramayız. Üstelik fabrikadan bir sürü insan daha atarlar." "Sendikanın dışında bir şey yapamayız," diyor bir başkası. "Diğer fabrikalar direnişi devam ettirirlerse biz de geçelim direnişe." Oğuz, Kemal'in bu duşuncesine karşı diretiyor. Devamlı ısrar ediyor direniş için.

Üçüncü gün fabrikaya hemen dönmenin mümkün olmadığını kabulleniyorlar. Fakat halâ bir gün döneceklerine dair umut var içlerinde. DGM yasasını potesto için direnişe geçtikleri ilk günkü heyecan gittikçe sönüyor. "İlk toplu sözleşmede grev pahasına da olsa, atılanlar geri alınacak" diyor sendikadakiler. Beklemeleri gerek. Dördüncü gün, beşinci gün, ikinci hafta, üçüncü hafta hergün sendikaya gidip geliyorlar. Gelenlerin sayısı gittikçe azalıyor. "Birbirimizden kopmamalıyız," diyorlar, başka fabrikalardan atılan diğer temsilcilere. Gitgide bir avuç kişi kalıyorlar.

Grev başladığında umutları canlanıveriyor. Onaltı kişi fabrikadaki arkadaşlarıyla ilişkilerini grev gününe değin sürdürmüş. Hep birlikte grev çadırında buluşuyorlar. Fabrikaya dönecekleri inancı gittikçe güçleniyor. Çevre fabrikalarda DGM'den atılan işçilerin çoğu başka işler bulmuş durumdalar. Onlar ise her gün grev çadırındalar. Nöbetlerini tutuyorlar, temsilcilik görevlerini devam ettiriyorlar. Kemal, tekrar dışarıdaki arkadaşlarıyla birlikte olduğu için sevinçli.

Anıları birdenbire bölündü. Bundan sonrasını hatırlamak istemiyor. Aslında çoktan unutmuş bunları. Şimdi uykunun dinlendirici kollarına bir an evvel bırakmak istiyor kendisini. hiçbir şey düşünmeyecek, uyuyacak artık. Ama şeytanca bir düşünce yine zorluyor anıları. Direnişi devam ettirmeyi istemekte haklı mıydım acaba? diye soruyor. Bu sorunun yanıtını bulamıyor bir türlü. Soru giderek tüm işten atılanlar geri alınana kadar direniş devam etmeli miydi sorusuna dönüşüyor. Bu başka soruları doğuruyor. İşçiler hazır mıydı buna? Belki bunların yanıtlarını hiç bulamayacak.

O gece saat üçe doğru ancak uyudu. Sabahlayin de işe uyurgezer gibi gitti.

...

İki gündür aralıksız yağıyordu yağmur. Bıkkınlık veriyordu insana. Islanmamak için var gücüyle koşuyor. Bazen bir düş gördüğüne inanıyor, kötü bir kâbus! Elinden gelse gidip yok edecek yıkık evi. Kâbustan kurtulmak için onun ortadan kalkması gerek. Boş ve terkedilmiş bir ev işte. İçine girip bakmak, her tarafını aramak için kuvvetli bir istek duyuyor. Her seferinde bu isteğini daha sonraki bir güne

bırakıyor. Yağmurun altında ıslanmışlığı alelade bir görünüm kazandırıyor ona. Bu karmaşık duygu; korkusunu altetmek istermişçesine, yağmur biraz daha kuvvetli yağsa evin dayanamayıp, yıkılıvereceğine inandırıyor onu... Buna karşın direniyor ev. Zaman geçtikçe önemsiz bir ayrıntıya dönüşüvereceğini sanıyor. Kaygılar işyerinde de bırakmıyor yakasını. Üstelik işyerindeki kaygılarla bütünleşiyor.

Yemekten sonra doğruca ambara gitti. Büyük demir kapıyı gürültülü bir şekilde itti. Karşılıklı iki kapıdan, sağdakine girdi. İçerisi kalabalıktı.

— Açık bırakayım mı? Burası sigara dumanı olmuş.

Tam karşıda bir kadın oturuyordu. Bir kere büro kısmında görmüştü onu. Mehmet Ali daha önce bahsettiği için şaşırmadı görünce. Şoför Mehmet rafların dibindeki sandalyedeydi. Her zamanki gibi gözleri fırıl fırıl, boynunu kasmış... Baş temsilci, ellerini masaya dayamış... Baş temsilciyi ne zaman görse yüreğinde engelleyemediği bir daralma oluyordu. Mehmet Ali'yi aradı. Kapının arkasındaydı. Az sonra karşıdaki odadan ambarcı Sait te geldi.

— Başka gelecek yoksa ambarın kapısını çekin, dedi baştemsilci.

— Gizli, saklı bir şey konuşmuyoruz ki, dedi Oğuz.

Ambarcı ayağa kalktı;

— Dışardan kapatayım en iyisi, yan taraftan girerim. Baş temsilcinin yüzü oldukça asıktı. Bakışlarını önündeki masadan ayırmıyordu. Sait kapıyı kapatıp gelene kadar kimse konuşmadı.

Baş temsilci:

— Aslında fazla uzun konuşmayacağız, diye söze başladı. Benim söyleyeceğim şu: Temsilcilikten ayrılmak istiyorum. Hem zaten emekliliğim de yaklaştı. Daha fazla yararlı olacağımı sanmıyorum. Biraz da başkaları yapsın bu görevi.

Herkes suskun onun konuşmasına devam etmesini bekliyordu. Oğuz sıkılıp, odada bulunanlara çevirdi bakışlarını. Şoför Mehmet birbirine kenetlediği parmaklarıyla oynuyordu. Kadının yüzünden bir şey

anlamak mümkün değildi. Mehmet Ali, Baş temsilciye bakıyordu. O anda onun duygularını paylaştığını sandı. Sessizliği bozarak:

— Seçim mi olacak şimdi? diye sordu.

Garip bir şey söylemiş gibi şaşkın bakışlar Oğuz'a döndü. Şoför Mehmet tutamadı kendisini:

— Depoda sendikanın lâfını ettirmiyorlar, ne seçimi?..

— Lâfını ettirmeseler de sendika var. Bizim sendika kapanmadı.

Konuşma bir anda Şoför Mehmet ile arasında ikili tartışmaya dönüşmüştü. Oğuz, Mehmet'in haklı olduğunu düşünmekle beraber kendi düşüncelerini savunmaktan vazgeçmiyordu.

Şoför Mehmet:

— Sendikanın adı var sadece, diye karşılık verdi Oğuz'a. Kim sendikaya güveniyor fabrikada? İdareciler her fırsatta bunu işçilere söylemekten çekinmiyorlar. Bir şey oldu mu sendika mendika yok artık, diyorlar.

Oğuz:

— Böyle davranmalarına biraz da biz olanak tanıdık. Darbe olur olmaz sendika odasını kapadık. O gün bu gündür açmıyoruz.

O ana kadar susan baş temsilci:

— Oğuz'un amacı beni suçlamak, dedi sinirli sinirli.

Hava gerginleşmişti.

— Hayır, ben kimseyi suçlamak istemiyorum. Olan biteni söylüyorum sadece.

— Siz bu işi çocuk oyuncağı sanıyorsunuz. Beni evimden aldılar ve sabaha kadar şubede tuttular. Bırakmayabilirlerdi. Bir çok fabrika temsilcisini bırakmadılar.

— Tamam, diyerek araya girdi Şoför Mehmet. Ahmet abi, kimse seni suçlamıyor. Sen yanlış anladın. Durumumuzun ne kadar güç olduğunu Oğuz'da biliyor. İçimizde en tecrübelisi sensin. Biz, senin bir süre daha temsilci olarak kalmanı istiyoruz

Oğuz, Mehmet Ali' ye baktı; birşeyler söylesin diye. Mehmet

Ali susuyordu. Tartışmayı sürdürürse yalnız kalacağını düşündü o an.

— Ben istifa kâğıdını sendikaya verdim, dedi baş temsilci. Sendikanın kararı ne olur bilemiyorum. Ahçı Osman'ın emeklilik kağıdı geldi zaten. Daha iyi yapacaklar varsa onlar gelsin.

Ambarcı Sait yüksek sesle:

— Sinirlenerek hiçbir şeyi halledemeyiz, dedi. Aslında bunları tartışmamızın zamanı değil şimdi. Diyelim temsilciler görevi bıraktı. Temsilci kim olacak? Kim yapabilir bu işi? Seçim yaptırmazlar. Seçim olsa bile kimin geleceği belli değil. Seçim için çalışma yapmamıza kesinlikle müsaade etmezler. İdareciler istedikleri adamı seçtirirler.

— Ben temsilcilikten ayrılmasam bile ahçı Osman'ın yerine birinin temsilci olması lâzım.

Baş temsilci, konuşma sırasında ikide bir saatine bakıyordu. Kadının o ana kadar bir şey söylememesi dikkatini çekmişti Oğuz'un. Sıkıcıydı sessizlik. Sessizliği bozan şoför Mehmet oldu:

— Ahmet abi, iş bir kişinin gitmesi değil. Arandıktan sonra biri bulunur.

Düşünceli bir şekilde çenesini sıvazladı.

— Bugüne kadar baş temsilciliği yürüttün. Bundan sonra da devam ettirmen gerekir. En azından şu dönem durulana kadar. Yeni gelen arkadaş çok zorluk çeker. Sendikadakileri tanıyan, deponun bütün kısımlarıyla görüşen sensin. İş kanunlarını bilirsin. Yeni gelen arkadaşa tecrübe kazanma fırsatı vermezler. Hemen üstüne yüklenirler.

Dıştaki kapı gürültüyle sallandı. Birbirlerinden saklamak istedikleri tedirginlikleri boşanıverdi birden. Baş temsilcinin yüzündeki ciddi ifade endişeye dönüştü. Ambarcı Sait, odadan dışarı çıktı hemen. Kimseden çıt çıkmıyordu. Bir tek Mehmet Ali renk vermemişti. Sait geri dönüp, "gider şimdi," dedi. "Merak etmeyin. Malzeme istemeye gelen biridir."

— Öğle paydosunda da geliyorlar mı? diye sordu Oğuz.

— Yan camdan bak istersen, dedi şoför Mehmet.

Baş temsilci; "gerek yok," diyerek müdahale etti.

Sait: "isterseniz kapıyı kapatıp, bakayım. Buraya girmezler."

Baştemsilci:

— Gel , otur yerine. Birazdan yan kapıdan çıkarız, diyerek kesti onun sözünü.

Herkes toplantının bittiğini sandığı sırada:

— Mehmet Ali ile ben temsilci olmaya hazırız, dedi Oğuz.

Sözcükler yarım yamalak çıkmıştı ağzından. Aslında, baş temsilci; "daha iyi yapacaklar varsa, gelsinler" dediği zaman söyleyecekti bu önerisini. Şimdi havada kalmıştı. Duymamazlığa gelmişlerdi onu. Sandalyesinde oturuşunu değiştirdi sıkıntıyla.

Baş temsilcinin yüzü duygularını belli etmez bir şekle büründü yeniden. Oğuz, tatmin olmamış bir halde ayağa kalktı. Kapının yanında durdu. Sonunda konuşan yine o oldu:

— Böyle gizli gizli, çekinerek konuşacağımıza, temsilcilik odasına gitsek... Odaya kilit vurmadılar ya...

Baş temsilci öfkeli bir şekilde ayağa kalktı:

— Ne yapılacağını en iyi Oğuz biliyor. Bizim burada konuşmamıza gerek yok!

Doğruca ambarın dip tarafındaki kapıya yürüdü. Sait arkasından bağırdı

— Ahmet abi, gel kızma, ne yapacaksak oturup konuşalım.

Şoför Mehmet, Oğuz'u kastederek: "Şimdi bu konuları tartışmanın zamanı değildi " dedi. "Ne yapıp edip onu temsilcilikte kalmaya razı etmeliyiz."

Oğuz'un bir şey demesine fırsat kalmadan odadakiler de ayağa kalktı.

"Ne oluyordu böyle? Konuşmak istiyordu. Günlerden beri içinde biriken düşünceleri boşaltmak istiyordu. Sendikalar kapanıyor, kimileri tutuklanıyor, işkence yaygınlaşıyor, bir taraftan da insanlar kaçıyor." Bu düşünceler rahat bırakmıyordu Oğuz'u. "O, halâ yıkık evde miydi?

Umudunu yoketmek için işkence ediyorlar mıydı ona?" Kadın, kapıdan geçmek için izin istedi. "O bari birşeyler söylese... Ya Mehmet Ali?... Neden susuyor?" O da diğerleri ile birlikte kapıya yürüdü. Sait, az aralanmış olan kapıyı itti ileri. Dışardan giren ışık, içeriyi daha fazla aydınlattı. Sait: "İkiniz sonra çıkarsınız. Dikkat çekmesin!" dedi. Mehmet Ali ile birlikte bir süre kaldılar oldukları yerde, ondan sonra çıktılar dışarı. Dışarının yağmurdan sonraki solgun ışığı biraz daha sakinleştirmişti Oğuz'u. Hatta fazla öfkelenmiş olduğunu düşündü. En çok o sinirlenmişti. Neydi onu bu denli gergin yapan? Olan biteni kabullenemeyişi mi? Sadece o an değil, bir süredir böyle olduğunu farketti. En ufak bir şey umutsuzluğa düşmesine yol açıyor, bu da onu aceleciliğe itiyordu. Çevresindeki herkes haksızlık ediyormuş gibi geliyordu ona. Yıkık evin görüntüsü karşısında durdu birden. Niye başkası değil de bir tek o yaşamıştı bu kâbusu? Bitmeliydi artık. Yapacağı bir şey yoktu. O mu istemişti bütün bunların böyle olmasını? İnsanlar habersizdiler. Peki haykırsa gördüklerini, söylese, dinleyecekler miydi? Bütün bu düşünceleri yanıtsız kalıyor, büsbütün umutsuzluğa düşmesine yol açıyordu. Neredeyse çalışamayacak duruma gelecekti.

— Baş temsilcinin üstüne fazla gitmesen iyi olur, dedi Mehmet Ali.

Kendini tutamayıp, bağırdı:

— Ne dedim ben? Odayı açmamız gerekmez mi?

— Sadece baş temsilci suçlu değil bu konuda. İşçilerin de böyle bir isteği yok.

Mehmet Ali' ye yanıt vermedi. "En iyisi bugünlerde hiç konuşmamalıyım" diye düşündü. Tek başına kaldıramadığı o acı olay, ruhunda kabaran, dışa taşmak isteyen bir duyguya dönüşüyor, yüreğini isyan ettiriyordu. Şubeye çağrılanlar geldi aklına. Mutlaka birileri vermiştir onların isimlerini. Sussa, yüreğindeki yük onu bırakmayacak; konuşsa, yeni endişelere yuvarlanacak... O günlerde işçiler arasında dolaşan bir söylenti, birkaç kişinin daha şubeye çağrılacağını, bunların arasında kendisinin de olduğunu yayıyordu etrafa.

Kafası bu düşüncelerle dolu atölyeye döndü. İşlerin yoğunluğundan Mehmet Ali ile konuşma fırsatını akşam paydosunda bulabildi ancak. İş ayakkabılarını çıkarmış, pantolonunun düğmelerini çözüyordu.

— Ahmet Yılmaz, ikimizin de temsilci olmasını istemez.

Pek şaşırmamıştı Mehmet Ali'nin bu söylediğine, yine de itiraz etmekten kendini alamadı.

— Askerler yokken yıllarca temsicilikte kaldı. Şimdi işler zorken niye temsilciliği bırakıyorsun diye kimse soruyor mu ona. Darbe olalı beri temsilci var mı, yok mu belli değil!.. Kimin temsilci olacağını o mu belirleyecek? Hem odayı niye kapattı? Kilit vuracaklarsa, onlar vursunlar, biz değil!

— Ben de istiyorum odanın açık tutulmasını.

— Niye herkes susuyor öyleyse? Birinin doğru olanı söylemesi lâzım.

Mehmet Ali soyunmasına devam etti. Oğuz, ayakkabılarını giymeden, ona doğru dönerek:

— Ahmet Yılmaz'ın niye beni istemediğini biliyorum.

Söyleyeceklerini iyice tartıı kafasında.

— Kendisinin yerine geçsin veya üçüncü temsilci olsun, onun dediklerini yapmalı gelen.

Mehmet Ali donla duruyordu ayakta.

— Senin anlayacağın, biz ona göre fazla bağımsız davranıyoruz, diye ekledi Oğuz.

— Bilhassa sana daha çok karşı çıkıyor.

— Olabilir. Belki sık sık onunla tartışmaya girıştiğimden fakat, söylüyorum sana, münakaşaya girmesen de sonuçta senin hakkında da aynı şeyi düşünüyor.

— Farkındayım. Onun için dedim ya zaten; ikimizi de istemez.

Oğuz, dolabının kapısını kapattı.

— Sen atölyenin anahtarını alıyorsan yanına ben almıyorum.

— Alıyorum.

...

O akşam yolunu değiştirdi eve giderken. Okulun yanındaki bahçenin içinden geçti. Yıkık evden yana başını hiç çevirmedi. Kapı açıldığında, karısını, çıkmak için giyinik buldu. Çocuğu da giydirmiş, arabasına oturtmuştu.

— Hiç içeri girme. Hemen çıkıyoruz. Hava güzel bugün.

Yola çıkıp, yıkık evin önünden yürüdüler. Tren yolunu, köprünün altından geçip, sahile inen yola saptılar. Sahildeki cadde kalabalıktı. İnsanlar, eylül sonunun güzel akşamından yararlanıp, yürüyüşe çıkmışlardı.

Ağaçların sarı yaprakları kaldırımları doldurmuştu. Bastı, yumuşaktı. Kurumuş olanını bulana kadar basmaya devam etti. Bir tanesi çıtır çıtır etti. Hoşuna gidiyordu bu Oğuz'un. Başka bir tane daha bulana kadar oyununa devam etti. Genç kızlar, delikanlılar, duvarların üstüne dizilmişler, birbirleriyle şakalaşıyorlardı.

— Çocuğu indir de biraz yürüsün, dedi karısına.

İyi olmuştu dışarı çıktıkları. Kaygılarından biraz olsun kurtulabilmişti. Biraz olsun sorunlarından uzaklaşmak istiyordu. Bilinçlice istiyordu bunu.

— Vitrinlere bakmayacak mısın? diye sordu, yanıt alamadı.

Çocuk yanlarından yürümeye başlamıştı. Kalabalık, onu şaşırtmış olacak, onlardan ayrılmıyordu.

— Bugün çok üzücü bir olay oldu, dedi karısı. Biraz da onun için dışarı çıkmak istedim.

Meraklanmıştı.

— Hani benim kısmımda çalışan beyaz saçlı bir bey vardı ya, hatırladın mı?

— Biraz şişmancaydı, O mu?

— Evet o. Çok kibar bir insandır. Herkesle; hayatım, canım, cicim diye konuşur. Ama onun konuşması kimseye ters gelmez. Kimseyi kırmak istemez. Şu kanepelerden birine oturalım mı?

Kanepeye oturduktan sonra, Songül devam etti:

— Bizim veznelerin saat dörtte kapanması gerekiyor. Müdürlüğün kesin emri var bu konuda. İki gün önce saat dördü on geçe bir adam geldi. Orta yaşın üstünde biri. Tutturdu ille paramı alacaksınız diye. Bu Fadıl Bey'de öyle iyi niyetlidir ki kimseyi geri çevirmek istemez. Tamimlere uymaya da özen gösterir. Kibarca parayı alamayacağını, ertesi gün gelmesini, veznenin kapandığını söyledi. Adam bağırdı, çağırdı. Bir albay tanıdığı varmış. Bunu sana ödeteceğim, görürsün dedi. Fadıl beyin yüzü kıpkırmızı olmuştu. Hiç sesini çıkaramadı. Adam yukarı, müdüre çıktı. Ne konuştularsa, müdür az sonra telefon etti. Paranın alınmasını söyledi. Fadıl bey, o neşeli adam, yüzü kül gibi parayı aldı.

— Peki hiçbiriniz bir şey söyleyemediniz mi müdüre?

— Kendi koydukları yasağı, kendileri çiğnediler. Hatta veznedekiler beş dakika daha para alsınlar, kızıyorlardı. Tabi biz kendi aramızda söyledik. İş bu kadarla bitmedi. Bugün polisler geldi ve Fadıl beyi götürdüler. Hiçbirimiz sesimizi çıkaramadık. Adamcağızı bir görsen, eli ayağı titriyordu. Müdürlerden hiçkimse bir şey diyemedi. Gözümüzün önünde gitti adam. Ve daha bir haber yok. Adamın pek kimsesi de yok. Yalnız başına yaşıyormuş. Bir abisi varmış ama ona da haber iletemedik. Öyle sinirlendim ki... Müdürlerden bir tanesi; yahu bu adamı niye götürüyorsunuz, suçu ne? demedi. Akşama kadar hiç birimizin ağzını bıçak açmadı.

— Hiçbir şeyle ilgisi olmayan birisi bile bir gün bu durumda buluyor kendini. Şu işe bak.

— Yavaş yavaş dönelim istersen.

O kaygı yerleştmişti yeniden yüreğine. Kaçmak istedikçe bırakmıyordu yakasını. Kaçmak istedikçe daha çoğalıyor, daha bir yoruyordu onu. Hava kararmaya başlamıştı artık.

...

Gece uykusunda derinden gelen bir haykırışla uyandı. Ter içinde kalmıştı. Kâbus mu görmüştü, yoksa gerçekten biri mi bağırmıştı, ayırdedemedi. Bir an dışardan gürültüler geliyor sandı. Çıldırıyor muydu yoksa? Kalktı oturdu yatağında. Bu kâbustan kurtulamayacaktı. Karısına baktı, uyuyordu. Bir an onu uyandırmak istedi, vazgeçti. Ani bir hareketle kalktı yatağından. İçeri, salona geçti. Ne yapacağını bilemiyordu. Odanın içinde dönmeye başladı. Pencereye gitmeye korkuyordu. Başını, ellerinin arasına alıp, çöktü kanepeye. Radyoyu açsa... Duvardaki saate baktı: Üç! Radyo kapanmış olmalıydı. Bir ses duymak istiyordu. Her tarafta bir sessizlik hakimdi. Uzun süre elleri yüzüne kapalı, durdu öylece. Taşlaşmıştı sanki. Birden fırladı ayağı. Çılgınca bir karar saplanmıştı beynine. Eve gidecekti. Alelacele pencereye gitti. Perdeyi aralayıp, dışarısını görmeye çalıştı. Sokak lambalarının ışığı yanmıyordu. Böylesi daha iyiydi. Gece sokağa çıkma yasağı olduğu geldiyse de aklına, düşünmek bile istemedi. Hatta biraz rahatlamıştı yüreği. Sanki ruhuna yapışan kâbustan ancak böyle kurtulabilecekti. Şimdi tek dikkat edeceği şey karısını uyandırmamaktı. Işığı yakmadan pantolonunu aradı. Herşey yolunda gidiyordu. Hırkasını da buldu kolayca. Kararlılığı sakinleştirmişti onu. Ayakkabılarını eline aldı, usulca dışarı çıkıp, kapıyı kapattı. Biran cız etti yüreği. Anahtarı? O an cebine soktu elini. Bir oh çekti. Anahtar cebindeydi. Merdivenlerin ışığını yakıp yakmamakta tereddüt etti. Yakıp, indi sonra. Dışarı çıktığında doğru yapıp yapmadığı geçti aklından. Kararsızlığa kapılsa da geri dönemezdi. Bir daha o kâbusları yaşamak istemiyordu. Yakalanmamak için yola çıkmayıp, bahçenin duvarından atlamaya karar verdi. Gökyüzü bulutlanmıştı. Karanlık işine yarayacaktı. Duvardan atladı. Sık çalılıkların arasından geçti. Evin yakınındaki ağaca geldiğinde yaslanıp, durdu. Herşey yolunda gidiyordu. Etrafı dinledi. Hiçbir ses yoktu. İşte karşısındaydı ev. Hiçbir yerinde hayat belirtisi yoktu. Daha fazla bekleyemezdi. Heran tereddüt edebileceğini, eve girmekten vazgeçebileceğini biliyordu. Evin arkasına dolandı. Daha önce girdiği boşluktan girdi içeri. Artık yabancısı değildi evin. Az ilerisinde merdiven olmalıydı. Cebinden çakmağını çıkarıp yaktı. Bomboştu ev. Günlerdir aklına takılı olan, ona kâbuslar yaşatan ev boştu işte. Sessiz-

likten iyice emin olmak için durup, bekledi. Çakmağın alevi elini yakana kadar söndürmedi. Tedbirli olmaya bile gerek görmüyordu artık. Çakmak soğuduktan sonra yeniden yaktı. Düşmemeye dikkat ederek merdivenleri indi. Bir an evvel aşağı inmek, aşağıda duran kapıyı açmak, içeride kimse olmadığından emin olmak, sonra da yatağına gidip, uyumak istiyordu. Evet, iyi yapmıştı gelmekle. Kim olabilirdi ki zaten içerde. Kaç gündür evin önünden geçiyor, hiçbir hayat belirtisi görmüyordu. Böyle bir olay yaşadığından bile şüphe etmeye başlamıştı.

Çakmağın soğumasını bekledi bir defa daha. Çakmağı yaktı. Kapıyı açmaya çalıştı. Kapı açılmıyordu. Kuvvetlice çekti kendisine. Biraz fazlaca gürültü çıkmıştı. Kapıyı kapadı birden. Kalbi duracak sandı. Yerde biri vardı. Kâbus mu görüyordu yeniden? Nasıl olur? Düşecekmiş gibi oldu. Duvara dayandı. Sadece nefes alışının sesini duyuyordu. Kaçmak, arkasına bile bakmadan kaçmak düşüncesi üşüştü kafasına. Ama kıpırdayamıyordu. Duvara dayanmış, öylece duruyor, biraz ötesinde birinin olduğunu biliyor. Belki de yok. Belki de hayal gördü. Ya da yerde duran bir şeyi insana benzetti. Bu düşünce bile dindirmiyor yüreğinin yangısını. Hayır, şimdi kapıyı açacak ve yanıldığını anlayacak. Zaman durmuş gibi. Korka korka, soluğunu tutmuş, açtı kapıyı.

Gerçekti. Yerde kıvrılmış biri yatıyordu. Şimdi merak duygusu, korkunun yerini almıştı. Kimdi bu? Seyit miydi yoksa? Onun Seyit olacağı düşüncesi, korkusunu iyice yoketti. Şimdi sadece ona yardım etmek isteği vardı kafasında. Onu kaldırmak için kolundan tuttu.

Yerdekinin, "hayır, istemiyorum" diye bağırdığını... İnlemeye benzer, acı dolu bir bağırıştı bu. Beklemediği bir şeydi. Sendeler gibi oldu.

—Sus, bağırma ne olur. Yardım etmek istiyorum sana.

Çakmağı yaktı. Korku dolu bir yüzün kendisine baktığını gördü. Söndürdü hemen. Elini uzatıp: "sakin ol" dedi. Yerdeki, çırpınarak kaçmaya çalıştı.

— Dostum ben.

Durup bekledi. Birbirlerinin nefes alışlarını dinlediler. Onu daha da ürkütmemek için soğukkanlı olmak zorundaydı. Hem onun sakinleşmesini, hem de kendi heyecanını yatıştırmayı bekledi. Ne kadar süre geçti bilmiyordu, derinden gelen yorgun bir sesin; "ne istiyorsun benden?" dediğini duydu.

— Sana yardım etmek istiyorum, diye cevap verdi. Korkma benden. Şimdi bak, çakmağı yeniden yakacağım. Sessiz ol, oldu mu?

Işığı yakınca karşısındaki yüzde korkunun biraz hafiflemiş olduğunu gördü. Yalnız, bitmiş bir yüzdü bu. Hayır, Seyit değildi. Benziyordu ama değildi.

— Üşüyorum.

Ne yapabilirdi? Birden aklına hırkası geldi. Çıkarıp, örttü üstüne.

— Burada mısın hep?

— Neredeyim ben? Sen nasıl girdin buraya?

Zorlukla konuşuyordu. Konuşurken acı çekiyor gibiydi.

— Terkedilmiş bir ev burası. Onun bodrumundasın.

— Bugün, günlerden ne?, diye sordu, mırıltıyla.

— Çarşamba.

— Yani dışarıya çok yakın mıyım ben?

— Evet, yakınsın.

— Dışarısı aydınlık mı?

— Hayır , gece şimdi.

— Ne tuhaf. Gece mi gündüz mü, bilmiyorum. Nerede olduğumu da bilmiyorum.

Karanlıkta konuşuyorlardı. Oğuz, zaman zaman çakmağı yakıyordu. Onun, gözlerini kıstığını görünce çakmağın alevinden rahatsız olduğunu sandı. Bir süre yakmadı.

— Işığı yak. Seni görmek istiyorum. Günlerdir aynı yüzü görüyorum. Geliyor, bağırıyor, vuruyor, vuruyor ve gidiyor. Birtakım isimler istiyor benden. Dayanamıyorum. Bazen götürüyorlar bir yerlere. Buz gibi suların içinde kalıyorum. Üşüyorum, donuyorum. Buz parçaları gibi her tarafım parçalanıyor.

Çakmağı yaktı. Karşısındaki yüzün acıyla kıvrandığını gördü. Ağlıyordu. Kapattı hemen. Yüreğindeki üzüntü büyüdü.

— Dayanamıyorum. En korkuncu burada karanlıkta birilerinin gelmesini beklemek. Sonra gözlerin bağlanıyor, bir yerlere götürülüyorsun. Nereye gittiğini bilmeden. Sonra yine korkunç bekleyiş.

Sustu birden. "Işığı yak!" dedi.

Oğuz, öfke dolu gözlerin kendisine baktığını gördü.

— Git buradan! diye bağırdı. Ne istiyorsunuz benden? Ne yapacaksanız yapın, bilmiyorum hiçbir şey!

Hırkayı fırlatırcasına attı:

— Beni yalnız bırakın. Yeter. Yardım istemiyorum.

Ayağa kalkmaya çalıştı. Çıldırmış gibiydi. Kalkamayıp, düştü yere. Oğuz, onun ayağından zincirle bağlı olduğunu anladı. Çakmağı yakmaya korktu. Ne yapacağını bilemiyordu. Söyleyecek hiçbir şey gelmiyordu aklına. Başını duvara dayayıp, bekledi. O an midesinde bir bulantı hissetti. Ona ne kadar yabancı olduğunu düşündü? Nasıl anlatacaktı yardım etmek istediğini. Çakmağı çakan elleri gevşedi. Düştü yere çakmak. Eğilip alacak gücü bulamadı kendisinde. Çıkan seslerden onun da yorgun düştüğünü, tekrar olduğu yere yığıldığını anladı. Dayanılmaz bir sessizlik. Buraya geleli ne kadar olmuştu acaba? İkisi de birbirlerinin varlıklarını duyuyorlar; biri karşısındakine düşman gibi bakıyor, göremiyor ama onun gitmesini istiyor. Karanlığı, yalnızlığı tercih ediyor. Diğeri yardım etmek istiyor ama çaresiz, şaşkınlık içinde. Hiç aklına getirmediği bu durum karşısında bir çıkış yolu bulamıyor.

— Gitmedin mi daha?

Ne yanıt verecek?

— Ben... Beni ne sanıyorsun, bilmiyorum. Seni tanımıyorum bile.

— Git allahın belası, git. Git. Yardım istemiyorum.

Gitmeyi düşündü. Yerinden kıpırdayamıyordu fakat.

— Ne bekliyorsun, vursana.Gerçek yüzünü göstersene.

— Ben, seni dışarı çıkarmak istiyorum.

Susmuştu. Ölü gibiydi. Yanıt vermiyordu. Konuşsaydı, bak ben düşman değilim diyecekti ona. Seni buna inandırmak için ne yapabilirim, diye soracaktı. Fakat o konuşmuyordu. Oğuz, ona eliyle dokunmak istedi. O, güçlü bir silkinişle iteledi elini.

Yararı yoktu. Kaçmayı, bu küf kokan yerden kurtulmayı istedi. Onu yalnız bırakmak belki daha iyi olacaktı. Bir an evvel dışarı atmak istiyordu kendisini. Koşarcasına kapıya yöneldi. Merdivenlere gelmeden, çarpıp düştü yere. Kolunun acıdığını hissetti. Ayağa kalkmadan, ellerinin de yardımıyla çıktı merdivenleri. Bir şeyler battı ellerine. Yukarı çıktığında biraz olsun çevresindeki nesneleri seçer olmuştu. Panik içindeydi. Yakalanmak korkusu yeniden yerleşmişti yüreğine. Dışarıya çıkıp, ağaçların arasına vardığında bir soluk aldı. Gökyüzünde bulutlar aralanmış, ay geceyi aydınlatmıştı. Bir an evvel evin kapısına varmak istiyordu. Gene çalılıkların arasından, görünmemek için eğilerek duvara vardı. Duvardan atlarken yaşadıklarına inanamıyordu. Eve varsa kafasını toparlayacak, bir çıkış yolu bulacaktı. Tam o an merdivenlerde birinin oturduğunu gördü. Tedbirsiz davrandığını düşündüğü, geri döneceği o kısa anda çıkardığı gürültüyü duymuş olacak, merdivenlerde oturan ondan yana döndü. Şaşırdı birden. Songül'dü bu.

— Ne arıyorsun merdivenlerde? dedi hiç düşünmeden, ama kendisinin orda ne aradığı aklına gelince, söylediklerinin anlamsızlığını kavradı. Songül'ün gözleri yaşlı mıydı ne... "Hadi, durmayalım burada, yukarı çıkalım" dedi. Telaşlıydı.

— Neler oluyor, söylesene bana. Neler oluyor?

— Merak etme, yok bir şey. Yukarı çıkalım önce.

— Hayır, çıkmayacağım. Neler olduğunu söyle bana.

— Tamam, anlatacağım. Her şeyi anlatacağım. Hadi gel.

Kapıyı kapattı. Bir süre ayakta dikildi. Songül'ün ayakta duracak hali kalmamıştı. Kapının yanındaki sandalyeye yığıldı. Ellerini çenesine dayamış, saçları karmakarışık, şaşkın ve korku dolu bir bakışla Oğuz'a bakıyordu. Oğuz nefes nefeseydi. Hiç kıpırdamadan, kapıya dayalı duruyordu.

— Evet, bir şey söylemeyecek misin?

Başından geçenlerin şokundan kurtulamamıştı. Sanki uzun yıllar yaşamışlığın yorgunluğu vardı üzerinde. Songül'ün altüst olmuş halini görünce ne diyeceğini bilemedi.

— Niye bana haber vermedin? Seni yatakta göremeyince içerdeki odadasın sandım. İçeri baktım, yoktun. Tuvalette de yoktun. Hiçbir yerde yoktun. Meraktan öleceğim. Ne yapacağımı şaşırdım. Niye bana söylemeden gittin?

Başını kollarının arasına almış, ağlıyordu.

— Orada biri var ama ben, ona ulaşamıyorum.

Songül başını kaldırdı. Gözlerini açarak baktı Oğuz'a. Şaşırmıştı.

— Nerede biri var?

Oğuz, gözlerini kapayıp, başını kapıya dayadı. Konuşmak, ona bir düş gibi gelen olayları anlatmak daha da yoruyordu onu.

— Konuşsana allahaşkına. Çıldırtmak mı istiyorsun beni?

— Orada, o evin bodrumunda. Ayakları bağlı.

— Ne diyorsun sen?

Uyumak istiyordu. Uyuyup, olan biten her şeyi unutmak, onu boğan bütün düşüncelerden kurtulmak istiyordu.

— Bilmiyorum, bir düş mü gördüm ben? Bilmiyorum.

Başı dönüyordu, düşecek gibiydi. Songül, onun bu halinden korkmuştu. Çok kötü gözüküyordu.

— Tamam, gel içeri. Gel içeri, uzan biraz.

Kolundan tutmuştu karısı. Hiç karşı koymadı. Onunla beraber içeri gitti. Kanepeye koyverdi kendisini.

— Anlatmak istemiyorsan zorlama kendini. Yarın anlatırsın. Uyu biraz.

Gözlerini yumdu sıkıca. Dudaklarını sıktı dişiyle. Ağlamak istiyor, ağlayamıyordu. Bir ağlasa...

— Üzme beni, ne olur.

— Ben , diyecek oldu, sözcükler boğazında düğümlendi. Elleriyle saçlarını yakaladı. Sonra iki yana düştü elleri. O ana kadar; eve gelene kadar, ne kadar iyiydi. Tüm soğukkanlılığını koruyabilmişti. Şimdi tüm duyguları birden boşanmış, kontrolünü kaybetmişti.

Karısı bir şey sormuyordu artık. Usulca yanından kalkıp, ışığı söndürmüş, bir battaniye örtmüştü üstüne. Elini başına koyup, saçlarını okşadı onun. Sık sık soluk alıyordu Oğuz. Karısının, saçlarında dolaşan eli biraz sakinleştirmişti onu. Derken uykunun ağırlığı çöküverdi üstüne, soluk alışı yavaşladı. Gözlerini açtı birara. Evindeydi. O evde gördüğü yüz, inanılmaz oluyordu gitgide.

Songül, kocasının uyuduğuna emin olduktan sonra pencerenin kenarına gitti. Korku ve şaşkınlık içindeydi. Kocasının hali daha da korkutuyordu onu. Perdeyi aralayıp dışarı baktı. Ne vardı o evde? İnanamıyordu bir türlü. Kendini toparlamalı, soğukkanlı olmalıydı. Ne olup bittiğini bir öğrenebilse... Ne kadar gerilimli bir gece, diye düşündü. Kocasına baktı; derin bir uykuya dalmıştı. Kocasının perişan hali karşısında bastırdığı duyguları şimdi serbest kalmış, ruhunu sarsıyordu. Büzülerek, çöktü kanepeye. Çaresiz ve yalnız hissetti kendisini.

— Burada mısın?

Hiç ses yok. Tekrar karanlıkla başbaşa kaldığını anladı. Çakmağın alevinde gördüğü yüzü, ona yardım edeceğini söyleyen sesi hatırlamaya çalıştı. Hatırlamıyordu. Çoğu kere bulunduğu mekânı karıştırıyordu. Değişik yerlere götürüyorlardı onu. Burada yerler soğuktu. Düz değildi ve rutubet kokuyordu.

Güçlü bir şekilde hatırladığı bir ses vardı. Bir daha hiç unutamadığı o sesin olduğu yerde gözlerinin bağını çözmüyorlardı. Daha aydınlıktı içerisi orada. Lastik copla dövülmüştü. Devamlı; "isim ver bize" diyorladı. Zaman kavramını yitirmişti. Bir gün boyunca dövülmüş gibi gelmişti ona.

Ellerini arkadan kelepçeyle bir boruya bağlamışlardı. Oturmak, biraz olsun dinlenmek istiyordu. Kıpırdadıkça kelepçeler daha da acıtıyordu bileklerini. Bağırmak istiyor, bağıramıyordu. Bittiğini, mahvolduğunu sanmıştı.

Kapının açıldığını duymuştu. Sonra birinin ayak sesi... Evet, biri gelmişti yanına. Derken sıcak, yumuşak bir ses: "Çok acıyor mu canın?" diye sormuştu. Yanıt verecek halde değildi.

Yavaş yavaş kafasını toparlamaya çalışıyor, başına gelenleri olanca gerçekliğiyle, bir kez daha yaşıyor; bu, acısını daha da arttırıyordu.

— Arkanı dön, demişti ses. Bileklerine kan oturmuş.

Kelepçeleri gevşetiyor olmalıydı. Bileklerinde bir hafifleme hissetmişti. Altına çekilen iskemlenin gürültüsünden sonra onun "otur"

dediğini duymuştu. Kimdi bu ses? Ona niye yardım etmeye çalışıyordu? Bir an acılarını dindirmiş, ruhuna direnme gücü kazandırmıştı sanki.

— İyi dayandın, demişti ses.

Şaşırmıştı. Günlerdir kendisine dost bir ses duymamıştı. "Yenilme sakın" diye devam etmişti. "Zayıf yanını hiç gösterme onlara. Başaracaksın. Senden bir şey alamadılar mı bırakırlar yakanı."

Bir an kuşkuya kapılmıştı. Onlardan olmayan biri gelebilir miydi yanına? Ama ses yumuşak ve güven vericiydi.

— Ben, sana yardım etmeye çalışıyorum. Elimden gelse kurtarırım seni buradan. Ama şimdilik bir şey yapamıyorum. Ben gene geleceğim, sakın kimseye bir şey bahsetme.

İyice kendine gelmiş, başını yukarı kaldırıp, çevresini tanımaya çalışmıştı. Odada ışık yanıyor olmalıydı. Uzun süren bir sessizlik olmuştu. Onunla konuşan dışarı çıkmamış olmalıydı. Kapı sesi duymamıştı çünkü.

O zaman da aynı böyle: "Burada mısın?" diye sormuştu. Çok geçmemiş, fısıltıyla yanıt vermişti ses:

— Gidiyorum, daha fazla kalamam.

Oysa gitmemiş, uzun bir süre sonra:

— Dışarıda haber ulaştıracağın kimse varsa bana söyleyebilirsin. Arkadaşların falan... Onlara senin iyi olduğunu söylerim, diye konuşmuştu.

O an aklına haber iletebileceği bir kaç kişi gelmiş, söyleyecekken bir kuşku şimşek gibi çakmıştı beyninde.

— Yorma kendini bu kadar, önemli değil... Senin için... Dinlen sen şimdi. Sonra yine konuşuruz.

Sonraki günler iki kez daha gelmişti yanına. Devamlı bana güvenebilirsin diyordu. Hayır, kimseye haber göndermeyecekti. Kimsenin de ondan haber beklediği yoktu.

O sesle burada da karşılaşmıştı. Bu kez daha değişik. Hiç aklından çıkmamıştı zaten. Kollarını arkaya çevirip, askıya almışlardı. Bütün

vücudu dayanılmayacak bir halde gerilmişti. Kolları, vücudundan ayrılacak gibiydi. Kapının dışında, karanlıktan gelen sesi çabuk tanımıştı.

— Konuşacak, diyordu ses. Mutlaka konuşacak!

O an kollarının acısını unutmuş, nefretle dolmuştu.

Çakmakla gelen şaşkın yüzlü adam, ona bu acı olayı hatırlatmıştı. Ya gerçekten yardım etmek istiyorsa. Gitmişti işte! Sonra başka birileri gelecek, o burada beklemekten başka bir şey yapamayacaktı. "Dayanmalıyım," dedi bütün gücüyle... Bunu bir başkasına söylemek kolay, kendine söylemek zordu. "Dayanacak bir şeyler yaratmalıyım." Düşüncelerini başka konulara kaydırmaya çalıştı. Bir evin bodurumunda olduğu doğru muydu acaba? Günlerden çarşamba olduğunu öğrenmişti. İnansa mıydı? Ne olursa olsun bir şeylere inanmak zorundaydı. Ayağını uzattı. Ayağı yumuşak bir şeye değdi. Ne olduğunu anlayamadı. Çekip aldı. Yünümsü bir şeydi bu. Bir hırka olmalıydı. Hatırladı birden. Demek hırkasını almadan gitmişti. Çocukça bir sevinç kapladı yüreğini. Hemen alıp sarındı. Yeri eliyle aramaya devam etti. Başka bir şeyler unutmuş olabilirdi. Bulamayınca vazgeçmedi. Tekrar aramaya devam etti. Başka bir şey olmayacağını bilse de aklına gelen bu düşünce onu oyalıyor, değişik bir şey gibi geliyordu. Küçük umutlar bile olsa ne kadar çok ihtiyacı vardı şu anda.

Sert, küçük bir şeye değdi eli. Bir heyecan kapladı yüreğini. Çılgınca bir merakla aldı eline. Metalimsi soğuk bir şey. Biraz daha dolaştırdı parmaklarını. Sert ve yuvarlak, oynayan bir kısım. Çevirdi onu. Bir kere daha sert bir şekilde çevirdi. Bir ışık parladı. Sımsıkı tuttu avucunda. Çakmaktı bu. Nasıl olup ta bırakıp gitmişti bunu. Sevinçten bağıracaktı neredeyse. Işığa kavuşmuştu. Bulunduğu o umutsuz durumda mutlulukla doldu yüreği.

Taş duvarları gördü. Tahta kapıyı. Kapı yarım açık kalmıştı. Ayaklarına baktı: acıyan ayaklarına. Bağlandığı yerden morarmışlardı. Umurunda değildi ama. Yaşadığı sevinç daha büyüktü. Telaşa kapılıp, çakmağı sondürdü. Ya biterse gazı?...

Gerçekten doğru muydu söyledikleri? Nasıl girebilmişti buraya?

Hayır, bir daha oyuna gelmeyecekti. Peki ama çakmağını niye bıraksın? Gerçekten bir evin bodrumunda mıydı? Bu düşünceler yoruyordu onu. Yine de düşünmeden edemiyordu. Çevresinde mutlaka başka evlerde vardı. O evlerde insanlar olmalıydı. İnsanların arasında olmak ne güzel. Ve biraz da korkunç bir yanı var bunun. İnsanların ondan haberi yok. Görmedilerse nasıl haberleri olsun? Bu hayaller tatlı bir sıcaklıkla doldurmuştu ruhunu. Şu ayağındaki zincirleri sökmeyi başarabilse dışarıya ulaşabilirdi. Çakmağı yakıp, ayaklarına baktı. Kurtulmak imkansız bunlardan. Diyelimki kurtuldu, dışarı çıkmadan yakalarlardı onu. Tekrar umutsuzluğa yuvarlandı. Tüm bu düşünceleri kafasından uzaklaştırmaya çalışmalıydı. Ne kadar zaman geçmişti? Yeniden almaya gelebilirlerdi. Elindeki çakmağı sıkıca tuttu. Saklamalıydı. Çakmağı oraya koyabilirdi. Ya hırka? Hırkayı saklayacak bir yer yoktu. Bulunduğu yerin her tarafını gözden geçirdi. Yukarlara baktı. Kapının üstünü tam göremiyordu ama orada bir boşluk var gibiydi. Ayağa kalktı. Gidebildiği kadar kapıya yaklaştı. Elini uzatarak çakmağı tuttu o tarafa. Şimdi daha iyi görebiliyordu. Kapının üstünde bir boşluk vardı. Çakmağı da, hırkayı da oraya saklayabilirdi.

Arkasına yaslanıp, gözlerini kapattı. Gece epey ilerlemiş olmalıydı. Bir taraftan zamanın geçmeyişi, diğer taraftan birileri tarafından alınacağını beklemenin korkunçluğu...

Dışarıdan gelen gürültülerle uyandı. İlk aklına gelen hırka ve çakmak oldu. Çakmağı hiç avucundan bırakmamıştı zaten. Ayağa kalktı hemen. Ayaklarındaki zincirleri gerene kadar kapıya yaklaştı. Uykusunda bile aklından çıkarmadığı, kafasına iyice kazıdığı hareketleri otomatik bir makine gibi uyguluyordu. Kısa bir an yaktı çakmağı. Hırkanın içine yerleştirerek, topak yapıp yukarki boşluğa attı. Gürültüler yaklaşmaya başlamıştı. Çöktü yere.

Dışardan bir el fenerinin ışığı ona doğru yaklaştı. "Arkanı dön!" dedi emredici bir ses. Gözlerini bağladılar. Zincirlerini çözdüler. "Kalk ayağa! Gidiyoruz." Korkunç bir uçurum yeniden açılıyordu önünde. Biraz daha bekleseler... Hazırlıklı değildi. Hiçbir defasında hazır hissetmemişti kendisini. İteleyerek dışarı çıkardılar.

Gözlerini açtığında başında büyük bir ağırlık hissetti. Bir süre hareketsiz kaldı. Gün ışığı doldurmuştu içeriydi. Olanları hatırlamaya çalıştı. Ani bir hareketle fırladı yattığı yerden. Saate baktı: Dokuz. İşe gidiş saati çoktan geçmişti. Diğer odalara baktı. Masanın üzerinde bir not buldu: "Ben işe gidiyorum. Seni uyandırmadım. Akşama görüşürüz. Dışarı çıkma. Songül"

Başındaki ağırlık geçmemişti. Pencereye gitti. Okulun bahçesi kız öğrencilerle dolmuştu. Evde durmak istemiyordu. Giyinikti zaten. Hırka olmalıydı üstünde. Her tarafı aradı, bulamadı. O evde unutmuş olmasın? Yeniden aramaya koyuldu. Üstünde hırkası olup olmadığını hatırlamaya çalıştı. Üstünden hiçbir şey çıkarmadan, doğruca kanepeye uzanmış olmalıydı. İyice emindi artık, unutmuştu. Canı sıkıldı buna.

Dışarıda sakin bir hava vardı. Ayakları, onu nereye götürürse oraya gidiyordu. Bir sokaktan çıkıp, diğerine giriyordu. İşyerine gitmediği umurunda bile değildi. Sokak sokak dolaşmaktan bıkınca deniz kenarına inmeye karar verdi.

Dalgalıydı deniz. İrice bir kayanın üstüne oturdu. Önemli olan bundan sonra nasıl hareket edeceğiydi. Aklına hiçbir şey gelmiyordu. Başkası olsa ne yapardı? Başkası, başkası? Başkasının değil, onun başına gelmişti. İnanılması güç bir şey ama... Bir yerlerde insanlara işkence yapılıyordu. İnsanlar, evlerinden alınıp, götürülüyor, çeşitli baskılar altında kalıyorlardı. Çevresindeki bütün insanlar gibi yaşamından uzakta bir yerlerde oluyordu bütün bunlar. Ve yapacak bir şey yok deyip, geçiyordu insanlar. Herkes kendi yaşantısına bakıyordu.

Oysa şimdi yanıbaşına gelmiş ve yaşamını tehdit etmeye başlamıştı. Böyle bir şey herkesin ortasında gerçekleşebilir miydi? Acı bir gülümseme yayıldı dudaklarına. İnsanlar düşünmek bile istemiyorlarsa...

Deniz ne kadar da kızgındı. Rüzgar bir hayli kuvvetli esiyordu. Şurada, ileride dalgalarla boğuşan sandalı karaya çekmeyi unutmuş olmalılar. Öteki sandalların hepsi kıyıda. Bir tek o kalmış denizde. Böyle saatlerce oturabilirdi.

Orada, denizin kenarında ne kadar kalmıştı bilmiyordu. Sonunda geri dönmeye karar verdi. Hem de doğruca yıkık eve gitti. Ne olursa olsun umurunda değildi artık. İçindeki, yenemediği korku büyüyordu ama aldırmıyordu. Çevresine bakmaya bile gerek görmeden merdivenleri çıktı. İçerden bir takım sesler duymasa doğruca aşağıya, bodruma inecek ve orada halâ biri varsa, dışarı çıkaracaktı. Gürültüleri duyunca olduğu yerde hareketsiz kaldı. Sesler yan taraftaki bölmeden geliyordu. Bir an geri dönüp uzaklaşmayı düşündü. Merakı üstün geldi. Biraz daha ileri gitti. Ayağı bir tahtaya çarptı. Birden arttı gürültüler. Sonra kesildi. Burada, olduğu yerde sonsuza kadar kalamazdı. Derken fısıltıya benzer konuşmalar işitti. İşte o an bir başın ona uzandığını sonra hızla gerisin geriye kaçtığını gördü. Bir adım daha atıp, içeri baktığında tam köşede bir kızın, açık olan gömleğini iliklemeye fırsat bulamadan, telaşla göğüslerini kapatmaya çabaladığını gördü. Köşede, yerde oturur vaziyetteydi ve eteği kalçalarına kadar sıyrılmıştı. Az önce kendisine bakanın on sekiz, on dokuz yaşlarında bir delikanlı olduğunu gördü. O, kızdan daha çok şaşkınlık içindeydi. Oğuz'un hiç beklemediği bir durumdu bu. Ne yapacağını bilemiyordu. Gidebilirdi ama gitmedi. Çok geçmeden delikanlı ile kız koşarcasına yanından hızla dışarı çıktılar. Öylece bakakalmıştı arkalarından. Gülmek istiyor, gülemiyordu. Tuhaf bir durumda hissediyordu kendisini.

Merdivenlerden aşağı indi. Hiçbir hayat belirtisi yoktu. Gözlerini içersinin karanlığına alıştırmaya çalıştı. Önündeki tahta kapıyı itti. Etrafındaki nesneleri seçemez olmuştu. Çakmağını aradı; bulamadı. Duvarlara tutuna tutuna ilerledi. Kapıyı bulmuştu nihayet. "Kimse yok mu?" diye bağırdı. Hay allah, çakmağına ne olmuştu acaba? Duvarları

yoklaya yoklaya dolaştı o küçük yerin içinde. "Kimse yok mu?" dedi kendisinin bile duyamayacağı bir sesle. Yoktu kimse!

...

Songül için o gün akşam olmak bilmedi. Kafasına üşüşen sorulardan kurtulabilmek için kendisini işine veriyor, başaramıyordu. Bilgisayar ekranındaki rakamlar gözlerinin önünde uçuşuyorlardı sanki.

Baktı ki olmayacak, arkadaşından yerine bakmasını istedi. Arkadaşıyla sık sık yer değiştirerek saat dörde kadar çalıştı. O saate kadar hep telefon beklemişti kocasından. Dayanamayacaktı artık. Mesai bitimine bir buçuk saat kala şefinden izin istedi.

Şaşkınlık içindeydi. Yine de karamsar düşüncelere kaptırmıyordu kendisini. Minibüse gitmesi için rıhtım boyu yürümesi gerekiyordu. Çevresinde gidip gelen insanların, rıhtımın kenarındaki kayaları döven dalgaların hiçbirinin farkında değildi. Denizden esen kuvvetli rüzgar saçlarını uçuşturuyordu. Kafasında binbir düşünce!.. Fadıl bey o günden beri geri dönmemişti. Bırakmış olsalardı gelirdi mutlaka. Ziverbey yönüne giden minibüslerden birinin cam kenarına oturdu. Bütün bu olanların, onları aşan bir şey olduğunu düüşündü.

Erenköy'de minibüsten indi. Gözleri okuldan dağılan kız öğrencileri aradı. İş dönüşü çocuğu alıp, bu yoldan eve döndüklerinde öğrencilerle karşılaşırlardı hep.

Her zamanki gibi yıkık evin önünden geçecekti. Okulun karşısındaki çeşmede iki kadın bidonlarını dolduruyorlardı. Eve yaklaştıkça daha sakinleşmiş hissediyordu kendisini. Çeşmeden akan azıcık suya rağmen bidonlarını sabırla, doldurmaya çalışıyordu insanlar. Bu su, bidonların herbirini yarım saatte doldurmazdı bile. Suların akmadığı birgün kocasına, çeşmeye gitmesini söylemiş, on saatte su dolmaz ordan, yanıtını almıştı. Çeşme inatla akmasına, insanlarda bidonlarını inatla doldurmaya devam ediyorlardı.

Yıkık evin merdivenlerinde kocasını gördü. Öylece oturmuş, duruyordu. Yanına gitti. Hiç bir şey söylemeden durdu karşısında. Oğuz,

başını kaldırıp baktı karısına. Sonra başka tarafa çevirdi bakışlarını. İkisi de birbirlerine birşey söylemiyorlardı. Böylece konuşmadan epeyce bir zaman geçti. Songül aniden merdivenleri çıkıp, eve girdi. Bir odadan çıkıp, diğerine giriyor, gözünün iliştiği her yere bakıyordu. Bodruma inen merdivenlerin başında aşağı inip inmemekte tereddüt etti önce. Sonra duvarlara tutuna tutuna indi. Çok aşağılara iniyormuş gibi gelmişti ona. Biraz daha ilerleyip, karanlığa gömülünce durup etrafı dinledi. Bu can sıkıcı karanlıkta hiç kimse yoktu. Daha da ilerlere gitmekten korkmuştu. Ne yapacağına karar veremedi bir an.

— Hey!

Sessizlik yanıt vermedi ona. Biraz daha ilerlere gitti. Kapı gibi birşeyleri itti.

— Kimse var mı? Hey!

Bir an saçma bir iş yaptığı duygusuna kapıldı. Buradan kurtulmak, gün ışığına çıkmak istedi. Merdivenlere doğru dönerken ayağını çarptı. Canı yanmıştı. Durmak, bir saniye bile olsa o karanlıkta kalmak istemiyordu. Yukarı çıkınca rahat bir soluk aldı. İkinci kata çıkan tahta merdivenler karşısındaydı tam. Yer yer kırık olan kısımlarda boşluklar oluşmuştu. Çıkıp bakmak anlamsız geldi. O basamaklara da güvenememişti zaten. Camları kırık tahta pencereden oturdukları evi gördü. Çam ağaçlarının arasından az bir kısmı gözüküyordu. Burada ne aradığı tuhaf gilmeye başlamıştı. Kapıdan dışarı baktı. Kocasını göremedi. Başından beri tam olarak yatıştıramadığı korkusu büyüyüverir gibi oldu. Yandaki odalardan çıkıverdi karşısına kocası. Yanıt arar gibi baktı ona. Aradığı soruların karşılığı yoktu onun yüzünde. Düğümlenip kalmış gibiydiler.

— Burada kimse yok işte.

— Vardı, dün gece geldiğimde vardı. Ayakları zincirle bağlıydı. Bodrumda yalnız başınaydı. Gözlerimle gördüm. Konuştum onunla. Hayal değildi. Hatta bak, hırkam yok. Hırkamı dün gece burada bıraktım. Eminim buna. Söylesene! Dün gece benimle karşılaştığında hırkam var mıydı sırtımda?

— Hatırlamıyorum.

Ben hatırlıyorum. Hırkamı burada unuttum.

— Ne yapacağız peki? O kimseyi yeniden mi yaratacağız? Her kimse şu anda burada yok. Gitmiş işte. Biz ne yapabiliriz?

— Buraya gelecek yeniden. Bir daha getirecekler onu buraya. İyi. Sen kal bekle o zaman burada. Karşılaşınca bir güzel sohbet edersiniz. Onu getirenler de izin verirler buna.

Öfkelenmişti:

— Niye getirsinler ki buraya. Başka götürecek yerleri mi yok? Şu koca İstanbul'da bir burayı mı buldular? Ne sanıyorsun sen? Buraya getirseler; senin, ona ulaşmana izin verirler mi?

Kocasının sustuğunu görünce yüksek sesle konuşmaya devam etti:

— Cevap versene, sorularıma cevap versene? Seni burada bulsalar, bırakırlar mı? Seni de götürürler.

Kısa bir müddet susuyor, sonra içini boşaltmak istercesine yeniden konuşuyordu.

— Buraya o her kimse, niye getirmişler bilmiyorum. Ama şimdi götürmüşler. Başka götürecekleri yerleri vardır elbet. Belki de başkalarını da yakalamak için tutmuşlardır onu burada. Belki de yakaladıkları kişi buluşma yeri olarak kullanıyordu burasını. Bekleyelim burada, bizi de götürsünler.

Songül, son sözlerinin kocasını etkilediğini hissetmişti. O, pencerelerden birinin kenarına oturmuş, dişleriyle başparmağını ısırıyordu.

— Ben eve gitmek istiyorum, dedi kocasına.

...

Gökyüzü kapkaraydı. Tam karşıda yüksek bir tepe vardı. Kayalar kurşun rengindeydi. Sivri sivri uçları göklere yükseliyordu. Bir sürü insan vardı önünde. Kayaların arasındaki dar yoldan tepeye tırmanıyorlardı. Tepeye yaklaştıkça rüzgar kuvvetleniyordu. Rüzgarın, herkesi aşağı savuracağını zannetti. O kadar kuvvetliydi rüzgar. Yerdeki kaya parçalarının, ayaklarına batmadığına hayret ediyordu. Hiçbir acı duymuyordu. Çocuklar, kadınların bacaklarına sarılmış, kimi kucaklarında... Kadınlar ağlıyor. Onların neden ağladıklarını bir türlü anlayamıyordu.

Koyu renkli bulutlar dağın arka tarafına doğru hızla hareket ediyorlardı. Erkekler hiç konuşmuyorlar, korku dolu gözlerle gökyüzüne bakıyorlardı. O da gökyüzüne baktı. Ona değecekmiş gibi hareket eden koca bulutlar tüm dağı sarmışlardı. Üşüdüğünü hissetti. Üstünde onu koruyacak hiçbir şey yoktu sanki. Derken ön sıradakiler koşmaya başladılar. Kayaların arasındaki yol iyice daralmıştı. Koşmaya çabaladı; kayaların arasında yalnız başına kalacağı korkusuyla. Olmuyordu, bacaklarını hareket ettiremiyordu. Ayağının tabanı sanki yerdeki taşlara yapışmıştı. Zorlukla hareket ediyordu. Ön sırada olanlara bağırmak istedi. Ses çıkmadı ağzından. Arkadan gelen ayaklar, onu geçti. Kimi ona çarpıyordu geçerken. Neredeyse düşecekti. Bir kişi kalmıştı çevresinde. O da önündeki kayanın arkasında kayboldu. Her tarafını bulutlar sarmıştı. Geriye bakmak istemiyordu. Arkasında korkunç bir uçurum açıldığını hissediyor, uçurumun onu da yutmaması için, yere yapışan ayaklarını kaldırmaya zorluyordu. Uğultu halinde

gürültüler geldi bir yerlerden. Gökyüzünden mi, dağın içinden mi, ayırdedemiyordu.

Birden kayanın tepesinde hiç tanımadığı bir yüz belirdi ve elini uzattı. Yüz, onu yakalayıp kendine çekti. Kayanın üstünden dağın tepesini görüyordu. Kadınlarla çocukları gördü. Birbirlerine sarılmışlardı. Hepsinin saçları rüzgarda uçuşuyordu. Çember oluşturmuşlar, başları yukarı kalkık, bir şeyi bekliyorlardı sanki. Önlerden,uzun boylu bir erkek ayağa kalktı. Sıranın ortasındaki bir kızı sürükleyip, öne çıkardı. Gözleri bağlıydı kızın. Hiç direnmiyor, kendini sürükleyenin iradesine boyun eğiyordu. Çırılçıplaktı ve güzel bir vücudu vardı. Sanki tanıyordu onu.

Olanları anlamaya çalışıyordu. Kötü bir şeyler olacağı korkusu büyüdü yüreğinde. İşte o an tepenin ortasında kara bir delik gördü. Sonsuzluğa uzanan bir uçurum gibiydi. Uzun boylu olan, kızı kara deliğin başına kadar sürükledi. Direnseya! Niye direnmiyordu?

Kalabalıktan uğultulu bir ses yükseldi. Adam, onu bırakıp, geri çekildi. Sessiz ve başı öne eğik, yalnız başına duruyordu kız. Kuvvetli rüzgar, saçlarını yana savurdu. Elleriyle gözündeki bağı çözdü. Büyülenmiş gibi dağın ortasındaki uçuruma bakıyor, hiç kıpırdamıyordu.

İnsanlar haykırmaya, ona doğru yumruklarını sallamaya başladılar.

Koşmaya, onun yanına ulaşmak istedi. Onu alıp, dağın öte tarafına kaçırmak, gittikçe büyüyen delikten kurtarmak istedi. Bütün gücünü kullanarak yere yapışan ayaklarını kaldırmaya çabaladı. Nasıl olduysa ayakları birden hafifledi. Koştu. Rüzgar, göklerden doğru geliyor, o kara uçurumun içine doğru sürüklüyordu sanki. İnsanlar birbirlerine tutunuyorlar, başlarını gökyüzüne kaldırıp, acaip sesler çıkarıyorlardı. Tuttu kızı elinden. Kendine çekmek için uğraştı ama yerinden kıpırdatamadı. Bir an gözlerini gördü onun. Derin bir acı vardı bakışlarında. İnsanlardan oluşan çemberin gittikçe daraldığını hissetti. Hiçbir yere kaçamazdı. Her taraf insanlarla doluydu. Yiyecek istiyordu insanlar, yağmur istiyordu. Kendilerini aç bırakmaması için tanrılara yakarıyorlardı. O anda insanların arasından bir başın kendisine

uzandığını gördü. Kayanın orada, onu tutup çeken yüzdü bu. "Bırak onu!" diye bağırıyordu. İnsanlar çemberi daraltıyorlardı gitgide.

Uçurumun karanlığını gördü. Gökyüzünden daha karanlık, dipsiz bir kuyu gibiydi. Hayır, oraya yuvarlanmak istemiyordu. Kızın sıcak ellerinin kayıp gittiğini hissetti. Sanki o da düşmüş gibi yukarlara çıkmak istedi. Bir şeylere tutunmak için kollarını uzattı. Gözleri karanlıktan başka bir şey görmüyordu. Tam o sırada bir sesin; "düzen bozulmayacak" dediğini duydu. Bunu uyanırken kendisi mi söylemişti, yoksa kalabalığın arasından gördüğü baş mı söylemişti, ayırdına varamadı. O kızın bakışı, o acı dolu bakış gözlerinin önünden gitmiyordu. Çok canlı bir şekilde karşısında durmuş, ona bakıyordu. Sonra yavaş yavaş bakışlar gittikçe silikleşmeye başladı. Umutsuz bir duygu sardı benliğini.

...

Saat 7.30... Yenikapı sahillerinde dört kişi yine karşılıklı durmuşlar, iki çuvalı yere vura vura sallıyorlar. Otobüs hızla geçip gitti önlerinden.

Denizin yukarılarında beyaz bulutların büyük kümeler halinde hareket ettiklerini gördü. Kapkara bulutları hatırlayınca bir ürperti geçti içinden. Yol uzayıp gidiyordu önlerinde. Çalışabilecek gibi hissetmiyordu kendisini. Kıvrılıp oturduğu koltuğunda, dışarıdaki herşey gözlerinin önünden birbiri ardına geçip giderken düşüncelere dalmak istiyordu.

Akşam erken dönmeyecekti eve. Gaziosmanpaşa'ya, Kemal'i görmeye gidecekti. Biraz olsun o yıkık evden uzaklaşmak istiyordu. İşin monotonluğu ruhunun bütününü kaplayan yıkık evden hiç kurtarmıyordu onu. Uyuyup uyandığında, hatta uykusunda bile yıkık ev gelip düşüncelerine yerleşiyordu. İşte de aynı ruh halini yaşıyordu. Yıkık evin görünütüsü, birbirine benzeyen iş günlerinden daha güçlüydü. Gaziosmanpaşa'ya giderse belki biraz olsun bu ruh halinden sıyırabilirdi kendini. Kemal ne yapıyordu acaba? Sendikaların kapan-

ması onları nasıl etkilemişti? Kafasını bu sorularla meşgul etmeye, bu sorulara yanıt bulmaya zorladı.

Mehmet Ali herzamankinden daha düşünceliydi o sabah. Tahir Usta masanın üstündeki büyükçe bir kağıda cetvelle bir şeyler çiziyordu. Atölyede bulunan herkesle el sıkışıp selamlaştıktan sonra: "Çocuk hastaydı, onun için gelemedim" dedi.

Kimseden ses çıkmayınca bir köşeye geçip, oturdu. Çevresindekilerle konuşma ihtiyacı duyuyordu oysa. Tam o sırada Tahir Usta'yı yandaki atölyeden çağırdılar. Arkasından Kahraman da kalktı. Mehmet Ali ile başbaşa kalmışlardı. Olup bitenleri Mehmet Ali'ye anlatsa mı? Birazdan Tahir Usta'nın gelebileceği ihtimali, onu bu düşüncesinden vazgeçirdi.

Mehmet Ali, Tahir Usta'nın; koltuğuna oturmuş, iyice arkasına kaykılmış, elleri başının arkasında, boşluğa bakıyor... Oturduğu yerden doğrulmadan;

— Şube başkanını gözaltına almışlar, Şube kapanmış, dedi.

Oğuz şaşkınlıkla Mehmet Ali'ye baktı:

— Peki neden?

— Nedenini bilmiyorum. Sadece bu kadarını öğrenebildim. Ahmet Yılmaz söyledi.

Oğuz, yumruğunu hızla masaya vurdu.

— Ben de neden diye soruyorum. Koskoca konfederasyon kapatılıyor, yöneticileri içeride: bütün bunlar olmuyormuş gibi ben de neden diye soruyorum. Şimdi ne olacak bakalım. Ahmet Yılmaz istifa edemez artık.

Gülümsemesi acı bir çizgi halinde yayıldı dudaklarında.

— Ya üçüncü temsilci?

— Genel Merkez atayabilir. Temsilciler üstünde dururlarsa tabi. Ahmet Yılmaz'ın bu konuda konuşmak istemiyormuş gibi bir hali var. Bir araya gelecek miyiz, diye sordum. Yanıt vermedi.

Mehmet Ali bir şeyler biliyormuş da gizliyormuş gibi geldi Oğuz'a. Bu düşüncesinin doğru olmadığının farkındaydı. Ama bir şeyler söylesin istiyordu. Olan biteni açıklığa kavuştursun istiyordu.

— Hiçbir şey eskisi gibi değil, dedi Mehmet Ali. Buradakilerin çoğu yaşamlarının değişmediğini sanıyor. Şubenin kapatılması hiçbirini ilgilendirmiyor. Her günkü gibi çalışacaklar gene. Bundan iki sene sonrası ne olur düşünmüyorlar bile. Müdür yardımcısına karşı geldiler diye iki kişiyi sürgüne gönderecekler.

— O ne zaman oldu?

—Dün. Sürgün yazıları bugünlerde gelecekmiş. Biri tamir atelyesinde çalışan Hüseyin, diğeri de inşaatçı Mehmet.

— Niye karşı geldiler?

— Müdür yardımcısı kanal temizlemelerini istemiş onlardan. Onlarda, "biz teknisyeniz, temizlemeyiz" demişler. Verilen iş ne olursa olsun itiraz edilmeyecekmiş. Müdür, "sendrikalarından medet ummasınlar" demiş. Aynen böyle demiş.

Camdan Kahramanın geldiğini görünce konuşmayı kestiler, Kahraman gelip, karşılarındaki kanepeye oturdu. Bir sessizlik oldu. Oğuz, Kahraman'a duyururcasına:

— Hüseyin ile Mehmet'i sürgüne gönderiyorlarmış ha?...

Kahraman: "Öyleymiş" dedi yavaş bir sesle. Masanın üstünde duran gazeteyi eline alarak okumaya başladı. Oğuz üsteledi:

— Sen ne diyorsun Kahraman Usta?

— Ne diyeyim ki? İstedikleri işi yaptırırlar, sesini çıkartamazsın. Hakkımızı arayacak, savunacak kimse yok.

Gazetesini okumaya devam etti. Konuşmaya istekli görünmüyordu. Tahir Usta'nın, Mehmet Ali'yi çağıran sesini duydular. Mehmet Ali gittikten sonra Kahraman: "Aşağıda motor bağlanacakmış, biz de gidelim' dedi. "Olur" dedi Oğuz.

Çay paydosunda bir araya gelindiğinde kimse temsilcilik konusuna değinmedi. Baş temsilci Ahmet, Şube başkanının gözaltına alındığını söyleyince Marangoz Cevdet, Emin Usta'yla şakalaşmayı bıraktı.

— Desene, sıra bizim sendikaya geldi.

Tahir Usta: "Şimdi sendikalara gerek yok zaten. Nasıl olsa zammı devlet belirliyor."

Baş temsilci Tahir Usta'ya baktı gülerek:

— Sen bir de sendikasız yerleri git gör. Adamlara öğle yemeği bile vermiyorlar. Uzağa gitmeye gerek yok. Şurada, yukarıdaki dokuma fabrikasında iki aylık maaşlarını alamamışlar daha.

— Biz de böyle olacağız sonunda, dedi Cevdet. Şimdiden bizim sendikayı etkisiz hale getirdiler.

— Bunun hep böyle süreceğini mi zannediyorsun? Niye sendikaları tümden kapatmadılar? Bu yasaklar uzun sürmez. Yine bir takım haklar tanımak zorunda kalırlar.

Marangoz Cevdet:

—DİSK anarşiyi besliyordu, ondan kapattılar.

Baş temsilci yanıt vermedi. Bu konuya girmek istemiyordu. Onun suskunluğundan faydalanan Cevdet konuyu değiştirdi.

—Emin Usta, sen şimdi benim gecekonduyu yapıyor musun? Çimentosu, demiri benden. Bir tek işçiliğini yapacaksın. Söyle bakalım kaç para istiyorsun?

Tahir Usta:

— Buradaki inşaatlar gibi yaparsa belediyeden önce yıkılır senin evin.

— Orasını karıştırma sen Tahir. Emin Usta burada öyle yapıyor ki bir daha para alsın.

— Sen çimentoyu, demiri al, bir şeyler düşünürüz.

— Canım, bizdende kazanmazsın. Bir yuva yapmış olursun, duacı oluruz sana.

— Öyle ya, benim çoluk çocuğum ekmek beklemiyor.

Ahmet Yılmaz araya girerek:

— Ben işveren olayım, bir tek iş vermem buna. Bunun aldığı para haram. Ne ustalar var. Bula bula bunu mu buldun?

— Yahu Ahmet, ne istiyorsun benden? Şunun şurasında üç beş kuruş kazanacağız.

— Sana kazanma diyen yok. Ama helal kazan. Kazan dairesinde

yaptığın bina bir ay sonra çatladı.

— Bak, şu bacaklara bak, dedi Kahraman. Taş... Taş... İş görüyor mu emin usta, ha, ha? İş görüyor mu?

— Anlaşıldı, sizden rahat yok. Çayınız da sizin olsun. Ben gidiyorum.

— İstesen de kalamazsın, dedi Baş temsilci. Buraya çalışmaya geldik.

Oğuz: "Genel Merkez'le görüşebildin mi?" diye sordu Ahmet Yılmaz'a.

— Bizim yapabileceğimiz fazla bir şey yok. Şimdi zaten merkezde kimseyi bulamazsın.

— İnşaatçı Emin kapıdan çıkmadan odadakilere dönüp:

— Benimle uğraşacağınıza sendikanızla ilgilenin.Sizin söylediklerinizin çoğu safsata.

Tam o sırada müdür yardımcısı dış kapıdan gözüktü. Baş temsilcinin dışında hepsi ayağa kalktılar. Bir süre sonra işlerinin başındaydılar. Saat 11.30'da ambarcı Sait, Mehmet Ali Oğuz'un yanlarına geldi. Onlara öğle tatilinde ambarda olmalarını söyledi. "Deniz hanım'da gelecek" dediğinde, Oğuz: "Ahmet Yılmaz?" diye sordu. "Onun işi varmış. Katılmayacak."

...

Bu sefer beş kişiydiler.

— İçimizden biri genel merkeze gitse, dedi Mehmet Ali.

Şoför Mehmet: "Gidelim gitmesine... " durdu bir süre. Sonra ellerini iki yana açarak: "Kim tanır bizi orada? Biz kimi temsil ediyoruz? Kimin adına gideceğiz? Geçmiş olsun mu diyeceğiz? Ama on, onbeş kişi oluruz, temsilcilerle birlikte gideriz. O başka!"

Sait:

— Biz de kendi adımıza gideriz. İşçiler gelmezlerse gelmesinler, temsilciler de!...

Yüzler düşünceliydi.

— İsterseniz bu akşam gidelim.

— Bu akşam ben gelemem, dedi Deniz. Çocuğu annemden almam lâzım.

— Başka bir akşam gideriz, diye devam etti Sait. Yeter ki gitmek isteyelim. Şube başkanının tutuklanmasına tepkimizi göstermiş oluruz, iyi de olur.

— Biz önce buradaki sorunları halledelim, dedi şoför Mehmet. Bu karışık zamanda bir de temsilcilik meselesi çıktı başımıza.

- Ben Ahmet abi ile konuştum, dedi Sait. Şimdilik temsilcilikten ayrılmaktan sözetmiyor.

— İki kişiyi sürgüne gönderiyorlarmış, dedi Oğuz.

Deniz: "Hangi kısımdan bu arkadaşlar" diye sordu.

Şoför mehmet: "Biri inşaatçı diğeri de oto tamir atölyesinden."

— Yarın, öbürgün başkalarına da sıra gelecek. Belki sürgüne gitmelerini önleyemeyiz ama en ufak bir tepki de gösteremeyecekmiyiz?

Şoför Mehmet, Oğuz'a dönerek:

— Onların en yakın arkadaşları ses çıkarmıyorlar. Yanında çalışan bir şey demedikten sonra biz ne yapabiliriz? İşçi arkadaşlar herşeye boyun eğmiş durumdalar. Millet başını kaldırmaya bile korkuyor.

— Bir durum olduğu zaman temsilci ortada yok, oda kapalı. Sorunu olan, nereye, kime gideceğini bilmiyor.

— Açalım anasını satayım odayı. Korkacak ne var ki?

Herkes Sait'e baktı. O ise sözünü bitirir bitirmez, sigarasını çıkardı cebinden. Odada bulunanlara tek tek tuttu. Kadın almadı. Şoför Mehmet, iyi yanmayan sigarasından bir iki nefes çektikten sonra Oğuz'a:

— Devamlı temsilcilik odası üstünde duruyorsun. Odanın açılmasına izin verirler mi sanıyorsun? Açar açmaz kapatırlar.

Oğuz: "Hiç denedik mi?" diye yanıt verdi. "Hiç olmazsa öğlen saatlerinde olsun, açmayı denedik mi? İnsanlar bir şeyler yaparlarsa ya-

sakların üstüne giderler."

— İdare en ufak bir şeyde temsilcilerin açıklanırı sıkıyönetmi bildirmek için fırsat kolluyor. Bu iş o kadar kolay değil.

— En azından öğlenleri açılması iyi olur, dedi Deniz.

Başlar ondan yana çevrildi. Mehmet Ali toplantının başından bu yana ikinci kez konuşarak:

— İyi de temsilcilere bunu nasıl kabul ettireceğiz?

Sait:

— Boşalan yere Deniz hanım'ın atanması durumu var. Belki o zaman bir şeyler yapabilir.

Oğuz şaşkınlığını belli etmemeğe çalıştı. Sait, onun halinden anlamış olacak:

— Ahmet abi de istiyor Deniz hanım'ın temsilciliğini.Zaten temsilci olmak isteyen pek öyle fazla kişi yok.

— Bizim bir itirazımız yok, dedi Oğuz. Yalnız hep sonradan öğreniyoruz.

Şoför mehmet:

— Deniz Hanım'ın olmasında bir sakınca yok. Gerçi buraya yeni gildi. Fazla tanımıyoruz. Hem temsilcilik biraz güç bir iş. Hele bu dönemde. Kadın olarak daha da zorluk çekebilir.

— Bu iş zor da şimdiki temsilciler ne yapıyor? Hiçbir şeye karışmadığın zaman mesele yok.

Deniz, Sait'in bu sözüne güldü. Sonra ciddileşerek:

— Şimdilik bu konuyu açmayalım. Henüz kesinlik kazanmış değil. Gerçi bana, sen ol denirse seve seve kabullenirim.

Deniz'in, tavrını belli etmesinden sonra bu konuya değinen olmadı. Az sonra Şoför Mehmet: "Servisim var" diyerek kalktı. Herkeste bir suskunluk olmuştu. Oğuz halâ yeni temsilci meselesini düşünüyordu. Bir şey söyleyecek durumda değildi. Her ne kadar bu kadını tanımasa da aslında bir çok kişiden daha iyi olduğu sonucuna varmıştı. Ama gene de onu tatminsiz bırakan bir şey vardı. Bunu ken

dine de ifade edemiyordu. Söyleyecek başka sözü yokmuş gibi:

— Temsilcilik odasını açmamız için epey uğraşmamız gerekecek herhalde, dedi.

Kimse yanıt vermedi onun bu sözüne.

Mehmet Ali: "Kalkalım artık" dedi. "Birazdan birileri gelir." Oğuz: "Öğle paydosu bitmedi daha" dediyse de herkes ayağa kalkmıştı. Bir önceki toplantıda olduğu gibi aynı yerden sırayla dışarı çıktılar.

...

Minibüsü Gaziosmanpaşa'ya varmadan, Rami yolunda durdurdular. İnsanlar, arabaları durdurulup, indirilmelerine, tek sıra olup askerler tarafından üstlerinin aranılmasına alışmışlardı artık. Yine de herkes gibi yüreğindeki tedirginlik duygusundan kurtulamıyordu Oğuz. Her seferinde askerler; arabayı sağa çek işareti verdiklerinde kapılıyordu bu duyguya. Vapur çıkışlarında, kimlik kontrolü yaptıklarında, paketleri çantaları kontrol ettiklerinde de. Üstelik kimliğinin yanında olduğunu bildiği halde, yanındaki torbada gazeteden başka bir şey olmadığı halde; sanki suç işlemiş gibi, sanki götürüvereceklermiş gibi bir ruh hali içinde oluyordu. Sırf bu tedirginlik yüzünden eskiden olduğu gibi yolda okumak üzere yanına kitap alınıyordu. Bir keresinde boğaz köprüsü çıkışında bindiği belediye otobüsünü durdurmuşlardı. Tıklım tıklım doluydu otobüs. Ona sıra geldiğinde, asker, torbasındaki kitaba uzun uzun bakmış, işte o zaman otobüse binememe korkusunu yaşamıştı.

Askerler aramayı bitirmişlerdi. İndikleri sayıda binebilmişlerdi minibüse. Eski çevresinden uzun zamandır kopmuş olduğunu düşündü. Yaklaştıkça içindeki merak büyüyordu. Büyük şehir, küçük parçalara ayrılmıştı sanki. Bir parçadan başka bir parçaya giderken belki de iki, üç kere aranıyordu insanlar.

Saat 07.00'de büyük kahveye vardı. Bakışları Kemal'i aradı. Yoktu. Boş masalardan birine geçip oturdu. Bir çay söyledi kendisine. Torbasındaki gazetesini çıkarıp, okumaya başladı. Bir ara gazete okumayı bıraktı. "Kemal'in arkadaşlarından birini görebilir miyim?" diye bakındı çevresine. Benzer bir yüz göremedi. Tekrar gazeteyi okumaya koyuldu. Ama içinde belli belirsiz bir kaygı büyümeye başlamış, onu

tedirgin eder olmuştu. Çevresindeki insanların kendisine bakıp bakmadıklarını merak ediyordu. Başını kaldırdı; kahvede fazla kalabalık olmadığını ilk o zaman farketti. Kimileri kağıt oyununa dalmışlardı. Şu ilerdeki masada oturan bıyıklı olan ondan tarafa bakıyor gibi geldi. Sıkıntıyla saatine baktı. Topu topu yarım saat olmuştu. Masalarda ondan başka tek oturan yoktu. Sanki yabancı bir dünyada gibiydi. "Kemal gelmeyecek galiba" dedi kendi kendine. Bari onun tanıdıklarından birini görebilseydi. Birden aklına Kemal'in oturduğu eve gidip bakmak geldi. Uzun bir zaman önce bir kere gitmişti: bulup bulamayacağı konusunda tereddütlüydü. Bıyıklı olan adam yine ondan yana bakıyordu sanki. Kahveciye çay parasını ödeyip kalktı.

İki sokak öteden sapacak, bir müddet yürüyeyecek, önüne çıkan toprak yoldan yukarı çıkacak! Buraya kadar gayet iyi hatırlıyordu. Toprak yola açılan üç sokak vardı. Ortada olan sokağa girdi. Bahçe kapısı olan, tek katlı bir ev olmalıydı. Sokağın sonuna kadar yürüdü, bulamadı. Farkında olmadan geçmiş miydi yoksa? Geriye dönüp, birinci sokağa girdi. Orada da yoktu. Üçüncü sokakta vardı tek katlı ev. Ama o ev miydi, değilmiydi, emin değildi. Hiç bir ışık yoktu evde. Perdeleri de kapalıydı. İyice bakıp, hatırlamaya çalıştı. Bir yandan da hatırlayamadığı için kızıyordu kendine. Hiç umudu yoktu ama yine de çaldı zili. Bir kere daha, bir daha... yoktu kimse.

O bölgeden fazla uzaklaşmadan sokakları dolaştı. Dolaştıkça sokaklar iyice karıştı birbirine. Çoğunun sokak lambaları yanmıyordu zaten. Bütün bu birbirine benzeyen sokakların içinde o evi nasıl bulacaktı?

Kahveye gitmekten başka çaresi kalmamıştı. Bu sefer oturmayacaktı. İçinde Kemal'i görme arzusu gittikçe büyümese hiç uğramayacaktı aslında. Kahvenin içinde umutsuzca dolaştı bakışları.

Camın kenarında oturan! Onu tanıyordu. Çalıştığı fabrikayı biliyordu. Fakat ismi gelmedi aklına. Kaybolduğu onca evin, onca insanın arasında birini bulmanın sevinciyle hemen yanına gitti. Adam da tanımıştı onu. Görünce ayağa kalktı. Oğuz'u gördüğüne sevinmiş gibi bir ifade vardı yüzünde. Yanında oturan şişman, yuvarlak yüzlü adamla tanıştırdı. Tanıştırırkende döküm fabrikasında çalıştığını söyledi

onun. Kahveciye söylenen çaylar geldi az sonra.

— Kemal'in evinden geliyorum. Buraya geldim, bulamadım. Evinde de yok galiba. Yanlış eve gitmediysem tabi... Geçen yıl gitmiştim, tam çıkaramadım.

— Kemal'i bulamazsın. İçerde o. Tutuklandı.

— Tutuklandı mı? Şaşırmıştı. Oğuz'un aksine sakin bir görünümü vardı adamın.

— Arananların arasında ismi vardı. Onunla birlikte bir çok temsilci de aynı durumda. Çoğunu tutukladılar. Kemal'i gelip, evinden aldılar. Karısı ile çocuğu annesinin yanında kalıyorlar şimdi.

İçinde bir şeylerin kırıldığını hissetti. Bunca zamandır aramayış, bir suçluluk duygusu... Yüreği isyan ediyordu. Aynı anda çaresiz olduğu, hiçbir şey yapamayacağı gerçeği olanca zorluğuyla dikildi karşısına.

—Bizim fabrikadan ise üç kişi. İkisi gidip teslim oldu. Üçüncüsü kaçtı. Darbenin olduğu gün grev yerlerine gidemedik. Grevler yasaklandı. Pazartesi günü işbaşı yaptık. Grev çadırımız hemen kaldırıldı. Bir çay daha içiyor musun? Hey! Çaycı, bakar mısın?

Bu adamın ismi neydi acaba? Düşünüyor ama çıkartamıyordu. Yanındakinin ne kadar sıhhatli bir yüzü var. O tombul yanakların altında küçük bir çene.

— İşçilerin çoğu memnun işbaşı yaptıklarından. Kimisi de derin bir oh çekti. Artık mitinglere gitmeyecekler, afiş yapıştırmaya gitmeyecekler.

Oğuz hayret içinde:

— Böyle mi oldu gerçekten? diye sordu.

— Evet, işçilerin çoğu rahatlamış bir halde. Darbe onlar için yapılmamış sanki. Gerçi grevlerin yasaklanmasının, sendikaların kapatılmasının kötü bir başlangıç olduğunu düşünen işçiler de var. Ama kimse birbiriyle konuşamıyor artık. Fabrikada üç kişiyi bile bir araya getirmiyorlar. Çay paydoslarımızı kaldırdılar, kimse sesini çıkarmadı. Temsilciler, işçilere bir şey diyecek ortam bulamadılar.

Üçüncü temsilci memleketine gitmiş diye duydum. Bence gitmemiştir. Memleketine gitse çabuk bulurlar.

Oğuz'un dudaklarında acı bir gülüş... Şaşırmış, umutları kırılmış gibiydi. Sonra sinirli sinirli çevresine bakındı. Kahvedekilerin bir kısmı kağıt oyunuyor, diğerleri televizyon seyrediyorlardı. Bir sıkıntı peydahlandı içinde, kalkıp gitmek istedi o an. Ancak merak duygusu galip geldi. Bu duygu meraktan çok bir beklenti idi belki de. Soru dolu bakışlarla döküm fabrikasında çalışana baktı.

— Sizin fabrikada durum nasıl?

Döküm fabrikasında çalışanın konuşmak istemiyormuş gibi bir hali vardı. Çayını yudumladıktan sonra, "biz grevde değildik, " diye yanıt verdi. "İş saatinde ekip arabası geldi, temsilcileri götürdü. Şimdi kimse işinden başka bir şeyle ilgilenmiyor."

Tamam, traktör fabrikasında çalışanın ismini hatırlatmışıtı: Rahim. Ondan yana dönüp: "Bizim eski fabrikada neler olmuş, duydun mu?" diye sordu.

— Şu sıralarda hepimiz kendi derdimize düştük. Sizin fabrika hakkında fazla bir şey bilmiyorum. Yalnız geçen gün işverenin bazı kişilere tazminat verip, işten çıkarmaya zorladığını duydum. Bu şekilde ayrılanlar olmuş. Geçen gün boya fabrikası yirmi kişiyi işten attı. hemde bir kuruş tazminat vermeden. Yirmiye yakın kişinin adını sıkıyönetime bildirmişler. Fabrikada zararlı faaliyetlerde bulunuyorlarmış. Atılanların çoğu emekliliği yaklaşan işçiler. Sizin fabrikadakilere ise tazminatlarını alıp, çıkmaktan başka yapacak bir şey kalmıyor. Çıkmamakta direnseler, bu sefer tazminatlarından da olacaklar. Daha da kötüsü işçileri kışkırttukları bahanesi ile gözaltına alınabilirler.

— Ben görüşüyorum sizin fabrikadakilerle, dedi döküm fabrikasında çalışan. Herkes moral bozukluğu içinde. Rahim abinin dediği gibi işveren bir çok kişiyi işten ayrılmaya zorluyormuş. Hatta ayrılanlar bile oldu. Şimdi işten atmak yasak olduğu için tazminatlarınızı alın, çıkın, diyor işveren.

— Hamdi'yi tanıyor musun? Ali, Erol? Ömer çıkartıldı mı?

— Ali ile Erol tazminatlarını alıp, çıktılar. Ömer'i geçen gün

gördüm. O da ayrılıyormuş. Hepsi üzgün. Kimsenin ağzını bıçak açmıyor. Fabrikanın önündeki biriketten yapılma grev binası yıkıldı. Fabrikada iki kişi bir araya geldi mi, hemen yukarı rapor ediyorlarmış.

— Birer çay daha içelim, dedi Rahim.

—Yok, ben istemiyorum. Birazdan gideceğim zaten. Saat oniki olmadan eve dönmeliyim. -Kısa bir süre durakladı- İki saatte ancak giderim.

Saat dokuz buçuk olmuştu. Bir an evvel kalkıp gitmek istiyordu. Ama içindeki tatminsizlik duygusu gitse de beraberinde gelecekti. Bir belirsizliğin içine yuvarlayacaktı onu sanki. Sabaha kadar da kalsa kafasındaki sorulara çözüm bulamayacağını biliyordu.

...

Oturduğu evin sokağına vardığında on ikiye çeyrek vardı. Bindiği minibüse son anda yetişmişti. Geç kalanlar kaçarcasına sürüyorlardı arabalarını. Her an durdurulma beklentisi içinde hızlı hızlı yürüdü. Uzaktan evin ışıklarını gördüğünde yol boyunca duyduğu tedirginlik, yerini rahatlığa bıraktı. Ancak bu rahatlığı uzun sürmedi. Yıkık evin önünde iki aracın ışıklarını görünce, alelacele ağaçların arasına daldı. Okulun duvarına bitişik, iki katlı bir evin bahçesiydi burası. Bulunduğu yer, yıkık evin arkasına bakıyordu. Biri minibüs, diğeri siyah bir otomobil... Sivil giyimli üç kişi otomobile bindiler. Çok geçmeden hareket ettiler. Minibüs de arkalarından. Uzunca bir süre olduğu yerde kaldı. Hiç rüzgar esmiyor, ağaçların yaprakları kıpırtısız. Yıkık evde en ufak bir hayat belirtisi görülmüyordu. Bahçesine girdiği evin ikinci katında ışık yanıyordu. İçinde delice bir istek, yıkık eve girmeye zorluyordu onu. Yalnız, kimsenin olmadığına emin olmak için beklemeyi yeğledi. Ne olmuştu o evde? Yine neden gelmişlerdi? Merak içindeydi. Kalbi küt küt atıyordu. Gelmeyince, karısının endişeleneceğini biliyor ama eve girme isteği baskın çıkıyordu.

Yeterince zaman geçtiğini düşünüp, bahçe duvarını atladı. Artık nereden girileceğini, girdikten sonra nasıl aşağı ineceğini, ezbere biliyordu. Aşağı inince kibritini yaktı. Dipteki kapı kapalıydı yine. Kendine çekip, açmak istedi. Heyecandan bir türlü açamadı. Kapı sıkışmış

olacak, zorlukla açıldı. Bir kibrit daha yaktı. Evet, gördü onu. Oradaydı; yerde. Bir sürü kibrit çıkardı kutudan. İkisini, üçünü birden yaktı. Yüzü tanınmayacak halde şişmiş, morarmıştı. Yarı baygın durumdaydı. Kibritin ışığından mı, acıdan mı, gözlerini yumup, kaçırdı yüzünü. "Niçin yaptılar bunu sana?" Hiçbir yanıt gelmedi. Bir tane daha yakarak, kibriti onun yüzüne yaklaştırdı. Bu sefer hiçbir tepki yoktu. Bir eliyle kibriti tutup, diğer eliyle omuzundan sarstı. "Çıkaracağım seni buradan!" diye bağırdı. Karanlıkta onu ayağa kaldırmaya çalıştı. Tuttuğu beden iyice ağır, hiç yardımcı olmuyordu ona. Duvara dayayıp, ayakta durması için göğsüyle abandı. Güçlükle kibriti yakmaya çalıştı. Elinden kayıp, düşüverecekmiş gibi oldu. Onu tutmaya çalışayım derken elindeki kibriti düşürdü.

— Ayakta dur, düşme, olur mu?

Bırakır bırakmaz yığılıyordu.

— Kurtulmak istemiyor musun buradan, söylesene? Ben sana yardım etmek istiyorum, anlıyor musun? Ne olur bir kerecik dinle beni.

Yapışmış, bırakmıyordu onu. Bir an sakalının yüzüne değdiğini ve sıcak nefesini duydu. O anda onunla bütünleşmiş gibi hissetti kendisini. Onu korkutan şeyle yüzyüze gelmişti sanki. Haksızlığa karşı çıkış, ezildiği günlere başkaldırmak isteği, sonunda susmak zorunda kaldığı, tek başına mücadele edemediği ve isyan etsem dediği, ne olursa olsun kabul edemediğim her şeye direnseem dediği ama yapamadığı... Yüzyüze gelmişti onunla. Boş çuval gibi, direnecek gücü kalmamış, bitmiş mi olacaktı? Ayağa kaldırmak istediği kendi içindeki o duyguydu sanki. Ne yapmışlardı ona? Gücünü bu denli tüketecek hale nasıl getirmişlerdi? Hayır, başı dimdik olmalıydı. Bütün gücünü sakin olmaya harcıyordu.

— Topla kendini lütfen. Şimdi benimle geleceksin ve dışarı çıkacağız buradan. Dışarı! Dışarıda gökyüzü var. Ve sen gücünü yeniden toplayacaksın. Göreceksin bak. Kurtulacaksın buradan. Artık işkence yapamayacaklar sana. Seni buraya kapatmışlar, kimse kurtarmayacak mı sanıyorlar? Sen de inanıyor musun onlara?

Sustu. Bir yanıt bekledi ondan.

— Bütün gücünü tüketmiş olamazlar. Yoksa kimseye güvenin mi kalmadı artık? Konuşsana!. Bana güvenmeni istiyorum. Anladın mı? Of allahım! Ayakta dursana, kibriti bulmam lâzım!

Bir eliyle tutarak, eğildi yere. Tutmayı başaramadı. Duvara sürtünerek olduğu yere yığılmıştı. Alelacele kibriti aradı. Bulup, yaktı. Gözlerini kapamış duruyordu karşısında. Kibrit sönene kadar bekledi. Geçti karşısına. Sırtını duvara verip çöktü yere.

— Yaşamaktan umudunu mu yitirdin yoksa? Belkide... Sözünü tamamlayamadı. Ne yapacağını bilemeden uzun müddet kaldı olduğu yerde. Ne kadar süre geçti bilmiyordu. Yüzyıl gibi uzun gelmişti. Gece epey ilerlemiş olmalıydı. Sabah olmadan onu eve götürmeliydi. Kibriti yaktı yeniden. Ayaklarındaki zincir! Onu hiç düşünmemişti. Kibrit elini yakana kadar zincire baktı. O küçük alevin parıltısı içinde zincirin, iki taşın arasına bir demirle çakılmış olduğunu gördü. Hızla doğruldu oturduğu yerden. Zincire asıldı. Demir çengeli yerinden oynatmak mümkün değildi.

— Allahın belası! Çıksana yerinden.

Çılgıncasına demir çengeli oynatmaya uğraşıyor, sinirinden bağırarak zincirle adeta boğuşuyordu. Kan ter içinde kalmıştı. Bağlandığı yerden çıkacağı yoktu. Dışarı çıkıp, bodrumun içinde taş aramaya başladı. O sırada kutudaki kibritlerin azalmaya başladığını farketti. Taşa benzer hiçbir şey yoktu. Kırık tahta parçaları, yerlerinden sökülmüş kapılar... Merdivenlerin başına gelmişti. Bir koşuda yukarı çıktı. İçindeki bir önsezi çabuk olması gerektiğini söylüyordu ona. Bahçeye atladı. Sonunda istediği irilikte büyükçe bir taş buldu. Geriye dönerken merdivenlerden yüzükoyun yuvarlanıyordu az kalsın. Çok çabuk hareket ediyor, kafası sabit bir noktada, bir an evvel buradan çıkmak istiyor, beyni otomatik makineye taktılı gibi, kâh kibritle, kâh karanlıkta el yardımıyla, amacına ulaşmak için büyük bir çaba sarfediyordu. Elindeki taş parçasıyla zinrcirin bağlı olduğu çengele kuvvetlice vurdu. Bir daha, bir daha... Defalarca vurdu. Karanlıkta taş bazen boşa gidiyor, kolu omuzundan çıkacak gibi acıyordu. Bir keresinde eline vurdu. Canının yanmasına aldırmadı. Nefes nefese vurmaya

devam etti. Taşın, demirde çıkardığı ses odanın içinde yankılanıyor... karanlıkta bir tek o ses!.. Bir taraftan da söyleniyordu.

— Çıkaracağım seni buradan. Sen istemesen de mutlaka çıkaracağım.

Taşı eline vurdu yine. Bu sefer daha çok yanmıştı canı.

— Bu allahın belası yerden çıkaracağım seni!

Parmaklarını ısırdı. Durmamalıydı. Demirle taşın çarpıştığı yerden iki kıvılcım parlayıp, söndü. Derken demir biraz oynar gibi oldu. Eliyle tutup sarstı hemen. Evet, biraz kımıldatmak mümkündü şimdi. Tekrar taşı aldı eline. Vurdukça kımıldıyordu yerinden. Bir iki sağa sola oynattı. İyice kolaylanmıştı. Çeker çekmez çıktı.

Odanın bütünü ciğerlerinin içine girmişti sanki. Karanlıkta kendi nefesinin sesini duyuyordu sadece. Alelacele toparlanıp kibriti yaktı. "Hadi kalk, gidiyoruz!" dedi. Karşısındaki, güçlükle açabiliyordu gözlerini. İşte o an kalkamamasının nedenini bitkin durumuyla bağdaştırabilidi.

Yanağına hafifçe vurdu. "Hadi, kalkacak gücü bul artık." Elleriyle koltuk altlarından kavramaya çalıştı. Bir şeyler yapabilme umudunu yutuyordu sanki karanlık. Onu kendine dayayıp, kaldırdı. Yavaş sesle "ben suçlu değilim" dediğini duydu onun. "Tabi suçlu değilsin" dedi. Konuşmuştu nihayet. Kapıya doğru sürükledi. Demir zincirin yerde çıkardığı sesi duydu. Bir eliyle tutup, diğer eliyle duvarı yokladı. Biraz daha ilerleyince buldu kapıyı. Arkasına geçip, göğsünden kavramıştı onu. Sanki nefes almıyor gibiydi. Aynı sözcükler bir kez daha tekrarlandı. "Ben suçlu değilim." Mırıldanır gibiydi adeta. Güçlükle kibriti yakarak o cılız ışıkta merdivene kadar gideceği mesafeyi hesapladı. Kollarını yeniden tazeleyip, sürüklemeye devam etti. Yukarıya yaklaştıkça görüntüler belirmeye başlamıştı. Zincir, merdivenlere vura vura çıkıyor, peşlerini bırakmıyordu. Merdivenlerin ortasında biraz dinlendi.

Yukarı çıkmışlardı artık. İşin zor kısmı bitmişti. Ya da başlarına geleceklerden habersiz öyle sanıyordu. Kollarını boynuna dolayıp, sırtına aldı. Tam kaldıramamıştı. Ayaklarını ve zinciri yerde sürükleyerek dışarı çıkardı. Ağaçların arasındaki mesafeyi geçip, evlerin

duvarına varmayı düşünüyordu. Yüreğindeki heyecan bir parça yatışmış, onu kurtardığına inanmaya başlamştı. Duvara geldiğinde sırtından indirip, yere oturttu.

— Biraz olsun bana yardımcı olabilsen.

Çam ağaçlarının arasından apartmanın bir kısmı gözüküyordu. Hemen oturduğu kata baktı. Salonun ışığı yanıyordu. Songül yatmamış olacaktı. Belki de ışığı yanık bırakmıştır diye geçirdi aklından. Onu bir hayli meraktandırmış olmalıydı. Şimdi üzülmenin sırası değildi. İkimizi birlikte görünce şaşıracak, diye düşündü. Kimseye rastlamadan bir çıkabilse yukarı... Bu saatte kime rastlayacak ki? Kalbi yüreğinden fırlayacak gibiydi. Artık geriye dönüş olmadığını biliyordu.

Onu yerden kaldırıp, duvarın üstüne koydu. Öte tarafa atladı. Sonra omuzlarını, ardından bacaklarını kendine doğru çekerek aldı aşağı. Yere boylu boyunca yatırdı. O ise kâh kendine geliyor, sayıklıyor, kâh kendini kaybediyordu. Ya bir şey olursa? Aklına binbir türlü ihtimal geliyor, ne yapması, nasıl hareket etmesi gerektiğini bulmaya çalışıyordu. Kelepçeleri ne yapacaklardı, ya ayaklarındaki zinciri? Eve varsa bir, ah bir içeri girse, Songül'le birlikte bir çare düşünürlerdi. Bahçede park etmiş arabaların arasından geçerek, apartmanın önünü görene kadar ilerledi. Aynı anda yere çömeldi. Kapının ışığında biri vardı. Kapıcı, elinde uzun bir sopa; ne yapıyor bu saatte? Kapının önünü siliyor. Hay aksilik! Bu adam rüyasında mı görmüş temizlik yapmayı? G rünmemek için hemen yandaki arabanın arkasına emekledi. Bir süre oluk almadan adamı izledi. Çaresiz kalakalmıştı olduğu yerde. Saatine baktı. Gecenin ikisi olmuştu. Olacak iş değildi. Sürüne sürüne onu bıraktığı yere döndü. O, kalkmaya çabalıyor, yere düşüyor, tekrar dirseklerinin üstüne doğrulmaya gayret ediyor, başaramıyordu. Yardım edip, duvara dayadı. "Kıpırdama oldu mu? Korkma! Eve götüreceğim seni. Birazdan gideceğiz." Gecenin geç saatinde temizliğe kalkan şaşkının temizliği biter herhalde, diyordu kendi kendine. Gecenin bu saatinde, ayakları zincirli biriyle ne yaptığını nasıl izah edebilirdi?

Bir ışıkla aydınlandı ağaçlar. Yıkık evin önünden bir araba dönüyordu. Duvarın dibine sindi. Ne olduğunu anlamaya çalıştı.

Sokağa çıkma yasağı olduğundan, herhangi bir araba olamazdı bu. Kapıcının gidip gitmediğine baksa; vazgeçti. Beklemeye, neler olduğunu anlamaya karar verdi. İkinci bir arabayı daha gördü. Arabalardan biri oturduğu evden tarafa yöneldi. Öteki arabadan elleri silahlı adamların indiğini, bir kaçının ahşap eve girdiğini, diğerlerinin dışarda kaldıklarını gözledi. El, kol hareketleri yapıyorlardı. Bağırıyorlar, fakat ne dedikleri anlaşılmıyordu. Elinde makineli olan bir tanesi evin arka tarafına dolaştı. Bulundukları yere gelir mi, endişesi büyüdü yüreğinde. Ne soluk alabiliyor, ne düşünebiliyordu. Yanıbaşındaki vücudun kıpırdandığını görünce hemen eliyle ağzını kapattı. Yukarı baktı: Biraz ötesinde salonun ışığı... Ne kadar yakın. Aynı zamanda ne kadar uzak... Sanki oraya hiçbir zaman varması mümkün değilmiş gibi geldi ona. Ne olmuşsa duvarın dibinde aynı kaderi paylaştığı kişiyle sıkışmış kalmıştı. Kapıcının paspası, o tarafa doğru gelen araba, silahlı kişiler, ayağa bağlı zincirler; hepsi çakışmış, eliyle uzansa tutuvereceği evinin ışığından ayrı bir zamana yuvarlamışlardı onu. Yüzyıl gibi gelen saniyelerde hiç kıpırtısız bekledi. Sonra yaşama içgüdüsü harekete geçirdi onu. Yerdeki vücudu, okulun tarafına sürükledi. İyi bildiği tel örgünün açık olduğu kısmı buldu. Oradan güçlükle geçip, okulun bahçesine düştüler. Saniyeler yeniden çalışmaya başlamışlardı. Bulundukları yerden bir an evvel uzaklaşmayı düşünüyordu sadece. Okulun öte tarafına geçecekler, onları bulamayacakları kadar uzaklaşacaklardı. Bir an bile durmamalıydı. Silahlı adamlar her an gelebilir, onları bulabilirlerdi. Sırtladı, koşmaya başladı. Ayakları kurşun kadar ağırlaşmış, rüyadaymışçasına zorlukla ilerliyordu. Okul binasının öte yanına geçebilmesi için önündeki ışıklı alanı geçmek zorundaydı. Karar verdi, olanca gücüyle ilerledi. Birinin bağırdığını, düdük çalarak onlardan yana koştuğunu gördüğünde geri dönemezdi artık. Hızla ilerlemeye devam etti. Okulun bekçisi bağırarak yaklaşıyordu. Okul binası, beton zemin, her şey hareket edip çevresinde dönüyor, onu bırakmıyordu. Omuzunda tuttuğu kolların kaydığını, yere yuvarlandığını hissetti. "Dur orada! Kimsin sen?" diye bağırdı bekçi.

"Bırak bizi. Sana bir zararımız yok. Bırak gidelim. Kimseye bir zararımız yok. Onu da bırak. Git burdan! Karışma." Bütün bu sözleri dedi mi, yoksa aklından mı geçti bilemiyordu. Okul kapısının önünde

beliren polis otosunun ışıkları her şeyi belirlemişti artık. Bekçi kolundan tutup, yakaladı. Yüzünü gördü onun. Onun da kendisi gibi korktuğunu, fakat bu korku dolu yüzde şartlanmış birinin saldırganlığını gördü. Hızla itti bekçiyi. Tek başına çılgıncasına koşmaya başladı. Daha hızlı, daha hızlı koşmalıydı. Arkasına bile bakmıyor, her an birinin onu yakalayacağı, ya da bir kurşunun yere devireceği ve her şeyin biteceği korkusu, beynine, tüm vücuduna hükmediyor, soluğu ciğerlerini yakarcasına koşuyordu. O an sadece kendini ve kaçmayı düşünüyordu. Okulun arkasına dolandı. Önüne çıkan demir kapıyı kaslarını koparırcasına açmaya çalıştı. Kilitliydi kapı. Bitmişti herşey. Deli gibi saldırdı kapıya. Geriye baktı, hayret, kimse gelmiyordu peşinden. Bir umut doğdu içinde. O umutla kapıya tırmandı. Umut ve korku kaslarını güçlendirmişti. Öte tarafa atlarken parmaklıklara takılıp, düştü yere. Ayak bileğinin zorlandığını hissetti. Büyük bir acı duydu. Acısına aldırmadan koşmasına devam etti. Koştukça yüreğindeki umut büyüyor, bileğinin acısı vızgeliyordu. Artık düşüncelerini toparlamaya da fırsat bulabilmişti. Yıldırım hızıyla ne yapması gerektiğini düşünüyordu. Ana caddeye çıkmamalıydı. Mutlaka bir yer bulmalı ve saklanmalıydı. Alelacele böyle bir yer aradı. Yan tarafındaki apartmanın merdivenlerinden bahçesine indi. Kömürlük gibi bir yer gördü. Tahta kapısı kilitli değildi, girdi içeri. Karanlıkta kömüre benzer bir şeylerin üstüne oturdu. Ciğerleri zorlanırcasına havayı yutmaya çabaladı.Kömür kokusu ağırdı. Olsun, kurtulmuştu şimdilik. Sabaha kadar burada kalacaktı. Sabahleyin bir yolunu bulur, çıkardı. Bir an orada bulacakları korkusu yeniden yüreğini sardı. Beklemekten başka yolu yoktu. Kömürlerin üstüne boylu boyunca uzandı. Ayağının acısı yavaş yavaş kendini hissettiriyordu. Parmaklarıyla, ayak bileğini yokladı. Sızısını dindirmek istercesine ovdu. Ovdukça daha çok acı veriyordu. Kurtuldum ya boşver, diyordu kendi kendine. Nasıl kurtulduğuna şaşıyordu. Aklına kurtulduğu fakat onu orada bırakıp, kaçmış olduğu gelince aniden fırladı yattığı yerden. Derin bir suçluluk duygusu kapladı yüreğini. Eliyle yüzünü kapadı. "Başka ne yapabilirdim?" diye bir kaç defa tekrarladı. Oturduğu yerde sallanıyor, durup durup "başka ne yapabilirdim?" diyordu.

Yakalanmış olmalıydılar onu. Benim yüzümden yeniden işkence

edecekler, diye düşündü. Dışarı çıkmak, okulun oraya gitmek, neler olduğuna bakmak istiyordu. Çoktan gitmiş olmalıydılar. Ya da sokaklar halâ polis doluydu. Belki de her yerde onu arıyorlardı. Bilemiyordu. Bilebildiği şimdilik burada emniyette olduğuydu. Bir de sabah olunca işe gitmek zorundaydı. Bu ayakla mı? Sıcaklığı geçtikçe ayak ağrımaya başlamıştı. Burkulmuştu herhalde. Bir an evvel sabah olsa, diye geçirdi aklından. Saatine bakmak istedi, karanlıkta göremiyordu. Saatin kaç olduğunu hesaplamaya çalıştı. En son evlerinin bahçesindeyken bakmıştı. O zaman ikiydi. Çok çok aradan bir saaat geçmiştir diye düşündü. Sokağa çıkma yasağının bitmesine iki saat vardı öyleyse. İki saat bu karanlık yerde nasıl kalacaktı? Kömürlüğün kapısını aralamak için kalkmaya davrandı. Kömür parçalarından biri gürültüyle yuvarlandı. Hiç kıpırdamadan olduğu yerde durdu. Uzun bir süre geçtikten sorna yeniden oturdu. Böyle bir dikkatsizliği yapmamalıydı bir daha. Bulunduğu durumda kalmak en akıllıca hareket olacaktı. Songül merak içindedir. Dışarıda neler olup bitiyor? Bütün bunları düşündükçe zaman geçmiyordu. Gün ışımadan çıkmalıydı buradan. Dakikaları sayarak geçen zamanı hesaplamayı denedi. Çabucak bıktı bundan. Çaresiz büzüldü oturduğu yerde. Üşüyordu.

Geçmek bilmeyen dakikaların sonunda dışarı çıktığında saat: 4.35'di. Bir süre daha kaldı. Yeniden çıktığında beşi on geçiyordu. Çevreyi kolaçan etti. Kimsecikler yoktu. Sağ ayağını basmakta zorlamıyordu. Güçlükle merdivenlerden yola çıktı. Sokak lâmbaları sönmemişti henüz. Biraz ilerledikten sonra yol kenarına park etmiş arabalardan birine yaslanıp, dinlendi. İlerdeki evlerden birinin ışığı yanıyordu. Sessizliğe kulak verdi. Biraz olsun rahatlamıştı içi. Okulun arka tarafındaki bahçenin içinden geçecek, eve arkadan varacaktı. Sağ ayakkabısı iyice sıkmaya başlamıştı. Keşke kömürlükte iken ayağından çıkarsaydı. Bazen sol ayağıyla zıplayarak, bazen arabalara tutunarak okulun arka tarafına ulaştı. Eve kadar olan yol hiç bu kadar uzun gelmemişti ona. İşe zor giderim ben, dedi kendi kendine. Eğer gitmezse bu ay ikinci olacaktı. Tam o sırada ilerden bir arabanın farları aydınlattı yolu. Bahçe duvarının yanında yakalamıştı ışık. Heyecanı, araba yanından geçip gittikten sonra bile uzun süre devam etti.

Bahçeyi geçti. Apartmanın önünde kimse yoktu. Merdivenleri tutuna tutuna çıktı. Songül'e nasıl anlatacağım bütün bunları diye düşünüyordu. Uyuyup kalmıştır belki de. Büyük bir dikkatle anahtarı yavaşça çevirip, kapıyı açtı. Hemen kapının dibindeki sandalyeye çöktü. Evin içinde hiçbir ışık yanmıyordu. Sabaha kadar beni bekleyecek değil ya, dedi içinden. Böylesi daha iyiydi. Ayakkabılarını çıkardı usulca. Songül uyanıncaya kadar bekleyecekti. Bir an, içinde ona karşı büyük bir özlem duygusu uyandı. Ona sarılmayı, doyasıya öpmeyi arzuladı. O zaman başından geçenleri, ayağının ağrısını, her şeyi, her şeyi unutacaktı. Bu duyguyla yüreği güçlendi. Baştan kızsa bile anlatınca anlayışla davranacaktı mutlaka. Az daha ele geçiyordu. Evindeydi artık. Kapıyı kapatmıştı. Polislere yakalanacağı korkusu yoktu. Kurtulduğu düşüncesi, kaçarken onu bırakmasının suçluluğunu unutturmuştu. Gerçi aklına gelince derin bir sızı kaplıyordu yüreğini ama bu düşüncesini çabucak bastırabiliyordu artık. Yavaşça kalktı yerinden. Karanlıkta bir yere çarpmamaya dikkat ederek yatak odasına yürüdü. Odanın perdelerini açtı. Gözleri daha iyi seçebiliyordu şimdi. Yatak boştu. Işığı yaktı. Gerçekten boştu. Çocuğun odasına geçti. Çocuğun yatağı da yapılı duruyordu. Çocuğu almamış olacak, diye geçirdi aklından. Ayağının acısını unutmuştu. Salona doğru gitti. Salonun ışığını yaktı. Salonda da yoktu. Bir anda beyni zonklamaya başladı. Nerede olabilirdi? Banyoya, mutfağa, her tarafa baktı. Hiçbir tarafta yoktu. Bütün vücudunun ateş gibi yandığını hissetti. Bacaklarında güç kalmamıştı. Yığıldı kanepeye. Düşünüyor, fakat aklına hiçbir olasılık gelmiyordu. Bir gün önceden bir şey söyleyip söylemediğini hatırlamaya çalıştı. Hayır, bir şey söylememişti. Evde olması gerekiyordu. Hızla fırlayıp tekrar her yeri aradı. "Allahım nerede bu?" soğukkanlı olmalıydı. Şu anda her şeyden çok soğukkanlı olmaya ihtiyacı vardı. Çocukla birlikte babamda mı kaldı acaba? Yoksa annesine mi gitti? Bu iki olasılık aklına gelince bir parça sakinleşti. Evin bütün ışıklarını yaktı. Söylemeden eve gelmediği için kızdı. Şu anda ona ne kadar ihtiyacı vardı. Salonun ışığını söndürerek pencereye gitti. Yıkık ev her zamanki gibi ağaçların arasında yalnızbaşına duruyordu. Hiçbir araba yoktu çevresinde. Sinirle kapattı perdeyi. Hiçbir şeyi görmek istemiyordu. Kendi derdine düşmüştü. Tekrar ışığı yakıp kanepeye

uzandı. Çorabını çıkarıp, ayağına baktı. Bir hayli şişmişti. Bu haliyle işe gidemeyecekti. Peki ne yapacaktı tek başına. "Hay aksilik!" doktora gitmesi gerekiyordu. Doktora gitmek için de işe gitmeliydi. Songül'ü nasıl bulacaktı? Gözlerini yumdu, dişlerini sıktı sinirinden. Hızla ayağını kaldırıp, kanepeye vurdu. Canı daha da yandı.

Yavaş yavaş sabahın aydınlığı dolmaya başlamıştı içeri. Saatine baktı. Altı buçuğa yaklaşıyordu. birdenbire kararını verdi: İşe gidecekti. Kalkıp banyoya girdi. Yüzüne boloa su vurdu. Topallaya topallaya holü geçti. O sıra gözleri, askıda asılı duran çantada kalakaldı. Songül'ün çantasıydı bu. Ne işi vardı orada?

...

Minibüse kadar olan yolu yürüyüşü, ayağının acısı, servise binişi... Bütün bunları o değil, onun dışında biri gerçekleştirmişti sanki. Bir külçe gibi oturdu otobüsün koltuğuna. Aklı hep bir noktada takılı; her zaman yanında taşıdığı çantasını niçin evde bıraksın? Dur bakayım, salonun ışığı yanık değil miydi? Evet gayet iyi hatırlıyordu. Çam ağaçlarının arasından oturduğu kata baktığında salonda ışık yanıyordu. Eve vardığında ise ışık sönüktü. Bütün her şeyin çevresinde döndüğünü hissetti. Hemen toparladı kendisini. Arabayı durdurup inmek için davrandı. Çakılmış kalmıştı olduğu yerde. Aklı, mantıklı davranmasını söylüyordu. Herşeye rağmen işe gitmeli, doktora çıkmalı, doktordan istirahat almalı, geri dönmeli... Bütün bunları başarabilecek miydi? Ruhu altüst olurken yapmak zorunda kaldığı işler karşısında olağanüstü bir çaba harcıyordu.

Servis arabası Aksaray'ı geçti. Bakırköy'e varamadı. Bakırköy'ü geçti Yeşilköy'e varamadı. Araba ilerlemiyordu bir türlü. Oturduğu yerde soğuk terler döküyordu. Koltuğu sımsıkı tutmuş, arabayı daha hızlı götürmek için zorluyordu adeta. Işık yanık olduğuna göre evdeydi o. Yanlış mı görmüştü? Başka katın ışığına mı bakmıştı yoksa? Çantasını evde unutmuştur belki de... Aldatmacalar birbirini kovalıyor, yüreği sakinleşmiyordu bir türlü. Evdeydi de nereye gitmişti? Gece yarısından sonra? Geriye bir ihtimal kalıyordu. Polisler eve gelmişlerdi. Bu sonuç çok mantıksız geldi. Çünkü eve vardığında polislerle karşılaşması gerekiyordu. Bu saçma düşünceyi kafasından uzak-

laştırmaya çalıştı. Buna inanmaması oldukça kolaydı. Fakat asıl kafasından uzaklaştıramadığı, beynini kemiren şey, o ne kadar kaçmak istese de, yavaş yavaş bütün korkunçluğuyla şekilleniyordu. Polislerin oturduğu evi bulması imkansızdı. Songül, onu merak etmiş, dışarı çıkmış ve yıkık eve gitmiş olabilirdi. Olamaz! Çevresine bakındı. Kimi uyuyordu arabada, kimi dışarıyı seyrediyordu. Kimse ondan yana bakmıyordu.Bu haldeyken görülmek istemiyordu. Cam kenarında iyice büzülüp, koltukların içinde kayboldu.

Arabadan inince her zamanki alışkanlığıyla kartına bastı. Ayağının acı vermesine aldırdığı yoktu. Soyunmadığını gören Tahir Usta'nın sorusuna "doktora çıkacağım" diye yanıt verdi. Ayağını gösterdi. "Üstünde durma, kendi kendine geçer." dedi, Tahir Usta. Bir süre sonra herkes işbaşı yapmış, o atölyenin iç kısmında kendi başına kalmıştı.

Birilerine içini dökmeyi ne kadar çok istiyordu. Birilerine danışabilse... Mehmet Ali o gün gelmemişti, izinliydi. O olsa, ona başına gelenlerin hepsini anlatırdı. Hiç sesini çıkarmaz, sadece dinlerdi belki. Susar, öylece dinlerdi. Hiç bu kadar yalnız hissetmemişti kendisini.

Baş temsilci Ahmet yandaki atölyeden nara atarcasına bağırdı.. Arkasından "geldiler!.." dediğini duydu onun.

Uyurgezer gibi hareket ediyordu. Aksayan ayağıyla yukarı çıktı. İşyeri doktoru bir kaç gündür gelmiyormuş. Vizite kağıdı alıp, dispansere gitmeye karar verdi. Dispansere gitmek için saat ondaki servis arabasını bekledi. Servis arabası ancak istasyona kadar götürdü onu. Oradan trene bindi. Doktor, ayağının röntgeninin çekilmesi için hastaneye havale etti. Ayak artık iyice şişmişti. Hastaneye kadar olan yolu yürümesi yarım saatten fazla sürdü. Röntgen sonucu için öğleden sonra gelmesini söylediler. Hiçbir yere gidecek hali yoktu. Bir kanepede oturup bekleyecekti.

Gözleri biraz ileride duran telefon kulübesine katıldı. Bir ümit ışığı yandı içinde. Ceplerinde jeton aradı, bulamadı. Telefon bir anda her şeyi değiştirebilirdi. Büyük bir heyecan dalgası sardı içini. Alelacele çevresine bakındı. Hastahanenin bahçesindeki büfede jeton buldu.

Karısının çalıştığı yerin telefonunu çevirirken heyecandan yüreği sıkışıyordu. Ya yoksa? Korkusu doğru çıkarsa? Düdük sesi uzadıkça uzadı. Biraz sonra sesini duysa her şey, her şey çok başka gelebilirdi ona. Jeton düştü. Karşısındaki sesin "Alo" dediğini duydu. Karısını telefona çağırmasını istedi ondan. "Songül hanım bugün gelmedi" dedi karşısındaki ses. "Alo.. Alo... Kim aradı?" Telefonu tutan eli yana düştü. Kabul edemediği gerçek karşısına dikilmişti. Oraya yıkılıverecek, düşüverecek gibiydi. Kanepeye bıraktı kendisini. Yanıbaşında bir çocuk annesinin kucağında ağlıyordu. O da ağlayabilse belki iyi olurdu. Bakışları bir noktaya takılı öylece kaldı, hareketsiz...

Saat 13.30'da röntgeni aldı. Bulunduğu yer garip geliyordu. Burada ne işi vardı? Adım adım yürüyerek dispansere geri döndü. Doktor, ayağında kırık olmadığını söyledi. Hastanelerde çok mecbur olmadıkça istirahat açılmaması için kesin emir varmış, işinin ayakta olduğunu, bu ayakla çalışamayacağını anlattıysa da iki günden fazla istirahat alamadı.. Bir günü dolaşmakla geçmişti zaten. Otobüse binmek için sahil yoluna yürüdü. Acıya aldırmıyor, inadına basıyor, fakat ayak karşı çıkıyordu. Otobüste ayakta kaldı. Genç bir çocuktan oturmak için yer istedi. Çocuk garip garip baktı yüzüne. O ayakla vapura, sonra minibüse bindi. Eve kadar olan yolu yürüdü. Bir ara eve varamayacağını sanmıştı. Kapıdan içeri adımını atar atmaz sandalyeye yığıldı. Ayakkabılarını çıkardı, zıplaya zıplaya salona geçti. Halının üzerine yüzükoyun uzandı.

Ellerini yüzüne kapattı. Birazdan zil çalacak, Songül gelecekti. düşünmekten kaçıyordu. Düşünmek acı veriyordu. Ah bir uyuyabilse. uykunun bilinçsizliğine atabilse kendini. Gözlerini yumdu iyice. Dağın tepesinde hepsi birbirine benzeyen yüzlerin arasında saçları rüzgarda uçuşan kızı gördü. Boş bakışlara önündeki dipsiz deliğe bakıyordu. Gözlerini açtı. Hayır, rüya görmüyordu. Gözlerini kapar kapamaz o hayal, inadına canlanıyordu. "Hayır, onun bir suçu yok! yok!" diye mırıldandı. Yumruklarını sıktı. Ona ulaşamazdı. İnsanlar onu elinden almışlar, düzenlerinin bozulmaması için kurban ediyorlardı. Tanrılar bir yıl boyunca bir dahaki törene kadar onlara dokunmayacaklardı. Üşüdüğünü, donduğunu hissetti. Uzanıp, onu yakalamaya çalıştı. Bir

hayaldi o! Kara deliğe bakan yüzlerde korku vardı. O uçurumun içine atılmaktan korkuyorlar, bir an evvel dağın tepesinden inmek istiyorlardı. Nasıl bir güçtü bu? İnsanları korkutmuş, onları buna inandırmıştı. Karşı çıkmazsanız sizi de atacaklar, bir dahaki sefere size de sıra gelecek, diye bağırmak istedi. Bir hayaldi bunlar. Duyuramıyordu sesini. Karanlık her tarafını sardı. Artık uykuda mıydı, değil miydi ayırdedemiyordu. Görüntüler kayboldu. Bilinçaltı tekrar o tepeye varmaya çalışıyor, o umutsuz anın içinde bir kâbustaymış gibi kıvranıyordu. Karanlığın içinde korku dolu silik yüzleri yeniden gördü. Deliğin içinden korkunç uğultular geliyordu. İnsanların arasından kendine yol açmaya çabaladı. Uçurumun yanıbaşına gitmesine izin vermiyorlardı. Kollar uzanıyor, elbisesinden, saçlarından yakalıyorlar, bırakmıyorlardı. Boğuşmaya başladı adeta. Kurtuldu onlardan. Rüzgar, deliğin yanında fırtınaya dönüşmüştü. İnsanlar korkarcasına geriye çekildiler. "Yardım edin bana! Onu kurtarmama yardım edin" diye bağırdı. Sesi, rüzgarda eriyip deliğin içinde kayboldu. Rüzgar, kızı yanına yaklaşmasına olanak tanımıyor, bir girdap oluşturup, ikisini de deliğin içine sürüklüyordu. Topluluğun başı öne çıkıp. "tanrılara karşı geldi. Uçurumun dibine gitmeyi kendi istedi. Onu da uçuruma atın" diye bağırdı. "Yoksa tanrıların öfkesinden kurtulamazsınız!"

"Elele tutuşun, bizi çıkarın buradan."

Topluluğun içinden bir kaç kişi çıkıp, yerdeki kaya parçalarını atmaya başladılar. Korkunç bir acı duydu. Kaya parçaları eline, yüzüne, her tarafına çarpıyordu. Bağırıyorsa da sesi çıkmıyordu artık. "Bir kâbus bu. Bu kâbustan kurtulmalıyım" diye çırpınıyordu bilinci. Ellerini oynatmaya, kendine gelmeye gayret ediyor, başaramıyordu. Karanlığın içinde yol alırken her şey ondan uzaklaşmaya başladı. Bağırsa, bağırabilse, sıçrayabilse, kıpırdayabilse... Düşünceleri onu bilinçaltından kurtarıp, bedenini harekete geçirebilse... Gökyüzü gürlercesine patladı. Soluk soluğaydı. Ağzı açık, halıya yapışmış, gözlerini açmıştı. Hızla nerede olduğunu çıkarmaya çalıştı. Evde olduğunu ve halının üzerinde uzanıp, kaldığını hatırladı. Bakışları evin içinde dolaştı. Akşam olmuş, karanlık çökmüştü. Yalnız başına olduğunu hatırladı. Kâbus geçmemişti. Sürünerek kanepenin yanına

vardı. Her zamanki gibi dışarıda evlerin ışıkları yanmaya başlamıştı. İnsanlar yorgun düşmüşler, sakin bir akşam geçirmeye hazırlanıyorlardı. Ayağını sürüyerek, balkona çıktı. Rüzgar vardı. Sokağa çıksa, bağırsak, yıkık evde olan biteni anlatabilir miydi insanlara? Karımı götürdüler dese, dinlerler miydi onu? İnsanlar götürülüyorlardı evlerinden alınıp. Kimisi kayboluyordu. Bir daha geri dönmüyordu. İnsanlar, eski düzenlerinin sürmesi için susuyorlardı. Neredeydi şimdi o? Ne yapıyordu? Herkesin gözü önünde polisler yıkık eve gidip geliyorlar, kimsenin haberi olmuyordu? Kimsenin haberi yok! Ne tuhaf! Dışarı çıkıp, evin önüne gitmeye karar verdi. İçeri geçip, bacağına baktı. Ayak bileği davul gibi şişmişti. Doktorun verdiği ilacı sürüp, kuvvetlice ovdu. Ayakkabısının arkasına basıp, giydi. Aşağı indi. Dışarı çıkınca kâbustan bir an için uzaklaşabilmişti. Bomboş ev dayanılmaz geliyordu ona. Yakalarlarsa yakalasınlar dedi. Hiçbir şeyi umursamıyordu. İçindeki korkuyu da umursamıyordu. Üst katta oturan adam acelesi varmış gibi geçti yanından. Yoldan iki kişinin kaçarcasına uzaklaştıklarını gördü. Rüzgar, fırtınaya dönüşüyordu. Gökyüzünü dolduran kapkara bulutar, yağmurun habercisiydiler. Yerdeki yapraklar yol boyunca sürükleniyorlardı. İlk şimşek çaktı uzaklarda bir yerde. Gökyüzü aydınlanmıştı o kısımda. Ardından derinden gelen gökgürültüsünü duydu. Umursamadığı korku büyüyor, ruhuna hakim olmak istiyordu. Biraz daha yürüdüğünde polis araçlarının yolu kapatmış olduğunu gördü. Gayri ihtiyarı duraladı. Tren yoluna paralel gelen bir arabanın geçmesine izin vermediler. Araba gidince, polislerden başka kimse kalmadı yolda. Evlerin balkonlarında birilerini arandı Oğuz, balkonlar bomboştu. İlerleyip, ilerlememek için ruhuyla boğuşuyordu adeta. İlerlese de bir şey elde edemeyeceğini biliyordu. Yakalanacağı korkusu büyüdü yüreğinde. Sonra istemeye istemeye geri döndü. Apartmanın kapısında kapıcıya rastladı. "Polisler neden yolu tutmuş?" diye sordu ona. "Anarşist mi ne varmış, yoldan geçen herkesi arıyorlar" dedi kapıcı. "Belki de bütün evleri ararlar." Yukarı çıkıp, eve girmek istemiyordu. Gittikçe daha çok ağrıyan ayağı ise dönmeye zorluyordu onu. Oturduğu kata çıkarken merdivenler uzadıkça uzadı. Yavaş yavaş, tutuna tutuna çıktı. Işığı yakmadan pencere kenarına geçti. Dakikalar boyunca yıkık evde bir ışığın yanmasını

bekledi. Orada şu anda neler oluyordu acaba? Bir bilinmezlik doluydu herşey. Karısının o yıkık evde kaybolduğuna inanıyordu artık. Varlığıyla ilgilenen herkesi yutuyordu ev. Bir onu yutamamıştı henüz. Bütün istenci orada olmak istiyordu. Şimdi yanına bile yaklaşmak olanaksızdı. Bir şimşek daha çaktı, bu kez yakınlardaydı. Yağmur halâ yağmıyordu. Gözlerini kapadı. Yatağa gidemezdi, uyuyamazdı. Gece geçmeyecekti.

...

İşbaşı yaptığı günün akşamı eve gitmedi.

Kimsenin olmadığına emin olana kadar yıkık evin çevresinde dolaştı. Gören olmasın diye arka bahçedeki açıklıktan girdi içeri. Kulağı en ufak bir gürültüye açık, merdivenlerden aşağı indi. Ortalık kararmış, görüntüler yavaş yavaş seçilmez olmuşlardı. Aşağı indikçe iyice karanlıkta kaldı.Gelirken aldığı cep fenerini çıkarıp, etrafı kontrol etti. Her şey sessiz, kimsecikler yok! Kapıyı açarken içinden bir ürperti geçti. İçerde yoktu. Geceyi geçireceği, kimseye görünmeden saklanabileceği bir yer aradı. Daha önce saklandığı duvara dayanmış kapı kasalarından başka bir şey bulamadı. Pili bitmesin diye lambayı söndürdü. Ondan sonra sadece saate bakmak için yaktı. Uzun bir aradan sonra baktığında sekiz buçuk olmuştu. İkinci baktığında dokuzu çeyrek geçiyordu. Beklemekten sıkılmıştı ama eve gitmek istemiyordu. Bu gece gelecekler diye düşündü. Tekrar saate baktı: Saat on. Kapı kasasının arkasına geçti. Dışarıdan görünmeyecek şekilde yerleşti. Elleri, çenesi, dizleri, birbirine değecek şekilde büzülüp, oturmuştu. Sessizliğin içinde soluk alışlarını duyuyordu sadece. Onu buraya sürükleyen duyguyu anlayamıyordu artık. Bulunduğu yer, dışardan, çevredeki evlerden apayrı bir dünyaydı. Kâbusta gördüğü kara delik gibi... Karısını nereye götürmüşlerdi? Bir an kendini çaresiz ve yalnız hissetti. Düşünüyor, çare arıyor, ama yapabileceği hiçbir şey gelmiyordu aklına. Tekrar saatine bakmak için lâmbanın düğmesini bulmaya çalıştı. Tam o anda dışardan sesler duydu. Aniden kalakaldı öylece. Kalbi, göğsünü parçalayacak gibi atmaya başladı. Yukarıdan, eve birileri girmişti. Bir ışık dolaştı yerlerde. Daha çok büzüldü. Ayak sesleri indi aşağı.

— Bağlayın içeri!

Kapının açıldığını duydu. Zincir sesleri ve kilidin...

— Kimseler çıkaramayacak seni buradan! Bu pis bodrumda çürüyeceksin. Dışarıyla aranda sadece merdiven var. Özgürlük bir kaç adım ötende.

Ses tekdüze, duygusuz... Devamlı aynı şeyleri söylüyor:

— Buradan kaçma imkanın yok! Kaçamazsın!

Bir süre susuyor, sonra yine başlıyordu:

— İnsanlar hayatlarından memnun. Onlar şimdi sıcak evlerinde, sofralarının başında. Kurtarmak istediğin insanlar, Senin için kıllarını bile kıpırdatmıyorlar. Burada olduğunun farkındalar. seni yakaladığımız için rahatlar. Bu evin yanına yaklaşmıyorlar bile bak, sen de onlar gibi olabilirsin. Bize arkadaşlarının isimlerini ver, yeter. Burada kimlerle buluşacaktın?

Bir tek o ses konuşuyordu. Yanıt yoktu. Belki de konuşamayacak durumda.

— Söyle, bize yardımcı oluyor musun?

Yarısı göğsünde kalmış, boğuk bir inilti... Vurmaya başlamışlardı.

— Söyle diyorum, bildirileri kime verdin?

Ses gittikçe öfkeleniyordu. Oğuz, durduğu yerde üstünden soğuk terler boşandığını hissetti. Bağırmamak için, isyan etmemek için zor tutuyordu kendini. Karısını da dövmüşler miydi böyle? Tüm vücudu titriyordu. Kıpırdayacağından, yerini belli edeceğinden korkuyordu. Büyük bir gürültü koptu. Sırtına bir bıçak saplanmıştı sanki. Ne olduğunu anlayamamıştı. Başını biraz uzatsa, aralıktan görmeye çalışsa... Yapamadı.

—Konuşmayacak, dedi ikinci bir ses.

— Konuşmazsa silah üstüne kalacak.

Uzunca bir süre ses çıkmadı. Orada olduklarından kuşkuya düşecekti neredeyse. Neler oluyordu az ötede? Kapana kısılmış gibiydi. Ya hiç gitmezlerse... Hep o vaziyette durmasına olanak yoktu. Sabrı gitgide tükeniyordu. Mantığını kullanmalıydı. Eğer gitmiş olsalardı,

merdivenlerden çıkarlarken duyardı. Yakalanma korkusu, sabırsızlığından baskın çıkıyordu; hiç kıpırdamadı. Karanlığı yırtan bir çığlık! Yüreği ağzına geldi o an. Görmeden, hareketsiz... Bir insana işkence ediliyor; o öyle kalmak zorunda. Ruhu dayanılmaz acılar içinde kıvranıyor, fakat ne bağırabiliyor ne bir şey yapabiliyordu. Bir ışık yer boyunca hareket edip, ayaklarının dibine kadar geldi. Yakalandığını sandığı anda uzaklaştı. Gitmemişlerdi, oradaydılar. Daha ne kadar kalacaklardı? Dayanamıyordu. Sonra yine o sesi duydu. Biraz önce öfkeyle saldıran o değilmiş gibi...

— İnsanlar seni hiç anlamayacaklar. Bir gün ibreti alem için yukarı çıkaracağız ve evin kapısına zincirle bağlayacağız seni. Üstüne de yazı yazıp, asacağız: İnsanları kurtarmak istiyordu, bu hale geldi. İşkenceye herkesin önünde devam edeceğiz. Kimse başını çevirip, bakmayacak bile. En ufak bir umudun kalmayıncaya kadar işkence edeceğiz sana. Sonunda umudunu yitireceksin. Asıl hapishanenin duvarlar ve zincirler olmadığını anlayacaksın. İnsanlar dışlayacaklar seni.

— Yalan, yalan söylüyorsunuz!

Bu acı haykırışı, bodurumun duvarları yuttu. İlk defa bir şeyler söylemişti. Onun haykırışında birazcık dayanabilecek gücü bulmuştu Oğuz. Bu sesin susmaması için çok şeye katlanabilirdi. Onun, orada işkencede olduğunun farkında olmayan insanları unutabilirdi. Temsilcilerini tutukladıklarında, makineden başlarını kaldırmayan işçileri unutabilirdi. Ya şube başkanı? Bunun lafını bile etmek istemeyen işyerindekiler? Onları da unutabilirdi. Ya şube başkanı? Bunun lafını bile etmek istemeyen işyerindekiler? Onları da unutabilirdi.

Korkunç bir savaştı bu. Saldıranlar ustaca yükleniyorlardı. Ağızları lâf yapan kişilerdi.

Herşey yeniden sessizliğe gömüldü. Bir ara bir, iki tıkırtı duyuldu. Sonra hiçbir şey... Beklemeye koyuldu.

Ne kadar süre geçti bilemiyordu. Uyuşan bacağını kıpırdatmayı denedi. Yavaşça ve kapıya dokunmadan. Hay aksilik! Çarpmış, sessizliği bozmuştu. Büyük bir gürültü çıktı gibi geldi ona. Durdu öylece, bir şey olmadı. Karanlık ve sessizlikten başka hiçbir şey yoktu. Cesa-

ret edip, ileri gitti biraz. Gitmiş olacaklar. İyice çıktı dışarı. Cep fenerinin ışığını yakıp, söndürdü. Merdivenlere kadar her yer bomboştu. Emekleyerek merdivenlere kadar ilerledi. Çok yavaş hareket ediyor, gürültü çıkarmamaya dikkat ediyordu. Bir iki basamak çıktı yukarı. O anda dışarıda bir şey parlayıp, söndü. Kaldı olduğu yerde. Dışarıda olup olmadıklarını öğrenmeliydi. Biraz daha yukarı çıktı. Dışarıdaydılar. Konuşmaya benzer sesler duymuştu. Ses çıkarmadan gerisin geri, indi. O orada olmalıydı. El yardımıyla kapıya yöneldi. Eliyle ön tarafını örterek, hemen yakıp söndürdü lambayı, Kapıyı görmüştü. Usulca açarak içeri girdi. Kapattı. Sanki kilometrelerce yol koşmuş gibi yorulmuştu. Işığı tekrar yakıp, söndürdü. O, karşısında, korku dolu gözlerini dikmiş, ona bakıyordu. İkisi de bir şey söylemeden karanlıkta öylece kalakaldılar. Aradan epey geçtikten sonra sessizliği bozdu:

— Dışarıdalar, dedi. Seni bekliyorlar. Kaçmandan korkuyorlar.

Karanlıkta onun, kendisine baktığını ve dinlediğini biliyordu. Sakin ve yavaş sesle konuşuyordu; güven verici.

— İki adım öteye bile gidemeyeceğini söylüyorlar ama ayrılamıyorlar buradan. Geçen gece ellerinden kaçırıyorlardı az daha. Şimdi dışarda pusudalar. Seni kaçırmaya gelen kişiyi bekliyorlar.

— Işığı yak!

İsteğine uyup, yaktı lâmbayı. Onun, tanımak istercesine baktığını gördü.

— Yüzüne tut, seni iyice görmek istiyorum.

Fazla yakamam. Yukarıdan farkederler.

— Kimsin sen?

Kuşkuya düşürmemek için çabuk yanıtlamak zorundaydı.

— Bulunduğun yerin karşısında bir ev var. Orada oturuyorum. Onlardan değilim, inan bana. Hem senden, kimsenin adını da istemiyorum. Geçmişinle ilgili hiçbir soru sormayacağım sana. En az senin kadar ben de korkuyorum. Fazla cesaretli biri değilim aslında. Ama bir şey beni buraya itiyor. Geceydi. Sokakta bağırtılar duydum. Seni kovaladıklarını gördüm. Sonra seni buraya, bu eve getirdiler. Ondan sonrası

benim için bir kâbustu sanki. Gerçi işkence edilen ben değildim, sendin ama kâbus bırakmıyordu beni. Bütün insanlar gibi işe gidip, geliyordum ben de. İşkence, kalın duvarların ardından sokağımıza gelmişti.

Tepki göstermemesinden cesaret alarak konuşmasına devam etti:

— Seni ilk gördüğümde baygındın. Sürükleyerek götürdüler buradan. İkincisinde sen, beni istemedin. Beni kim sandın bilmiyorum ama yardım etmek istiyordum sana. Sonra yine geldim. Seni dışarı çıkarmayı başarabildim. Bir türlü kendine gelemiyordun. Eve götürecektim seni. Bir anda polisler sardı etrafı. Okulun bahçesinde yakalandık. Bütün bunları hatırlıyor musun?

Karanlıkta yanıt bekledi. Konuşmuyordu. Yüzünün halini merak ediyordu Oğuz. Işığı yakmaya çekindi, polislerin korkusundan değil, tedirgindi.Onun kendisini yanlış anlayabileceğinden tedirgindi.

—Seni bırakıp kaçtım. Dedim ya fazla cesaretli değilim. Buraya gelmemin nedeni cesur oluşumdan kaynaklanmıyor. Tam olarak bilemiyorum. Anlatamam sana.Korkuyorum ve yüreğim bu korkuya isyan ediyor. Korku bir şeyler yaptırır mı insana?

Dayanamayıp, lâmbayı yaktı. Işıktan gözlerini kaçırdığını gördü onun.

— Kızdın mı bana?

Söndürdü lâmbayı. Onunla konuşmak istiyordu. Evet, onun gibi güçlü değildi. Şu anda bile birisiyle konuşmaya ihtiyacı olan o değil, kendisiydi.

— Kaç buradan. Bir yolunu bulur, çıkarırım seni.

Aklına birden onu kaçırdığında nereye götüreceği geldi. Eve götüremezdi. Ev güvenilir bir yer değildi artık. Karısını almışlardı, onu da arayacaklardı mutlaka. Sıkıştığını, kapana kısıldığını hissetti. Dışarıda polisler varken, buradan çıkıp çıkamayacağı belli değilken, bu durumdayken bile bu duyguyu böylesine güçlü hissetmemişti. Yeniden toparlamaya çalıştı düşüncelerini. Susmamalıydı. Onunla yakınlık kurabilmenin tek yolu buydu.

— Çık buradan, kaç! Saklanabileceğin bir yer vardır mutlaka.

— Kaçmak istemiyorum.

Acılı bir yürekten gelen, oldukça inatçı bir sesti bu. Oğuz, onun sesini duyunca birden irkildi. Konuşmuştu. Üşüdüğünü hissetti.

— Birilerini yakalayacaklar, sorgulayacaklar... İnsanlar, düşüncelerinden dolayı hapishanelere dolacak. Dışarıdakiler karşı çıkmadıkça sürecek bu.

Oğuz, beklemediği bu yanıt karşısında susup kalmış, bulunduğu köşeye büzülmüş dinliyordu onu.

— Çıkaramazsın beni buradan. Bir kovalamaca başlayacak. Ben kovalanan olmak istemiyorum. Gideceğim evlerde, insanlar korkuyla kapılarının çalmasını bekleyecekler. Ben suç işlemedim.

— Suç işlemedin ama işkence ediyorlar sana! Seni yok etmelerine izin veremezsin.

— Kurtulmam çok mu mühim sence? Benim kaçmam hiçbir şeyi değiştirmeyecek. Önemli olan insanların haksız yere geceleri evlerinden alınmamaları, işkence görmemeleri.

— Hayır! Sen de önemlisin, diye bağırdı Oğuz.Karanlıktaki bu inatçı ses, düşüncelerin allak bullak ediyordu. Sen işkence görenlerin hepsi değilsin. Bir tek kişisin sen. İnsanlar, sen kurtulsan da kurtulmasan da işkence görüyorlar. Tek bile olsa senin hayatın da önemli. Bir kişinin hayatı da önemli.

— İnsanlar karşı çıkacaklar mutlaka. İnsana yapılan işkenceye karşı çıkacaklar. Yalan söylüyorlar. İnsanlar benim gibileri değil, işkencecileri dışlayacaklar. Dayanacağım. Bir gün beni mahkemeye çıkarmak zorunda kalacaklar. Yüzlerine haykıracağım yaptıklarını. Uzun zaman sürdüremeyecekler işkenceyi. Bir gün sesim dışarıya ulaşacak.

— O gün gelene kadar belki yaşamayacaksın. Dayanamayacaksın belki işkenceye. Ne pahasına olursa olsun yaşaman önemli, anlıyor musun?

— Burada, işkencede ben olmasam, bir başkası olacak. Hepimizi kaçırmaya gücün yetecek mi?

— Bizim Tahir Usta, bir gün; elbette işkence yapacaklar, demişti. Adam doğru söylemiyorsa, onu konuşturmak için elbette işkence yapacaklar. Ben karşı çıkmıştım. Herkes sessiz kalmıştı o zaman. İşkence yapılanları toplum dışı biri olarak görüyorlardı. Bir gün kendi başlarına da gelebileceğini düşünmüyorlardı bile...

Karşısındakinin yüzünü görmeden konuşmak garip bir duyguya itiyordu onu. Kendisi ile konuşuyor zannediyordu.Karanlık, sessizliğe büründüğünde onun da düşüncelere daldığını anlıyordu. Kimi zaman orada olup olmadığından kuşkuya düşüyordu.

Ben pompa tamircisiyim. Tahir usta, bizim atölye şefimiz. O kadar kötü bir adam değildir aslında. Çoğu zaman tartışırız. Mehmet Ali ile benim düşüncelerime katılmaz. Ama yukarı gidip te ispiyon etmez.

Niye anlatıyordu bütün bunları ona? İçini dökmenin sırası mıydı şimdi?

—Herkes günlük hayatını yaşıyor, diye devam etti. İşkence lafını açtığın zaman, insanları haksız yere hapse doldurduklarından bahsettiğin zaman kimse seni dinlemiyor. Öyle bir an geliyor ki bunalıyorsun. Susmak zor geliyor. Çevremdeki insanlar niye bu kadar duyarsız, diye soruyorum, yanıtını bulamıyorum. Belki de beni sana iten bu.

— İnsanı değiştirebilsek, kendi yazgımızı da değiştirebiliriz. Bıkmadan, usanmadan anlatmalı, gerçeği göstermeliyiz.

— Kim duyacak? Hangi insanlara anlatacaksın? Seni buraya getirirken görmediler mi? Oralı bile olmuyorlar.Binlerce insan tutuklandı, kimisi kayboldu. Gazeteler hiçbir şey yazmıyor, yazamıyor. İnsanlar da hiçbir şey öğrenmek istemiyorlar zaten.

Bir süre sustu.

— Buradan kurtulmaya bakmalısın.

Yanıt alamayınca dayanamayıp lâmbayı yaktı. Bakışlarıyla karşılaştı. Bu kez gözünü kaçırmamıştı.

— Neden susuyorsun? Konuşsana!

— Bizim bir avuç insan olduğumuzu, düşüncelerimizin yığınları ilgilendirmediğini söylüyorlar. Neden zincirliyorlar? Korkuyorlar düşüncelerimizden. Asıl zincirlemek istedikleri özgür düşünce. İnsanların özgürce yaşayabileceği, haklarına özgürce sahip olabileceği bir yaşamdan korkuyorlar. Herkesin önünde işkence yapacağız sana derken kendileri bile inanmıyorlar söylediklerine. Belki de beni umutsuzluğa düşürmekten çok kendilerini inandırmak istiyorlar. İşkenceyi meşrulaştırmak istiyorlar. Dünya, buradaki mahalleden ibaret değil! Duyarlı insanlar da var. Onlara ulaş.

— Nasıl yapacağım bu anlattıkların? En son üç sene önce bir grev yaşadım. İki senedir evden işe, işten eve gidip geliyorum. İşyerim buradan çok uzakta. Bizim mahallede köşedeki bakkala gidiyorum bir tek. Yanda bir komşumuz var; onunla da fazla görüşmüyorum. Kapıcı da "anarşist varmış, evi onun için sarmışlar" diyor.

— Yapmak zorundasın. Yapmazsan buraya başkalarını da getirecekler. Hem elini çabuk tut. Bir kızı getirdiler, seni de getirecekler. Sadece benimle kalmayacak.

— Hangi kızı?

O anda yakıcı bir ateşin bütün benliğini sardığını, soluk almadan onun ne söyleyeceğini beklediğini biliyordu. Bir de yumruk yemiş gibi olduğunu... Lâmbayı yaktı. Sorusuna hemen yanıt vermese; üstüne atılacak, omuzlarından sarsacak, "konuş!" diye bağıracaktı.

— İlk defa görüyordum onu. Tanıyıp tanımadığımı sordular bana. Şaşkındı, korkuyla bakıyordu. Dağınık saçları vardı. Kim olduğunu söylersen, onun iyiliğine olur dediler. Ona yardım etmek istiyordum. elimden bir şey gelmiyordu. Hiç konuşmuyordu.

— Ne zaman oldu bu?

Bütün vücudu gerilmişti.

— İkide bir ışığı yakma, gözümü alıyor.

— Ne zaman oldu diyorum?

— Yeni.

Lâmba düştü elinden. Karısı yakınına gelivermiş gibi onu yaka-

lamış, elini uzattığını sandığı anda yitirmişti.

— Saçları ne renkti?

— Siyahtı, kısaydı saçları.

Yeter! Daha fazla duymak istemiyordu. Yanıtlar kesinlik kazandıkça kafası karışıyor, çaresizlik dayanılmaz oluyordu.

— Ne oldu, tanıyor musun onu?

Susmak sırası ondaydı. Soruyu da duymamıştı zaten. Duysa da yanıt verecek halde değildi. Düşüncelerini toparlamaya çalışıyordu. Yıkık evin bodrumundaydı, bunu biliyordu. Polisler dışarıda olmalı. Kiminle konuşuyordu? Tanımıyordu hiç onu. Bir kâbus onu buraya sürüklemişti. Daha önceden de kâbus gördüğü olurdu uykusunda. Uyandığında ter içinde kalırdı. Karanlık olurdu, evdekileri uyandırıp, kâbustan kurtulduğunu kanıtlamak istedi kendisine. Ertesi gün kâbus aklına geldiğinde, çevresindeki insanlara bakar, her şey normal derdi içinden, ya şimdi? Şimdi her şey normal sürüyor muydu? Dışardaki insanlar evlerinde uyuyor olmalıydılar. Kâbustan kurtulduğunu kanıtlayamayacak kadar uzaktılar ondan. Bir an için evini, sıcak yatağını düşündü. Hiç bir sorun olmasın, sabahleyin kalkıp işe gitsin. Karısı yanında olsun. Her şeyi geri döndürebilse...

— Ben gidiyorum.

— Nasıl gideceksin? Dışarıda polisler yok mu?

— Bilmiyorum, olabilirler.

—Nasıl çıkacaksın buradan?

— Gitmemişlerse saklanacağım. Sabah olmasını, seni götürmelerini bekleyeceğim.

Konuşmayı sürdürmek istemiyordu. O ise ısrar ediyordu:

— Söylesene yapacak mısın dediklerimi? Herkese burada işkence yapıldığını anlatacak mısın? Bunu yapmalısın, insanlar bizden yana olacak. Asıl bizi sorgulayanları yalnızlığa mahkum edeceğiz. İçimdeki umut bu biliyor musun? O umut için işkenceye dayanıyorum ben! O umut, dışarı çıkıp saklanmaktan daha önemli benim için.

— Umut, umut! Diyelim ki umut yok! Diyelim ki

dışarıdakilerin hiçbirinin umuranda değilsin, yaşamayacak mısın o zaman? Varolmayacak mısın?

Dayanamayıp, patlamıştı. Atölyede işkenceden sözettiğinde Kahraman Usta'nın, diğerlerinin sessizce dışarıya çıktıklarını gözlerinin önüne getirmiş, duyduğu yalnızlığa dayanamamıştı.

— Umut var. Biz onun için uğraşırsak her zaman var. Umut dışımızda değil ki bizim. İçimizde. Onun yaşaması, büyümesi, dışarıya açılması için olanca gücümüzle çaba sarfetmeliyiz.

İkisi de susunca aralarında karanlık kalıyordu sadece.

— Ne o, niye susuyorsun?

— Kafam bu söylediklerine basmıyor benim.

— Şimdi tartışmayı bırak benimle. Göztepe hastenesine git. Orada dahiliye servisinde bir doktor arkadaş var. Bul onu. Anlat ona. O yardım edecektir sana. Adı Ahmet Erdoğan.

Yukarlardan bir gürültü duyuldu. Sonra birinin dolaşmasına benzer sesler... Oğuz bir an için yakalanacağı korkusuna kapıldı.

Kapana sıkılmıştı. Korunma içgüdüsü ağır basmış, yıldırım hızıyla ne yapacağını düşünmeye başlamıştı.

— Çık buradan, yakalanmamalısın! O doktora git, oldu mu?

Hiç yanıt vermedi. Karanlığı dinledi. Sesler tekrarlanıyordu. "Dışarıda mutlaka birileri olmalı" dedi. "Allah kahretsin!" Onun gelmek istememesi umurunda bile değildi. Dışarıda olmak istiyordu. Suyun en diplerindeymiş gibi bir hisse kapıldı. Yukarı çıkmak, havaya kavuşmak... Hayır, boğulmak istemiyordu. Her taraf koyu karanlık... "Fazla telaşlanmamalıyım" dedi kendi kendine. "Sakin olmalıyım." Işığı yakmadan kapıyı buldu. El yordamıyla açtı. Hiç bir yeri göremiyordu. Yakalanma korkusu lâmbayı yakmasını engelliyordu. Ya karanlıkta olduğu yerde kalacak, ya da lâmbayı yakacak; o zaman da orada olduğunu anlayacaklar! Vücudu baştan aşağı buz gibi, lâmbayı yakıp söndürdü. Merdiveni gördü, arkasına saklandığı tahta kapıyı gördü. Gözlerini kapayıp, bekledi. Hiçbir değişiklik yok! Tahta kapıya doğru süründü. Eliyle yoklaya yoklaya arkasına geçti. Biraz sakin-

leşebilmişti artık. Delice buluyordu yaptıklarını. "Kurtulmak istemiyorsa, kurtulmasın bana ne... Doktora gidecekmişim.Burada işkence olduğunu söyleyecekmişim herkese. Kim dinler be!.. Hiç kimse umursamıyor, herkes kendisine dokunulmasın istiyor, o kadar! Gelmeyeceğim bir daha buraya. Geleceğim dedim ama gelmeyeceğim." Her tarafı üşüyor, donuyordu. "Gelmeyeceğim, gelmeyeceğim. Bir kurtulayım, bir daha gelmeyeceğim." İyice büzüldü oturduğu yerde. Kendini ısıtmak istiyor, başaramıyordu. "Niye kesildi gürültüler? Daha ne kadar bekleyeceğim burada?

Gürültüler tekrar duyuldu. Merdivenlerden birileri indi.

Yerlerde bir şeyler yuvarlandı. Bir ışık dolaşyordu tahta kapının arkasında. Kapı çarptı. Ayak sesleri... Gürültülerin ne taraftan geldiğini ayırdedemiyordu artık. Uzunca bir süre ses duyulmadı. Yeniden aynı sesler... Sonrası, sonsuza kadar sürecek gibi gelen bir sessizlik. Karanlığa bakmaktan yorulan gözlerini kapadı.

— Bu kitabı size verebilir miyim?

Şaşkın şaşkın kendisine baktığını gördü onun. Onu şaşırtmak hoşuna gitmişti. Fazla tanımıyordu. Bir kaç kez karşılaşmışlardı. O gün, onun çalıştığı yere gittiğinde kapıda tesadüfen karşı karşıya gelmişler, ikisi de durmak zorunda kalmıştı. Tuhaf bir andı o an. Bir şeyler yapmalıydı, bir şeyler söylemeliydi. Nereden geldiyse aklına , elindeki kitabı ona uzattı:

— Bu kitabı size hediye etmek istiyorum.

Şaşkınlıkla birlikte yüzü kızarmıştı. Onun yanıtını beklemeden kitabı tutuşturdu eline. Kızmamıştı, utangaç çocuklar gibi dikilip kalmıştı karşısında.

— Gitmeliyim, kitap için teşekkürler.

Arkasından bakakalmıştı.

Bir an için uçurumdaki kızın yüzünü görür gibi oldu. Elinde kitap vardı. Sımsıkı tutmuş, bırakmıyordu.

...

Eve vardığında kapıyı açık buldu. Saat sabahın beşi olmamıştı

henüz. Kapıyı açık bırakıp bırakmadığını hatırlamaya çalıştı. Açık bırakmış olamazdı. Merdivenlerin başında kalakaldı öyle. Ne ileri gidebiliyor, ne geri dönebiliyordu. Evin içinde ışık yanmıyordu. Biraz daha yaklaşıp, ortalığı dinledi. Hiç ses yok! Kapıyı iteledi. Her an birilerinin üstüne atılmasını, yakalamasını bekledi.Neler olup bittiğini kavramaya çalışıyordu. Tüm cesaretini toparlayıp, ışığı yaktı. İşte masa. İşte sandalye. Birileri gelmemiş gibi. Daha bir yatışmıştı heyecanı.

Salona girdiğinde farklı bir manzara vardı karşısında. Herşey yerle bir olmuştu. Bir iki kitap duruyordu yerde. Hemen kitaplığa baktı. Kitaplar yoktu orada. Kâğıtlar yerlere saçılmıştı. Kalakaldı ayakta, sonra çöktü olduğu yerde. Kurtuluş yoktu.

— Niye yakalamıyorsunuz beni, niye götürmüyorsunuz? Niye uğraşıyorsunuz benimle, karınla?.. Ne yapmak istiyorsunuz? Buradayım işte. Buradayım.

Kendi kendine bağırmanın bir faydası yoktu ama bağırmak sinirlerini yatıştırıyordu. Yorulana kadar aynı sözleri tekrarladı.

— Buradayım işte dedim. Ne yaptınız karıma?

Ayağa kalkıp, yatak odasına geçti. Yataklar kaldırılmış, çekmeceler açılmış, fotoğraflar yerlere saçılmıştı. Çocuğun odasına girdi. Çocuğun yatağı da kaldırılmıştı. Hızla koşup, salona geri döndü. Doğru pencereye... Uzun uzun, hiçbir şey düşünmeden yıkık eve baktı. Işıkların hiçbirini söndürmemişti. Gecenin karanlığı yokoluyordu yavaş yavaş.

Yerdeki iki kitabı kaldırıp, rafa koydu. "Bunları da alsaydınız ya!.." diye söylendi. Etrafa saçılan kâğıtları topladı. Hiç bir şey düşünmeden ortalığı düzenlemeye uğraşıyor, her şeyi yerli yerine koyuyordu. Salonu bitirince yatak odasına... Resimleri tek tek albümün içine yerleştirdi. Yavaş yavaş evi terketmek düşüncesi ağır basıyordu kafasında. Ayrılmadan önce son bir defa dolaştı odaları. Yanına hiçbir şey almadan kapattı kapıyı, koşarcasına indi merdivenleri.

...

Zile dokunup, kaldırdı parmağını. Sabah sabah evdekileri

telaşlandırmak istemiyordu. Bir süre bekleyip, kimsenin kapıyı açmadığını görünce bu kez biraz daha uzun bastı. Apartmanın otomatiğine basıldı, açıldı kapı. Kapıda babasını gördü. Uykulu gözlerle, şaşkın bir halde...

— Hayrola sabah sabah?..

Hiçbir şey söylemeden içeri girdi.

— İşe gitmiyor musun bugün?

Nasıl anlatacağını, nereden başlayacağını bilemiyordu. Oturma odasına geçip, koltuğa oturdu. Olabildiğince sakin görünmeye gayret ediyordu.

— Kaç gündür çocuğu almaya gelmediniz?

— Ayşe nasıl iyi mi?

— İçeride uyuyor. Ne oldu, bir şey mi oldu?

Bakışlarını babasından kaçırıyordu. Bir yerinden başlayabilse konuşmaya, arkasını getirecek. Kalkıp, içerdeki küçük odaya geçti. Ayşe, bir kolunu dışarı çıkarmış, mışıl mışıl uyuyor. Bir süre bakakaldı. Sonra tekrar içeri döndü.

— Songül evde yok. Çünkü... Çünkü polisler götürdü onu.

Babasının tepki göstermesini bekledi. Onun hiçbir şey söylemeden mutfağa gittiğini görünce peşi sıra gitti. Mutfak kapısında ayakta dikildi. Babası çaydanlığa su doldurup, ateşe koydu.

—Bizim hiçbir suçumuz yok!

Bir yanıt verse, karşı çıksa, kendini savunacak... Susuyordu, hiçbir şey söylemiyordu. Sanki suçluymuş gibi bir his vardı içinde. Suçlu olmadığını biliyordu, buna rağmen o duruma düşmek, dayanılmaz bir şekilde isyan ettiriyordu yüreğini.

— Nasıl olduğunu sormayacak mısın?

— Ne soracağım?

— Ne var, bir şey mi oldu?

Dönüp bakınca, annesini gördü. Babasının aksine telaşlıydı.

— Songül'e mi bir şey oldu?

— Polisler götürmüş.

— Ne?.. Ben dedim başınıza bir iş açılacak diye. Hiçbir şeye karışmayın dedim. Ne olacak şimdi?

— Biz bir şeye karışmadık ki!..

— Durup dururken insanı götürmezler. Bu çocuk da annesi babası gelecek diye bekliyor. Ne yaparsanız yapın. Ne halt yerseniz yiyin. Sonra da buraya gelmeyin.

—Biz bir şeye karışmadık anne. Ben zaten yeterince üzülüyorum. Ne yapacağım şaşırdım. Bir de siz üstüme gelmeyin.

— Grevdeyken polisler gelmedi mi bu eve? O zaman da dedim ben. Herkes gibi çalış sen de. Bir tek sen mi kaldın hakkını arayacak?

— Yeter anne. Grevde değilim artık. İki senedir işten eve, evden işe gidip geliyorum. İnsanları bir şeyle uğraşmasa da götürüyorlar.

— Bu çocuğa acıyorum ben. Hiç olmazsa onu düşünün. Niye herhangi birini değil de sizi buluyor bu işler? Buraya gelme o zaman. Kendi sorununu kendin hallet.

— Biz bir şey yapmadık. Bizim mahallede polisler birini yakalayıp, karşımızdaki yıkık eve götürdüler. Orada işkence yapıyorlar ona. Halâ da yapıyorlar. Burada böyle bir şey olsa, siz seyirci mi kalırdınız? Bizim suçumuz o insana yardımcı olmayı istemek.

— Ne yaptın, kurtarabildin mi onu? Senden başka var mı onu kurtarmaya çalışan? Bu zamanda otur oturduğun yerde.

— Baba, sen bir şeyler söylesene! Susmasana!.. Gözümüzün önünde bir insana işkence yapıyorlarsa seyirci mi kalacağız? Bu kadar duyarsız mı olacağız?

— Daha fazla dinlemek istemiyorum. Sen her zaman böyle yaptın. Her zaman başını derde soktun, sonra da bizden yardım istedin.

— Baba, bir şeyler söylesene?

Israr etmenin, kendini savunmanın yararı olmadığını anlayınca içeri geçti. Öfkesinden odanın içinde bir o yana, bir bu yana dolanmaya

başladı. Saate baktı: İşe gitmesi için çoktan yola koyulması gerekiyordu. İçindeki tatminsizlik duygusu, "ne olursa olsun, işe geç kalırsam, kalayım" dedirtiyordu ona. Annesi yatak odasına gitmiş olmalıydı. Mutfaktan sesi gelmiyordu. Bağırmak, çağırmak, öfkesini onlardan çıkarmak geliyordu içinden. Ne yapacağını bilmez bir halde mutfağa gitti yeniden.

— İşe geç kalmadın mı sen?

— Baba, ne yapmamız gerek? Nereye gidebiliriz onu bulmak için? Kimden, nereden öğrenebiliriz?

— Çay koyuyorum sana.

— Çay içecek halim yok, anlamıyor musun?

— Şu çayı iç önce bir. Kendini koyverme. Her şeyin bir hal çaresi bulunur.

İtiraz etmeden masaya oturdu. O anda en çok acısını biriyle paylaşmak ihtiyacı duyuyordu. Önüne uzatılan çayı aldı.

— O evde işkence yapıyorlar ona. Mahallenin ortasında. Polislere görünmeden bir kaç defa gittim oraya. İşkenceden bitap düşmüştü. Onu oradan çıkarmak, yardım etmek istedim. Az daha yakalanıyordum. Songül'de beni aramaya gelmiş olmalı. Ben yakalanmadım, kurtuldum. Ama o yakalanmış olmalı.

Başını kaldırıp, babasının yüzüne baktı. Onun ne düşündüğünü anlamaya çalışıyordu.

— Onun ne suçu var ki? Bir şey yaparlar mı ona ha?

— Mahallenin içinde niye işkence yapsınlar?

— Yemin ederim. Dışarıdaki insanların, onları desteklediklerini söylüyorlar. Toplum onlardan yanaymış. Öyle söylüyorlar ona. Onun umudunu yok etmek istiyorlar baba. Yalan söylüyorlar. İnsanlara inandığı için orada o! Yalnız mı bırakacağız onu?

— Yalnız bırakmazsan, içeri alırlar işte. Hiçbir şey yapamazsın. Elimizden hiçbir şey gelmez. Başın derde girer sadece. Bütün güç onlarda.

— Hayır, hayır! Bütün güç onlarda olsa toplumu yanlarına al-

maya uğraşmazlar. Hiç kimse sesini çıkarmazsa o zaman güçlü zannederler kendilerini.

— Hiç kimse sesini çıkarmaz oğlum. Sen sesini çıkarırsan, sen de gidersin. İşin var, işini de kaybedersin. Bir daha iş nasıl bulacaksın? İnsanlar bunun için karşı çıkmıyorlar işte. Kimse kurulu düzenini bozmak istemez.

— İnanmıyorum.

— Hadi, sen şimdi işe git.

Oğuz ne yapacağını bilemiyordu. Olduğu yerde kalakalmıştı.

— Ben bugün bir kaç yere giderim. Poliste tanıdığı olan bir ahbabımız var, ona sorduruz. Onun Gayrettepe'de tanıdığı vardır. Sen işe git. İşe gitmek zorundasın.

— Evet, evet, zorundayım. Ne olursa olsun, ben işe gitmek zorundayım. O evde işkence devam edecek. Ben işte olacağım. İnsanlar o evin yanından geçip gidecekler.

— Kimsenin elinden bir şey gelmez. Bunu kabullen.

— İşten de izin vermezler. Bir gün izin hakkım vardı, onu da kullandım. Nasıl çalışacağım ben?

— Akşama uğra. O zamana kadar bir netice alırım belki. O evin çevresinden bir süre uzak dur. Hadi daha fazla geç kalma.

— Ben de geleceğim seninle.

— Hayır, senin gelmenin hiç bir yararı olmaz.

İsteksizce, "peki, ben gidiyorum" dedi.

— Bu akşam burada kalırsın. Evden uzaklaş biraz.

"Bakalım" demekle yetindi sadece. "Evin altını üstüne getirmişler, eve de gelmişler" demedi. Söylemesine engel olan bir neden yoktu. Konuşmak yoruyordu.

Yatak odasına, annesinin yanına gitti. Yatağa uzanmış buldu onu.

— Ben gidiyorum.

Annesi ondan tarafa bakmadı bile. Onun ağlamış olduğunu gördü.

İyiden iyiye umutsuz hissetti kendisini. O anda gerçekten dışarı çıkmak, bu evden kaçmak istiyordu. İçine düştüğü durum, şimdi daha bir içinden çıkılmaz geliyordu ona. Sessizce kapıya gitti. Ayakkabılarını giydi.

— Başka bir yere gitme. İşe git. Bir de işten sorun çıkmasın.

Hiçbir şey söylemeden kapıyı kapatıp çıktı.

...

O gece eve gitmedi. Geç saatlere kadar babasıyla oturdular. Ayşe huysuzluk etmiş, yemeğini yememişti. Annesi pek konuşmuyordu onunla. Bu durum daha da üzüyordu onu. Üzüntüsü zaman zaman kızgınlığa dönüşüyor, yaptıklarının doğruluğuna daha çok inanıyordu. Babasının araştırmalarından herhangi bir sonuç çıkmamıştı. Gayrettepe'ye sordurmuşlar, hiçbir yanıt alamamışlardı. Herkes yattıktan sonra uyku tutmadı, yatağa yatmayıp, pencerenin kenarına oturdu. Karısı kimbilir şimdi neredeydi. Onun nerede olduğunu bilebilse. Bir haber alabilse. Dayanabilecek miydi bütün bunlara? Karısı dayanabiliyor muydu? Onun yanında olsa, şimdi hiç konuşmadan saatlerce durabilirdi. Sırf ona bakar, onu seyrederdi. Sonra bütün bu düşünceleri kafasından kovmaya çalıştı. Karısı ile ilgili anılar aklına geldikçe, yüreği dayanılmaz şekilde sıkışıyordu. Düşünmemeğe çalıştıysa da başaramadı.

"Karım kayboldu" demişti Mehmet Ali'ye. "Polis götürmüş olmalı." Mehmet Ali, başı öne eğik "Şimdi ne olacak?" diye sormuştu. Bunun yanıtını bilebilse... Ona, içinde işkence yapılan yıkık evi anlattı. İşkenceye karşı çıkmaktan bahsetti. Önce anlattıklarına inandıramadı Mehmet Ali'yi. Bodruma indiği geceleri, onu kaçırmaya kalkışmasını, yakalanmaktan zor kurtulduğunu, hepsini anlattı. İşkence yapanların ona söylediklerini de...

Mehmet Ali; "İnsanların karşı çıkmayacağını bilseler, bu baskılara gerek duymazlar. Bir sürü yasak, bir sürü kısıtlama getiriyorlar topluma. Demek ki insanların çoğu onlar gibi düşünmüyor" dedi. Oğuz hakveriyordu ona. Ama kafasında bir sürü soru işareti vardı. O zaman mahallelerinin orta yerinde işkenceye izin vermemeliydi insan-

lar. Mehmet Ali; "sadece mahallenin ortasında değil, hiçbir yerde, hiçbir zaman" diye tamamladı onun sözünü.

İnsanlar, yasakları ve kısıtlamaları kabul edince, beraberinde bir sürü şeyi de kabul ediyorlardı. Yasalarla ilgilenmedikleri, onlar üzerine düşünmedikleri sürece yasaları kullananlara geniş olanaklar tanıyorlardı. Şimdi bir takım değerler sözkonusu. İnsanlar, başkalarına yapılan işkenceye karşı çıkmıyorlarsa salt baskılar mı engel buna, yoksa bir takım değerler mi? Bu soruya net bir yanıt verememişti Oğuz.

— İnsanların çoğunun, onlar gibi düşünmediğine, işkenceyi savunmadıklarına ben de inanıyorum. Ama insanlar sessiz kalıyorlar. Bu da kabul etmek kadar tehlikeli. İnsanların sessiz kalmalarından cesaret alıyorlar. Bir şeyler yapmalıyız ama ne, bilemiyorum. Kurtarmalıyız onu oradan. O, dışarıdakilerin orada işkencede olduğunu öğrenmelerini istedi benden. Git, insanları buraya getir dedi bana. İnsanlar karşı çıkarsa ancak kurtulabileceğini söylüyor.

— "Sen nasıl girebiliyorsun oraya?" demişti Mehmet Ali. "İçeri girmene, onunla konuşmana nasıl müsaade ediyorlar?" "Müsaade etmiyorlar ki. Ben gizlice giriyorum. " "Gene de bu kadar serbestliği nasıl bulabiliyorsun?" Aslında işin bu yönünü düşünmüyor değildi. Ama bir açıklama getiremiyordu. Mehmet Ali'ye nasıl girip çıktığını anlattığında bakışlarından inanmadığını görmüştü onun. Başka birini inandıramayınca kendi de kuşkuya düşüyordu. Bir oyun muydu bütün bunlar? Nasıl olur? Karısı neredeydi? Evi altüstü etmişlerdi. Kimler yapmıştı? Onu kaçırmaya kalktığında bir anda polis arabaları evi sarmıştı.Kaçmak için koşmaya başladığında arkasından gelmemişlerdi. Ne biçim bir oyundu bu? Oyunun kurbanı kimdi? İsteseler yakalayamazlar mıydı onu?

Sokakta kimseler yoktu. Elektrik direğinin lâmbası cızırtıya benzer bir ses çıkarıyordu. Göztepe hastanesine gidip, o doktoru bulmalıydı. İnsanları o ev için nasıl harekete geçireceğini bilemiyordu. Bu sorunun yanıtını Mehmet Ali'de verememişti.

Pencerenin yanından kalkıp, çocuğun odasına geçti. Holde gece lâmbası yanıyordu. Üstü açılmış buldu onu. Uyandırmamaya çalışarak

üstünü örttü. Gözleri yarı açık uyuyordu. Usulca yanağına bir öpücük kondurdu.

— Anne yakında gelecek, bir daha da hiç bırakmayacak bizi. Seni arabaya koyup, hep birlikte yürüyüşe çıkacağız.Merak etme onu, oldu mu. Ona hiçbir şey olmayacak! Bir gün bir bakacağız ki anne kapıda.

Gözlerinin dolduğunu hissetti. İki eliyle yüzünü kapadı. "Koyvermemelisin kendini Oğuz" diye bir kaç defa tekrarladı kendi kendine.

İşyerinde Deniz'i temsilci atamışlardı. Bu kez Mehmet Ali'de ısrarla temsilcilik odasının açılmasını söylüyordu. Açılmalıydı temsilcilik odası. Baskılara inat açılmalıydı. Diğer temsilciler kabul etmeseler de Deniz'le konuşmalıydılar. Bütün bu çaresizlikler içinde yapabilecekleri tek şey olarak görüyordu temsilcilik odasının açılmasını.

— Sen daha yatmadın mı?

Döndü baktı, babasıydı. "Yatıyorum" dedi. Yatakta, doktoru bulmak için işten nasıl izin alacağını düşündü.

...

O gün işyerinde beklenmedik bir olay oldu. Önce söylenti halinde yayılan bir haber! Meçhul birisi telefonla, işyerine bomba konulduğunu ihbar etmişti. Oğuz ilkin şaka yapıyorlar sandı. Çay saatinden önce yukarı çıktığında polis arabalarını gördü. İşyerine tankerlerin girişini yasaklamışlardı. Tahir Usta, çay saatinde bomba uzmanlarının geldiğini, arama yaptıklarını, işyerine giriş çıkışların yasaklandığını söyledi. Kahraman ustaya göre her yer didik didik aranacakmış. İşçilerin soyunma odalarına bile bakacaklarmış. Oğuz bir ara Mehmet Ali'ye; "dolapları boşaltalım, kitap, eski dergi falan kalmışsa yokedelim" dedi. Her tarafı araştırmak için çay saatinin bitmesini, herkesin dağılmasını beklediler. Çay saati bitmiş fakat Kahraman usta onlarla birlikte kalmıştı. Bir süre onun da çıkmasını beklediler. Mehmet Ali sonunda onun yanında çekmeceleri, dolapları aramaya başladı. Oğuz göz ucuyla Kahraman'a baktı. Onun ne düşündüğünü anlamaya çalışıyordu. Yanlış anlamasın diye: "eskiden kalma dergi varsa ona bakıyoruz" dedi.

"İyi olur" dedi Kahraman. "Atölyede öyle bir şey bulurlarsa ne olur bilinmez." Bu yanıt biraz rahatlatmıştı Oğuz'u. O sıra Şili ile ilgi-

li bir kitap bulundu. "Başka bir şey yok" dedi Mehmet Ali. "İyi ki aramışız." "Peki ne yapacağız şimdi?" Birbirlerinin yüzlerine baktılar. Kitabı bir an evvel yoketmeleri gerekiyordu. Tahir Usta atölyenin önünde dolaşıyordu. Kahraman: "verin kitabı bana" dedi. "Ben saklarım." Fazla vakitleri yoktu. Kitabı Kahraman'a verdiler. Kahraman, kitabı koynuna koyup, atölyeden dışarı çıktı. Oğuz "doğru mu yaptık acaba?" dedi Kahraman'ın arkasından.

Dışarıda bir polis otosunun yıkama yağlama binasının önüne geldiğini gördüler. İçinden biri sivil, üç polis inip, atölyeye doğru yürüdüler. Oğuz dışarı çıkıp, Kahraman'a bakındı. Çoktan kaybolmuştu ortadan.

— Arabanın yağına bakmak istiyoruz, dedi polislerden biri.

— Olur, bakar arkadaşlar. Gelin içeri, oturun. Çay kalmışsa birer çay içeriz, dedi Tahir Usta.

Polisler, içeri geçip, oturdular. Onları gören yandaki atölyeden işçiler de geldi. Oğuz'un tedirginliği yavaş yavaş kayboluyordu. Az sonra Kahraman'da girdi atölyeden içeri.

— Ne oldu, bombayı bulabildiniz mi? diye sordu Tahir usta.

—Bombayı koyan önceden haber verir mi? Maksat ortalığı karıştırmak.

— Siz karakoldan mı geliyorsunuz?

— Biz gezici ekibiz. Nerede bir olay varsa telsizle bildirirler bize. Biz de oraya gideriz. İçinizde Adapazarlı var mı?

— Var, bizim marangoz Cevdet. Çevresine bakınarak: Nerede o?

Çayı tekrar ısıttılar. Mehmet Ali çayları bardaklara koyup dağıttı. Resmi olan yuvarlak yüzlü polis:

— Durumunuz nasıl, diye sordu. Burada ücretler iyi mi?

— Biz toplu sözleşmeyi istediğimiz gibi yapamadık, dedi Tahir Usta. Eskiden durumumuz daha iyiydi. Bir evim var benim. Beş sene önce buradan aldığım parayla yaptım. Şimdiki gençler için ev yapmak hayal oldu. Şimdi zar zor geçinebiliyorsun zaten.

— Bizim durumumuz da sizden farklı değil, dedi yuvarlak yüzlü

polis. İşte bir tek bazı arkadaşlarımız lojmanda oturabiliyorlar. Bizde gece gündüz belli değil. Bazen bayramda bile çalışıyorsun. Siz mesai yaparsınız, biraz daha fazla geçer elinize. Biz zaten devamlı mesai halindeyiz. Ama mesai paramız yok. Ne yapalım geçinip gidiyoruz işte. Ama şimdi durum daha iyi değil mi? İnsanlar eskiden sokağa çıkmaya korkuyorlardı.

—Bizimle alakası yoktu, dedi Tahir Usta. Beni kim gelip, vuracak? Ben kimseye bir şey yapmadım ki...

— Suçu olmayanları da vuruyorlardı, dedi Oğuz.

— Orasını bilemem.

— Sizin burada işiniz rahat, dedi sivil olan polis. Bir işiniz var, ne yaptığınızı biliyorsunuz. Hırsızıyla, katiliyle uğraşmak kolay iş değil. Adam bombalı pankart asıyor, gidip sen sökeceksin onu. Çok arkadaşımız kolunu yitirdi bu yüzden. Sen suçluyu bulup, yakalıyorsun; mahkeme serbest bırakıyordu. Elimizde yetki yoktu.

—Bütün gün iş oluyor mu burada? diye sordu resmi olan.

— Bazen gün boyu hiç boş vaktimiz olmaz, dedi Tahir Usta. Sayaçları tamir edersin. Kolları değiştirirsin. Ölçüm yaparsın. Bazen de hiçbir iş olmaz. Ama azdır öyle günler.

— Çaylar güzel olmuş, dedi sivil polis. Biz kalkalım.

Polisler yıkama yağlamanın önüne gittikten çok sonra Oğuz, bir ara fırsatını bulup;

— Aslında senin söylediğin de doğruydu Tahir Usta, dedi. İnsanların içine can korkusu saldılar. Vurulanlar da hep bunun için vuruldu.

Tahir Usta:

—Boşver, dedi. Böyle şeylerle kafanı yorma. İşimize bakalım biz.

...

Işığı yaktı. Çömelmiş oturuyordu karşısında. Onun yorgun yüzünü, merak dolu, soru soran bakışlarını gördü. Sanki nasıl bıraktıysa öyle kalmış, aradan zaman geçmemiş, sorusunun yanıtı bekliyor gibi...

— Ne kadar oldu?

Oldukça sakindi ses tonu. Hatta şaşırtıcı ölçüde sakindi.

— İki hafta, diye yanıt verdi.

— Ne kadar uzun bir süre, ya da ne kadar kısa.

Sesin yatıştırıcı öğesi Oğuz'un saklamaya çalıştığı heyecanını yoketti. Soru yağmuruna tutulacağını bekliyordu. Oysa sadece geçen zamanı sormuş, sonra susmuştu. Bu susuş büyük bir sabrı mı, yoksa sabırsızlığın ötesine geçen bir süreci mi gizliyordu? Bunu karanlıkta anlaması olası değildi. Bir daha lâmbayı yakmaya cesaret edemedi. Sessizlik ise uzun sürdü.

— Kaç kere gelmeyi denedim. Evin çevresinde devamlı birileri vardı. Yakınına yaklaşmam mümkün değildi. Pencereden bütün gece yanıp sönen el fenerlerinin ışıklarını seyrettim. Ortalık kararınca burada bir hareketlenme başlıyor, bazı geceler iki araba birden geliyor, sanki senden başkalarını da getiriyorlar buraya.

— İki hafta oldu demek. Ben, onbir gün hesapladım. Arabadan indiriyorlar beni. O zaman hiç gündüz ışığı vurmuyor yüzüme. Gözlerim bağlı da olsa anlıyorum. Derken yumuşak toprağa basıyor ayaklarım. Kollarımı tutuyorlar, birkaç basamak çıkıyorum. Tahtanın

üstünde ilerliyorum. Merdivenlerden inerken onaltı basamak saydım. Dümdüz yürüyoruz, sonra buraya iteliyorlar.

Karanlıkta onun yerinden kalktığını hissetti. Ayağı, ayağına çarptı. Meraklanıp, ışığı yaktı. Duvara tutunmuştu. Kapının üstündeki boşluğa uzandığını gördü. Kelepçeli elleriyle bir şeyler aradı.

— Bak senin unuttuğun çakmak bu. Gazını bitirmemek için çok az kullanıyorum. Karanlık, hep karanlık burası. Çok bunaldığım anda yakıyorum. Çevremi görüyorum, kapatıyorum.

Çakmak elini yaktığı için söndürdü.

— Artık bu karanlığı ben de paylaşıyorum seninle.

Onun göremeyeceği acı bir gülümseme belirdi dudaklarında.

— Doktoru götürmüşler.

Yüzünün halini çok görmek istediği halde ışığı yakmadı. Hiç karşı çıkmamış, en ufak bir şey söylememişti.

— Bir şey söylemeyecek misin? Senden ayrıldıktan üç gün sonra gidebildim. Bir gün önce almışlar.

— Beni dışarıya çıkardığını anımsıyorum. Bir sisin içinde zaman zaman beliren görüntüler gibi... Kollarımdan sürüklendiğimi... Nereye gittiğimi bilmiyordum. Kurtuluşa mı gidiyordum, yoksa yeniden işkenceye mi? Karşı koyamadığım gibi vücuduma da hükmedemiyordum. Yüzüme serin havanın çarptığını algılayabilmiştim. Sonra külçe gibi düştüm yere. Bir anda her tarafın ışıkla aydınlandığını hissettim. Bu kez itile kakıla sürüklendim. O anda bile herşey benden kopuktu. Kendime geldiğimde asla buradan kaçamayacağımı yüzüme haykırdılar. Doktoru onlar tutukladı. Buraya gelmen, benimle konuşman, herşeyden haberleri var.

— Sana söyledim. Ben onlardan değilim. İnanmıyor musun bana? Karımı da götürdüler. Sana yardım edeceğim diye.

—İnanıyorum. Ama onlar göz yummasalar, sen buraya gelemezdin. Beni bırakıp kaçtığında seni yakalamadılar. Çünkü sen lâzımdın onlara. Kimlerle ilişki kuracaksın, buradan çıkınca ne yapacaksın, hepsini öğrenmek istiyorlardı. Doktoru biz yakalattık, anlıyor musun?

— Saçma! Bizim burada konuştuklarımızı duymuş olamazlar.

Sözünü bitirir bitirmez ayağa kalktı. Lâmbayı yakıp, kapıyı açtı. — Bak, kimse yok! Yukarıda da kimse yok. Seni buraya bırakıp, gittiler. Ne zaman gelirler bilemiyorum. Ama şu anda yoklar işte. Bu yüzden kaçmıyorsan, yersiz bir korku bu.

— Bir oyun oynuyorlar bizimle. Buradan beni çıkardığın anda ortaya çıkacaklar. Belki şu anda konuştuklarımızı bile dinliyorlar.

— Hani nerede? Nerede dinleme cihazları? Her taraf duvar. Başka bir şey yok.

Onun konuşmasıyla içinde varolan kuşkular daha da artmış, kapana kısılmışlık duygusu tatsız bir sıkıntı yaratmıştı yüreğinde.

— Peki ne yapacağız biz öyleyse? Onların oyuncağı mı olacağız? Yakalasalar ya beni de! Yakalasanıza beni, ne duruyor sunuz?

— Bağırma! Bu oyunu oynayacağız. Benim de senin de başka çıkar yolun yok! Seni de biliyorlar artık. Kim olduğunu, ne iş yaptığını, hepsini öğrenmişlerdir.

— Nasıl bu kadar sakin olabiliyorsun? Bütün bunları söylüyorsun ve hiçbir şey olmamış gibi rahat konuşabiliyorsun. Burada, karanlıkta, yalnız başına otura otura mı başardın bunu? Ben sakin olamam. Karımı götürdüler. Kim olduğumu biliyorlar. İşyerimi biliyorlar. Ben işe gitmek, hiçbir şey olmamış gibi çalışmak zorundayım. Evimi altüst ettiler. Karımı her tarafta arıyorum, bulamıyorum. İşten ayrılamam. Başka iş bulamam. Kaçmaya kalksam, nereye gideceğimi de bilmiyorum. Oyun oynuyorlarsa bizimle, bizim oynama şansımız hiç yok. Piyonlar gibiyiz. Ne tarafa sürüyorlarsa, o tarafa gidiyoruz. Ben buna tahammül edemem.

— Bir şansımız var, o da ayakta kalmak! Şartlar bir gün mutlaka değişecek. Ve şimdiden değişmesi için elimizden geleni yapmalıyız.

— Bir şeyler yapmak için ben çırpınmıyor muyum sanıyorsun? İşyerinde temsilcilik odasını açtık. Sendikanın varolduğunu kanıtlamak için. Sendikayı suçlayanlara karşı tepki de!.. Greve çıktığımız, salonlarda topladığımız zaman hep birden güçlülüğümüzü haykırdığımızda, meydanlarda bir sel gibi çokluk olduğumuzu gördüğümüzde

duyduğumuz o hoş duygular yok artık! Şimdi makinanın başında, bağrılan, çağrılan, daha çok çalışmak için dürtülen, işten atılmakla tehdit edilen bizler var. Maddi gücümüzü yok ettikleri kadar moral gücümüzü de yokettiler. Temsilcilik odasını öğlenleri açık tutuyoruz şimdi. Bir bayan arkadaş; yeni temsilci. O geliyor. Diğer iki temsilci gelmiyor odaya. Onlar karşı çıkıyorlar. İlk önce içerisinin tozlarını temizledik. Oturulur hale getirdik. Oturup, diğer işçilerin gelmelerini bekliyoruz. Gelen falan yok! Bir ara elektrik atölyesinden biri geldi. Sonra o da gelmez oldu. İki gün önce müdür, bayan arkadaşa odayı kapatmamızı söyledi. Biz gene açtık. Bugün de açtık. Herkese, müdür temsilcilik odasını kapatmak istiyor diye söyledik. Gelin, orada çoğunluk olursak bir şey yapamazlar diye. Kadın arkadaşla Mehmet Ali geliyor, Ambarcı Sait, bir de ben. Şimdi elimiz kolumuz bağlı bekliyoruz. Bizim usta başınızı derde sokuyorsunuz dedi bana. Dediğine göre beni alıp, başka kısma vereceklermiş.

Kısa bir süre sustuktan sonra:

— Çaresizlik içinde bir şeyler yapabildiğimizi hissetmiş, umutsuzluğumu biraz olsun yenebilmiştim. Hafta başında kapatırlar odayı. Bizim yapacağımız bir şey kalmadı, anlıyor musun?

Karanlıktaki el kolundan tuttu ve

— Umudumuzu hiçbir zaman yitirmeyeceğiz, anlıyor musun?

Onun elindeki sıcak duyguların tüm vücuduna yayıldığını hissetti.

— Senin yanında güven içinde hissediyorum kendimi. Tuhaf değil mi? En tehlikede olduğum yer burası. Acılarım biraz olsun diniyor yanında. İster istemez ortak bir yazgıya sürükleniyoruz. İşyerinde bir haksızlığa uğradığım zaman dişlerimi sıkardım. İşten atılmak korkusuyla, susardım. Kurulu düzenim bozulacak diye endişelenirdim. Yeni işimde çoğu kez kenarda kaldım. Ama işçi olduğun sürece daima üstüne gelirler. Hep sus, hep sus. Eğer düşünen biriysen çevrendeki haksızlıklara uzun süre boyun eğemezsin. Yazgın kaçınılmaz olarak düşünen insanlara yapılan saldırıya seni de uğratır. Bunu kendime bile söylemiyordum. Başka türlü yaşayamıyorsun ki, soluk bile

alamıyorsun. Bazen çok yalnız olduğumu düşünüyorum. Söylesene kimsin sen? Neden düştün buraya?

— Karını ne zaman götürdüler?

— Seni buradan kurtarmak için dışarı çıkardım ya... O gece. Karım, ben eve dönmeyince buraya geldiğimi düşünmüştür. Beni aramak için gelmiş olmalı. Mutlaka onu burada yakaladılar. Seninle yüzleştirilen belki de o.

Elini, onun elinin üstüne koydu.

— Kim olduğunu söylemeyecek misin? Hep ben kendimden bahsettim. Kimsin sen?

— Bir dergide yazı yazıyorum. Senin dediğin gibi düşünen bir insanım yani. Sadece düşünen değil, insanları düşündürten aynı zamanda. Bu daha tehlikeli bir iş biliyor musun? Askeri darbe olur olmaz [redacted]lanmak zorunda kaldım. Hemen ertesi gün eve gelmişler. Yakala[redacted]ğım gece bir arkadaşla burada buluşacaktım. Onu yakaladıklarını söylüyorlar. Benden önce mi, sonra mı yakaladılar, bilemiyorum.

— Daha önce bir yazarla tanışmamıştım.

— Tanıştın işte. Kalemim kağıdım yok elimde ama. Üstelik iki elimi aynı zamanda kullanmak zorundayım. Çünkü ellerim kelepçeli. Tabi insanın kafasına kelepçe vu[redacted]zlar. İnsanın düşüncelerini de hapsedemezler. Burada hapis olduğum halde, onların olamayacağı kadar özgürüm. Onlar beni yokedene kadar da düşünmemi sürdüreceğim. Bir de kitabevim var benim. Oradaki kitapları toplayıp götürmüşler. Beni yok etmeye çalıştıkları gibi kitaplara da düşmanlar. Fakat ne benim düşüncelerimi yok edebilecekler, ne de kitapları.

— Peki beni ne zaman yakalayacaklar?

— Artık işlerine yaramayacağın zaman.

— Öyleyse bizi dinlediklerini öğrendiğimizi biliyorlar. Bundan sonra işlerine yaramam.

—Kaç buradan, bir daha da gelme.

—Ama ben seni kurtarmak istiyorum. Dediğini yaptım. Doktor

arkadaşına gittim. Bilseydim daha önce giderdim. Uyarırdım onu. Elimden bir şey gelmiyor. Ne yapabilirim söylesene allahaşkına? Sokağa çıkıp, avaz avaz bağırayım mı? Senin suçun ne? Düşünmek mi? Sen kurtulamazsan, biz de kurtulamayız.

— Git buradan. Belki birazdan hiç gidemezsin. Kaç! Eve de gitme.

Derin bir sessizlik oldu. Oradaki karanlıktan, bodrumun yalnızlığından daha fazla.

— İnsanları buraya getireceğim. Kapı kapı dolaşacağım. Burasının işkence evi olduğunu anlatacağım. Beni dinleyecekler. Sen haklısın. Herkesin ortasında işkence yapamazlar kimseye.

Konuşmuyordu. Bir şey söylemiyordu. Terleyen elinin soğuduğunu hissetti. Sımsıkı sıktı onun elini. Eli, kelepçenin soğuk demirine değdi.

— Konuşsana!

— Git, lütfen git.

Ayağa kalktı. Kalkarken sendelemişti. Lâmbayı yaktı. Onun sıcak ve dost bakışlarıyla karşılaştı. O yüzde ne bir korku, ne bir çaresizlik gördü.

— Peki, gidiyorum. Ama yine geleceğim.

El yordamıyla kapıyı aradı. Bir müddet sonra arkasından çakmağın ışığı yandı. Işığın aydınlığında gidebildiği kadar gitti. Lâmbayı yakmak istemiyordu. Her basamağı yoklaya yoklaya merdivenleri çıktı. Sarhoş gibiydi. Serin havanın yüzüne çarptığını hissetti. Hiçbir tarafa bakmadan eve doğru yürüdü. Etrafta birileri olsaydı yakalamazlar mıydı, diye düşündü. Doğru muydu dedikleri?

...

Her zamanki gibi bir Pazartesi. Serin fakat durgun bir hava. Gökyüzü durgun, deniz durgun... Otobüs geçerken, Yenikapı sahillerinde çuvalı yere vuran dört kişiyi aradı; bulamadı. Gece başı kanepeye dayalı uyuyakalmıştı. Güzel bir düş görmüştü. Karısı yanıbaşına geliyor: "Burada uyuyup, kalmışsın. Yatağına git" diyordu ona. Düş öylesine inandırıcıydı ki uyandığında neden halâ kanepede olduğuna şaşmıştı. Sanki yatak odasına gittiğinde onu yatağında bulacak, koynuna girip sarılacaktı. Düş olduğunu bile bile yatak odasına gitti. Onu orada bulacağına inanıyordu. Bulamadı. Kaybolan düş sabaha kadar sımsıcak bir duygu gibi, sardı.

Cumartesi, Pazarı sakin geçirmişti. Pazar sabahı kapının zili çalmış, yüreğinde ufacık bir korku, yine de alabildiğine sakin, götürülmeye hazır, açmıştı kapıyı. Elinde güğümleriyle sütçü duruyordu karşısında. Süte ihtiyacı yoktu. Evde fazla duramamış, dışarı atmıştı kendisini . Sokaklarda başıboş dolaştıktan sonra, çocuğuna gitmişti. Annesi ile babası pek bir şey söylemez olmuşlardı. Çocuğu alıp, dışarı çıkmıştı. Yol boyunca konuşmuştu onunla. Yorulunca kucağına alıp, taşımıştı. Çocuk yanıt veremese de dediklerini anlıyormuş gibiydi sanki.

İşyerine varınca Mehmet Ali, onu bir kenara çekip; "Deniz'i gözaltına aldılar" dedi. "Pazar günü polisler evinden götürmüşler." Böyle şeylere ne kadar hazır olsa da şaşırmıştı. Ne varki beklenmedik olaylar birbiri ardına gelecekti.

Müdür ve müdür yardımcıları sabahtan atölyeleri dolaşmaya

başladılar. Kimse başını işten kaldıramıyordu. O gün çay paydosu bile yapamadılar. Deniz'in gözaltına alındığı haberi çabuk yayılmıştı. Onu istemeyenler, hakkında dedikodu üretmeye başlamışlardı bile. Solcu olduğu, gizli örgütten olduğu söyleniyordu. Bir ara çalışırken, Mehmet Ali yanına yaklaşıp; temsilcilik odasını mühürlediklerini söyledi. Ambarcıdan öğrenmiş. İnanamamış, gitmiş kendisi bakmış. Olacakları beklemekten başka yapacak bir şey yoktu. Üzülüyorlar fakat ellerinden bir şey gelmiyor, ses çıkaramıyorlardı. Baş temsilci izin alıp gitmişti.

Öğle tatilinde Mehmet Ali ile birlikte torna atölyesine gittiler. İkisinden başka hiç kimse yoktu. Ağızlarını bıçak açmıyordu. Uzun bir süre hiç konuşmadan oturdular.

—Bundan sonra baskıyı daha da arttıracaklar, dedi Mehmet Ali.

— Umurumda bile değil. Bildiğim tek şey var: Karşı çıkmalıyız, bir şeyler yapmalıyız.

— İkimiz mi?

Oğuz yanıt vermeyince Mehmet Ali devam etti.

— Bazı arkadaşlarla konuştum. Bir süre beklemekten başka bir şey yapamayız, diyorlar.

— İyi, bekleyelim bizde öyleyse. Yalnız bundan sonra üstümüze gelecekler. En çok sendika odasına giden, Deniz'le birlikte olan bizdik. Bir kaç arkadaş var. Onlarla bir araya gelelim. Konuşalım bu meseleyi.
— Temsilcilik odası açıkken kaç kişi geliyordu ki?

— Olsun! Duyarlı arkadaşlar da var. Her ne kadar göze batmak istemeseler de, bize yardımcı olurlar.

Oğuz konuşurken Mehmet Ali'nin yüzüne bakıyor, en az kendisi kadar endişeli olduğunu görüyordu onun.

Mehmet Ali: "Yapılacak bir şey yok." deyip, kestirip attı.

Oğuz bir çıkış yolu bulmak için kafasını zorluyor, bir yandan da yapacaklarının sonuçsuz kalacağını düşünmeden edemiyordu. Sonunda o da suskunluğu bozacak bir çaba göstermedi. İşbaşına çeyrek kala kafasını meşgul eden konuyu açmayı denedi.

— Hafta sonu ben yine gittim o eve. Oradaydı. Konuştum onun-

la. Günlerdir düşünüyorum. Onu oradan kurtarmalıyız. Evin önünde büyük bir kalabalık toplayıp, açığa çıkarmalıyız o işkence evini. Kim varsa tanıdığımız alıp, oraya gidelim. Mahallenin dikkatini çekeriz. O bir doktorla konuşmamı istemişti ama doktoru tutukladılar.

Birden sustu. Deniz'in tutuklanmasına takılmıştı kafası. Nedense o evde konuştuklarının arkasından birileri tutuklanıyordu. Hayır, olamaz, diye düşündü. "Deniz'i buradakiler ihbar etmiştir."

— Gelir misin sende? Bir kaç kişi daha al yanına. Ben eski çalıştığım fabrikadaki arkadaşlarla temas kurayım. Bütün mahalleyi dolaşalım. Eviyle, bakkalıyla... Ne dersin ha?

— Delisin sen. Bu durumda bile bir şey yapamıyoruz. Elimiz kolumuz bağlı. Kimse bu zamanda bu yürekliliği göstermek istemez.

— Olsun! Kaç kişi gelirse...

— Bilemiyorum.

— Tutuklanmaktan mı korkuyorsun? Biz korksak ta tutukluyorlar işte. Deniz'i tutukladılar. Ama ne varki birileri bütün bunlara karşı çıkmak zorunda. Varsın tutuklasınlar. Susup oturmak, her şeye boyun eğmek daha mı iyi?

Mehmet Ali'ye kızamıyordu. Kendi de korkuyordu aslında. Üstelik polisin evine geldiğini, her an yakalanabileceğini bilmesine rağmen; bunu bilmesine rağmen böyle bir şeye kalkışmak korkutuyordu onu. Daha fazla ısrar etmekten vazgeçti. Oysa yanında birileri olsa daha güçlü olacaktı.

İşbaşı yaptıklarında Oğuz, vana dairesinde motorların olduğu bölüme gitti. Orada Kahraman ustayla birlikte aralıksız iki saat motor sökmeye uğraştılar. Saat üçe doğru atölyeye dönmek için takımları topladılar. O sıra Mehmet Ali'yi merdivenlerde gördü. Telaşlı bir hali vardı. Yanlarına gelir gelmez Oğuzu bir kenara çekti.

— Hemen kaybol buradan. Seni arıyorlar. Yukarı, müdüriyete polis arabası gelmiş. Laboratuvardan Şükrü telefon etti. Seni sormuşlar. Fazla vaktin yok, hadi!..

— Ne yapacağım şimdi ben?

Ateş basmıştı vücudunu sanki. Olduğu yerde kalakalmıştı. Tamam, bu iş burada bitti."

— Çabuk ol. Birazdan atölyeye inerler. Kimliğini getirdim. Al, bu da paran.Elbiselerini de bu torbanın içine koydum.

Ne yapacağına karar veremiyordu bir türlü.

— Yukarı kapıdan çıkamazsın. Aşağı kapının haberi olmamıştır henüz. Oradan çık. Kazan dairesinin arka tarafından dolaş.

Mehmet Ali, onunla birlikte kazan dairesine kadar geldi.

— Kahraman Usta'ya anlatırım ben.

Olayın şokunu atlatmış, şimdi sadece kaçmayı düşünmeye başlamıştı. Yakıt tanklarının arasından geçip, aşağı kapıya giden yola çıktı.

"Ya kapıdan çevirirlerse? Henüz atölyeye inmemişlerdir. Birazdan kaçtığımı anlarlar." Nasıl soğukkanlı olacak kapıdan geçerken? Her an telefon gelecek korkusuyla, aceleci görünmemeye çalışarak kapıya yaklaştı. Korunma içgüdüsü tüm vücuduna hakim olmuştu. Yakalanmak istemiyordu.

Kapıdaki bekçiye selam verdi. Osman abi dedikleri yaşlı bekçi... Hiçbir şey sormadı. Kulübesinden elini kaldırıp, selamını aldı.

Demir parmaklıklı kapıyı açıp, yürümesine devam etti. Biraz daha giderse ağaçlıklı yola varacaktı. Başarmıştı. Kurtulma umudu canlandı yüreğinde. Nereye gideceğini, ne yapacağını bilemiyordu. İstediği tek şey bir an evvel oradan uzaklaşmak, o anda yakalanmamak! Ağaçlıklı yola varınca arkasına dönüp baktı. Yolda ondan başka kimse yoktu.

Sağ tarafında uzanıp giden deniz. Biraz aşağıda kayaları dövüp duruyor habire. Yolun öte tarafında yazdan kalma boş beton kulübeler... Baktıysa da bunların hiç birini göremedi. Var gücüyle koşmaya başladı. Sonra birden durdu. Üstündeki iş elbiselerini unutmuştu. Çevresine bakındı; işte o zaman farkına vardı kulübelerin. Yazlıkçılara kiralanırdı bu kulübeler. Yolda kimsenin olmadığına emin olduktan sonra en yakınındakine gitti. Kapısı kapalıydı. Arkasına dolanıp, üstündekileri

alelacele çıkardı. Giyindikten sonra iş elbiselerini orada bırakıp, yeniden koşmaya başladı. Yakalanacağı korkusuyla var gücüyle koşuyor, bir an evvel oradan uzaklaşmaktan başka bir şey düşünmüyordu. Soluk soluğa minibüse attı kendini. Minibüs kalkmıyordu bir türlü. Geçmek bilmeyen dakikalar; her an arkasından yetişecekleri endişesi... Sakin olmaya çalışıyor ama başaramıyordu. Çevresindekilere belli etmemek için kendini sıkıyor, minibüsün kalkmasından başka bir şey istemiyordu. Ona yüz yıl gibi gelen bir zaman sonra minibüs tam dolmayı beklemeden hareket etti. Artık kaçmayı başardığına inanmaya başlamıştı. Rahat soluk alabilirdi. Bundan sonra ne yapacağı sorusu o rahatlığı vermedi ona.

...

Karanlık bastırıncaya değin yollarda dolaştı. Vapurdan boşaldıklarında yüreği ağzına gelse de askerlerin kimlik kontrolünden geçmeyi başarmıştı. Eve gidemezdi. Babasının evine de gidemezdi. Ortalık kararmış, soğuk çıkmıştı. Sokakta da kalamazdı. Aklına bir tek yer geliyordu: Otomobil fabrikasında çalışan işçi arkadaşının evine gitmek. Üç yıldır görüşmüyordu onunla. Gidip gitmemeye karar veremiyordu bir türlü. Feneryolu'nda tek katlı bir müştemilatta oturuyordu arkadaşı. Hemen tren yolunun bitişiğindeydi ev. Evde ışık yanıyordu. Çevresinde dolandı durdu, bir türlü kapıyı çalamadı. Nasıl karşılanacağını bilemiyordu. Ne diyecekti ona. Bir yandan da aynı yerlerde dolaşmanın dikkat çekeceğini düşünüyor, alabildiğine tedirgin oluyordu. İstasyona gidip, tren beklermiş gibi yaptı. Yakalanmayı aklına getirmek bile istemiyordu. Yakalanmak düşüncesini kafasından ne kadar uzaklaştırırsa uzaklaştırsın, o inatçı ses kaçamayacağını, karısının tutuklu olduğunu, o insanı işkence evinden kurtaramayacağını, bir daha işe dönemeyeceğini söylüyordu. Kime gidebilirdi saklanmak için? Perondakiler, istasyona gelen trene doluştular.Tren gidince istasyonda yalnız kalmıştı. Sokağa çıkma yasağının başlamasına dört saat vardı. Yıkık evde konuştukları aklına geliyordu. "Tek kişi bile olsa, bir insanın hayatı önemli. O insanın özgürce yaşaması önemli. "Bir odaya hapsedilmek, zincirlenmek düşüncesi ağır geliyordu. İşkence görmekten bile ağır. Kendi ruhuyla hesaplaşıyordu adeta. Şimdi özgür

müydü peki? İstasyon şefi yanından geçip, gitti. Gidip, kapıyı çalacaktı: Başka çaresi yoktu.

Kapıyı Adem açtı. Oğuz'u karşısında görünce bir an için şaşırmış, ancak çabuk toparlamıştı..

— Hoşgeldin. Nerelerdeydin sen? Fatına, bak kim gelmiş? Gel hele, kapıda durma, gel içeri.

Sarılıp, iki yanağından öptü Oğuz'u. Yemekten yeni kalkmış olmalıydılar. Sofra orta yerde toplanmamış duruyordu.

— Artık arayıp sormuyorsun bizi. Karnın aç mı? Yemek soğumadı daha.

Onların sıcak karşılayışı sıkıntısını unutturmuştu. Açlığını hiç hissetmiyordu. Gene de itiraz etmedi. Adem ardarda sorular soruyor, üç senedir ne yaptığını, evlenip evlenmediğini, hepsini bir anda öğrenmek istiyordu. O halâ belediye garajında çalışıyormuş.

— Yakında İsviçre'ye gideceğim, dedi. Bir anda düşünceli bir hal almıştı yüzü. Ücretlerimiz alabildiğine düştü. İşyerinde soluk bile aldırmıyorlar adama.

— Bunun değişeceğini de sanmıyorum.

— Peki ne yapacaksın orada?

— İşimi ayarladım. Daha evvel Libya'da çalışmıştım. İşçi pasaportum var. İsviçre'de bir fabrikada işim hazır. Biraz para verince bunu sağlayacak adamı buluyorsun.

Ona gıpta ettiği söylenemezdi. Onun bu fikrini çürütecek halde de değildi. Düşünceleri havada, bakışlarını ona dikmiş bakıyordu yalnızca...

— Sen ne yapıyorsun? Söylemedin halâ. Greve çıkmıştınız.

— Oradan atıldım. Şimdi başka yerde çalışıyorum.

Kısa bir süre durakladı. Söyleyip, söylememekte tereddüt etti ilkin.

— Bugün polisler geldi işyerine. Beni arıyorlardı. Kaçtım. Karımı bir kaç hafta önce tutukladılar.

Yüzü ciddileşmişti Adem'in.

— Bütün gün sokaklarda dolaştım. En sonunda sen geldin aklıma.

— Kötü günler yaşıyoruz. Bizim işyerinde de ben sivrildim. Seksen öncesi sendikal meselelerle ilgilendiğim için gözleri hep üstümde. Kamu işyeri, işten atmıyorlar ama en ufak bir açığını arıyorlar.

— Ben de kamu işyerindeyim.

—İki hafta önce bir arkadaşımız egzos gazı yüzünden zehirlendi. Şoför arkadaşlar servise çıkmadı. On kişiyle birlikte beni de götürdüler. Devamlı sorguladılar. Bir örgütle ilişkimiz olup olmadığını sordular. Zor inandırdık onları. Biraz da bu yüzden gitmek istiyorum yurt dışına. Karısı Fatma, yemeğini bitirmediğini görünce: "Beğenmedin galiba" diye sordu.

— Yemek güzel olmuş, benim canım istemiyor.

— Adem gibi düşünmüyorum ben. Burada kalmak istiyorum. Zor da geçinsek, burası memleketimiz. Ne yapacağız yabancı yerde. Ama bir türlü ikna edemedim, kafasına koymuş bir kere.

Adem: "O bir süre burada kalacak" diye araya girdi. "Orada işimi sağlamlaştırdıktan sonra aldıracağım onu."

Karısı hiç yanıt vermedi. Masadaki tabakları topladı. Oğuz bu tartışmaya girmek istemiyordu. Uzun süren bir sessizlik oldu. Başına gelenleri anlatmak için masanın toplanmasını bekledi.

— Bizim orada eski bir evi işkence yeri haline getirdiler, diye söze başladı. Başlangıçta ayrıntılarıyla anlatmakta zorlandı. Devam ettikçe olayları yeniden yaşıyormuş gibi oluyordu. Bir güçlülük duygusu sardı yüreğini. Karşı çıkmakta ne kadar haklı olduğu netleşiyordu gözünde.Ruhundaki ağırlık kayboluyor, başına gelenlere katlanabilmekten öte direnebileceğini hissediyordu.

— Bu ülke yaşanmaz olmuş artık, dedi Adem. İnsanlar duyarsızlaşmış.

— Duyarsız olmayan insanlar da var. Duyarsız olmadıkları için işkence görüyorlar.

— Ama onlar azınlık.

— O ev işkenceye karşı çıkanları yutmaya hazır bir canavar gibi; bir tuzak! Onu ite kaka oraya getirdiklerinde kimse ilgilenmedi. Bir kadın balkonda çay içiyordu. Telaşla içeri kaçtı. Yoldan geçenler, olanları görmemek için alelacele uzaklaşıyorlardı. Ne olursa olsun işkenceye karşı çıkmaları gerekmez miydi? Çıkmadılar!

Yüksek sesle konuşacak kadar heyecanlanmıştı. Konuşurken zaman zaman yumruğunu sıkıyordu. Adem'de, karısı da sessizce dinliyorlardı onu. Birdenbire susup, Adem'e dikti bakışlarını.

— Kurtaramaz mıyız onu oradan?

Adem önce ne diyeceğini bilemedi. Yüzü ciddileşmiş, asık bir hal almıştı.

— İnsanların ilgisiz kaldıklarını sen söyledin. Biz iki kişi ne yapabiliriz? Hemen yakalarlar bizi.

— Evet, haklısın! dedi yavaş bir sesle. Kolları iki yana düşüverdi.

— Bütün bunların olduğuna inanamıyorum, dedi karısı. Nasıl yaparlar?

Fatma'nın bakışlarında şaşkınlık vardı. Ne yapacağını bilemez bir halde ayağa kalkarak: "Çay suyu koymuştum" dedi. Bir türlü mutfağa gidemiyordu.

— Neye inanmıyorsun Fatma? İşkenceye mi? İşkenceye inanamıyorsan hergün yüzlercesine yapıyorlar. İşkenceyi yapmak için niçin orayı seçtiklerine mi inanamıyorsun? Bu bir ayrıntı sadece. Toplumun onlardan yana olduğunu, işkenceye karşı çıkmadığını ispatlamak istiyorlar. İşkence yaptıkları insana devamlı bunu söylüyorlar. Onun moral gücünü yıkmak, onu pişmanlık içine sokmak, direncini kırmak istiyorlar. Haklı olduklarına inanmaya ihtiyaçları var. Karşılarındaki, işkenceye direnince bu kahrediyor onları. Güçsüz olan onlar aslında. Bunun farkındalar ve onların orada yaptıklarına kim karşı çıkarsa intikam almak için bekliyorlar. Haksızlıklarından, güçsüzlüklerinden doğan öfkeyi, insanları cezalandırarak çıkarmak istiyorlar. İnsanlar sessiz kalınca cesaretleri artıyor.

— Niye seni yakalamadılar?

— Benim, onunla konuşmamı istediler. Onun, insanlara olan inancını yok etmek istiyorlardı. Onu kurtarmak, işkence görmesini engellemek için hiçbir şey yapamadım. Bana güvenip, benimle konuştu. Benimle ne konuşacağını merak ediyorlardı. Oynanan oyunun farkına vardığında bir kişinin tutuklanmasına neden olmuştum. Dışarının sessizliğini ben yansıtıyordum ona. O, insanların işkenceye karşı çıkmasını bekledi. İnsanların korktuğunu, duyarsız kaldığını söyledim. Dışardakiler, o eve yaklaşmak istemiyorlardı. Bunu ona söyleyeceğimi hesaplamışlardı. Yalan söyleyemezdim. Onların istediği olmuştu.

Bana ihtiyaçları kalmadı artık! Kurdukları tuzağın içine düştüm. Karımı tutukladılar. Şimdi çevremdeki kıskacı gittikçe daraltıyorlar.

— Oyunu onlar kazandı öyleyse.

Sustu Oğuz. Hiçbir şey söylemedi. Fatma mutfağa gitti.

— İnan benim de kafam allak bullak oldu, dedi Adem. Kaç buradan. Bir süre ortalıkta gözükme! O tuzağa düşürme kendini.

Acı bir gülümseme yayıldı dudaklarına Oğuz'un. Nereye sığınabilirim ki dedi içinden. Bir an gözleri dolu dolu oldu. Belli etmemek için önüne baktı. Kendine hakim olduktan sonra başını kaldırdı.

— Ben birazdan yatabilir miyim? Bugün çok yorucu bir gün oldu benim için.

— Tabi! Fatma hazırlar yatağını.

Yalnız kalmak istiyordu. Yalnız kalmak, uykuya sığınmak, uyumadan önce biraz hayal kurmak... Duygularını belli etmekten korkuyordu. İçindeki hüzün, başını döndürmüştü sanki. Fatma geldi yanlarına.

— Fatma, Oğuz yatmak istiyor.

— Çay demlemiştim. İçmeyecek misin?

— Olur, içerim bir bardak.

— Adem, sen çayları koysana, ben yatakları yapayım.

Çayını içerken, Fatma'nın yatağa temiz çarşafı serişini, seyretti.

Becerikli elleriyle çarşafı çarçabuk düzlemiş, ayak ucuna da yorganı koymuştu.

— Siz oturacaksanız, ben sizi engellemeyeyim.

— Zaten bizde yatıyoruz. Sabahleyin işe gitmek için erken kalkacağız. Sen giderken kapıyı çekersin.

— Tek yorgan yeter herhalde, dedi Fatma. Soba sabaha kadar soğumaz.

Odayı sessizlik kaplamıştı. Neden sonra Fatma bozdu sessizliği.

— Bir gün bunlar da geçecek. Ama insanlar acı çekiyor.

Ayağa kalktı:

— Hadi Adem, yatalım artık biz.

— İyi geceler

Işığı söndürüp, karanlıkta oturdu. Hiçbir şey düşünmeden olduğu yerde dakikalarca kaldı. Tatlı bir sıcaklık vardı odanın içinde. Evinde olmayı düşledi. Bomboş ev ve oraya gitmesi olanaksız.

...

Gidebileceği bir yer yoktu. Mahalleye geldiğinde saat altı olmuştu. Tren yolunun karşısındaki yoldan, yıkık eve baktığında çevresindeki silahlı adamları gördü. Ortalık kararmaya başlamıştı. İnsanlar, işlerinden evlerine dönüyorlardı. Yıkık evin önünden hızlı hızlı geçiyorlardı. O, başını döndürüp bakmasının daha da öteye giderek ona yardım etmeye kalkmasının bedelini pahalıya ödüyordu. Bütün bunların haksızlık olduğu düşüncesi, yüreğini isyan ettiriyor; eli kolu bağlı, ancak uzaktan, bir pervanenin camı geçmeye çabalaması gibi dolanıp duruyordu. Silahlı adamların görebileceği mesafeye yaklaşmak tehlikeli olabilirdi. Peki ne yapacaktı? Biraz sonra sokakta kimseler kalmayacaktı. Dışarıdaydı. Henüz yakalanmamıştı. Kendini orada, bodrumda zincirlerle duvara asılmış olarak gördü. Gerçekten bodrumdaydı ve ondan yardım istiyordu. Vücudu titriyordu. Kaçıp gitmek, nereye gideceğini bilmese de kaçmak, uzaklaşmak istiyordu. Ama bodrumda zincirlerle bağlıydı ve "beni burada bırakma" diye bağırıyordu. Sonunda onu bulmuşlar ve hapsetmişlerdi oraya. Sanki geleceği ve şimdiyi aynı

anda yaşıyordu. Kulaklarını o sese tıkamak, duymamak olanaksızdı. "Senin de fazla şansın yok" diyordu o ses. "Ben ne yapabilirm. Kimse beni anlamaz ki" diye yalvarsa da ses inatla sürdürüyordu konuşmasını.

Tren yolundan karşıya geçmeyip, ara sokağa saparak az ilerideki köprüye ulaştı. Dayanamayan ruhunu patlamaktan korumak için yürümüştü. O arada ağaçların arasından evini gördü. Evde birileri bekliyorlardı mutlaka. Köprüyü geçip tekrar yıkık eve giden sokağın başına geldi. Şimdi daha uzaktaydı evden. İleriden gelen bir arabayı polis arabasına benzetince hemen bakkala girdi. Bakkalın içi kalabalıktı. Kucağında çocuğu olan kadının söyledikleri dikkatini çekti:

— Anarşistleri mi basmışlar o evde?

Bakkal: "bilmiyorum" diye yanıt verdi.

— Nasıl bilmezsiniz, dedi Oğuz. Günlerdir o eve gidip geliyorlar. Hiç görmediniz mi? O evde birini tutuyorlar. İşkence ediyorlar ona.

— Ne çektiysek anarşistlerin yüzünden çektik, dedi Bakkal.

— Anarşist yok orada. Senin, benim gibi suç işlememiş bir insan var. Gözümüzün önünde işkence ediyorlar ona.

— Siz nereden biliyorsunuz? diye sordu kadın Oğuz'dan yana dönerek.

— Benim de, başkalarının da, bu mahallede oturan herkesin de bilmemesi imkansız. Günlerdir getirip, götürüyorlar oraya. Biz ise kaçıyoruz. Bilmemezlikten geliyoruz. O çevredeki evlerde oturanların hepsi görüyor. Bakkal bilmiyor mu? Hiç konuşulmadı mı?

— Kardeşim ne istiyorsun sen? dedi bakkal öfkeyle. Başımızı belaya mı sokacaksın?

Kadın korkmuş olacak, paketini alıp çıktı. Bakkalın sağ tarafında duran yaşlı adam: "Bir suç işlemişlerse, cezalarını çeksinler," dedi.

— Suç işlemişlerse mahkemeler var. O insanın mahkemeye çıkması gerekmez mi? Yanıbaşımızda bir insana zulüm edilmesine seyirci mi kalacağız?

— Oğlum, görsen de görmemezlikten gel. Başını derde sokarsın sonra! Devlete karşı gelinmez.

Oğuz, bakkalın, tezgahın arkasındaki kapıdan, dükkanın arka kısmına geçtiğini gördü. Tezgahın bitiminde sandalyede oturan orta yaşlı, şişmanca biri, başını hafifçe ileri uzatarak, tehditkâr bir sesle: "Sen de onlardan mısın yoksa?" diye sordu.

Oğuz'un bakışları, içeri açılan kapıdaydı. Bakkal geri dönmemişti. Birden kararını verip, kapıya yöneldi. Kapıdan çıkarken, şişman adam arkasından: "Ne geldiyse bunlar yüzünden başımıza gedi" dedi. Hızlı adımlarla yıkık eve doğru yürüdü. Yürürken kendi kendine konuşuyordu: "Hepinize söyleyeceğim. Kulaklarınız duymak istemiyor, gözleriniz görmek istemiyor. Rahatsız olacaksınız ama söyleyeceğim. Duyarsız olduğunuzu yüzünüze vuracağım.Kendi kendinizi hatırlatacağım size. Yüreğindeki isyan duygusunun etkisinde, karşısına ilk çıkan apartmandan içeri girdi. Merdivenin başındaki kapıya yöneldi. Kapıyı açan kadın: "kimi aradınız" diye sordu.

— Balkona çıkın. Karşıdaki yıkık evde işkence var!

Pat, kapandı kapı! Koşarak merdivenleri çıktı. Başka bir kapıyı çaldı. Az sonra içerden birisinin ayak sesleri... "Kim o?" diye bir ses.

— Kapıyı açın! Çok önemli!

İçerdeki gürültü kesildi. Kapı açılmadı.

— Dinleyin beni! Kapıyı açmasanız da dinleyin. Herkes balkona çıksın! O evde, o eski evde birine işkence yapıyorlar. Engel olun.

Bir kat daha yukarı çıktı. Artık sadece duygularıyla hareket ediyordu. Nefes nefeseydi. Hızlı hızlı kapıya vurdu. Pijamalarıyla karşısına çıkan adam, korkuyla kapıyı kapattı.

— Kapıyı aç! Açmıyorsan pencereden dışarı bak! Karşıdaki yıkık evde işkence yapıyorlar.

Yukarı katta da aynı şey oldu. Artık açmıyorlardı kapıyı. Bağıra bağıra tekrarlıyordu aynı sözleri. Aşağı katlarda kapılar açılıp, kapanmaya başladı: "Ne var, ne oluyor, kim bu?"

— Herkes balkona! Alkışlayın onu. Karşı çıkın! O bir suç işlemedi. İşkence görmesine izin vermeyin. Bağırın, işkence yapılmasın.

— Polis çağırın, diye bir ses duyuldu aşağılardan

Polis sözü kendine getirdi onu. Kaçmalıydı. Hızla merdivenlerden aşağı indi. Her kattaki açık kapı, o geçerken birbiri ardına kapanıyor, kimse dışarı çıkmaya cesaret edemiyordu.

— Polise haber verin!

Tam apartmandan dışarı çıkacakken kapıcı ile karşılaştı. Hiç duraksamadı, koşmasına devam etti. Kapıcı şaşkınlıktan kalakalmıştı karşısında. Hatta yakalamak için kollarını açmak istedi. Oğuz hızla geçip gitti yanından. Yola çıkınca dönüp geri baktı. Bir kişi bile çıkmamıştı balkona. Koşmayı bıraktı. Onlar benden kaçıyor, ben onlardan diye geçirdi aklından. Artık oradan uzaklaşmak ve bir daha dönmemek istiyordu. Caddeye vardı mı köprüyü geçecek, aşağı sahile inecekti. Belki orada daha sakin düşünebilir, ne yapacağına karar verebilirdi. O an nereden çıktıysa bir minibüs arkadan gelip, yolunu kesti. İçinden iki silahlı adam indi. Bir şimşek çaktı beyninde. Yakalanmıştı. Hızla geriye dönüp koşmaya başladı. Var gücüyle koşuyordu. Koşarken Her an bir kurşun yiyeceği korkusu... Minibüsü tekrar arkasında hissetti. Yıkık eve doğru koşuyordu. Kapana kısıldığını anlamıştı. Minibüs hızla geçip, tekrar önünü kesti. Bir kez daha dönüp koşmasına fırsat kalmadan iki kişi kıskıvrak yakaladı onu. Ve o an içinde sadece yorgun vücudunu dinlendirmek ihtiyacını duydu. Kollarından yakalayıp havalandırdılar, apar topar minibüse koydular. O ara fırsatını bulup, evlerin balkonlarına baktı. Şu karşıdaki kadın, çamaşırlarını toplamayacak mıydı balkondan? Son gördüğü çamaşırlar oldu. Gözlerini bağladılar.

İterek yuvarladıklarında sağ omuzunun üzerine düştü. Canı fena yanmıştı. Kolları, arkasından sıkı sıkıya kelepçelenmişti. Kollarının acısına aldırmıyor, nerede olduğunu çıkarmaya uğraşıyordu. Arabada uzun süre bekletmişlerdi. Saat gibi uzayan dakikalar boyunca kimse onunla ilgilenmemişti. Devamlı kendine; ne bekliyorlar? Nereye götürecekler? diye sormuştu. Beklemek ve sabırlı olmak! En çok buna ihtiyacı vardı. Sabır neydi? Akmayan zamanın geçmesine tahammül etmek mi? İçinde bulunduğun kötü koşullara dayanabilmek mi? Gittikçe acıyan kollarına ,sanki kör gibi hiçbir tarafı göremeyişine katlanmak mı?

Çok sonra arabadan indirip, sürüklemişler, merdiven çıkarmışlar, aşağılara bir yerlere götürmüşler, sonra buraya fırlatmışlardı. Evet, yanılmıyorsa yıkık evin bodrumda olmalıydı.

Büyük bir çaba sarfederek oturmaya çalıştı:

— Kimse yok mu?

Hiçbir yanıt gelmedi. Sanki çevresinde biri varmış gibi bir hisse kapılmıştı.

— Yanıt ver, neredesin?

İçinde bir umut onu arıyordu. Birden korkunç bir yalnızlık duygusuna kapıldı. Artık hiç dışarı çıkamayacak.

Işık yandı, çakmağın ışığı... İnanamadı. Oydu. Karşısında duruyordu. O anda kollarının bağlı olduğunu, yakalandığını, hepsini unuttu. Hiç konuşmadan bakıyordu. Sessizliği bozdu:

— Sonunda yakalandım, dedi. Şimdi artık seninle birlikteyim.Çıkıp gitmek yok!

İçinde bulunduğu durum biraz komik geliyordu. Pek öyle uzun olmayan bir zaman önce, evinde oturmuş, yıkık evdeki ışıkları merak ediyordu. ● günden beri ne çok şey gelmişti başına. Şimdi o ışıklar, onu da yutmuştu. Onu da merak edecek bir kişi çıkacak mıydı? Amma enteresan olurdu. Başına gelenlere böyle alaycı yaklaşımının nedeni neydi? Niye gülesi geliyordu? Kapıları çaldığı zaman insanların korkarak içeri kaçması mı? Ne kadar çok paniğe kapılmışlardı. Dehşetli bir şey görmüşçesine kapıların arkasına saklanmışlardı. Yüreğinin çaresizliğini, insanların yanlız bırakışının acısını, yokedemiyordu gülse de.

— Başaramadık, dedi. Onlar haklı çıktılar.

O, ilk defa konuşarak: "Zaman durmadı. Akıp gidiyor." dedi. "Sabırlı olmalıyız."

— Sabırlı olmak mı? Sen nasıl başarabiliyorsun bunu? Buraya getirilmeden önce, insanlar vebalıyım gibi benden kaçıp, beni yalnız bıraktıklarında, gözlerimi bağladıkları zaman, bu duruma uzun süre dayanamayacağımı sandım. Dakikalar geçmiyordu.

— Sabır hiç bir şey yapmadan durmak değildir ki... Sabır, hangi durumda olursa olsun yapabilecek bir şeyler bulmaktır. O zaman dayanabilirsin içine düştüğün duruma. Gözlerini bağladıklarında ne yapacaklar diye saniyeleri saymazsın. Hangi durumlarla karşılaşacağını bulmaya, nasıl hareket edeceğini düşünmeye uğraşırsın. Başına gelenleri kabul etmemeyi bir tarafa bırakıp, bir amaç koyarsın önüne. Bir oyun bu dersin. Beni yıkmaya çalışacaklar. Bu oyunu nasıl kazanacağım? Onların istediği gibi değil, kendi kurallarımla. Boşluğa yuvarlanmaktan kurtulursun böylelikle. Herşey onların istediği gibi gelişmeyecek, çünkü benim de yapabileceğim şeyler var diyeceksin. Bunu başardığın zaman güven duyarsın kendine. Eksikliklerini her zaman düzeltecek vaktin vardır. Daima yeni oyunlar yaratırsın. Günler geçtikçe deneyimlerin olur. Şu anda dışarıdaki alışkanlıklarınla, dışarıdaki değerlerinle hareket ediyorsun. Burada yenilerini koyacaksın. Eğer her zaman yapacak bir şeyler bulursan, zaman dost olur sana. Yaptıklarının doğruluğuna inanırsan, güçlenirsin. Ben bazen karanlıkta kafamda bir şiir yazmaya çalışırım. Bütün mısralarını ezberlerim. Sonra beğenmediğim yanlarını düzeltir, değiştiririm. Beni sorguya götürürlerken de şu mısrası şöyle olsaydı daha iyi olurdu diye düşünürüm. Kimi zaman bir aşk şiiri olur bu.

— Dışarıdaki insanların burada olduğumuzdan haberleri olması bana koyuyor. En çok yalnız olmak koyuyor bana. Sanki tonlarca toprak çökmüş üstümüze. Bir maden göçüğünde kalmış kazazedeler gibiyiz. Üstelik yukardakilerin sana ulaşmak için çaba harcamadıklarını bilmek!.. Seni de, beni de belki mahkemeye bile çıkartmayacaklar. Dışarıya hiç bir zaman ulaşamayacağız belki.

— İnsan sadece bedeniyle mi özgürdür? Asıl, düşüncelerinin üstüne tonlarca toprağı yığmasınlar. Düşüncelerini ele geçirirlerse, yönetmeye başlarlarsa kendini de kaybedersin o zaman. Seni nereye götürürlerse oraya gidersin. Onların çizdiği sınırların dışına çıkamazsın. Sen bu sınırların dışına çıktın. Bir insana yapılan işkenceye duyarsız kalmadın. Kendine yabancılaşmadın.Topluma kabul ettirmek istedikleri değer yargılarına uymadın sen. Yalnız olmadığını da bilmelisin. Bizim gibi bir çok insan var hapse atılan, düşüncelerinden dolayı işkence

gören. Bunun için insanlar kurşunlandı. Bu fikirler çalışan kitlelere yayılıyordu çünkü. İnsana değer verenler, onun özgürce gelişmesini isteyenler, düşüncelerinden dolayı tehlikeliydiler. İşte bu insanların yaşamaya hakları yoktu onların gözlerinde. Çünkü onların çıkarlarına aykırıydılar. Onun için, onun için hapisteyiz. Ve yalnız değiliz.

Yığınların niçin böyle duyarsız olduklarını düşündün mü? İnsanların düşüncelerini ele geçirirsen, kafalarını kelepçelemişsin demektir. Kendilerinden başkalarını düşünmemeleri öğretilmiş insanlara. Ve dünyaları ufalmış. Bir sokağı bile doldurmuyor, odalarına kadar küçülmüş. Çıkarlarını sürdürmek isteyen güçler, televizyonuyla, basınıyla, koydukları kurallarla, odalarında onları yönetiyorlar. Bunları aşmak isteyenlerin önüne her türlü engeli çıkarırlar. İnsanlar, toplum oldukarını düşünmeye, toplumun çıkarlarını savunmaya başladılar mı, onları yönetenler baskı rejimleri kurarlar. Korkuturlar insanları terörle... Aydınları bunun için kurşunladılar.

Uzunca bir süre sustu. Sonra yavaş bir sesle:

— Bedenin küçük bir odaya hapsedilmesi o kadar önemli mi sence?

Oğuz hiç beklemeden:

— Evet önemli, dedi. Dışarda olmak daha güzel. Karım yanımda olsun, çocuğumla oynayabileyim, sinemaya gidebileyim, evde kitap okuyabileyim. Bir deniz kenarına gidip taş atabileyim. Niye önemli olmasın ki?.. Burada kapana kısılmış gibi karanlıkta oturmak istemiyorum ama söylediklerinin de bir anlamı var. Doğru yani... Fakat insanın sadece düşüncesi değil, beden de özgür olabilmeli. Geceleri evimde rahat uyuyabilmek istiyorum. Gerçi penceremin ötesinde işkence yapılıyorsa uyuyamam. İşyerinde, haksızlıklara karşı çıkarken, işten atılmaktan; buraya gelirken yakalanmaktan korktum. Şimdi ne yapacağımı bilemiyorum. Senin gibi olmak isterdim. Bir inancım ve bir hedefim olsun. Sen inançların doğrultusunda her zorluğa katlanırsın. Ama ben günlük yaşamımı yaşamak istiyorum.

— Peki, gerçekleştirebildin mi bunu?

— İşyerinde her zaman baskı kurdular. Askeri yönetimden sonra

daha da arttı bu. Aldığımız ücret sinemaya gitmemize imkan vermiyordu artık. Gerçi ben yine de denize gidip taş atabiliyordum. Hergün eve gittiğimde yorgunluğumu çıkarmak için kanepeye uzanabiliyordum. Bilemiyorum, ben de kendimi anlamıyorum işte.

— Yaşamı seviyorsun. Tekrar o günlere dönmek için mücadele et. Denize taş atabildiğin zaman sen atacaksın, sana yabancı biri değil. Hayalinde yağmur yağdığını ve sırılsıklam ıslandığını hisset. O sularda yürümeyi hayal et. Yani sana açık söyleyeyim. Burada yaşamanın üstesinden gelmelisin. Kurtulmak umudunu hiçbir zaman yitirmeden. Bunu sen istemedin. Fakat yenik düşersen seni yoketmiş olacaklar. Bir daha denize taş attırmayacaklar sana. Sen mutlaka deniz kenarına gidecek ve daha uzaklara fırlatacaksın taşı.

Oğuz, garip bir duyguya kapılmıştı. Karşısındaki ses, kendisiyle konuşmuyor gibiydi. Yorgun fakat sakindi. Ama sorularına yanıt verir gibi değildi. Sesin, işkenceyle tek başına acı dolu günler yaşayan birinin, o tek başınalığında, düşünce dünyasında dolaştığını hissettiren, bedeninden kopmuş gibi, odayı kaplayan, insanın içine işleyen bir yanı vardı. Bazen, bilhassa karanlıkta onu görmediği zaman kuşkuya kapılıyordu. Yoksa?.. Sesini duyduğunda o, bir kişi değildi sanki.

— Eğer sağır değilsen, çevrende insana karşı yapılan haksızlıklara gözlerini kapatmayacak kadar duyarlıysan, günlük yaşamını bile yaşamaya bırakmazlar insanı. Oysa insan, onu insan yapan bir takım değerlere sahipse günlük yaşamını dolu dolu yaşayabilir ancak. Yaşamını harcayabilirler ama bu değerleri asla yokedemezler.

— Ben yaşamımı harcamalarını istemiyorum.

— Yaşamını korumak için sonuna kadar ayakta kalmaya çalış öyleyse. Burada olmaya, bundan sonra olacaklara dayan. Yaşamı sevmekten vazgeçme. Bugünün de yaşamın bir parçası olduğunu unutma. Yaşaman için önce kendin olman gerekir. Yoksa bir başkasının yaşamını yaşarsın ancak. Buraya niçin kapatıldığını düşün. Başka türlü kendin olabilir miydin? Dışarıda sana yabancı bir yaşamdansa burada sahip çıktığın benliğinle soluk olabilmek güzel.

— Ama ben korkuyorum. Bu korkuyu yenmek için hep kendimle

mücadele ettim. Buraya gelirken bile korkuyordum. Korkuma inat geliyordum. Korkmaktan da korkuyorum.

— Korkacaksın elbet. İnsansın çünkü.

— Niye cesur değilim senin gibi? Niye ruhum yapmak istediklerimle, korkum arasında altüst oluyor? Senin yanında olunca bu duygumla başa çıkabiliyorum biraz. Yalnız kalırsam ne yaparım? Kapı kapı dolaştım, yanıbaşınızdaki işkenceye göz yummayın dedim. Onlar, kapılarını suratıma kapayınca öylesine büyük bir öfke duydum ki ne korku, ne yakalanmak, umurumda değildi. Yakalanınca tek başına kaldığımı anladım. Ne korkunç bir duygu bu. Öfkem, paniğe dönüştü.

— Ben de korkuyorum. İnsan işkenceye alışabilir mi sanıyorsun? Götürecekleri anı beklemek en acı ızdırapları yaşatıyor insana. Burada, bu pis karanlık bodrumda olmayı bile kabulleniyorsun. Yeterki götürmesinler. Her an kapının açılacağını, birilerinin seni alacaklarını bekliyorsun.

Bütün bunların bir tek senin başına geldiğini düşünürsen, dayanamazsın. İnsanlara olan inancını yitirirsen, bitersin. Hiçbir zaman tek başına olduğunu düşünme. Burada bana bunu kabul ettirmek istiyorlar. Senin, beni bırakacağını umuyorlardı. Sen, onların umduğu gibi çıkmadın. Şimdi senin direncini yıkmaya çalışacaklar. Bizi, birbirimize karşı kullanacaklar.

— İnsanlar ne yaptı senin için? Şimdi onlar yataklarında mışıl mışıl uyuyorlar. Sabah olacak, işlerine gidecekler. Benim burada olmam, onların umurunda mı? Bir tek seninle bitmiyor ki. Kaçsaydın, saklansaydın, benim de başıma gelmezdi bunlar. Beni burada uzun süre tutamazlar dedin, tutuyorlar işte. Üç ay, beş ay, bir kaç sene... Mahkemeye bile çıkarmazlar seni. Burada yasalar yok.

— Bugün binlerce insan hapishane de. Onların binlerce yakınları var. Örgütsüz olduğu için sesini çıkaramayan bir sürü insanı ekle buna. Demek ki toplum bütünüyle duyarsız değil. Güzel olan bu. Bu kaynak tükenmedikçe yayılacak. Ele geçirdikleri, yönlendirdikleri kafaları sarsacak bu. Yalanlar, aldatmacalar zamana karşı dayanamaz.

— Üşüyorum. Kelepçeler, ellerimi acıtıyor. Buradan çıkmanın

bir yolu olmalı. Sen istemesen de ben kaçacağım buradan. Belki bir gün senin dediğin gibi, insanlar meselelerine sahip çıkacaklar, ama benim beklemeye niyetim yok.

Duvardan güç alarak ayağa kalktı:

— Işığı yak bana!

Tahta kapı kapalıydı. İçerden tutacak hiçbir yeri yoktu.

— Allah kahretsin, açılmıyor.

Omuzuyla vurdu. Çakmağın ışığı sönünüş, yeniden karanlık olmuştu her taraf. Umutsuzca kapıyı tekmeledi.

— Dışarıdakiler, açın kapıyı!

Bir kaç defa daha vurdu. Sonra olduğu yere yığıldı. Soluk soluğa kalmıştı. "Gücünü boş yere harcama" dediğini duydu onun. Yanıt vermedi. Halâ bulunduğu yerden çıkmanın bir yolu olduğunu düşünüyordu.

— Kendini yorma. Biraz sakinleş ve uyumaya çalış. Daha sonra uykuya ihtiyacın olacak. Böyle yaparsan, tüketirsin kendini.

Susmakta ısrar ediyordu. Burada, bu karanlık odada kapalı kaldığına inanamıyordu bir türlü. Kötü bir rüya görüyordu belki de... Olanları bir kez daha hatırlamaya çalıştı. Bundan sonra işe gidemeyecekti. İşten atarlar diye düşündü. Tahir Usta atölyeden içeri girip, işe başlamadınız mı daha dediğinde, o tatsız, sıkıntılı duyguyu duymayacaktı. Şimdi sırası değildi belki ama onu tedirgin kılan o sabahlardan kurtulduğuna sevinmişti. Ona, buradan çıkamayacaklarını söylüyorsa da kendi kendine uzun süre tutamazlar beni demeye başladı. Ruh hali karmakarışıktı. Umutla, umutsuzluk allak bullak etmişti düşüncelerini. Neye inanacağını bilemiyordu. Kaçabilse, kendi düşüncelerinden kaçacaktı.

— Uyudun mu?

— Hayır, uyumadım. Ama uyumak istiyorum. Ne zaman gelecekleri, ne zaman götürecekleri belli olmaz. Geldiklerinde yorucu bir sorgulama başlıyor. Yalnız kaldığında bir parça olsun uyumak zorundasın. Yoksa çıldırırsın.

— Biraz daha konuşalım, ne olur.

— Uyuyacağım. Sen de uyumaya çalış. Seni götürdüklerinde saatlerce uyumaya fırsat bulamayabilirsin. Uykusuz kalırsan, dayanamazsın.

— Bir kere daha ışığı yaksana.

Bu yüzü bir yerden tanıyordu sanki. Garip bir duygu. Ne kadar da sakin. Ama yorgun ve çökmüş. Daha önce böyle bir anı yaşamış gibi geldi ona.

Işık söndü. Gözün alışamayacağı kadar karanlıktı içerisi. Birdenbire içini ürperten bir yalnızlık duygusuna kapıldı. Kendisiyle başbaşa kalmıştı.

Orada, biraz ötesindeydi. Gözlerini kapattı mı acaba? Şimdi aynı kaderi paylaşıyordu onunla. Aslında çok önceden gerçekleşmişti bu. Şu anda ona inanılmaz gelen durumun içine bile bile düşmüştü. Yapılan işkenceye sessiz kalmamıştı. Korksa bile! Çünkü korkudan daha zor bir duygu kaçmasını engelliyordu. Kişiliği ile hesaplaşması gibi bir duygu. İşyerinde haksızlıklarla, baskılarla karşı karşıya kaldığında; kişiliğini zedeleyen, sustukça onu onursuzlaştıran her şey; onu düşünmemeye iten, kendini günlük hayatın akışına bırakan, cinsellik üstüne kaba konuşmaların dışına çıkmayan, basit şakalarla dolu bir hayatın içinde bir zamanlar unutamadığı grev günleri, onurlu, mücadele eden bir insan görüntüsü bırakmıyordu yakasını. Düşünmeye, okumaya alıştırdığı kafası özgürlüğün tadını tattırmıştı ona. Özgürlük, insanı boyunduruğa vuran herşeye karşı çıkış değil miydi? Peki öyleyse niye korkuyordu? Hele şimdi bu karanlıkta, artık onunla konuşamadığı zaman, korkusu derinlemesine duyduğu yalnızlık duygusuyla birlikte artığında...

Karşı çıkışı paylaşabilmek! Grevdeki günlerinde yalnız değildi. Onunla birlikte bir sürü arkadaşı vardı. Başına ne gelirse gelsin korkmuyordu. İnsan, yalnız kalmadığını hissettiği, mücadele eden başkalarının da olduğunu bildiği an ölüme bile gidebilirdi. Karşısında karanlığı paylaştığı kişi, insanlara inanıyordu. Yalnızlık duymuyordu. Yaptığının doğru olduğuna inanıyordu. Öyleyse kendisi de şöyle yap-

saydım, böyle davransaydım, bu duruma düşmezdim demekten kaçınmalıydı. Bir daha geriye dönse, başka türlü davranması mümkün müydü?

Bu düşünceler biraz rahatlatmıştı onu. Vücudunu zorlayan kelepçelere daha bir alışır gibi olmuştu. Bu rahatlık duygusu gözlerini ağırlaştırıverdi. Geçmeyen zaman yakasını bırakmış, onunla uyum içine girmişti.

— Oğuz, yine uyuyup kalmışsın burada.

Pencerenin kenarındaki kanepede uzanmış buldu kendisini. Nasıl olur, yakalanmamış mıydım? diye geçirdi aklından. Bodrumda değildi. Elleri kelepçeli değildi. Karısı karşısındaydı. Rüyadayım, diye düşündü.

— Sen neden giyiniksin?

— Dışarı çıkıp, yıkık eve gideceğim. Sabahleyin bütün insanlar evin önüne gelecek. Sen de gelirsin ama şimdi yat, uyu!

— Hayır, insanlar gelmiyordu. Ben onlara söylediğimde kimse gelmiyordu. Beni bodruma kapadılar.

— Merak etme, insanlar gelecek. Umudunu hiç yitirme. Çok yoruldun sen . Şimdi yatağına git.

— Ben de geleceğim seninle.

Böyle diyordu ama karşı koyamıyordu. Vücudunun her tarafını ağırlaşmış hissediyordu. Karısının elini tutmak istedi. Gittikçe uzaklaşıyordu. Gözden yitirir gibi olduğunda bağırmaya çalıştı, bağıramadı. Yeniden karanlıktı her taraf. Ellerini kurtarmaya çalıştı. Vücudu güçlü bir şekilde sarsıldı. Onu yutmaya çalışan karanlıkla boğuşuyordu adeta. İlk, kollarının acısıyla uyandı. Nerede olduğunu çıkarmaya çalışıyordu ki kapı birdenbire açıldı. Gözlerini kamaştıran bir ışık, kafasında şimşek gibi çaktı. Tatsız gerçek sımsıkı yakalamıştı. O anda düşündüğü şey, sıranın kendisine geldiği oldu.

Sessiz bir çığlık yüreğini sarmıştı. Kaçamadığı gerçeğin, kurtaramadığı kollarının acısını duyuyordu. Gözleri ışıktan göremez oldu. Kendini toparlamaya fırsat bulamadan gözlerini bağladılar. Kolları koparılırcasına ayağa kaldırılıp, bodrumdan dışarı çıkarıldığında hep

aklında ne olacağı düşüncesi vardı. Biraz kendine gelebildiğinde, bodrumdaki arkadaşını da götürüp götürmediklerini düşündü. Dışarının serinliği çarptı yüzüne. Bağırmalar, küfürler çoğaldı. Gelenlerin epey kalabalık olduğunu çıkardı seslerden. Sırtında büyük bir acıyla yere yuvarlandı. Boğuk bir ses çıktı ağzından. Nefes almak istercesine ağzını açtığında toprak değdi dudaklarına. Acıdan dişleri kenetlendi. Karnına yediği tekme düşüncelerini toparlamasına fırsat vermedi. Darbeler birbiri ardına sıralandı. Kolları gerildi, başını korumak için. Başını sokacak bir yer bulamadı. Omuzlarının arasına da alamadı. Vuruşların sonu gelmiyordu. Ölüm karşısındaydı sanki. Bayılsa, bir an evvel kendisnden geçebilse... Bağıramıyordu, ağzından ses çıkmıyordu.

Vuranlar birdenbire durdular. Gürültüler, bağrışmalar, onun dışında devam etti. Yuttuğu toprak, ılık, sıcak bir şeyle karışmıştı. Çuval kaldırır gibi kaldırdılar. Fırlatıldığını, sert bir zemin üstüne yuvarlandığını hissetti. Ölmediğini düşündü. Acıyı duyabiliyordu. Kusacakmışcasına midesi bulandı. Altındaki zemin dönüyordu. Kendinden geçer gibi oldu.

Aradan ne kadar süre geçti bilemiyordu. Kolları uyuşmuş gibiydi. Sırtında yumruk gibi bir acı, kapırdamasına meydan vermiyordu. Kendisinden geçip, geçmediği de hatırlamıyordu. Zeminin sarsıntısından bir yerlere götürüldüğünü çıkardı. Çevresini görebilmeyi ne kadar isterdi. Neredeydi, nereye götürülüyordu, yalnız mıydı? Öylesine sıkı bağlamışlardı ki gözlerindeki bağlardan kurtulmanın olanağı yoktu. Bulunduğu yeri çıkarmak için hareket etmeyi denediyse de vücuduna hükmedemedi. Başına gelecekleri beklemekten, acıya dayanabilmekten başka yapacağı bir şey olmaması hepsinden daha korkunç bir duyguydu.

Üstünde olduğu şeyin hareketi gittikçe yavaşladı. Ve hareketsizlik. Arabanın kapısı, açıldı. Gene vuracaklarının bekleyişi... Birileri girdi içeri. "Bu ölmüş müdür?" diye konuştular aralarında. "Kan kusmuş bu" "Çıkarın!" Gerçekten bu kadar kötü müydü? Ama onu götüren olmadı. Başka birinden mi bahsediyorlardı acaba? Bekledi, olan bitenleri anlamaya çalışarak.

"Bu kuvvetliymiş, yaşıyor." Kaldırdılar. Kendisinin de

tanımadığı vücudunu.

"Götürün, ikisini de götürün!"

"Bunun hali çok fena" diye fısıldarcasına bir ses.

"Sus, komutan duymasın. Karışma"

— Yürüsene ulan!

Bağrışmalar, küfürler... Yürüyemiyor işte! Yürüse, yürüyebilmek. Ayakları başaramıyor. Gidecekleri yol uzun mu acaba? Birisi vurdu: "Yürüsene ayaklarım." "Tükendim işte, ne yaparlarsa yapsınlar. Öldürseler bir an evvel."

Aşağılara bir yerlere indirildiğini anlıyor. Ha gayret!

— Bir de biz yürüteceğiz itoğlu iti.

Bir kapı açıldı, arkasından tekmelenerek itildi içeri.

Demir kapı gürültüyle kapandı. Birinin bağırdığını duydu. "Çıkarın bizi buradan, havasızlıktan boğulacağız." Bir el gözündeki bağı çıkardı. Tam seçemiyordu karşısındaki yüzü. Yukardaki küçücük camdan sızan ışık yetmiyordu. Gözleri karanlığa alıştıkça, daracık bir odada bir sürü insanla beraber olduğunu gördü. Soluk alması zorlaşmıştı.

— Kapının kenarına götürün onları.

Kendine gelmeliydi artık. İçindeki yaşam gücü büyük bir savaş veriyordu. İlk defa yanındakilerin de yardımıyla ayaklarının üstüne basabildi.

— Yukarı kaldırın, yukarda hava var.

Herkes ayakta duruyordu. Kimsenin oturabileceği yer yoktu. Ağzındaki toprak tadı halâ kaybolmamıştı. Burnundan içeri hava girmiyordu sanki. Yalnız yukarlara itilince biraz soluklayabildi.

— Öbürünün hali daha kötü.

Yukarki camın cılız ışığında, kolların uzattığı başı gördü. Omuzunun üstünde dik duramıyordu. Dudağı patlamış, gözleri şiş ve kapalı olan bu yüzü güçlükle tanıyabildi. Yıkık evin bodrumunda birlikte olduğu yüz bu. Ne hale getirmişler? Kendisi, ondan çok iyi durum-

daydı. Onun hali kendi acısını unutturmuştu.

— Bırakın beni, onu kaldırın.

İndirdiler aşağı. Kolları arkadan kelepçeli olmasa, o da yardım edecekti kaldırmaya.

— Yaşıyor mu? dedi bir ses.

Kafasında bir şimşek, korkunç bir acı, "yaşamalı, ölmemeli."

— Yardım edin ona, ne olur.

Ölmemeli o. Yüzünün korkunç hali ümitsiz.

— Vücudu kıpırdamıyor, dediğini duydu birinin.

— Hayır, hayır, yaşıyor. Soluk alıyor.

Hiçbir tarafa dönemiyordu Oğuz. Kapıya kuvvetlice vurdular.

— Açın kapıyı, götürün onu buradan. Ölecek!

Kafasını vurdu:

— Vurun kapıya, çağırın dışardakileri. Hastaneye götürsünler onu.

İçerinin boğucu havası, bir tarafa kıpırdayamayışı, çığlığını hıçkırıklara dönüştürüyor, onu tutmak isteyip te kolların kurtaramayışı ruhunu zorluyordu.

— Kimse cevap veremez dışardan, kendine gel.

— Ne yapabiliriz? Nasıl yaşatabiliriz? diye sordu yalvarırcasına.

— Önce sen sakin ol. Bizi de zor duruma sokuyorsun. Nefes almakta zorluk çekiyor. Kapının önüne yatırmalıyız. Arkadaşlar, ön tarafı açın. Havaya ihtiyacı var.

Sıkışmak, birbirinin üstüne çıkmak pahasına yer açtılar.

İşkence etsinler, ne gelirse gelsin başına. Orada, daracık yerde üstüste olmak bile umurunda değil, yeterki yaşasın o. Tek dayanağından yoksun kalacak. Niye aklına kötü şeyler geliyor. Yediği dayaktan baygındır. Birazdan kendine gelir belki. Ağzındaki pıhtılaşmış kan neyin nesi? Ne istediler ondan? İçerisinin havası sıcak! Donuna kadar sırılsıklam olduğunu hissediyordu. Yaşadıkça o anın çaresizliğini

unutamayacaktı.

Biri kapıya vurup, yardım istiyor. Kimse cevap vermez demediler mi? Gerçekten de demir kapıdan ses yankılanıyor, yitip gidiyor. Hücre kadar daracık odada on kişiden fazlalar.

— Arkadaşlar, gücümüzü harcamayalım, dedi birisi. Sessizlik kapladı odayı. Ölüm sessizliği gibi... Sonra nefes alışlar duyuldu. Belki de herkes kendi soluğunu, kendi kalp atışlarını duyuyordu sadece. Beklemekten ve ayakta kalmaktan başka yapacak bir şeyleri olmadığını biliyorlardı. Ona ulaşmaya çalıştı, kıpırdayamadı. Biraz konuşabilseydi onunla. Böylesine bir sonu kabullenemiyordu. Vücudunda en ufak bir his kalmamıştı. En çok elleri serbest olsun isterdi.

— Nasıl, iyi mi durumu? diye sordu. Sesi, sessizliği bozmuştu. Öndeki yanıt vermedi. Arkadakiler sessiz.

— Konuşsanıza, diye bağırdı.

Yine kimseden ses çıkmadı. Orada kimse olmasa hıçkıra hıçkıra ağlardı. Ya da konuşsalar, kızsalar... Ama herkes suçluymuş gibi susuyordu. Kendi kendine konuşmaya başladı.

— Ölmeyecek, yaşayacak. Bırakacaklar onu. Tutmaları için bir sebep yok!

Vücudunu bir titreme nöbeti sarmıştı. Soluk alışlar hızlandı. Susun, susun diye bağırası geldi. Sizin soluklarınızdan, onun nefes alışını duyamıyorum. Ne yapacağını şaşırmıştı adeta. Doğru dürüst düşünemiyordu. Birden korkunç gerçek karşısına dikildi. Yapacağı hiçbir şey yoktu. Ona acıyı kabullenmek düşüyordu sadece. Omuzuyla itti yanındakileri. Öndekinin kollarında duruyordu. Başı da düşmüş... Yüzünü değdirdi yüzüne. Kulağını, ağzına dayadı. Nefes alışın sesini duyuyordu ama odadakiler mi, o mu ayırdedemiyordu. Kulağını sağır edercesine, tek bir soluk olmuş, nefes alıyordu insanlar. Terden sırlsıklam olmuş başını, göğsüne dayadı. Kendi kalbimiydi, odadakilerin kalp atışlarımıydı ayırdedemiyordu. Kollarında tutan bıraktı. Külçe gibi düştü yere. İşte o zaman anladı.

— Neden kaçmadın ki? Hani seni bırakacaklardı? Hani insanlar işkenceye karşı çıkacaklardı? Nerede o insanlar şimdi? Seni

öldürmelerine izin verdiler.

Gözlerinden akan yaşlar, onun yüzüne bulaştı. Odadakilerin soluk alışları kızgındı. Kimse konuşmuyor, bir şey söylemiyor, ciğerler körük gibi inip kalkıyordu. Karmakarışık nefes alışlar, tek bir tempoda güçlendi. Oğuz ise onların farkında bile değildi. Kalakalmıştı öylece.

Ne kadar süre geçti bilemiyordu. Kapı açıldı aniden... Bir tekmede ittiler onu içerdekilerin üstüne. Başı çarptı, sendeledi, kendinden geçti.

Kendine geldiğinde biri saçlarını okşuyordu. Kapının kenarına yatırmışlardı. İnsanlar, ona yer açılsın diye birbirlerinin üstünde duruyorlardı. İlk sorduğu soru, onu nereye götürdükleri oldu.

— Niye cevap vermiyorsunuz? Ne yaptılar ona?

Saçlarını okşayan, çekti elini. Kaldırıp, oturttular.

— Kimi ne yaptık?

— Burada, hani senin kucağındaydı. Ağzı kanamıştı. Ölmüştü.

"Ölmüş" sözcüğü alabildiğine soğuttu yüreğini. Buz kesildi.

— Biz varız burada, bir de sen, diye yanıt verdi karşısındaki yüz.

— Nasıl olur, gördüm. Yüzüne dokundum. Ben tanıyorum onu. Arkadaşım o benim. Boynu kırılmış gibiydi, başı düşmüş.

— Hayır, öyle birini görmedik biz.

— Yalan! Şaşırmışsınız siz. Ne olur doğruyu söyleyin. Gördünüz değil mi?

İnsanlar başlarını çevirdiler.

— Görmediniz mi? Hiçbiriniz görmediniz mi?

Şaşkınlığa düşmüştü. Ona inanılmaz gelen bu durumu kavrayamıyordu.

— Benden saklıyorsunuz. Benim üzülmemi istemiyorsunuz. Merak etmeyin. Gerçek ne olursa olsun dayanacak gücüm var. Gizlemeyin benden. Gerçeği bilmek istiyorum.

Cılız ışığın altında, göğüs göğüse duran insanların yorgun yüzlerini gördü. Engel olamadığı bir öksürük nöbetine tutuldu. O da,

birlikte olduğu insanlar gibi zor solumaya başlamıştı. Fakat asıl zorlanan düşünceleriydi.

—Saçma bir şey bu. Benden gizlemiş olmakla ne elde edeceksiniz? O, benim arkadaşım diyorum size.

Bir öksürük nöbetine daha tutuldu. Ayağa kalktı. Kimse, onu sıkıştırmak istemiyordu. Başını kapıya dayayıp, gözlerini kapattı. Olan biteni anlamaya çalışıyordu. Hayal mi görmüştü yoksa? Yoksa bir kâbus muydu bütün bunlar? Burnunu, alnını kapıya sürttü. Burada ne işi vardı?

Dönüp, tekrar yüzlerine baktı. Acı çekiyorlardı. Tam o sırada kapının dışında yaklaşan ayak sesleri. Sesler birden kesildi. Anahtarın şakırdısı duyuldu kilitte. Kapı açılınca hissedebildiği tek şey rahatlayan nefesiydi.

Karşısındaki soğuk yüz emredici bir sesle: "Sen, gel buraya!" dedi. Kalakalmıştı olduğu yerde. Emir, ikinci defa tekrarlanmadan sürüklercesine dışarı çıkarıldı. Hızla kapandı kapı.

— Yürü, dediler.

Gerçeği asla öğrenemeyecekti belki de. Son yediği darbelerden sonra yaşamıştı bu kâbusu. Belki de böyle bir olay olmadı. Başından geçenlerin etkisinden kurtulamamıştı halâ. Nereye, niçin götürüldüğünün farkında bile değildi. Biri parmaklıklı, üç kapı geçtiler. Upuzun bir koridorun sonunda, siyaha boyalı bir kapının önünde durdular. Öndeki, kapıyı açtı. İçeri itti onu.

İçerde bir masa, bir sandalye.

— Oturma! Ayakta dur!

Kapı kapandı arkasından. Dört köşe, düz bir odaydı. Dört bir tarafı beyaz kirece boyalı. Yavaş yavaş kâbustan sıyrılıp, başına gelecekleri düşünmeye başladı.

Bir sandalye ve bir masa olduğuna, oturma dediklerine göre biri gelecek. Biri gelip, sorguya çekecek. İşkence yapacaklar mı? Ne soracaklar? Ne sorabilirler? Kafasının içindeki bu sorular dans ediyor, fakat karşılıklarını bulamıyordu. Ter içinde kalmıştı. Niçin burada olduğu,

yıkık ev, karısını bulamadığı, hepsi birbirine girmiş, düşünceleri içinden çıkılmaz bir hal almıştı. "Biraz daha beklesinler, gelmesinler" diyordu kendi kendine.

Kapı ağır ağır açıldı. Yüreği, göğsünden fırlayacak gibi oldu bir an. Dönüp bakamadı. Ona saatler kadar uzun gelen saniyelerde tepesinde birinin soluğunu duydu. Gerilen kolları, kelepçeleri zorladı. Kollarındaki acı olanca gücüyle hissettirmeye başladı kendini yeniden. Boyun kasları ister istemez kasıldı.

İri yarıydı adam. Yanından geçti, ellerinde kağıtlar, masaya oturdu.

— Geç karşımda dur!

Büyücek bir burnu var. Suratı da burnu kadar büyük. Yüzü traşlı. Yüzündeki kötü ifade aşağılayıcı, ses tonu kadar. Etki bırakmak istiyor karşısındakinde. Dayak atacakmış, insanın üstüne atlayacakmış gibi...

— Yaklaş!

Masanın altından gözüken sol ayağı devamlı sallanıyor.

— Niçin buradasın, söyle bakalım?

Böyle bir soruyu beklemiyordu. Korkuyu atamamıştı yüreğinden. Bunun üstüne bir de şaşkınlık eklendi.

— Ben... diyebildi. Bu sözcük bile güçlükle dökülmüştü ağzından. Boğazında düğümlendi bir şey. Korkusu daha da büyüyordu. Herşeyi berbat edeceği endişesi...

— Sorduklarıma hemen cevap ver.

—Beni yakaladılar, getirdiler buraya. Yıkık evde birine işkence yapıyorlardı. Ben de oradaydım. Orada olmaktan başka suçum yok.

— Bana bak, benim sabrımı taşırma. Burada benim olduğuma dua et! Yoksa şu anda ayakta bile duramazdın.

— İşkence edilen yer oturduğum evin karşısındaki yıkık bir ev. Ben tesadüfen şahit oldum. Hatta yıkık eve gittiğim zaman olanlardan haberim yoktu.

— Bırak şimdi bunları.

— Peki siz neyi öğrenmek istiyorsunuz benden?

— O eski evde bir adet silahla, basılı bildiriler bulundu.

Şaşkınlık içinde; "Hayır, o evin bodrumunda biri vardı. Ben silah falan bilmiyorum. Bildirilerden haberim yok."

Karşısındakinin yüzünde en ufak bir değişiklik olmamıştı.

Niçin gittin o eve?

— Işık gördüğüm için gittim, diyorum size. Kimsenin uğramadığı boş bir yerdi orası. Bodruma indiğimde ona rastladım. Tanımıyordum onu. Onunla görüştüğüm için beni de yakaladılar. İkimizi de buraya getirdiler. İkimiz de dövüldük. Ne yaptınız ona?

— Burada soruları ben sorarım. Silahı kimden aldın?

— Benim hiçbir zaman silahım olmadı. Bütün yaşamım evle, iş arasında geçiyor. Karımı siz tutukladınız. Onun, o evde beni aramaktan başka bir suçu yoktu.

— Üç sene önce greve katılmışsın. Bu yüzden fabrikadan atılmışsın. Gaziosmanpaşa'ya neden gidiyorsun? Bak, günlerin söylediğin gibi evle iş arasında geçmiyor.

— Evet, gidiyorum Gaziosmanpaşa'ya. Eski arkadaşlarımı görmeye gidiyorum. Bunda ne suç var?

— Gaziosmanpaşa'daki arkadaşın Kemal içerde. Bir örgütle ilişkisi var. Onunla ilişkilerini, kaç defa buluştuğunuzu hepsini anlatacaksın.

— Haberim yok. Hiçbirinden haberim yok. Fabrikada temsilci olduğu için tutuklandı biliyorum.

— Göztepe'deki doktoru nereden tanıyorsun.?

Adam soruları hiç ara vermeden birbiri ardına sıralıyordu.

—Tamam işte! Yıkık evin bodrumunda işittim, ondan. Yoksa ben doktoru nereden tanırım. Siz benden daha iyi biliyorsunuz bütün bunları. O istedi, onu bulmamı.

— Bildirileri kime dağıtacaktın?

— Söyledim size. Bildirilerden de silahtan da haberim yok.

Onun, oturduğu yerden ayağa kalktığını gördü. Yüzündeki soğuk ifade hiç değişmemişti.

— O da buradaydı. Biliyorum. Yaşıyordu. Öldürdüler onu. Onun hiçbir suçu yoktu. Herkes, hiçbir şey olmamış gibi davranıyor.

— Uğraştırma bizi! Bu kağıda silahla ve bildirilerle ilgili bütün bildiklerini yaz.

Sözlerini bitirir bitirmez, sert bir hareketle kollarından tuttu. Kelepçeleri açtı. Oğuz, bileklerinde bir hafifleme hissetti birden. Kolları, onun değilmiş gibi... Adam, kapıyı açtı.

— Söyleyin ne olur? Hayal görmedim ben. Ne yaptılar ona, nereye götürdüler?

Onu sorguya çeken dinlemedi bile. Kapı, gürültüyle kapandı.

— Öldürdünüz onu! Gördüm ben. Saklayamazsınız. Gördüm!

Kollarında, kapıyı yumruklayacak güç yoktu. Yığıldı yere. Gözlerinden yaşlar boşanıyordu. Uzun bir süre ağladı, yorgun düşene dek.

Sonra gözlerindeki yaşlar da bitti. Ellerinin tersiyle yüzünü sildi. Bilekleri şiş gibiydi, morarmıştı. Gözlerini yerdeki bir noktaya dikti. Ne yapacaktı şimdi? Zaman durmadı ki, akıp, gidiyor. Ama ne pahasına. Başını kaldırıp, baktı. Dört duvar, bir masa, bir sandalye... Bundan sonra zaman zor geçecek. Sabırlı olmak gerek! Sen nasıl başarıyorsun, diye sormuştu ona. Sabır, hiçbir şey yapmadan vaktin geçmesini beklemek demek değildir ki diye yanıt vermişti. Dışardaki değerlerinle hareket ediyorsun, burada yenilerini koyacaksın. Paniğe kapılmamalıydı. En azından kolları serbestti şimdilik. Şişmiş bilekleri hiçbir acıyı duymuyordu. Ayağa kalkıp odanın kaç adım olduğunu ölçtü. Yedi adım! Enlemesine dört adım. Nelerle karşılaşacağımı düşünmeliyim, dedi kendi kendine. Bir kaç soru sorup, gitmişlerdi. Hayır, bu kadar kolay olamazdı bu iş. Silah işi nereden çıkmıştı. Bildiriler neyin nesiydi? Beni tuzağa düşürmek istiyorlar, diye düşündü. Yıkık evde yapılan işkenceden hiç bahsetmiyorlardı. Ne yapmışlardı ona? Ölmüştü, nefes almıyordu. Yeniden başına kan üşüştüğünü hissetti. O hücre gibi yerde duranlar neden bir şey söylememişlerdi? Hayır

kâbus görmemişti. Hatırladığı her şey bütünüyle gerçekti. Kendi kendine kuşkuya düşmemeliydi. Sorguya çekenler, yıkık evde işkence olmadığını kabul ettirmek istiyorlardı. Onu öldürdüklerini örtbas etmek istiyorlardı.

Odanın içinde duvardan duvara yürümeye devam etti. Bir yandan gözucuyla kapıya bakıyor, her an kapı açılacak gibi geliyordu ona. Kapının hem açılmasını, hem de açılmamasını istiyordu. Birden bakışları masada duran boş kağıda ilişti. Anlamsızca baktı kağıda. Yorgunluktan, sandalyeye çöktü. Kağıdı aldı eline. Ne yazacaktı?.. Kime yazacaktı, ne için yazacaktı. Başını, masaya dayadığı kollarının arasına koyup, gözlerini kapadı.

O ana kadar umursamadığı kasıklarının ağrısı kendini iyice hissettirmeye başlamıştı. Bacaklarını kısıp, öyle geçiştirmeyi denedi. Olacak gibi değildi. Odanın içine bakındı. Kutuya benzer bir şey aradı. Yoktu. Ağrı dolaştıkça artıyordu. Düşündükçe daha beter artıyordu. Son çare olarak kapının yanına gitti. "Kimse yok mu?" diye bağırdı. Bir kaç defa tekrarlardı. Kapının öte tarafından hiçbir ses gelmiyordu. Kapıya vurmak için kolunu kaldırdı. Parmaklarını toplayamıyordu bir türlü. O vaziyette vurmaya kalktığında bileklerinde müthiş bir acı duydu. Tekrar gitti masaya oturdu. Artık kasıklarından başka bir şey düşünemez olmuştu. Soğuk terler döküyordu adeta. Bilinçsizce bacaklarını sallamaya başladı. Açılacağı ümidiyle kapıya bakıyordu devamlı.

Ne kadar geçtiğini bilemiyordu. Kapının bir köşesine yapma fikri, direnmesine rağmen tek çare gibi gözükmeye başlamıştı. Uzunca bir süre daha bekledi. Sonunda dayanamayıp, köşeye bir yere yaptı. Odaya keskin idrar kokusu yayıldı. O andaki ruhsal durumu bu kokuyu daha da arttırıyordu. Kendini hayvanlar gibi hissediyordu. Kasıklarındaki rahatlamanın yerini suçluluk duygusu almıştı bu kez. Gelenlerin aşağılamasına karşın, savunmasız gibi hissediyordu kendisini. İdrar, köşeden, masanın ucuna kadar akmıştı. Ta kapının öte ucuna kadar uzaklaştı. Durumu kabullenmekten başka çaresi yoktu. Bir anda güçsüzleşivermişti. Songül geldi aklına. Onu, bu durumda görseydi, ne derdi acaba... Sonra her nedense güldü. Komik duruma düşmüştü. Bacaklarını uzatıp, sırtını kapıya dayadı. Uyumayı denese... Hayır, hiç

uyuyacak gibi değildi. Şarkı söylemeyi denedi, beceremedi. Kendi kendine sesli konuşmayı denedi. Saçma sapan aklına ne gelirse söyledi. Dakikalar gitgide, onu küçücük bir yere hapseden duvarlar gibi boğmaya başlamıştı.

Kalktı, yeniden dolaştı. Artık odadan çok ruh hali acı vermeye başlamıştı. Saniyeleri saya saya, dakikalar etine bata bata saatler geçti. En sonunda vücudu da, ruhu da yorgun düşüp, uyudu. Rahat bir uyku değildi bu. Uykusunda gelip, götürüyorlardı. Köşesindeki sidiğe bakıp, kahkahalarla gülüyorlardı ona. Kaçmak, koşmak istiyordu, ama kollarından tutup, bırakmıyorlardı. Bir ara uyandı. Başını kaldırdığında halâ yanıp duran tepesindeki lambayı gördü. Sonra nasıl olduysa yeniden uyumayı başarabildi.

Kapının açılmasıyla uyandı. Bir elin, kapının aralığından uzandığını, yere bir kutu, bir bardak ve bir dilim ekmek bıraktığını gördü. Bir şey söylemeye fırsat kalmadan, kapı kapandı. Bardağın içinde çaya benzer koyu bir sıvı vardı. Ne olursa olsun o acımsı sıvıyı bir dikişte içti. Ekmek kuru da olsa, ağzında hoş bir tat bırakmıştı. Hiç acele etmeden, yavaş yavaş, çiğneye çiğneye yedi. Kutu, idrar için konmuş olmalıydı. İdareli kullanmaya karar verdi. Köşeye, akşamki yere bıraktı onu. Yerde halâ ıslaklık vardı. Kurumamıştı daha. Ayağıyla dağıtmaya çalıştı.

Tepedeki ışık sönmemişti. Gece bitmiş olmalıydı. Ne kadar zaman geçtiğini tam olarak hesaplayamıyordu. Odanın içini, köşeden köşeye adımlamaya başladı. Yine bitmez dakikalar...

Son ana kadar bekledikten sonra kutuya ikinci kez idrarını yaptı. Kâh oturuyor, kâh yürüyor, bazen düşüncelere dalıyordu. Zaman kavramını yitirmişti.

Korkunç bir çığlık. Dışardan, kapının dışından geliyordu ses. Kapıya gidip, kulağını dayadı. Nefes bile almıyordu. Ardı ardına bir kaç defa tekrarlandı. Sanki birini boğazlıyorlarmış gibi... Sinirleri iyice gerilmişti. Bekleyiş daha ne kadar sürecek? Dayanabilecek miydi?

Kapı, birdenbire açıldı.

— Çık dışarı!

Onu, koridorun sonuna götüren emre, sessizce uydu. Kurbanlık koyun gibi... Orada oturan bir kaç kişinin yanında, sandalyeye oturması söylendi. Bir askerin makinesi, kafasını koparırcasına traş etti. Makinenin dişleri kafa derisine geçmişti sanki. Karşıdaki merdivenlerden inen asker "biriniz gelsin" diye seslendi. Herkes ürkek, birbirine bakındı. İçlerinden zayıf biri kalktı. Merdivenlere doğru yürüdü. Merdivenlere varır varmaz, askerler üstüne çullandılar. Daha sonra sürükleyerek merdivenlerden çıkarıp, yukarıda bir odadan içeri soktular. Az sonra canhıraş feryatlar yükseldi.

Sonraki sıra kime gelecekti? Oğuz, sandalyesinde iyice büzülmüş, belki beni unuturlar diye, biraz da bencilce... Onu da çağıracaklarını, o odaya sokacaklarına bilmesine rağmen...

Üçüncü çağrılan o oldu. Daracık odada bir sandalyeye oturmuş subay elbiseli bir kişi, yanında sivil biri... Subay, bir elinde sigarası, diğer eliyle çayını yudumluyordu.

— Soyunuyor musun, soyunmuyor musun?

Soyunuyorum demesine fırsat kalmadan, dört, beş asker üstüne atılıp, zorla soydular. Çırılçıplak kalmıştı. Yüzü yere paralel bir şekilde, kollarından ve bacaklarından tutarak yatırdılar. El ve ayak bileklerine dört uçtan, dört asker bastırıyordu. Bu arada iki asker de sağına ve soluna geçmişti.

Subay: "Başla!" komutunu verdi.

Copların biri inip, biri kalkmaya başladı. Ağzına sıkışan feryat birden patladı. Darbelerin şiddetinden kıç derisi yırtılıyor gibi geldi. Bir daha, bir daha; dayanılmaz bir acıydı.

Sivil olan elini kaldırdı. Coplar bir anda durdu.

— Söyle bakalım, silahı ne yaptın?

Acının iniltisiyle yanıt veremedi. Boğuk bir hırıltı çıktı ağzından.

— Söyle, bildirileri kim verdi sana?

— İşkence yapılıyordu orada. Tesadüfen gittim oraya. Benim suçum yok!

— Devam!

Yeniden korkunç bir acı. Kollarından ve bacaklarından alabildiğine germişler, bırakmıyorlardı. Bağırabildiği kadar bağırıyordu.

— O yıkık evde bildirilerden ve silahtan başka bir şey yok. Söyle kimse yoktu orada. Kimseye rastlamadın.

— Öldü o. Oradaydı.

— Ulan..... Yoktu de. Coplamayı kestireceğim.

Kafasından tutup, çenesini yukarı kaldırdı. Yüzü acıdan gerilmiş, kanlanmış gözleriyle hayal meyal görüyordu.

— O evde kimseye rastlamadın.

O, gördüm dedikçe yeniden vurun işareti veriliyordu. Copun hir inişinde etleri parça parça oluyormuş gibiydi. Ağzıyla, betonu ısırmaya çalışıyor, başaramıyordu. Yıkık evi, bodrumu, çakmağın ışığındaki onun yüzünü, hiçbirini canlandıramıyordu hayalinde. Hücredeki insanlar "görmedik" diyorlardı. Buradakiler, öyle biri yoktu, diyorlardı. Coplar indikçe iniyordu. Düşmüş başını, soluk alamayışını hatırlamak istedi. Bazen onun cansız yüzünü görür gibi oluyor, o hayal, ağzından çıkardığı sonsuz acının içinde kayboluyordu. Yorulmuş olacaklar, ara verdiler. Belden aşağısı yanıyor, kavruluyordu sanki. Ah bir bayılabilseydi.

Korkunç acılarla kıvrandığı bir bekleyişten sonra yeniden başladılar. Bu kez daha dayanılmaz oldu. Etler açılmıştı sanki. O kanayan, patlayan yere iniyordu darbeler. Bilinci bulanmaya başlamıştı. Çevresindekiler ne söylediklerini de anlıyamıyordu. Dayanılmaz dakikaların sonunda işkenceyi bıraktılar. Acıyan yerlerine batıra batıra giydirdiler giysilerini.

...

II. BÖLÜM

Dışarıda tellerin boyu üç metre vardı. Sabahın soğuğunda belden yukarsı çıplak, koşar adım dışarı çıkardılar. Gördüğü ilk şey etrafı çepeçevre saran dikenli teller olmuştu. Dayak yemek Pahasına görmüştü dikenli telleri ve askerleri, ötede çalışmaya giden işçileri, okula giden çocukları. Çok sonra karşıdaki fabrikayı gördü. Fabrikanın önünde insanların geçtiği bir köprü olduğunu biraz daha dikkatli bakınca farketti. Bir daha da bakmadı.

— Yere bakın! Kimse başını kaldırmasın!

Çevreye bakmaya izin vermiyorlardı. Kafasını kaldıran, copu yiyordu. Dışarı çıkarken, koşarken, sayımda, hazırolda, yere çöktüklerinde, devamlı yere bakıyorlardı.

— Sağdan say!

Gözler yerde, bağırarak sayıyorlardı.

— Bağırın ulan!

Sesi iyi çıkmayan avuç içlerine copu yiyordu.

— Burada komutanım diyeceksiniz. Sen, ayaklarını bitiştir. Topukların değsin birbirine.

Başını kaldırıp, yan tarafa bakamadı. İki, üç sıra ötesindeki birine söylüyorlardı.

— Tamam, bitiştiriyorum.

— Emredersiniz komutanım, diyeceksiniz. Bitiştiriyorum yok. Burası okul mu ulan?

— Emredersiniz komutanım.

— Olmadı. Daha bağır!

Tam bağıramadığı için coplarla girişildi. Olanları, ayak uçlarından görüyordu Oğuz. Herbirinin başında asker vardı. İstiklâl marşını söylettiler. Altı defa tekrar ettirdiler. Soğukta hiç kıpırdamadan hazırolda durduklarından titriyorlardı.

— Erkek titrer mi ulan?

— Titremez yok! Titremez komutanım.

Tel örgülerin ötesinde insanlar vardı. Tam olarak görememişti ama serbest dolaşan insanlardı bunlar. Neresiydi burası? Niye böyle bir yer seçilmişti? İnsanlar niye tel örgünün başında toplanıp burada olanlara bakmıyorlardı. Gerçek miydi bütün bunlar?

— Dizlerinin üstüne çömel, yerden başını kaldırma!

Oturacak yerlerinin yarası geçmemişti halâ.

— Ellerini başının üstüne koy!

Koydu. Yanındakiler de koymuş olmalıydılar. Bulundukları yerin hangi cezaevi olduğunu bilmiyordu. Geceden getirilmişti buraya. Seksenbeş kişinin sığdırıldığı koğuşta, bir kişiye otuz beş santim yer düşüyordu. Yan yatmak zorunda kalmışlardı. Gece üçe kadar yatırmamışlardı zaten. Sabahın altısında da koğuş, askerlerle dolmuştu. Kalkmakta gecikenin sırtına coplar iniyordu hemen. Çay diye verdikleri, geldiği yerdekinin aynıydı. acımsı... Kimse kimseyi tanımıyordu. Arkadaşını yitirdiği hücredeki yüzlerden hiçbirine rastlamamıştı. Rastlasa soracaktı. Aralarında yitip gideni söylememelerinin nedenini soracaktı.

Gözleri kapalı, elleri başının üstünde durdu öylece. Sorguda o da, onlar gibi davranmamış mıydı? Yüreğindeki eziklik, bacaklarındaki ağrıdan daha fazlaydı. Emrettikleri, tepesinde cop olduğu için, kaldıramıyordu başını. Ya ruhu?.. O da kaldıramıyordu başını. Ve onun acısı coplardan daha fazlaydı.

Bir çok kereler sorguya götürmüşler, morarmış, su toplamış kıçına indirmişlerdi copu. Ona aman vermiyen acıların üstüne indi-

riyorlardı. Dayanılmazdı. Bayıldığında yüzüne bir kova su boşaltıyorlar sonra yeniden devam ediyorlardı. Yıkık evdeki işkenceyi gördüğünü söyledikçe bitmiyordu. Kendinden geçmiş bir halde odaya bırakıldığında, ayılması saatler sürüyor, etlerinin parçalandığını hissediyordu. Acıdan inlemekten başka bir şey gelmiyordu elinden. Her hareket edişte, kumaş zımpara gibi oyuyordu kıçını. Pantolonunu çıkarıp, eliyle dokunduğunda kanlı bir sıvı görmüştü. İşte o zaman sonunun geldiğini ve öleceğini düşünmüştü. Ayağa kalkamıyor, oturamıyor, ancak yüzükoyun yatabiliyordu. Sonunda o da, yıkık evde hiç kimseyi görmediğini kabul etmişti. Arkasından ezikliğin verdiği pis bir duygu sardı benliğini. Tıpkı engel olamadığı bir şekilde altını pislemesi gibi... Etlerinin koktuğunu, ruhunun koktuğunu hissediyordu. Mahallesindeki insanların göremedikleri gibi, o da inkar etmişti. Kendinden geçtiğinde onun düşmüş başını görüyor, korkuyla kaçıyordu. Bu kâbustan kurtulamadı. Sanki onu bir kez daha yok etmiş gibi bir duygu içine girmişti.

Nasıl olduysa onu odanın içinde unuttular. İşkenceye götürmediler. Bir daha bildirileri de, silahı da sormadılar. Ama her saniye işkence oluyormuşcasına o anı yaşıyordu. Kapı açılıyor, ekmek ve su, bir de kutu bırakılıyordu. Kutunun içinde boklar tam boşalmamış oluyordu bazen. Sadece suyla dudaklarını ıslatıyordu. Ekmeğe dokunmuyordu. Her şeye rağmen yaşıyordu ve buna şaşıyordu. Yıkık evdeki olaylara yabancılaşmıştı gitgide. Kendi kendine de gördüklerini inkâr etmekten korkuyordu. Onların da istedikleri bu değil miydi? Yenik düşmenin sonucu içinde büyüyen eziklik duygusuna karşı mücadele ediyordu. Mücadele etmek zorundaydı. Çünkü bu duygu soluk almasını tehdit eder hale gelmişti.

Bacakları titremeye başlamıştı. Daha ne zamana kadar durduracaklardı o halde? Tel örgüye, kaçamak bir bakış bile olsa, bakmaya korkuyordu. Mahallenin ortasındaki işkence evinin bir değişiği burada mı yaşanıyordu?? Silahlı askerler, kimseyi yaklaştırmıyorlardı. Peki herkesin gözü önünde onları coplamalarının nedeni neydi? İnsanın kendine olan güvenini kırmak mı? Yakınında, çok yakınında günlük yaşantı varken, günlük hayat devam ediyorken, onların, o yaşama

ulaşamayacaklarını mı göstermek istiyorlardı.

Yanıbaşındaki, dayanamayıp kıç üstü oturdu. Hemen üç asker başına üşüştü. Zorla kaldırdılar ayağa. Bir tanesi omuzlarının üstüne çıktı. Diğer taraftan öbürleri yürümesi için dipçikleri ile dürtmeye başladılar. Bir, iki yürüyecek gibi oldu. Tökezlenip, yüz üstü düştü. Tekmeler, birbiri ardına, karnına, suratına inmeye başladı. Tekme yiyen hiç ses çıkarmıyordu. Sadece başını ve karnını korumak için tostoparlak olmuştu. Oğuz o sırada dışarıda hızlı hızlı gidip gelen insanlara baktı. Bir yere yetişmesi için acele eden insanlara... Sanki onlara doğrultulan silahlar olmasa da bakmayacak gibiler... Bütün bunların hepsi bir rüyadan ibaret olsa... Yukarıda birbiri ardına kümelenen siyah bulutları gördü. Ve bir asker omuzuna sert bir şekilde vurdu.

— Yere bak!

Düşüvermekten korkuyordu. Günler boyunca odanın içinde, tek başına bırakmışlardı. Tepesinde devamlı yanan lâmba, gece ile gündüzü birbirine karıştırmasına neden oluyordu. Bazen kapının ötesinden feryatlar duymuş, her an açılacak korkusuyla kapıya bakmıştı. Onuru kırılınca, odanın yalnızlığına dayanmak daha zordu.

Zamanın geçtiğini vücudundaki iyileşmeden farkediyordu. Zamanı aşan tek şey vücuduydu. Bileklerindeki şişler yerini morarmaya bıraksa da inmeye başlamıştı. Çömeldiğinde kıçı halâ ağrımasına rağmen, acı dayanılmayacak gibi değildi. Ayaklarının artık vücudunu taşımayacağını sandığı anda ayağa kaldırdılar. Mekanik bir şekilde defalarca hazıroldan rahata geçtiler. Sanki başka türlü hayatı hiç olmamış, tüm yaşamı ayaklarını açıp, kapamakla geçmiş gibi geliyordu.

Gece çifter çifter herkes yatağının başucuna geçti. Bazıları yatağı üç kişi paylaşmak zorunda kalmıştı. Oğuz'un payına kapı dibindeki yatak düştü. Üç kişiydiler. Yatmaktan başka bir şey düşünmüyordu ama üç kişi sığacak gibi değildi.

— Ben burada yatamam, rahat yatak isterim, dedi yanındaki.

Şaka mı yapıyor, diye yüzüne baktı. Kemikli, zayıf suratında ileriye çıkmış burnuyla ciddiydi. Hatta fazlasıyla rahat hareket ediyordu.

— Ben yalnız yatarım arkadaş, öyle üç kişiyle birlikte yatamam.

— İyi. Sende yatma öyleyse, diyebildi. Yorgundu ve kimseyle tartışacak halde değildi.

— Bize rahat yaylı yataklar vereceklerini sanmıştım. Biz insanların geleceği için uğraşalım, bize lâyık gördüklerine bak!

Hiç güleceği yokken güldü. "Çattık" dedi içinden. Allahtan öteki yatak arkadaşı zayıftı ve hiç sesi çıkmıyordu. O anda biraz uzanabilmeyi ve hiçbir şey düşünmeden gözlerini kapamayı arzulamasa bir iki lâf daha söyleyebilirdi. Onun, yatağın başında ayakta durmasına aldırmadan, daracık yatağa yanlamasına uzandı. Böyle sakin dinlenebildiği anlar bundan sonra ne olacağı sorusu kafasını meşgul ediyordu hep. Ayakta durana arkasını dönmüştü. Onun ne yapacağı umurunda bile değildi.

...

Geceyarısı koğuşun kapısı hızla açıldı. Aynı anda içeri ondan fazla asker doluştu.

Başlarındaki çavuş: "Herkes ranzasının başına!" diye bağırdı. Midesine yumruk yemiş gibi sıkıntıyla doğruldu. Askerler, ellerindeki kasaturalarıyla ranzalarının demirlerine vuruyorlar, ellerinden geldiğince gürültü çıkarıyorlardı. Yanındakilere baktı. Yatağı beğenmeyen, olduğu yerden hiç kıpırdamamıştı.

— Herkes yatakları söksün! Yataklar havalanacak! Yatakları öne çıkarın.

Bağrışlar, gürültüler, sert komutlar herkesi telaşa itmişti. Yanında yatanla birlikte yatağı dışarı çektiler.

— Kardeş, sen yardım etmeyecek misin?

Hemen ranzanın bitişiğindeki masaya dayanmış, kollarını kavuşturmuş bakıyordu.

— Ben bu yatakta yatmıyorum ki sökeyim. Bu yatak, söksen de adam olmaz.

— Sen de söker gibi yap.

Başka bir şey söylemesine zaman kalmadan, çavuş dikildi başlarına.

— Orada ayakta ne dikiliyorsun ulan?

— Bu yatak, söksen de adam olmaz.

— Ben şimdi seni adam ederim, dedi çavuş. Uzat ulan elini.

Sinirinden köpürmüş bir halde kasaturayla vuruyordu. İki vuruşu da boşa gitti. O ise elini kaçıracağına, kasaturaya doğru uzatıyordu.

— Şimdi söküyor musun, sökmüyor musun?

— Canım istemiyor.

— Götürün bunu dışarı!

Aynı anda üç asker üstüne atladı. "Durun yahu ben giderim" diye bağırdıysa da apar topar götürdüler. Çavuş, dağılan üstüne başına çekidüzen verdikten sonra koğuştakilere döndü.

— Var mı başka yatağını sökmek istemeyen?

Hiç kimseden ses çıkmadı.

— İçinden çıkanları yere yayacaksınız. Havalanacak. Durmak yok.

Oğuz, bir yandan yatağın dikişlerini söküyor, bir yandan da ona ne yapacaklarını düşünüyordu. Önce tersin biri diye düşündüğü bu adam ilgisini çekmişti. Yine de onun pek akıllı olmadığı sonucuna vardı.

Yatakların içinden çıkan pamuklar topak topak olmuştu.

...

Yukarda pencereye benzer küçük delikten gün ışığı girdiğinde, yataklar halâ sökülü duruyordu. Hemen yanıbaşlarında nöbetçi askerden izin isteyerek gittikleri kötü kokulu helaya başka koğuşlardan da gelenler olduğundan, sıra bekleyerek giriyorlardı. Koğuştaki kaloriferler az da olsa belli bir sıcaklık yayıyorlardı.

Gelmemişti. Uyumsuz bir adam olduğuna karar verdiyse de, ona ne yapıldığı, ne zaman döneceği kafasını meşgul etmeye devam ediyordu. Herkesi düşündüren bir konu da sökülen yatakların ne olacağıydı. Ranzalar gevşemiş, yere sarkmış yayları ile çıplak duruyorlardı. Kimse askerlere bir şey soramıyordu. Akşam, karavanaların başına gidildiğinde, herkes bağırarak yemek istemek zorundaydı. Yeterince sesi

çıkmayanlar, dayak yedikleri gibi, yemek de alamıyorlardı. Suyun içinde ıspanağa benzer koyu yeşil yapraklar ve kuru ekmekti verilen yemek. Yemeği ağzında çiğnemeden yutarak yiyebilmişti ancak, Koğuşta herkes komün kurmaktan bahsediyordu. Henüz hiçbir şey belli değildi.Kimi kantinden yiyecek bir şeyler alınabileceğini söylüyor, herkesin parasının, olduğu kadarıyla bu komünde toplanması gerektiğinden sözediliyordu. Oğuz iki duyguyu birden yaşıyordu. Yakalanalı günler geçmişti. Buraya düştüğünden kimin haberi olacaktı ki. Karısının nerede olduğunu bulamamıştı zaten. O da aynı akıbete uğramamış mıydı? Yalnızlık duygusu korkunç bir boşluk yaratıyordu yüreğinde. Koğuştakiler arasında oluşturulmak istenen dayanışma, bu duygusunu hafifletebiliyordu ancak. Birlikte olduğu insanlar korksalar da, baskı altında istenilenleri yapsalar da, birbirlerine yakınlaşmak istiyorlardı. Koğuş tıkabasa dolu olduğuna göre haksızlıklara boyun eğmeyen bir sürü insan var demekti. Günlerce yalnız bırakıldığı sorgu odasından farklı bir duyguydu burada duyduğu. Aynı kaderi paylaşan insanlarla biraradaydı. Halk duyarsız. İnsanlar işkenceyi konuşmuyor, işçiler makinelerinin başında sessiz; ama buradakiler de halktı. Dışarıdakiler ulaşamıyordu buraya. Lâkin, onların içinden her gün birileri getiriliyordu.

— Yatakları doldurun.Herkes yatağını dikecek!

Sabahki çavuş alabildiğine sertleştirmeye çalıştığı sesiyle bağırıyordu. Herkes ortalığa dağılmış pamuk topaklarını yatağa doldurmaya koyuldu. Yataklar, bir tarafları şişik, diğer tarafları inik, tuhaf bir görünümdeydi.. Saat gecenin onbirine geliyordu. Koğuşun cılız ışığında iğneleri ellerine batıra batıra dikmeye başladılar. İnsan kirinden olacak, yatağın kumaşı bir haylı sertleşmişti. İğneler kolay geçmiyordu.

Oğuz dikişle boğuşurken, kapı açıldı, yatak komşusunu geri getirdiler. Ayakta duramıyordu. Ranzanın kenarına, yere bırakıverdiler. Yüzü gözü şişmişti. Yanına gidip, yardım etmek istedi, iyi bir tekme yedi.

— İşinin başına geç! Sen de onun gibi mi olmak istiyorsun?

Geçmeyen iğneden, kopan iplikten fırsat kaldıkça ona bakıyordu.

Yerden kalkıp, oturmuş, sırtını ranzanın demirlerine dayamıştı. Bakışları ellerinde, parmaklarını oğuşturuyordu. Başını onlardan yana hiç çevirmedi. Bir ara oturduğu yerde sallanmaya başladı.

Yatakların dikilmesi gecenin birine kadar sürdü. O hep orada, oturduğu yerde gözlerini kırpmadan durdu. Dikilen yataklar yatılacak gibi değildi. Yumruk gibi olmuş topakları yatağın her tarafına eşit şekilde dağıtmayı başaramadılar. Ondan yana baktı gözucuyla. Güldüğünü gördü. Bir an elleri havada kaldı. Oğuz da güldü kendi haline.

— Hadi geç yat bakalım yatakta.

— Yatmam, iyi kapartmadınız.

— Peki, ne yapacaksın? Sabaha kadar orada oturacak mısın?

— Ben yine masanın üstünde yatacağım.

— Amma inatçısın ha.

Battaniyesini ona verdi. Kıçının acısından yan dönüp, yattı. Yatağın şekilsizliğinden, omuzları ve başı aşağıda kaldı. Doğrulup, yatağı yeniden yumruklamaya başladı. Dönüp ondan yana bakmadı ama karanlıkta onun güldüğünü hissediyordu. Pürtük pürtük olmuş yatağın topakları vücuduna batsa da yorgun düşmüş bir halde uyudu.

"Koğuş kalk!" komutuyla gözünü açtığında önce nerede olduğunu çıkaramadı. Evinin beyaz tavanını aradı gözleri. Onun yerine üst ranzanın yaylarını gördü. Nerede olduğunu anladığı an vücudu soğuk bir ürperme geçirdi. Daha fazla düşünemeden hızla doğruldu. Komşusu yemek masasının üstünü toplamış, çoktan ayağa kalkmıştı bile.

— Sağdan say! Bağırın ulan, sesiniz çıksın.

Sesi iyi çıkmayanlar sabah dayağını yiyorlardı. Arkasından acımsı sıvı, iki de zeytin. Yeniden sabah idmanına çıkaracaklar mıydı; çıkardılar. Defalarca rahat hazırol!... Geçmişiyle ilgili görüntüler gittikçe silikleşiyordu hafızasında. Kendine yabancılaştığını hissediyordu. En korkunçu, karısının yüzünü gözlerinin önüne getirmek istiyor, getiremiyordu. Belki de onun yüz hatlarını tamamiyle canlandırsa, bir robot gibi yaptığı bu hareketlere katlanamayacaktı. Bir robot olmuştu

sanki. Çok geçmedi, bundan da beter duruma düşebileceğini gördü. Yere yüzü koyun uzanıp, şınav çekmeye başladılar: Bir, üç, beş, yirmi... Bıraktıracak gibi değillerdi. Bir kaç kişi düştü yere. Yere düşenler, cop darbelerinden kurtulamıyorlardı. Tel örgülerin ötesine bakmak yoktu yine. Kaçamak baktığı anlarda insanlar uzakta da olsa, yine oradaydılar. Başka bir hayat, onlara unutturulmak istenen yaşam, yaralarına tuz basar gibi karşılarındaydı. Ağırlaşan, kalkıp inmekte zorlanan kolları, bir rüyada gibiydi. "Gerçekten uyandım mı ben?" diyordu kendi kendine.

Yine de dışarıda olmak güzeldi. Toprağa ellerini değdirmek güzeldi. Lâkin kolları hareket edemez hale geldikçe, coplar sırta indikçe bu güzelliğin farkında olamıyordu insan.

Çocuğum vardı benim, diye düşündü. Ben, onu her hafta sonu arabasıyla çıkartır, gezdirirdim. Tuhaf! böyle bir şey başından geçmiş miydi? Sabah erkenden kalkar işe giderdi. İşe giden ben miydim, diye düşündü. Kolları, vücudunu çekemez olunca, bu hayaller de uçup gitti. "Dayanamıyorum, bırakacağım; bırakma, dayan. Kalkıp, fırlasam şu tel örgülere... Atlayıp, geçebilir miyim öte tarafa? Ne olur? Vururlar alt tarafı. Öte tarafta yaşam var. Ama o yaşama ulaştırmazlar beni. Yaşamaktan umudunu mu yitirdin yoksa?" Bu sözü yıkık evde de söylemişti. İyi hatırlıyordu. "Kurtarmak istediğin insanlar, senin için kıllarını bile kıpırdatmıyorlar." Bu sözü de unutmamıştı.

Sonunda dökülmeler başladı. Coplar üstüne üstüne iniyordu hepsinin. Sabah sporundan sonra dışarıda tutmadılar. Sürgülü kapılar kapandı üstlerine. Koğuştaki hoparlörlerden bangır bangır marşlar çalmaya başladı. Ranzaların arasındaki daracık boşlukta volta atmaya başladılar.

— Adın ne senin?

Hoparlörlerin bozuk gürültüsünden zor duyuruyordu sesini.

— Numan.

Birlikte, koğuştakilerin gövdelerine çarpa çarpa, bir uçtan, diğer uca gittiler. Sonra bir kez daha.

— Yatağı sökmemekte niye inat ettin? Sonunda dayak yedin.

— Emirlere uyarsan dayak yemekten kurtuluyor musun?

Söylediklerini anlayabilmek için koluna girip, iyice sokulmak zorunda kalmıştı Oğuz. Bağırarak rahat konuşulmuyordu. Bir süre sonra gürültülü hoparlör sinirleri iyice yıpratmaya başladı.

— Bu allahın belası aletler susmayacak mı?

— Ne diyorsun?

— Bu cihazlar susmayacak mı diyorum?

— Sen de aklına gelen bir şarkıyı söyle.

— Sen hep böyle hazır cevap mısın? Ben normalde makam tutturamam. Kaldı ki bu gürültüde söyleyeceğim. Sen söylesene?

— Benim sesim güzel değildir.

Kendini tutamayıp, güldü Oğuz. O ise gayet ciddiydi.

— Yahu burada sesinin güzelliğine mi bakacaklar?

Bir kere daha gidip, geldiler koğuşu.

— Benim çalıştığım atölye de böyle gürültülüdür dedi Oğuz. Sahi sen ne iş yapıyorsun?

— Hukuktan ayrıldım. Boşver, ne yapacaksın benim işimi?

Kapıyı buldukları her defasında saydı. Tam onaltı kere gidip, gelmişlerdi. "Ben oturuyorum" dedi. Oturamadı. Parmaklarıyla kulaklarını tıkay' ', yüzükoyun uzandı. Sesler kafasının içinde patlıyordu. Yastığı, kafasına kapattı. Yine aynı!

Tam bir saat sonra yayını kestiler. Koğuş bir anda sessizliğe kavuşmuştu. O ise yatağa gömmüş başını; kafasının üstünde yastık, öylece duruyordu. Sinirleri tetikte, hoparlörün yeniden gümlemesini bekledi. Sessizlik sürüyordu. Büyük bir hafiflik, bir rahatlama hissetti. Yastıktan çıkardı başını.

— Kalkabilirsin. Yayın bitti.

Numan, başında duruyordu. Ranzanın ucuna oturmuş, sigarasını yakmış... Sağ kolunun üstünde doğruldu. Oturmayı denedi. Rahat edemedi.

— Ne o, oturamıyor musun?

— Üst üste bir kaç defa falakaya çektiler. Önce su topladı. Sonra morardı. Ama şimdi biraz iyi.

O bir şey sormayınca, Oğuz da uzun bir süre konuşmadı. Birine açılmak, dertleşmek ihtiyacı duyuyordu. O ise sigarasını tüttürüyor, ilgisiz gözüküyordu.

— Kıçımın acısı, onurumdan üstün çıktı.

Güldürmüştü onu.

— Gül diye söylemedim.

Sigarasını söndürerek, Oğuz'un yüzüne baktı:

— Anlatsana, kıçının acısı, onuruna neden ağır bastı?

— Bizim mahalledeki eski terk edilmiş bir evde birine işkence yaptılar. Ev, herkesin ortasında bir yerdeydi ve kimse görmek istemiyordu. Gündüz bile elleri, kolları, hatta gözleri bağlı getiriyorlardı oraya. Hiç kimse bulaşmadığı ölçüde günlük hayat devam ediyordu. Ben ona yardım etmek istedim. O zaman, o evin duyarlılık gösteren insanları yutan bir tuzak olduğunu anladım. Bir kere o tuzağın içine girince, sıyıramadım kendimi. Beni de, onun gibi yakaladılar. Orada olanları görmemezlikten geldikleri için kızıyordum insanlara. Sonunda ben de kıçıma copları yiyince kimseyi görmediğmi söyledim. Onu döve döve öldürdüler. İnsanların terörist dediği bu adamın suçu yazı yazmaktı. İnsanları aydınlattığı için işkence görüyordu. Şimdi ona karşı suçlu hissediyorum kendimi. Burada olanları insanlara anlat diyordu. Ben, onun yokluğunu kabul etmiş oldum.

— Şimdi acı çekiyorsun. Umursamaz değilsin. Onurun, sana rağmen var. Kendi gözünde kendini ezik görüyorsun. Demek ki onurunu yok etmemişsin.

— Evet, kıçımın acısından daha ağır geliyor bana.

— Acı çekeceksin. Başka çaren yok. Onurunun bedeli bu sana. Şunu unutma yalnız, insan her zaman dört dörtlük değildir. Hiç yumruk almadan, yere düşmeden döğüşen boksör var mı? Ben bittim, yenildim diye bırakırsan, yaşamı sürdüremezsin. Kendine de haksızlık etmiş olursun. Yarın dayaklara direnmek gerektiğinde sana acı çektiren, seni

kendi gözünde alçaltan onuruna ihtiyacın olacak.

— Yediği dayaklardan gözümün önünde öldü. Yanıbaşımda... Hücrede beraber olduğum insanlar bile görmediklerini söylediler. Böyle biri yoktu dediler. İşkence yapanlar da böyle birinin olmadığını söylüyorlardı devamlı. Ta ki ben de yok deyinceye kadar. Mahalledekiler de!... Birbirinden farklı konumda bir sürü insan, ben de dahil, sözleşmiştik sanki. Belki her birimizin nedenleri ayrı idi. Ama sonuç aynıydı. O birdenbire yok olmuştu.

— Peki, sence böyle söylemelerinin nedeni neydi? Seninkini anladık. Kıçının acısından. Mahalledeki insanlar da belaya bulaşmak istemediklerinden diyelim.

— İşkence yapanlar, onu öldürdüklerini gizlemek istiyorlardı.

— Hücrede birlikte olduğum insanlar dedin. Onlar görmediler mi?

— İkimizi birlikte attılar hücreye. Dayaktan sersemlemiş gibiydim ben. O ana kadar birbirimizin farkında değildik. Onu benden çok daha fazla hırpalamış olmalılar. Hatta kötü durumda olduğundan, yukarıdaki deliğe, hava alması için kaldırdılar. Hücrede tıkış tıkıştık. Benim ellerimi çözmemişlerdi. Onun nefes alışları gittikçe zayıfladı, yaşamıyordu. Sonra nasıl oldu hatırlayamıyorum, ben kendimden geçtim.Ayıldığımda onu bulamadım. Hücredekilere, ona ne yaptıklarını sordum. Kimse bir şey söylemek istemiyordu. Israr ettim, öyle birini görmedik dediler.

— Peki, onlar niye öyle desin?

Sustu, yanıt veremedi. Onun yanıt veremediğini görünce, Numan: "Gerçekten ilginç" dedi gülerek. Her ne kadar acı bir gülümsemeye benziyorsa da Oğuz'u sinirlendirmişti.

— Gerçekten öyle biri var mıydı sence? Yoksa bir kâbus muydu yaşadıkların?

Tuhaf tuhaf baktı Numan'ın yüzüne:

— Sen de mi inanmıyorsun olduğuna?

— Ben bir şey ileri sürmüyorum. Soruyorum sadece.

— Hayır, o oradaydı. Ben, onu görmedim desem de oradaydı. Hücredekiler yoktu deseler de oradaydı.

— Öyleyse, onların, orada değil demelerine neden ne?

— Sonraları çok düşündüm bunu. Belki bana öldüğünü söylemek istemiyorlardı. Benim daha fazla acı çekmemi istemeyişlerinden belki. Belki ben kendimden geçtiğim sırada onu alıp götürenler oradakileri tehdit etmişlerdi. Ne olursa olsun; ister mahalledekiler görmesin, ister hücredekiler yoktu desinler, işkenceciler de, kıçımın acısından ben de, anlattıklarım çelişkili geldiğinden istersen sen de... Öyle biri vardı ve işkenceden öldü. Ben başka nedenden değil, buna karşı çıktığım, tanık olduğum için buraya düştüm.

— Öyle biri olup, olmadığını en iyi sen bilebilirsin. Burada yaşadığımız bir kâbus değil mi? Bu kâbustan ne zaman uyanacağız bilemiyorum. Burası da herkesin ortasında bir yerde. Hiç kimse görmüyor mu burayı? Otuz kere şınav çekerken, biraz ötemizde insanlar işlerine gidiyorlar. Biz copları yiyoruz. Onlarla aramızda sadece tel örgüler yok. Bizi görmelerini engelleyen ayrı bir duvar oluşmuş.

Oğuz, onunla aynı duyguları paylaştığını hissetti.

— Burası başka bir dünya sanki. Bir ay öncesi o duvarın ötesindeydim. Herkes hiçbir şey olmamış gibi yaşantısına devam ediyordu. Hiçbir tepki göstermiyorlardı.

— Bizim fabrikada işverenin yaptığı ilk şey darbenin ertesinde yemekhanedeki masalardan tuzluk ve biberlikleri kaldırmak oldu.

Arkasına dönüp baktı Oğuz. O ana kadar onu hiç farketmemişlerdi. Yatağı paylaştığından olacak, onun bir tek zayıflığı kalmıştı aklında. Şimdi de kalın kenarlı gözlüklerini gördü. Şaşkınlıkla:

— Sen de işçi misin? diye sordu.

— Hı... Hı...

Gülümseyerek: "Adın ne?"

—Ekrem.

— Benimki Oğuz. Arkadaşınki de Numan.

Kısa süren bir suskunluk oldu aralarında.

— Ben de işçiyim, dedi Oğuz. Bizde anlaşma imzalanmadan darbe oldu.

Oğuz, işyerindeki darbeden sonraki gelişmeleri anlatmaya devam ediyordu ki: "Tamam" dedi Numan. "Burayı fabrikaya çevirdiniz. İki işçi de aynı yatakta!"

— Bizim işyerinin yanındaki fabrikada grev vardı, dedi Ekrem. Askerler, sabahtan gelerek işçilere barakayı kaldırmalarını söylediler. Onlar da karşı çıktı. Son ana kadar sendikalarından haber beklediler. Bir kaç gün dayanabildiler ancak. Sonunda askerler yıktı orayı.

— İşçiler genelde direnmediler, dedi Oğuz. Bizim işyerinde, diğer fabrikalarda işçiler mitinglere, 1 Mayıslara gitmekten kurtulduk diye sevindiler.

Gözlüğünü çıkarıp, gömleğine sildi. Yüzü ciddileşmişti. Başını kaldırıp:

— Fabrikalarda korkunç baskılar vardı. İşçiler ne yapsınlar? Önceden isimleri verilmiş olanlar karakola götürülüyordu. Polis te onları falakaya çekiyordu. Bizlere sürekli olarak, niye sendikanızdan istifa etmiyorsunuz? diye soruyorlardı. Sadece bizim fabrikamızdan altı yüz kişiyi, seksener yüzer kişilik guruplar halinde jandarma karakoluna, emniyet müdürlüğüne götürdüler. Onuncu gün beni de aldılar. Bırakmadılar. Bir hafta sorgulamadan sonra da buraya getirdiler.

Oğuz:

— Bir çok işçi temsilcisinin içeri alındığını biliyorum. Onlar da bizim gibi işçi. Ama kimse umursamıyor. Sadece bizde değil, bir çok fabrikada işçiler suskun kalmışlar.

Ekrem sildiği gözlüğü takarak, Oğuz'a:

— Bizim fabrikada büyük bir dayanışma vardı, dedi. Bir kadın işçi tutuklanmıştı. Ailesi için para topladık aramızda. Evine götürmek bana düşmüştü. Saat gecenin on biri falandı. Annesi ve dört yaşındaki çocuğu vardı evde. Meğerse ben içerideyken ev polisler tarafından sarılmış. Kapı çalındığında yaşlı kadın pencereye koştu. Perdenin aralığında ellerindeki otomatik silahları görmüş. Alelacele dolaba koşarak içki çıkardı. Ben masaya oturup, içki içer gibi yaptım. Bütün

evi aradılar. Hatta başlarındaki komiser içki istedi benden.

Yüzü, düşünceli bir hal aldı.

— Devam etsene, dedi Numan. Daha başka neler yaşadınız?

— Darbenin üçüncü günü, iki helikopter ve dört cemse asker geldi. Askerler, fabrikaya alçak sürünmeyle girdiler.

Anlatırken güldü.

— Yangın tüpünü kapan jandarmalardan biri: "Komutanım, bomba buldum!" diye bağırarak koşuyordu. Binbaşı, tüpe bakıp: "Has... ordan! Çabuk yerine koy onu" diye tersledi. Biz de binbaşıya ne arıyorsunuz diye sorduk. "Siz, fabrikada bomba imal ediyormuşsunuz. Bize öyle istihbarat geldi." dedi.

Aramalar hergün yapılıyordu. Sürekli birileri gözaltına alınıyordu içimizden. Bir gün gözaltına alınan bir işçi arkadaşımızın evine giden ambarcının peşine sivil polis takılmış. Çocuk, polisi atlatmak için bir apartmanın içine girmiş. Bir süre sonra sigara içerek dışarı çıkmış. Geriye baktığında, polisleri, çıktığı apartmanın zillerini okurken görmüş. Bu olayları konuşup, neşelendiğimiz oluyordu fabrikada.

— Sonra, dedi Numan.

Derin bir iç geçirdi gözlüklü işçi.

— Sonrası ne olacak. Hep bir yerlerden haber bekledik sürekli olarak. Direniş yöntemlerini belirlemek için birileri, birşeyler söyleyecek, bir direktif gelecek ve biz harekete geçecektik. Grevdekiler de bekledi. Oysa sendikalar kapanmıştı ve direktif verecek kimse yoktu.

— İnsanlar, bir yerlerden haber almadan bir şeyler yapabilmeli, gerekiyorsa direnmeli, dedi Numan.

Oğuz:

— Nasıl direnebilirsin ki?

Ekrem:

— Topkapı tarafında bir fabrikada üç gün direndi işçiler. İşveren, darbeden önce yaptıkları sözleşmeyi uymamış. İşçiler, kendi başlarına

üç gün işbaşı yapmadılar. Sonunda sözleşmeye uygulamak zorunda kaldı işveren.

— İşçiler, ekonomik haklarında olduğu gibi siyasal haklarında da direnmeliler, dedi Numan. Mesele ikisini bir bütün olarak görmekte. 1 Mayıs oldu mu, kutlayabilmeli işçiler. İlle de birilerinden direktif beklememeliler. Ortada karşı çıkan, bir şeyler yapan birileri olmazsa, organize de olmaz.

İşçilerin direndiğini duymak, Oğuz'u umutlandırmıştı.

Numan devam etti.

— İnsanların, hakları için direnmeleri onurlu bir şey. Bir gün gelir diğer insanları da etkiler. Şimdi akan suyun önüne set çekildi. Ama su doluyor ve birikiyor. İçinde olduğumuz için hissedemiyoruz. Su, seti aşana kadar farkına varmayacağız belki de. İnsanların kafalarındaki değişim, ancak su seti aştığında ortaya çıkacak.

Sigara paketini çıkardı. İkisine de birer tane verdi. Sigarasından bir nefes çektikten sonra:

— Şimdi biz direneceğiz, dedi.

— Nasıl? dedi Oğuz.

— Kendimiz karar vereceğiz buna. Onlar, bizim kişiliğimizi yok etmek istiyorlar. Biz de yok ettirmeyeceğiz. Bunun için de herkesin birden hareket etmesini, ya da birinin direktif vermesini beklemeyeceğiz. Biz de önemliyiz. Bir tek kişi de önemli. Biz susmuyoruz. Bir insan direnirse, yarın bir ikincisi de direnir. Gene bir gün onlar, yüzler, binler de direnir. Doğru olanı yapmalı insanlar.

— Ama bireycilik değil mi? diye itiraz etti Oğuz. Bireyin önemini abartmıyor musun?

— Hayır, sadece küçültmüyorum. Birey doğru bildiği için çaba göstermezse, toplum da göstermez. İkisini birlikte düşünmeli.

Gözlüklü işçi, araya girerek:

— Darbe öncesi işi yavaşlatmıştık, dedi. Montajda çalışan biri vardı. Ona, eyleme katılıp katılmayacağını sorduğumda, çoğunluk katılırsa ben de varım, demişti. Ben de ona, sen varsan çoğunluk ta var,

demiştim.

— Bir insan tek başına bir şey yapamaz, dedi Oğuz.

Numan: "Yapamaz elbet. Ama yapamaz diye eli kolu bağlı mı durması gerek? Sen, kendin ne yaptın? Yıkık evde işkence olduğunda sen niçin gittin oraya?"

— Gittim de ne oldu? Bu kez işkencenin içine ben düştüm.

— Olsun, en doğrusunu sen yaptın. Önemli olan ne biliyor musun: Herkesin bu şekilde hareket edebilmesi. Bunun, kafalara yerleşmesi gerek.

Oğuz bir an için susmak zorunda kaldı. Gerçekten yaptıklarıyla söyledikleri çelişkiye düşüyordu. Sendika odasına kimse gitmezken baskılara direten onlar değil miydi? Yıkık eve niçin gitmişti? Niçin düşmüştü buraya? Belki kendine kızıyordu, belki de diretmesine rağmen hiçbir şey olmamasına... "Sen mücadele etsen de toplum seninle olmadıktan sonra bir şey olmuyor" dedi.

— Ben elbette bir kişiyle, her şey bir anda değişir demiyorum. Ama biz, insanlığı değiştirmeye insandan başlamak zorundayız. Susuyorsak, bir kişiyi kaybetmiş oluruz. Ve bir daha hiç şansımız olmaz. Elbette direnmek, doğru için çaba göstermek gidip te kafayı duvara vurmak değil. Susmak gerekmiyorsa susmamak, görmek gerekiyorsa görmek, sorgulamak gerekiyorsa sorgulamak!

Bozuk hoparlörden çıkan marşlar yeniden başladı. Oğuz, duyurmak için sesini yükselterek:

— Nasıl direneceğiz biz şimdi, diye sordu.

— Hep birlikte göreceğiz.

Gürültü artınca konuşmaktan vazgeçtiler. Bir süre sonra Oğuz kalkıp, volta atmaya başladı.

Akşama koğuş sayımı, pişmemiş mercimek yemeği...

Tel örgülerin ötesindeydi. Hafiflemiş hissediyordu kendisini. Geriye dönüp baktığında dikenli telleri, cezaevi binasını, nöbetçi kulelerini gördü. Taşköprü önünde duruyordu. Köprünün ötesindeki fabrikayı kendi işyerine benzetti. Giriş kapısı kalabalıktı. Yaklaştıkça onların, kendi arkadaşları olduğunu gördü. Çevrede ne asker vardı, ne de polis. Heyecanla yanlarına gitti. Mehmet Ali tam karşısındaydı. "Neredesin, hadi çabuk olsana!" Mehmet Ali hiçbir şey olmamış gibi davranıyordu ona. Polislerin, onu aramaya geldiğini, fabrikadan kaçtığını unutmuş muydu? Soru sormasına fırsat bırakmıyordu. "Hadi bir an evvel vizite kağıdını al." Ne vizite kağıdı, niçin alacağım, demeğe kalmadı, Mehmet Ali kalabalığın arasında kayboldu. Herkes sabırsız ve aceleci gözüküyordu. Yemekhaneciyi gördü, ambarcıyı: hepsinin elinde vizite kağıdı vardı. Elektrikçi Esat'ı gördü. "Ne oldu, nereye gidiyorsunuz?" Esat, tuhaf tuhaf baktı yüzüne. "Haberin yok mu? İşi durdurduk. Hastaneye gideceğiz yürüyerek. Hadi geç kalma! Vizite kâğıdını aldın mı?

"Nasıl alırım?" dedi. "Yakalarlar beni." Esat duymamıştı onun dediğini. Temsilci kadını gördü. Topluluğun başındaydı. Mehmet Ali de onun yanında. Onlara doğru gitmek istedi. İnsanların arasından geçemiyordu bir türlü. Baş temsilci Ahmet'i gördü. Sakal bırakmıştı. O anda herkesin sakal bırakmış olduğunu farketti Arkasından biri koluna girdi. Döndü, baktı. Yine Esat.

"Senin sakalların uzamamış" dedi Oğuz'a gülerek.

Kimse bilmiyor muydu yakalandığını?

Mehmet Ali ön taraftan, "üçerli sıralar olalım" diye bağırdı. Herkes karmakarışıktı. Bir türlü düzenli sıralar oluşturamıyorlardı. Ne olmuştu da işçiler yürümeye karar vermişlerdi.

— Esat, niçin yürüyoruz?

— Sadece biz yürümüyoruz ki. Demiryolu işçileri de yürüyor. Tersane işçileri de yürüyor. Sözleşme imzalanana kadar yürüyeceğiz. Bunları bilmiyormuş gibi soruyorsun.

İçlerinden biri; "Hadi, yürüyoruz arkadaşlar" diye bağırdı. Esat, kolundan tutmuş, bırakmıyordu. "On kilometre yol yürüyeceğiz" dedi. "Sen hep demezmiydin birlik olalım diye"

Biri, "gazeteciler gelmiş" dedi. Herkes öne yığılmaya başladı. "Hadi, yürümüyor muyuz?" diye söylenenler oldu. "Gazeteciler resim çekecek" dedi bir diğeri.

Numan nerede, diye düşündü Oğuz. O çıkamamış mıydı hapishaneden? Keşke o da burada olsaydı. Geriye baktı: Tel örgüler, çirkin bir şekilde duruyordu uzakta. Hiçkimse gözükmüyordu. Tekrar arkadaşlarına döndü. Hepsinde heyecan. Sendika odasına gelmeyen bu insanlara ne olmuştu? Yıkık evdeki arkadaşı da, cezaevindeki arkadaşı da haklıydı. Su taşmış, seti aşıyor ve yeniden akıyordu.

Yürüyüş başladı. Köprüye vardılar. Öndekiler hızlı yürüyorlar. Bu yüzden arkalarda kopukluklar oluyordu. Oğuz hiçbir tarafında ağrı hissetmiyordu. Kasatura yediği elleri de acımıyordu. O sırada elinde fotoğraf makinesiyle bir gazeteci yaklaştı yanına. "Niçin yürüyorsunuz?" diye sordu.

"İşveren toplusözleşmemizi imzalamıyor" dedi Esat. "Onu protesto ediyoruz. Şu anda iş tamamen durdu. Darbeden bu yana ücretlerimizde yeterli bir yükselme olmadı. "Eliyle boğazını göstererek: "Artık buramıza geldi."

— Yarın da yürüyecek misiniz? diye sordu gazeteci.

— Evet, haklarımızı alana kadar yürüyeceğiz.

— Peki, hapishanelerde bir sürü işkence gören insan var. İşkenceye de karşı mısınız? İşkence olayını da protesto ediyor musu-

nuz?

Oğuz, Esat'ın konuşmasına fırsat bırakmadan: "İşkenceye de karşıyız" dedi. "İşkence gören, işkenceye direnen insanların yanındayız. Haksız yere tutuklanan, işkence gören insanlar serbest bırakılmalı."

Köprüyü geçmişler, yokuş aşağı iniyorlardı. Yol uzayıp, gidiyordu önlerinde. Tel örgüler arkalarında kalmıştı. İçinde bir coşku kaynıyordu Oğuz'un. Numan olsa gülerdi şimdi diye düşündü. Keyfinden de bir sigara yakardı.

Arkasından birinin ona seslendiğini duydu. Dönüp baktı. Uzun boylu, iri yarı Celal'i gördü. Eliyle işaret ederek, yanına çağırıyordu.

— Gazetecilerle konuştun mu sen?

— Evet.

Ses tonu öfkeliydi Celal'in. Bir anlam veremedi Oğuz.

— İşkenceye karşıyız mı dedin?

— Evet, ne var bunda?

— İşkence gören insanların yanındayız mı dedin?

— Evet, gazeteci sordu. Ben de yanıt verdim.

— Kardeşim, biz burada siyasi yürüyüş yapmıyoruz. Sen kendi başına niye demeç veriyorsun? Biz ekmek davamız için yürüyoruz..Bizim işkenceyle ne alâkamız var? Bir daha öyle şeyler söyleme.

— Koğuş kalk! Ranza başına. Sayım var.

Kasaturalar, ranzaların demirlerinde çınladı. Oğuz bir an için nerede olduğunu kavrayamamış, gözleri açık üst ranzaya bakakalmıştı.

Numan'ı gördü. Masanın üzerini toplamış, ayakta duruyordu. Bu adam yoksa yatmıyor mu, diye düşündü.

— Kalk dendiğini duymadın mı.

Apartopar doğruldu. Fakat geç kalmıştı. Avuçlarını açtırdılar. Kasatura iki avucuna da indi.

— Hazırol!

— Sağdan say!

O sabah bulgur çorbası yediler. Sabah sporu için dışarı çıkarıldıklarında hava herzamankinden daha soğuktu. Hiç kimsenin başını kaldırmasına izin vermiyorlardı. Numan iki sıra ötesindeydi. O da herkes gibi koşuyor, şınav çekiyordu. Gözucuyla ona baktığında vargücüyle hareketlere uyduğunu gördü.

Öğle yemeğindeki mercimek çorbası yenilecek gibi değildi. Koğuştan toplanan paralarla kantinden peynir, zeytin getirdiler. Oğuz, yanında ne kadar parası varsa, hepsini vermişti. Bir ara daha önce gelenlerden, bir macera romanı buldu. Öğleden sonra onu okudu. Kitap okurken devamlı aklına takılan bir soru vardı. Annesi ile babasının ona ne zaman ulaşacaklarını merak ediyordu. O güne kadar karısına ulaşamayışları bu konuda umutsuzluğa düşürüyordu onu.

Hoparlörlerden ara ara gürültülü marşlar çalıyordu. Dayak, sabah sporunda, ikide bir yapılan sayımlarda, yemek alırken bağırmak gerektiğinde hiç eksik olmadı. Yatmadan önce Numan'la gözgöze geldiler.

— Bir şey olmadı, dedi Numan'a. Bizi yerlerde süründürdüler. Üstümüzden geçtiler, bir şey olmadı. Kimse sesini çıkarmadı.

Açıkça bir şey söyleyemiyordu ama bakışları ile sen de her söyleneni yaptın diyordu sanki.

— Başkalarından mı bir şey bekliyorsun? dedi Numan. Sen yapsana.

— Hiç kimse konuşmayacak, diye bağırdı nöbetçi asker.

Karamsarlığa kapılmak istemiyordu. Üstündeki ranzanın yaylarını kaç gün daha görecekti? Yanındaki, uykusunda sayıklıyor. Anlaşılmaz bir şeyler söylüyordu. Uyumaktan korkuyordu Oğuz. Uyandığında, nerede olduğunu hatırlayıncaya kadar derin sarsıntılar geçiriyordu ruhu. Bazen evde, yatağında zannediyordu kendisini. Gerçek, tüm çıplaklığıyla bilincine vurduğunda dayanılmaz bir acı duyuyordu. En zayıf olduğu andı o an. Bu dört duvar arasında kalmaya dayanabilecek miydi? Dayaktan ne kadar sakınsa, kaçınamıyordu. Ve yüreğinde hep ne yapacakları korkusu..

Birden doğruldu. Yüreğindeki kapan, dişlerini geçirmiş, eziyordu

onu. Yanında yatan arkadaşını uyandırmayı düşündü. Vazgeçti. Düşünceleri onu boğdukça, sabahın olmayacağı korkusuna kapıldı. Birileriyle konuşabilse... Böyle yalnız, kendini yiyip bitireceğini biliyor, yanında güç alacağı birilerini arıyordu. İniltilerden, sayıklamalardan başka bir ses yoktu koğuşta. Defalarca döndü yattığı yerde. Uyuyamıyordu. Yataktan kalkamazdı. O ise sıkıntılı düşüncelerinden kurtulmak için kalkıp, dolaşmak istiyordu. Yüzükoyun yastığa gömdü başını. Dakikalarca öyle kaldı. Karısını getirdi aklına. Kavga etmişlerdi de iki gün konuşmamıştı karısı. Haksızdı, diye düşündü. Kavganın nedenini hatırlayamıyordu. Ama iki gün konuşmayıp küs durmakta haksızdı diye tekrarladı içinden. Ona yakınlaşmış gibi hissetti kendisini. Ranzadan çıkardı başını. Kirlenmiş beyazlığında tavan... Kaçarcasına yastığa gömdü başını. Kaldığı yerden geçmişi düşünmeye çalıştı yeniden. Kirli tavan ve lâmbanın cılız ışığı gitmiyordu gözünün önünden. Bir daha gece olacak ve yine bu tavanı görecekti. Karısını düşünmeye çalıştı. Olmadı. Onunla birlikte olduğu günlerin hayalini kurmak istedi. Olmadı. İçinde duyduğu bir acı, oraya yaklaştırmıyordu onu. Koskoca bir soru, karısına ne olduğunu bilememesi, eli kolu bağlı olması bıçak gibi kesiyordu düşüncelerini. Adeta düşüncelerinden kaçmak için uğraş vermeye başladı. Bu kez yıkık ev geldi gözünün önüne. Copları yedikçe kendi yok etmişti onu. Her defasında aynı ritimle iniyordu coplar. Yastığa daha da gömüldü. Ter içinde kalmıştı.

"Allahım, sabah olmayacak, ne yapacağım ben?

Sanki sabah olması güzel bir şeymiş gibi... Yavaş yavaş sakinleşmeye çalıştı. Yanındaki ağzı açık, ne güzel uyuyor. Hayır, hiç te güzel uyumuyor. Sancısı varmış gibi ya da kötü bir rüya görüyor. Koğuş nöbetçisini aradı gözleri. Yerinde yoktu. Bu, biraz rahatlattı onu. Hatta kalkıp, dolaşsam mı diye geçirdi içinden. Cesaret edemedi.

— Uyumadın mı?

Numan, kolunu başına koymuş, masadan ona bakıyordu. Sadece bakmıyor, bir de üstelik gülümsüyordu.

— Komik miyim?

— Evet, komiksin.

— Burada yatanlar, bu inleyenler, sayıklayanlar, hepsi komik mi?

— Evet, komik.

— Sen de komik misin?

— Evet.

—O zaman bizden farkın yok.

— Var, ben gülüyorum. Siz gülmüyorsunuz.

— Peki bizim neremiz komik?

— Yat deyince yatıyoruz, kalk deyince kalkıyoruz. Hazırol, rahat!.. Bağır deyince bağırıyoruz: Kurulu bebekler gibi...

— Sopayı yiyince sen de öyle oluyorsun.

— Evet ama ben kendime de gülüyorum.

— Valla ben gülemiyorum.

— Evet, sen kendine ağlıyorsun. Hatta ağlamıyorsun bile. Kendi kendini yiyip, bitiriyorsun. Böyle giderse sinirlerin dayanmaz senin. Gel seninle bir anlaşma yapalım. Hayatımızı daha da komikleştirelim. Birlikte bir komedi oynayalım. Göreceksin, başkaları da katılacak buna. Askerler bile...

— Gene başlama!..

Tam o sırada Oğuz, nöbetçi askeri gördü. O uzun boylu, iri yarı elleri kemikli; vurdumu vurduğu eli kıran, türkçesi tam düzgün olmayan, 2.10'luk doğulu askeri... Görünce, öyle kalakaldı.

— Sigara var mı? diye sordu asker.

Oğuz, şaşkınlıkla Numan'a baktı. Ne duruyorsun, versene, gibilerden. Numan, sigarasını çıkarıp, uzattı. "Paket sende kalsın" dedi askere. Asker, kapıya doğru gittikten sonra Oğuz derin bir nefes aldı. Numan yine gülüyordu. "Hiç te komik değil" dedi Oğuz. Yan yatıp, Numan'a arkasını döndü.

...

— Herkes sıraya girsin! Sağdan say!

Sıranın en başındaki "bir" diye bağırdı. Bunu ikincisi izledi

— Bağırın ulan, yüksek sesle!

— Kırk iki.

Herkes Nunan'dan yana baktı. Ondan önceki kırk bir diye bağırmış, o ancak kendisinin duyabilceği bir sesle kırk iki demişti.

Koğuşta sessizlik... Herkes, şimdi ne olacak diye merakla bekliyordu. Masada oturan yüzbaşı hiç istifini bozmadan, çayını yudumladı. Ağır hareketlerle bardağı masaya koydu. Çavuş, telaşla kırk ikinci sıraya koştu..

— Bir daha söyle!

Öfkesinden, ağzından tükürükler saçıyordu. Numan ağzını açtı; öylece kaldı.

— Söylesene ulan.

"Kırk iki", ses, yine çok kısıktı. Aynı anda çavuşun copu koluna indi. Bir an sendeler gibi oldu. Hemen toparlandı, hazır olda durdu.

— Şimdi bağır bakalım.

Yine aynı ses.

— Öne çık!

Gece nöbetçisi 2.10'luk asker, çavuşun hemen yanındaydı. Çavuş, askere: "Şuna sayı saymasını öğret" diye emir verdi. Askerle Numan, ikisi karşı karşıya kalmışlardı. Yüzbaşı çayından bir yudum daha aldı. Doğu'lu vurup vurmamakta tereddüt eder gibiydi. Kasatura kalktı; indiğinde Numan elini kasaturadan yana uzattı gibi geldi Oğuz'a. Çavuş hırsla kasaturayı aldı Doğu'lunun elinden. Şaşkınlık ve öfke karışımı bir ruh hali içindeydi. Ne yapmasını söylemesini istermiş gibi, yüzbaşıya baktı.

— Sesim çıkmıyor, dedi Numan.

— Biz, senin sesini çıkartmasını biliriz.

Yüzbaşı ayağa kalktı: "Götürün" dedi.

Çavuş dahil, üç asker hemen Numan'ın üstüne çullandılar. Numan altta, üç kişi üstünde. "Durun bağıracağım" diye bir ses duyuldu alttan. Apar topar ayağa dikildiler. Çavuşun gömleği, kemerinin üstüne çıkmıştı boğuşmadan dolayı.

— Bağır!

— Kırk beş...

— Kırk beş değil ulan, kırk iki.

Bir sıra önceki, kendini tutamayıp, güler gibi oldu. Çavuşun korkunç halini görünce aniden ciddileşti. Yeniden Numan'ın üstüne çullandılar. Kapıya doğru sürüklediler. Çavuş, gömleğini kemerinin içine soktu. Düşen kepini aldı yerden. Geldi, Oğuz'un önünde durdu:

— Devam et!

— Kaç olduğunu unuttum.

Oğuz, nasıl böyle söyleyebildiğine kendi de şaşırmıştı. Koğuşta estirilen terör korkusu dağılıvermişti sanki. Çavuşla birlikte, bütün askerler şaşkınlık içindeydiler. Sıralar bozulmuş, herkes gevşemişti. Çavuşun otoriteyi sağlayamadığını görünce yüzbaşı geçti karşılarına.

— Hepinizi falakaya çekerim ulan. Yeniden say.

Yüzbaşının yanında çavuş, çaresiz ve büzülmüş gibi geldi Oğuz'a. Sindirilmekten kurtulan duygularının canlandığını hissetti. Ancak yüzbaşının tehdidi etkili olmuş, diğerleri yüksek sesle saymaya başlamışlardı. Sıra Oğuz'a gelince, kırk birden kırk üçe geçti.

Çavuşun olmayan sabrı iyice taşmıştı.

— Kırk iki ulan!

— Kırk iki gitti.

Oğuz, büyülü bir dünyada hissediyordu kendisini. Yüzbaşının "Götürün bunu da!" diye bağırdığını duydu. İtile kakıla yerlere yuvarlandığında, başına geleceklerden ziyade oynadıkları oyunu düşünüyordu. Boşluklarına inen tekmelerin acısı olmasa gülebilecekti ama...

...

Yüzbaşı sözünde durmuştu. İkisini de ayakları şişinceye kadar fa-

lakaya çektiler. Sonra fazla dolanamayacakları, ancak kıvrılarak yatabilecekleri bir odaya attılar. Kapının altında bir sürgü vardı. Yemek kabını getirdiklerinde azıcık ışık giriyordu içeriye. Günde bir kere, ihtiyaç için dışarı çıkarılıyorlardı. Onun dışında bir kapla idare ediyorlardı. Helâ biraz ötelerindeydi ve zincirli ayaklarıyla o işi yapmak bir hayli güçtü. Yemek, kuru ekmek ve bulanık çaydan ibaretti. Helâya bir kere gitmek yeterli olmuyordu. Kaplar sık sık boşaltılmadığı için oda idrar kokmaya başlamıştı.

Ayaklarının üstüne basmak acı veriyordu. Oğuz, yine de yalnız olmadığına seviniyordu. Copu yedikçe hep yıkık evi düşünmüştü. Bir de küçücük bir gurur payı ayırıyordu kendisine. Kendi istekleri dışında yaptırılan bir şeye karşı çıkmışlardı. Bunun bedeli ayaklar ve karanlık hücre olmuştu. Bulgurdan ve kantinden alınan peynirden vazgeçmişlerdi; olsun varsın. Yerde, taşın üstünde iki büklüm yatacaklardı; olsun varsın...

Karanlıkta Numan'la konuşurken yıkık evi anımsıyor. Bazen orada zannediyordu kendisini.

— Kalk dolaş, dedi Numan. Ayakların şişmesini önleriz.

Oğuz, kalkmayı denedi.

— Basamıyorum. Acıyor.

Kolundan tuttu Oğuz'un.

— Yür . Acısa da yürü.

— Yü ümüyorum. Şişerse şişsin.

Numan, daracık yerde yürüken Oğuz'un ayaklarına çarpıyordu.

— Koğuştan sen gittikten sonra herkes yüksek sesle bağırmaya devam etti.

— Bağırsın.

— Bir insanın direnmeseyle başlamıyor herşey.

Numan'dan hiç ses çıkmadı. Bir çakmağın alevi olsa yüzünü görür, onun ne düşündüğünü anlardı. Hiç konuşmaması canını sıkıyordu.

— Gece bir düş gördüm. Tel örgülerin ötesinde işçiler yürüyüş yapıyorlardı. Bizim fabrikanın işçileriydi. Bir gazeteci: "işkenceye karşı mısınız?" diye sordu. "Evet" dedim. Bu yüzden işçiler kızdı bana.

Numan konuşmamakta ısrar ediyordu. Oğuz devam etti.

— Aslında rüyamda sembolleşen kafamda oluşan bir gerçekti. İşçi yığınlarının politik düzeyi yok. Belki içlerinden bazıları politik bilince ulaşabildi ama...

Ne düşünüyorum biliyor musun, insanlar bu durumda ise suçlu biziz.

Numan durdu olduğu yerde. "İnsanlara rağmen bir şey yapılmaz" dedi. "İnsanlar da istemeli."

— İnsanlar bilinçsizse nasıl isterler? Biz, onları bilinçlendirmeyi başaramadıysak, suç bizim değil mi?

— İnsanlar bilinçlenmek için çaba göstermiyorlarsa, onlar da suçlu. Biz, onları onlara rağmen ne bilinçlendirebiliriz, ne de kurtarabiliriz.

Oğuz, karanlıkta bir çığlık attı.

— Kişiler de bir şeyler yapmalı, diyen sen değil miydin? Şimdi de insanlara rağmen bir şey yapamayız diyorsun.

Numan'ın sesi bu kez sinirliydi.

— Yığınlar, insanlık suçu olan işkence karşısında susuyorlar. Bu insanları sorumlu tutmayacakmıyız şimdi. Onlar susuyorlarsa bunun suçlusu sen değilsin. Onların da gerçekten çaba göstermeleri, insanca olmayan bu durumdan kurtulmayı istemeleri gerek. Suçlu değiliz, çünkü insanlara rağmen bir şey yapamayız. Suçlu değiliz çünkü bir şey yapmayan insanlar gibi değiliz.

— Kaldırsana beni ayağa, dedi Oğuz. Ben de senin gibi yürümek istiyorum. Ayaklarım zonkluyor, beynim zonkluyor.

İlkin basamadı. Bir kaç adım attı. Ayağına kan üşüştüğünü hissetti. Duvara dayandı düşmemek için.

— Peki, biz insanları bilinçlendirmeyecek miyiz?

— Bilinçlendir. Sana bilinçlendirme diyen mi var? Ezildikleri gerçeğini söyle onlara. Ama daha önemli bir şey var, biliyor musun? Bu gerçeği kendilerinin öğrenmeleri. Kendi yaşamlarını kendileri değerlendirebilecek durumda olmaları. İnsanca yaşamayı, özgür düşünmeyi öğrenmeliler. Çünkü hayat daima yeni olasılıklar çıkarır insanın önüne.

— Kitapları yasaklıyorlar, basın susuturuluyor, kitap düşmanmış gibi gösteriliyor. Nasıl düşünmesini öğrenecek insanlar?

— Olmasını istediğin şeyler hemen olmayınca kaygıya düşüyorsun. Aradığın şeylerin yanıtı sorunda var. Demek ki fikirler özgürce tartışılamazsa, kitaba ve gazeteye baskı olursa insanlar düşünmesini öğrenemez. Hedefini net olarak görüyorsun öyleyse. Fikir özgürlüğü için mücadele edeceksin.

— Ya insanların fikir özgürlüğü diye bir dertleri yoksa? Ben işyerinde kitap okuduğum ve okuduğum kitapları tartıştığım zaman fazla kafanı yorma diyorlardı. Gazete bile okumuyor çoğu.

— O kadar karamsar olma! Sen tesadüfen çıkmadın. Koşullar seni ortaya çıkardı, beni de... Bizim gibi başkaları da var. Biz yeni ve gelişmekte olanız. Gelişmekte olanın koşulları bizimle birlikte doğuyor. Kitaba, düşünmeye, kuşku duymaya karşı o insanlarda gördüğün engel, yüzyılların mirası aslında. Akılla, körü körüne inanmanın mücadelesi bu.

— Benim şimdi tabanlarım acıyor, dedi Oğuz. Ayaklarımın altı, fikir özgürlüğünden daha önemli şimdi.

— Kafanın cezasını çekiyor ayakların.

— Ne kadar daha tutarlar bizi burada?

— Biz çok tutacaklarımış gibi hazırlayalım kendimizi.

— Üşüyorum ben. Buz gibi içersi. Isıtamıyorum vücudumu.

— Kollarını hızlı hızlı hareket ettir. Kaslarını ger, ısınırsın. Dikkat et, birbirimize çarpmayalım.

Tam o sırada kapının altındaki sürgü açıldı. Işık sızdı içeri. Boş kabı aldılar. Tekrar yere koyup, sürgüyü kapattılar.

— Bak bakalım, ne vermişler? dedi Numan.

Kıç üstü yere oturdu Oğuz. El yordamıyla kabı buldu. Elleri yapışkan, bulamaç bir şeye değdi. Avuçlayıp, ağzına götürdü. Midesinin kalktığını hissetti.

— Pirince benzer bir şey bu. Bir de sen ye.

Karanlıkta elleri birbirini buldu. Numan, avuçlayıp yedi lapayı.

— Bundan iyisini bulamazsın, dedi. Şahane bir pirinç pilavı yiyorsun farzet kendini.

— Hayal gücünde sana yetişsem bile midem inanmaz. Sen hepsini yiyebilirsin. Ben acıkmadım.

— Aç kalırsan, dayanamazsın.

Oğuz hiç yanıt vermedi. O lâpaya benzer şeyi yiyemeyeceğini düşünüyordu. Kafasında tek bir soru vardı. Bu ne kadar sürecek? Ne kadar daha kalacaklar bu karanlık yerde? Yıkık evde, o nasıl dayanıyordu karanlığa? Ah, gözleri bir şeyler görebilse... Demek ki ranzanın demirlerini bile özleyebiliyor.

Uzunca bir süre düşüncelerine daldı gitti. Numan'ı, Numan ona yaslanınca farketti. Hiç kıpırdamadı olduğu yerde. İçinde bir sıcaklık duydu. "Uyuyorum ben" dedi Numan. Hiç sesini çıkarmadı. Yaslanması hoşuna gitmişti. Ayağının acısına dayanabileceğini hissetti. Birinin, ona ihtiyaç duyması güzel bir duyguydu. En çok o birine ihtiyaç duyuğunu zannediyordu çünkü. O lapayı yediyse, ben de yiyebilirim diye geçirdi aklından. Düşüncesini gerçekleştiremedi. Bir ağırlık çöktü üstüne. Dalar gibi oldu. Çok sürmedi gözlerini açtı. Midesinde korkunç bir açlık hissediyordu. Numan'ın başı, yere düşmüştü, düzeltti. Bir eliyle kabı buldu. Burnunu kapatarak, yemeye çalıştı. Oldum olası lapa şeyleri sevmezdi. Çaya ekmek batırdıklarında, ıslanmış ekmeği nasıl yediklerine şaşardı. İnsan, alışacak demek ki bir takım şeylere. Suyla ıslanmış, dağılan ekmek aklına gelince yiyemedi. Yer soğuktu. Yan dönse, üşüyen tarafını değişse, vazgeçti. Numan başını çeksin istemedi.

Numan'ın söylediklerini düşündü. Derken düşünceler onu geçmişe götürdü. DGM'ye karşı direndikleri günlere. Bir sürü öncü işçi

atılmıştı fabrikalardan. Direndikleri için atılmışlardı. Eğer onların dönmesi için mücadele edilirse, fabrikalarda çalışan işçiler zarar göreceklerdi. Peki biz işsiz kalmamış mıydık? Biz zarar görmemiş miydik? Biz atılmıştık nasıl olsa. Toplum önemliydi. Ya atılan yetişmiş, bilinçli işçiler? Ne oldu sonra? Askeri darbe geldi. İşçiler de güvenemediler kimseye.

DGM'den atılan işçilerin geri dönmesi önemliydi. Çünkü bireyler de toplum için feda edilmemeliydi. Sonunda feda olan toplum oluyordu. Sendikalar kapatılınca, işçiler, sendikacılar için bir şey yapamadılar. Belki aynı mantık!

Kapıda anahtar sesi duydu. Birden irkildi. Evet, evet kapı açılıyordu. Gözlerini kısmak zorunda kaldı gelen ışığa.

— Kalkın, dedi kaba bir ses. Ooo... Bunlar kardeş gibi... Koyun koyuna. Bu ne rahat.

Sesini çıkaramadı. Ürkmüştü.

— Sen, çık bakalım dışarı.

— Ben mi? dedi korkarak.

— Hayır, yanındaki.

Numan başını kaldırmıştı. Pek oralı olmuyordu.

— Kalk diyorum sana ulan!

Oğuz, Numan'ın bir şey demesinden korkuyordu. Bu oyunu nereye kadar sürdürebilirlerdi. İşte adamlar, üstüne üstüne geliyorlardı insanın. Yapmadıklarını bırakmıyorlardı. Kim daha çok eğleniyordu.

— Burada çok rahattım, dedi Numan.

— Ben sana daha rahat yer bulurum, hiç merak etme.

Çekti aldı onu. Kapattı kapıyı. Karanlık! Karanlık ve tek başına. Omuzuna yaslanan birisi yok. Yanında soluk aldığını duyduğu, konuştuğu birisi yok. Ne istiyorlar bunlar? Yetmedi mi? Yumruklarıyla kapıyı vurdu. "Çıkarın beni buradan" diye bağırdı. "Nereye götürüyorsunuz onu" Sonra gittikçe yavaş bir sesle: "Nereye götürüyorsunuz" diyebildi. Yorgun düşmüştü. Tek başına kalmıştı. Kolları iki yana düştü. Yer soğukmuş, karanlıkmış, yalnızmış... İşte

yine çıkmaza giriyordu. Bu denli zayıf mıyım ben? diye sordu kendi kendine.

— Ayakta kalmalıyım. Dayanmalıyım.

Ne yapacaklardı ona? Niye ikisini birden almamışlardı? Yalnız kalınca korkunç bir boşluk...

...

Aradan kaç gün geçti bilemiyordu. Kuru ekmeğe, lâpaya, karanlığa, hepsine alışmıştı. Daracık yerde turalıyor, bazen bir köşeye kıvrılıp, uyuyor, kâh kendisiyle, kâh karısıyla konuşuyor... Çıkmaktan umudunu kesmişti artık. Hiç beklemediği bir anda kapıyı açtılar. Kapının dibinde, büzülmüş bir haldeydi.

— Çık bakalım dışarı. Aklın başına gelmiştir.

Özgürlüğüne kavuşuyor gibi bir duyguya kapıldı. Ayaklarındaki zincirleri sürükleyerek dışarı çıktığında, birbirine açılan kutulardan ötekine geçtiğini anladı. Biraz ilersinde demir parmaklıklar vardı, sonra demir bir kapı... Ayaklarındaki zinciri çözdüler.

— Bağır bakalım, kaçıncı sıradasın?

Ne dediklerini anlayamamıştı.

— Kırk iki diye bağır!

Ne tuhaf... Niçin buraya düştüğünü, niçin günlerce burada tutulduğunu unutmuştu. Onlar unutmamışlar. Bir sayının, yaşamını bu denli zorlayacağını daha önce düşünse aklına gelmezdi.

— Kapı açık daha, zincirleri de tekrar bağlarız. Hiç merak etme sen.

İnsan görmek istiyordu. Birileriyle konuşmak istiyordu. Küçük kutudan, biraz daha büyük bir kutuya geçmek... Ama orada insanlar vardı, Numan vardı... Numan ne durumdaydı, merak ediyordu.

— Kırk iki...

— Koğuşta bir daha sayını unutmayacaksın, anlaşıldı mı?

İsteklerinin sonu gelmiyor, diye geçirdi aklından

— Unutmayacağım.

— Unutmayacağım yok. Emredersiniz komutanım.

Yüzündeki ifadeyi alabildiğine sertleştirmeye çalıyor şu asker. Bu kadar korkulacak ne var onda. O da herkes gibi bir insan. Sindirmeye kişiliğini yoketmeye çalışıyor insanın. Başardı işte. Hücrede kalmak istemiyorum. Dediklerini yapmasam amma şaşıracak.

— Bağırsana ulan. Niye sustun?

— Emredersiniz komutanım.

— Ha, şöyle! Yürü bakalım.

Koğuşun kapısı açıldı. Yataklar yerdeydi yine. Hücreden çıkardıklarında geceydi demek. Numan'ı görünce şaşkınlığını unutuverdi. Ne kadar zayıflamış. Oğuz'u görünce gülümsedi. Bir elinde iğne yatağın kenarını dikiyor.

— Masada yatmaktan vaz mı geçtin?

— Hayır, senin yatağını dikiyorum.

— Ne zaman çıkardılar seni.?

— Evvelsi gün.

— Kaç gün oldu biz kapatılalı?

— On gün.

— Sen de istedikleri sayıyı saydın mı?

— Yoo...

— Hiç bir şey sormadan mı çıkardılar?

Ne sormaları gerekiyordu?

— Bilmem, yok bir şey.

Numan, iğneyi yatağa geçirip, ayağa kalktı.

— Gel bak, ne göstereceğim?

Oğuz'u kolundan tutup, ranzanın arkasına götürdü.

— Ne görüyorsun?

— Hortum...

— Hortum

— Nasıl, buluşumu beğendin mi? Bak hortum kaloriferin dilimleri arasından dolaşıyor. Biraz ötede boş ucu var. Şimdi sıcak suyla gayet şahane bir banyo yapacaksın.

Numan, ortaya çıkardığı eseriyle memnun, yaptığını anlatmaya koyuldu. Oğuz, tutamadı kendini güldü. Şimdi sıcak suyun altında olmak ne güzel olurdu. Numan, onun aklından geçenleri okumuş gibi:

— Su çok sıcak sayılmaz ama idare eder. Ben yıkandım, üşümedim. Bak, öyle gizledim ki önden bakan bir şey görmez.

— Sana ne yaptıklarını söylemeyecek misin?

— Ha... Bak bu hücrede aklıma geldi. Hücre kokuyordu, ben kokuyordum. Soğuk suyla yıkanmak hoşuma gitmez. Kendi kendime dedim ki buradan çıkar çıkmaz, sıcak suyla bir banyo yapacağım. Ama nasıl? Birdenbire aklıma kaloriferler geldi. Su vardı. Geriye hortumu bulmak kalıyordu. Onu da, parayı verince, kantinciden bulduk. Şimdi bir lüksümüz var. Suyu açınca ılık su geliyor. Biz yatakları dikiyoruz. Sen soyun, arkada yıkan. Gör bak nasıl rahatlayacaksın.

Çektikleri, Numan'a soracakları bir anda aklından uçup gitti Oğuz'un. Suyun altına girmek, haftaların kirinden kurtulmak bir hayli cazip geldi.

— Kimse görmez merak etme. Biz seni kollarız. Al, bu da sabunun.

Gerçekten Numan'ın dediği gibi üşütmeyecek kadar ılık bir suydu. Hücre ve sıkıntılar bir anda geride kalmıştı. Gözlerini kapatıp, suyu yüzüne tuttu. Kendini dışarıda, yağmurun altında farzetti. Bu mutluluk hiç bitmese... Yüzünden aşağı, vücudundan kayıp giden suyun güzelliğinden başka hiçbir şey düşünemiyordu. Su az akıyordu ama olsun.

Numan'ın verdiği küçük havluya kurulandı. Vücudunun misler gibi koktuğunu hissediyordu. Hücre geride kalmıştı.

— Bir sürprizim daha var, dedi Numan.

Kolundan tutup, masanın yanına götürdü. Masanın altından beyaz bir bidon çıkardı.

— Bil bakalım bunda ne var?

Oğuz şaşkınlıkla bidona bakıyordu.

— Hayatta bilemezsin. Şarap var şarap.

— Nereden buldunuz bunu?

— Orası bizim sırrımız. Ama sana söyleyeceğim. Kantinden, ortaklaşa topladığımız paralarla üzüm aldık. Üzümler yenecek halde değildi. Hepsi ezik, kimisi çürümüş... Süzüp, suyunu bidona doldurduk. Yakında şarap olacak. Harika!

— Kafayı bulacağız desene.

Gülmesi tutmuştu Oğuz'un. Hücreden ilk çıktığı dakikalardan gülebilmesine şaşıyordu. Hayat en kötü şartlarda bile güzel olabiliyordu.

Koğuşta herkes yatak dikmeye devam ediyordu. Gözleri kapanacak gibi oluyordu kimisinin. Bazen iğneler, ellere batıyordu. Şişmiş ellerle, iğneyi tutmakta güçlük çekiyordu. Saat gecenin üçü olmuştu. İnsanlar yatakları dikmeyi ne zaman bitirip, ne zaman yatacaklardı? Oğuz, işimiz zor, diye düşündü. Olsun, bir bidon şarabımız var. Ya sıcak duşumuz!... Numan, diktiği yatağı bitirmek üzereydi. Ekrem'de öbür kenarını bitirmişti. Oğuz, ranzanın bozuk raylarına oturmuş, sessizce onları seyrediyordu. Az sonra işlerini bitirdiler. Yatağı kucaklayıp, kaldırdılar. Oğuz'da onlara yardım etmek için kalktı. Birlikte serdiler.

— Topakları da idare edersin artık, dedi Numan. Yarın güzel bir sabah olacak.

— Evet, sayılarımızı bağırırarak söyleyeceğiz. Emredersiniz komutanımları eksik etmeyeceğiz. Rahat, hazırol, rahat...

— Belki yarın her zamankinden farklı olur.

Tabi tabi... Ondan sonra ikimizi götürürler. Falaka ve hücre. Tekrar kaldığımız yerden başlarız. İkimizi, hemen hallediveriyorlar. Koğuşta bizden başka kahraman yok mu?

O konuştukça, Numan susuyordu.

— Hücreden çıkardılar. "Kırk iki de" dediler, dedim. Bir de

bağırararak emredersiniz komutanım dedim. Kendimden hoşlanmıyorum biliyor musun? Hücreye geri dönmek istemiyordum.

Başını kaldırıp, Numan'a baktı.

— Kızıyor musun bana?

—Hayır, sana kızmıyorum. Yalnız beni bir iki dakika kendimle başbaşa bırak.Düşüneceğim. Ondan sonra sana söylerim.

Oğuz'un yanıt vermesini beklemeden masanın üzerine çıktı. Dizlerini karnına çekerek oturdu. Kollarını, bacaklarının üstünde kavuşturdu. Bakışları, ileride sabit bir noktada takılı, öylece kaldı. Oğuz, dakikaların geçmesini bekledi.

Ekrem: "Hadi, yatmıyor musun?" dedi.

— Yatacağım, Numan'ın düşünmesini bekliyorum.

Ekrem tuhaf tuhaf baktı Oğuz'un yüzüne. İki dakikadan fazla zaman geçti, beş dakikayı buldu. Numan hiç kapırdamıyordu. Oğuz, sabırsızlanmaya başlamıştı.

— Siz gittikten sonra o uzun boylu asker bir kere daha koğuş nöbetine geldi, dedi Ekrem. Yüzü, gözü şişmişti. Fena benzetmişler.

Yüreğini buruk bir duygu kapladı Oğuz'un. Doğuluya karşı bir sempati büyüdü içinde. Biraz da suçluluk duygusu ve öfke...

— Artık istediklerini kolay yaptıramıyorlar, karşı çıkıyoruz, dedi Erkem.

Oğuz, Doğu'luyu düşündüğü için duymamıştı Ekrem'i. Numan'a baktı. O halâ aynı vaziyetteydi. Ekrem uyumak üzere sırtını dönmüştü. Koğuş tümüyle yatmıştı ve sessizlik kaplamıştı ortalığı. Koğuş nöbetçisi bir yerlere gitmiş olmalı, yoktu. Daha fazla sabredemedi.

— Numan, ben yatıyorum. Sen sabaha kadar düşünecek misin?

— Anlaşıldı, senden rahat yok adama: Sor bakalım, ne istiyorsun benden?

— Hiç, dedi Oğuz. Şaşalamıştı. Bir an düşüncelerindeki dengeyi kaybetti. Ne soracağını bulamadı.

— Hakkındaki düşüncelerimi soruyorsan, ben yargıç değilim.

Zaten sen devamlı sorguluyorsun kendini. Bir başkasına gerek kalmıyor. Ben, sana şunu söyleyeyim sadece; onların istediklerini yapmakla kurtulamazsın. İstekleri bitmez. Korkuyorsun, tekrar hücreye düşmekten korkuyorsun. Birilerine ihtiyacın var senin. Benim, seni rahatlatmamı istiyorsun. Yalnız başına kalmaktan mı korkuyorsun?

— Evet, korkuyorum. Korkmama rağmen seninle birlikte karşı çıktım. Acı çekiyorum belki ama yapmam gereken şeyi de yapıyorum.

— Sonuna kadar sürdüremiyorsun ama.

— Neyi?...

— Cesaretini, karşı çıkmanı, direnmeni... Burada zorla sana sayı saydırmalarına karşı çıkıyorsun, sonra hücreden çıkınca sayıyorsun. Yıkık evde işkence yapılmasına karşı çıktığın kişiyi, sonradan kıçına dayağı yiyince yok kabul edebiliyorsun.

Oğuz sıkıntılı bir şekilde ayağa kalktı. Ranzanın başına kadar gitti, tekrar geri döndü.

— O zaman öyle dememiştin bana. Acı çekiyorsun, onursuz değilsin, demiştin. Şimdi suçluyorsun.

— Ben, seni suçlamıyorum. İnsanlar her zaman korkak ya da kahraman olamazlar. Bütün duygular vardır insanda. Kimi zaman insan korkaklığını bastırır, kimi zaman koşullar onu yürekli davranmaya iter. Ben, seni olduğun gibi kabul ediyorum. O zaman da söylemiştim insanların dört dörtlük olamayacağını.

— Şimdi ben korkak mıyım?

— Bak yine yanlış anlıyorsun. Ben, seni yargılamıyorum. Senin, kendin gördüğün şeyi ben, sana söylediğim zaman isyan ediyorsun. Devamlı kaygı içinde olamazsın.

Ekrem: "Hadi yatın artık" diye bağırdı yandan.

— Tamam, tamam, dedi Oğuz. Tam o sırada koğuş nöbetçisini gördü ileride. Konuşmayı yarıda kesmek, onda tatminsiz bir duygu bırakmıştı.

— Yarın devam ederiz, dedi Numan.

Koğuş nöbetçisi yaklaşıyordu. Oğuz, bu sıkıntılı ruh hali içinde uyuyabileceğini zannetmiyordu. Alelacele yatağa uzandığında "tekrar hücreye girmeye niyetim yok" dedi. "Korkaksam korkağım, ben böyleyim. Ama diğer insanlar gibi duyarsız değilim. Numan gibi kahraman da değilim" Bütün bu düşünceler, hoşnutsuzluğunu yok etmeğe yetmiyordu. Gözlerini kapadı: İşyerindeki arkadaşlarını gördü, çoğu böyle şeylere hiç girmiyorlardı. "Ya sen giriyorsun da ne oluyor? Yüzüne gözüne bulaştırıyorsun." Yıkık evde, çakmağın alevinde adını bilmediği o kişinin yüzünü gördü. Bağırmak, emredersiniz komutanım demek, hazır olda durmak... Şimdiye kadar olmasını istediği kişilik olmasa çok kolaydı. Bir taraftan onurlu bir kişilik, diğer taraftan falaka korkusu. Bakalım hangisi ağır basacaktı...

...

Birinci, sayı sayarken bağırmadı. Çavuş çok kızmıştı buna. İkinci de aynı şekilde. Çavuş, üçüne de coplarla girişti. Dördüncü; "Hastayım, sesim çıkmıyor" dedi.

Beşinci bağırdı: öylesine avazı çıktığı kadar bağırmıştı ki o anda komik bir durum oluştu. Oğuz hayretle bakıyordu sıradakilere. Kendisine sıra gelmesine daha çok vardı. Her zamakinden farklı şeyler oluyordu koğuşta. Her zamankinden daha çok asker vardı.

Çavuş küplere biniyordu:

— Yarın yüzbaşı gelecek. Ya ben sizi adam edeceğim, ya da bir tarafınızı sakat bırakacağım.

Biri "geceden beri uykusuz kaldık, hasta olduk. Sesimiz çıkmıyor" dedi. Çavuş sıradakileri coplamaktan yorulmuştu. Sıranın bir başından öbür başına koşuyor: "toplu isyan bu, yanınıza bırakır mıyım?" diye bas bas bağırıyordu.

Oğuz, hazırolda duran kollarını gevşetti. Çavuşun ne yapacağını bir hayli merak ediyordu. Numan'a baktı. Hiçbir şey olmamış gibi ciddi, etrafına bakınıyordu. Sıranın Oğuz'a gelmesine gerek kalmamıştı. Sayı sayma gerçekleşememişti. Askerlerin, ellerine copları aldığını gördü. Bütün bakışlar tek bir noktaya, lastik copların ucuna dikilmişti. Bir fırtına patlamak üzereydi. Çavuş, sımsıkı tuttuğu copunu

sallaya sallaya dolanıyordu. Bir ara tam Oğuz'un önüne geldi. Oğuz"un bakışları, askerlerin coplarından, çavuşun sallanan copuna döndü. Cop her an havaya kalkabilir diye bekledi. Kalkmadı.

— Son defa söylüyorum. Sayı sayacak mısınız, yoksa saymayacak mısınız?

— Sayalım ama hastayız, ayakta duramıyoruz, dedi sondaki.

Çavuş hırsla, coplarıyla bekleyen askerlere:

— Akıllarını başlarına getirin şunların, diye bağırdı.

O anda coplar havada döndü. Koğuş karışmıştı. Eller, ayaklar birbirine girmişti. Oğuz, kollarıyla, başını korumaya çalışıyordu. Dayak, beş dakikadan fazla devam etti. Sonra çavuşun komutuyla bitti.

— Dışarı çıkarın şunları! Bugün yemek yok!

Askerler, coplarla iteliyorlardı. Koridorda da başka askerler iki sıra dizilmiş, geçene vuruyorlardı. Koridordan koşarak geçtiler. Dışarıda onbaşılar, onları sıraya girmeye zorluyorlardı. Oğuz, Numan'dan iki sıra öteye düşmüştü.

— Koşar adım marş!

Ön sıradakiler koşmuyor, sanki ağır bir film çekimindeymiş gibi hareket ediyorlardı. Ayaklar yavaşça kalkıyor, sonra yavaşça iniyor, kollar da öyle...

— Koşar adım marş!

Arkadakiler, ön sıradakilere uyamazlarsa, öndekilere çarpıyorlardı. Herkes için için gülüyordu. Oysa Oğuz, hepsinin sırtının, bacaklarının ağrıdığından emindi. Seksen beş kişilik grup, dikenli tellerle çevrili bahçede, bir köşeden, diğer köşeye koşar adımla, yarım saatte gidecekti neredeyse. Askerler, hepten kalabalıklaşmıştı. Çavuş, askerin elinden silahı kapıp, sıranın önüne geçti.

— Koşmayanı vururum.

Öfkeden ağzı köpürüyordu. Bir an ayaklar havada kaldı. Ürkütücü bir sessizlik oldu. Çavuş, namluya mermiyi sürdü. Ayaklar yavaşça indi yere, sonra yavaşça kalktı. Grup aynı tempoda, yavaş hareketlerle çavuşa yaklaşmaya başladı. Oğuz, çavuşun yüzünün gerildiğini,

yanağının atmaya başladığını gördü. Tüfeği yere indirdi hırsla. Askerlere döndü:

Bir kez daha dayak faslı başladı. Askerler, sıraların içine girip, rastgele vuruyorlardı. Dehşetli bir sabah sporu yaşanıyordu. Ama seksen beş kişiyle birlikte dayak yemek, değişik bir ruh haline sokuyordu insanı. Birlikte direnmek!.. Kimseyi hücreye atamayacaklardı.

Kapılar kapatıldı. Bahçede kalmışlardı. Zaman geçtiği halde tekrar koğuşa almıyorlardı. Herkes yere çökmüş, ağrısını belli etmemeye çalışıyordu. Bir saat geçti aradan, kapılar açılmadı. Gitgide üşümeye başlamışlardı. Soğuk daha da artıyordu. Kimse birbiriyle konuşmuyordu ama herkesin bakışlarında hoşnut bir ifade vardı. Karınları açıkmaya başlamıştı. Saatler ilerledikçe, herkeste merak fazlalaştı. Niye içeri almıyorlardı? İlk defa oluyordu böyle bir durum. Kapı kapalıydı ve içeriyi görmenin olanağı yoktu. Bir ara yirmiden fazla asker tüfekleri çapraz duruşta, içeri girdiler. Ekrem: "koğuşta arama var, onun için içeri almıyorlar bizi" dedi. Herkesin aklına yatmıştı bu görüş.

Askerler hiç kimseyi tel örgülerin yanına yaklaştırmıyorlardı. Dışarıda günlük hayat devam ediyordu. Öğleye doğru bir grup çocuk, köprüden bu yana geçti. Okul dağılmış olmalıydı. Kimsenin dışarı bakmasına izin verilmiyordu ama yine de engelleyemiyorlardı. Çocuklardan biri gruptan ayrılıp, tel örgülere doğru yürüdü. Nöbetçi askerlerden biri fırladı. "Onu da, benim gibi içeri almasınlar" diye bir düşünce geçti Oğuz'un aklından. Çocuk gülüyordu. Ellerini, kollarını sallayarak bir şeyler söylüyordu. Asker, tüfeğini sallayarak bağırdı. Çocuk, çantası elinde, geri dönüp, arkadaşlarının yanına koştu. Oğuz, çocuk, onları görür ve dışarıya günlük yaşama bir haber ulaştırabilir hissine kapıldı. Sanki burada mahsur kalmışlardı. Ve dışarıdakilerin, onlardan haberleri yoktu. Çocuk, tellerin dibine gelseydi, annesine, babasına, karısına bir haber gönderebilirdi. Karşıdaki fabrikalara, kalabalıklara burada dikenli tellerin içinde insanlar olduğunu söyleyebilirdi. Çocuğun gidişiyle birlikte bu umutta yitti sanki. Düşündüklerinin gerçek olmadığını biliyordu Oğuz. Peki gerçek neydi? İnsanların hiç bu tarafa bakmadan, geçip gitmeleri mi? Yoldan geçenlerin başlarının hep

öne eğik olması mı?

Öğle yemeği de vermediler. Ancak midelerindeki açlıktan çok kafalarındaki merak önemliydi. Kapıyı yumrukladılar. "İçeri girmek istiyoruz" diye bağırdılar. Askerler, dipçiklerle uzaklaştırdı onları.

Öğleden sonra yağmur çiselemeğe başladı. Sığınacak bir çatı altı yoktu. Yağmurda durmak başlangıçta güzeldi. Ama elbiseleri ıslanınca ve daha çok üşüdüklerinde kaygıya düştüler. Neyseki yağmur uzun sürmedi.

Zaman geçmek bilmiyordu. İlerdeki fabrikanın paydos düdüğü çaldı. İşçiler, başları yerde fabrikadan boşaldılar. Servis otobüslerine binenler, binmeyenler, hiç tel örgüden yana bakmadılar. Sokaklarda kayboldular.Kimsenin içinden sohbet etmek gelmiyordu. Kapı saat sekizde açıldı. İkili sıralar halinde kapıdan içeri girdiklerinde, ilk gördükleri şey koridorda kitapların yerlere saçılmış olduğuydu. Arama yapıldığı kesinleşmişti artık. Koğuşa girdiklerinde, beklediklerinden çok daha fazlasıyla karşılaştılar. Yataklar süngülenmiş, sökülmüş; pamuklar yerlere saçılmış, sabunlar, diş macunları ezilmiş, herbiri ayrı yerde, ranzaların demirleri sökülmüş,ortalık bir savaş meydanına dönmüştü. Oğuz, Numan'dan yana baktı. Aynı şey onun da aklına gelmiş olacak, masaya yöneldiler. Bidon parçalanmış, içindeki üzüm suyu yerlere akıp, yatağın pamuklarını ıslatmıştı. Kaloriferdeki hortum da alınmıştı. Numan yere oturup, bir sigara yaktı. Herkes çaresiz, koğuşun durumuna bakıyordu. Kimse toplamak için nereden başlayacağını bilemiyordu. Kararsızdılar.

Yüzbaşı girdi içeri.

— Herkes sıraya girsin, diye bağırdı.

Askerler beklemeden, ite kaka herkesi sıraya soktular.

— Bu bidondaki üzüm suyu kimindi?

Kimseden ses çıkmadı.

— Bunun hesabını sizden soracağım.

Kimseden ses çıkmadı.

— Hafta sonunda görüşme yok!

Görüşmenin yasaklandığını öğrenmeleri öfkelerini iyice arttırmıştı. İnatçı bir susukunluk içindeydiler. Dağılan herşeyi toplamak, ranzaları kurmak zorundaydılar. Bir kısım pamuk ıslanmıştı, kurutmaları gerekiyordu. Öncelikle yere dağılanları toplamaya giriştiler. Bir grupta, ranzaları kurmaya başladı. Hiç kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. Sabaha kadar sürecek işleri vardı.

...

Ertesi gün unutamayacakları bir gün oldu onlar için. Uykusuzdular. Ayakta duracak halleri yoktu. Sayımda hınçlarını alamayınca dışarı çıkardılar. Hepsi bir gün önceki gibi yavaş hareketlerle koşmaya başlayınca yere çömelttiler. Kollarını yukarı kaldırtıp, enselerine koydurttular. Sert komutlar yağıyordu başlarından aşağı.

— Kimse yere düşmesin! Ayağa kalkmak yok!

Dakikalar geçtikçe ayak bilekleri zorlanmaya başladı. Askerler, aralarda dolaşıyor, kimsenin kıpırdamasına fırsat vermiyorlardı. Kıpırdayan olursa dipçiği yiyordu sırtına. Kalkana kadar da tekmelerden kurtulamıyordu.

Yine hava kapalıydı o gün. Güneş bir ara bulutlardan çıkıp, soluk yüzünü gösterir gibi oldu. Sonra iyice kararda ortalık.

Ayakları titremeye başlamıştı Oğuz'un. Birazdan yiyeceği dipçiği düşünüyordu. Bu kadar uzun süre kimse duramaz diyordu kendi kendine. İlk düşenlerden olmak istemiyordu. O sırada çevresindeki askerlerde bir telaş hissetti. Dipçik korkusuna aldırmadan bakışlarını yukarı kaldırdı. Gördüklerine inanamadı. Köprüden bu yana üçerli, beşerli gruplar halinde insanlar geliyordu. Tel örgülerin dışındaki askerleri gördü. El, kol hareketleriyle insanlara yaklaşmamalarını söylüyorlardı. Oğuz, yanındakilere baktı. Çoğu farketmemişti henüz olan biteni. Titreyen ayaklarına güç geldi. Yere düşmemeliydi. Ne olup, bittiğini anlamak istiyordu. Az sonra gürültüleri herkes duydu. Bakışlar, şaşkınlıkla tel örgülere çevrildi. Başlarındaki çavuş, tel örgülere doğru koştu.

Gruplar halinde gelen insanlar, nöbetçi askerleri geçmeyi başardılar. Askerler, havaya ateş açtılar. Bir grup asker daha geldi. Aralarında itiş kakış oldu. Çavuş geri dönüp: "Herkesi içeri sokun!" diye

bağırdı. Bir anda hareketlendi ortalık. Kimse içeri girmek istemiyordu. Karşı geliyordu her biri. Coplar havada dönmeye başladı. Kimisi kendini yere atıyor, sürüklenerek götürüldüğünde tepiniyor, tırnaklarıyla toprağa tutunuyordu. İçeri girmemek için herşeyi yapıyorlardı. Oğuz, iki cop darbesi yemişti koluna.Tüm gücüyle ayağa kalkıp, tel örgülere doğru koştu. Üç kişiyi gördü dikenli tellerin önünde. Biri kadındı. Askerler, saçlarından tutmuş, geri çekiyorlardı. Bir an nefes alamaz gibi oldu. Kadın, karısına benziyordu. Olduğu yerde kalakaldı. Sırtında bir acı duydu: yere kapaklandı. Arkasından askerin biri vurmuştu. Gözlerinde şimşekler çakıyordu. Bir süre sonra görmeyi başarabildi. Kaldırdı başını. Evet oydu! Saçlarından sürükleniyordu öteye doğru. Bir tekme de karnına yedi. İki büklüm oldu yerde. O acıyla yüzünü döndürdü askere.

— Dikenli telleriniz yetmiyor işte, diye bağırdı. Şimdi örün bakalım duvarları.

Bir tekme daha yedi. Hırıltıyla konuşmaya devam etti.

— Bırakın beni...

İki asker, bacaklarından tutup, geriye doğru sürüklediler. Aynı olay dışarıda da yaşanıyordu. İnsanlar dövülüyor, saçlarından sürükleniyor, yerlere düşürülüyordu. Her taraf asker dolmuştu. Yakaladıklarını kapıdan içeri sokup, koğuşa götürüyorlardı. Oğuz, içeri sokulmadan önce bir defa daha bakabildi dışarı. Nereye gitmişti karısı? Serbestti demek! Biliyordu burada olduğunu. Yüreği, sevinçle acıyı aynı anda yaşıyordu.

Herkes içeri sokulduktan sonra kapılar kapatıldı. Kapıyı yumruklamaya başladılar. Ranzaların üstüne masa koyup, çıktılar. Yukarıdaki küçük delik, arka tarafa bakıyordu. Bir şey göremediler.

Öğlen yemek almadı kimse. Dışarıda, tel örgülerin ötesinde olanlar hakkında fikir yürütüyordu herkes. Numan: "Onlar, yakınlarımız. Görüşmenin yasaklandığını öğrenmiş olmalılar." Oğuz, hak veriyordu ona. Karısının hali gözünün önünden hiç gitmiyordu. Asker, saçından tutmuş, geri götürmeye çalışıyor; o direniyordu. Yanılmış olamaz mıydı? Hayır, olamaz! Oydu.

Onun serbest bırakılmış olduğuna çok sevinmişti. Yüreğindeki hasret duygusu kabardı. Ah ne olurdu şu görüşme gerçekleşseydi... Bir kaç kelime konuşabilseydi onunla. Bütün düşünceleri karışıyla dolmuştu. Uzun zamandan beri onu bu denli canlı düşlememişti. Ne çok şey geçmişti başından. Bir gün onunla birlikte olabilecek miydi acaba? İkide bir yukarıdaki küçük pencereye bakıyordu. Dışarı açılan bir tek yer orasıydı.

...

Görüşme gerçekleşmedi. Sabahtan akşama kadar olur umuduyla beklemişlerdi. Ne sabah yemeği yemişlerdi, ne öğle yemeği... Yemek yemeyeli dört gün olmuştu. Başlangıçta idare vermemişti yemeği. Koğuşlarının altüst edilmesinin üstüne, görüşmenin yasaklanması haberi ile dikenli tellerin önünde yaşanan olaylar eklenince; yemek yememe kendiliğinden protestoya dönüşmüştü.

Öğleye doğru yüzbaşı gelmişti koğuşa. Düzgün sayım verirler, emirlere uyarlar, yemeklerini yerlerse görüşmeye izin verileceğini söylemişti. Sinirliydi bir hayli.

"Götürdüğünüz kitapları geri verin" demişti Ekrem. Bir başkası: "Dayak istemiyoruz" demişti. "Yemek alırken sağol diye bağırmak istemiyoruz" "Sabah sporunun işkenceye dönüşmesini istemiyoruz."

Yüzbaşı hiçbir şey söylemeden çekip, gitmişti. Kimse yemek almayınca, öğle yemeği ortada kalmıştı. Sadece şekerli su içiyorlardı.

En çok merak ettikleri şey, dışarıda neler olup bittiğiydi. Dışarıdan haberler geliyordu arasıra. Bir hayli kalabalıkmış cezaevinin önü. Aileler, idarenin tutumuna karşı çıkıyorlarmış. Akşama doğru gelen ikinci haber, yakınlarının yeniden dağıtıldığını, bir kısmının gözaltına alındığını iletiyordu onlara.

— Açlığa dayanabilir mi insan, Numan?

— Bilmem, şimdiye kadar aç kalmadım ki ben. Yalnız şunu biliyorum. İlk bir kaç gün geçtikten sonra insan açlık hissi duymazmış. Sonraları yemek aramazmış canı.

— Ben halâ anyorum. Ne zamana kadar sürdürebileceğiz bu durumu?

— Bilmiyorum.

— Numan, bir şey söyleyeceğim. Dışarıdaki insanlar duyacaklar mı bizim açlık grevinde olduğumuzu? Yani, sadece yakınlarımız değil, başkaları da duyacak mı? Açlık grevimiz, onları etkileyecek mi? Yıkık evde işkence olduğunda, duymamazlıktan gelmişlerdi. Fabrikadaki işçiler de ilgilenmiyorlardı bu konularla. Şimdi aynı şey bizim için de olacak mı? Benim suçum duyarsız olmamak. Dönüp, uzağından geçemezdim o yıkık evin. Oradaki insanın da suçu yoktu. Düşüncelerinden, yazılarından dolayı işkence görüyordu. Oysa insanlar, terörist diye biliyor onu.

Numan güldü:

— Bizi de. Her neyse. Terör suçundan tutuklanmış insanlar da var aramızda. Öyle bile olsa teröre bulaştılar diye onlara karşı terör uygulamak doğru mu?

Konuşmasına bir süre ara verdikten sonra:

— İnsanlar, kendilerini ilgilendiren konularda duyarlılar, diye devam etti. Onları sadece ekmek ilgilendiriyor. Fabrikadaki işçinin demokrasi diye bir derdi yok. Memurun, esnafın, köylünün böyle bir derdi yok. Onların fikir özgürlüğü diye bir problemi yok. Tabi içlerinde aydın olanları, bilinçli işçileri kastetmiyorum. Fakat geniş yığınlar böyle. Akşama kadar çalışmayı, evlerini geçindirmeyi düşünüyorlar. İşçiler daha fazla zam alamazlarsa o zaman mücadele ediyorlar. Onların mücadelesi buraya kadar. Bu konuda duyarlılar. Ama sadece ekmek istemekle haklarını koruyamıyorlar. Bilinçli işçiler daha ileri gidebiliyorlar. Yığınlar da aynı düzeye gelmeli. Zorla getiremezsin. Gerçekte ekmeklerini korumanın; kendi yönetim biçimlerini seçmeleri, yönetimi denetlemeleri, bunun için de düşünce özgürlüğünü savunmaları gerektiğini bilmeliler. Ekmeğine, kendileri adına ancak böyle sahip çıkacaklarını anlamalılar. Düşünsel faaliyetleri artmalı insanların. Biz, toplumsal olarak ancak böyle ilerleyebiliriz. Toplumun üretim düzeyi, bunu zorlayacak gelişmeye varabilmeli. Böylece geleceğe bir adım ata-

bildiğimiz gibi, geçmişten kalan tutucu değerleri de aşabiliriz.

— Biz, şimdi boşuna mı açlık grevi yapıyoruz?

— Hayır, bu bizim sorunumuz. Herkes kendi sorununa sahip çıkmalı. Buradaki baskılara karşı başka türlü sesimizi duyurma olanağımız yok. Hayatımızı daha iyi hale getirmek için mücadeleden vazgeçmemeliyiz. İnsanları geliştirmek için mücadeleden vazgeçmememiz gerektiği gibi... Ama onlar adına bir şey yapmaya gelince, bunu onlar istemeliler. Biz, kimseyi zorlamadık yemek yememek için. İçinde bulunduğumuz durum dayattı. Şimdi bunu sonuna kadar en iyi şekilde sürdürmeliyiz.

— İlk bir kaç günden sonra insan açlık hissetmez dedin, değil mi? Midem, karnıma yapışıyor sanki. Ağzım kuruyor. Ağzımın içinde dilim fazlalık gibi.

— Uyumaya çalış, gücünü tüketme.

...

Ertesi gün idare yumuşak bir tutum izledi. Sabahleyin çay ve peynir çıkardı. Hiç kimse el sürmedi. Herkes, ranzasında uzanmış, gücünü tüketmemeye çalışıyordu. Öğleye doğru yakınlarının onlar için gönderdiği eşyaları getirdiler.

— Anneleriniz, karılarınız sizi merak edip, gelmiş buraya. Siz, yemek yememekle ne yaptığınızı sanıyorsunuz? Bizim istediğimiz, sadece disiplini sağlamak. Biz, sizin için de üzülüyoruz. Öyle olmasaydı, onların sizin için getirdiklerini dağıtmazdık. Bu eyleminize bir an evvel son verin. Böyle yapmakla bir yere varamazsınız.

Yüzbaşının konuşması öfkelerini daha da arttırmıştı. Ekrem heyecanlı bir şekilde:

— Görüşmeyi önce siz yasakladınız. Disiplin dediğiniz şey dayaktan ibaret. Biz niye ailelerimizle görüşmek istemeyelim, biz niye yemek yemeyerek kendimize eziyet edelim. Biz, bundan sonra dayak atılmamasını, alınan kitaplarımızın geri verilmesini istiyoruz. Koğuşta yetiştirdiğimiz çiçekler bile yerlere atıldı.

Ekrem tirtir titriyordu sinirinden. Yüzbaşı, onu duymamazlığa

gelmişti. Çavuş tek tek isim okuyarak, eşyaları dağıtmaya başladı. Oğuz'un kalbi heyecandan alabildiğine atıyordu. Bir an isminin okunmayacağı endişesine kapıldı. Oğuz Gürkan dendiğinde kulaklarına inanamadı. Başının dönmesine aldırmadan, yataktan kalktı. Çavuşun uzattığı açılmış paketi aldı. Bir kaç takım don, atlet, bir gömlek, çorap ve hırka. Dışarının kokusu da onlarla birlikte gelmişti sanki. Doyasıya kokladı çamaşırları. Hemen ranzasına geri gitti. Onları elinden alacaklarmış gibi bir kuşkuya kapılmıştı. Yastığının altına koydu.

Her biri kendisine gelen paketi açıyordu. Bir canlılık doğmuştu koğuşta. Oğuz, yaşama döndüğünü hissetti. Tam o sırada Numan'ın sesini duydu. Kollarını havaya kaldırmış, koğuştakilere elinde tuttuğu donu gösteriyordu.

— Arkadaşlar bakın, anam bir don göndermiş. İçine de bir yazı koymuş.

Kâğıdı eline alıp, okudu.

— Oğlum, bu donu giy. Okunmuş bir don. Senin için okuttum. Bu donu giyince tahliye olacaksın.

Koğuştakilerden gülmeyen kalmamıştı. Ekrem: "Bize de gönderseydi ya, bir tane." diye katıldı Numan'a. Numan, donu havada sallamaya devam ediyordu. O güne kadar hiç görmedikleri bir astsubay girdi içeri. Astsubay, bir Numan'a, bir de elindeki dona baktı. Numan öylece kalakalmıştı. Astsubay, elindeki kâğıda bakarak:

— Numan, Baran, tüm eşyalarını hazırla. Tahliye oldun.

Numan, elinden donu düşürdü. Koğuş bir an hareketsiz kaldı. Sonra hepsi birden yere düşen donu kapmak için koştu. Millet birbirinin üstüne yığıldı bir anda. Herbirinin elinde bir parçası kalmıştı donun. Numan ayakta, şaşakalmış, bakıyordu. Sevinsin mi, üzülsün mü. İçinde umut olarak beslediği, kimseye belli etmediği o duygu, hiç beklemediği bir anda, üstelik sevinemeyeceği şartlarda gelip, onu bulmuştu. Böyle olmasını istememişti. Şimdi nasıl çıkacaktı buradan. Böylesine gelen özgürlüğün ne anlamı vardı? Sanki olanların suçlusuymuş gibi hissediyordu kendisini. Uzun boylu Kadir, hafiften bir türkü tutturdu. Derken bütün koğuş katıldı türküye. Türkü,

yürekleri bir etmiş, zorlanan bilinçlere serin bir rüzgar estirmişti. Numan'la Oğuz gözgöze geldi. Oğuz, her ne kadar belli etmese de sarsılmıştı. Onun adına sevinmem gerekir diye düşünüyordu. Sevinemiyordu işte! Söyleyecek bir şey bulamıyordu. Duygularını ele vermekten korkuyordu. Ulaşılması zor dış dünya ne kadar yakınmış meğer, aynı zamanda da uzak. Geçmiş günlerden bu yana yaptığı yolculuk gözlerinin önünden geçti. Bir anda evinin sokağının rüzgârını duyumsayıverdi. Acıları dindirmek mümkün olabilecek miydi? Yaşananları silebilir miydi gelecek? İnsanlar bu işkencelerin hesabını soracaklar mıydı?

Numan yanına geldi.

— Dışarıya ulaşmasını istediğin bir haberin var mıydı? diye sordu.

Oğuz, onun ilk kez rahat konuşamadığını görüyordu.

— Yaşam, olmadık bir anda değişik olasılıklar çıkarıyor insanın karışısına. Seni de daha fazla tutmaları için bir sebep göremiyorum.

— Evet, düşününce öyle, dedi Oğuz. Ama bunun belli bir mantığı yok. Birilerine bağlı çıkıp çıkmamam.

— Haber göndermeyecek misin?

— Karımı bul. Burada konuştuklarımızı, başımızdan geçenleri anlat ona. İyi olduğumu söyle. Görüştürecekleri günü dört gözle bekliyorum. Ne zaman mahkemeye çıkarırlar beni Numan?

— Sen söyledin ya. Kuralı yok bu işin.

— Dışarısı nasıl acaba?

Numan'ın bakışları yerde bir noktaya takılı kaldı.

— Ne düşünüyorum biliyor musun?... Bir suç işlesem de çıkmasam dışarı.

— Saçmalama!

— Okunmuş donla olacak iş bu kadar olur.

İkisi de güldü.

...

Numan'dan ayrılmasının etkilerini asıl sonradan yaşadı Oğuz. Bir de bunun üstüne açlığın bıraktığı bitkinlik eklenince iyice sarsıldı. Artık yataktan pek ayrılamıyordu. Koğuştakilerin durumu da pek farklı değildi. Bazı günler doktor geliyordu koğuşa. Tek tek herkesi muayene edip, gidiyordu. Şekerli su almaya itiraz etmiyorlardı. Bazıları onu da kabul etmiyordu. İki kişiyi, ağırlaştıklarından revire kaldırdılar. Doktor, açlığın yirminci günden sonra vücutta tahribat yapacağını söylüyordu. Askerlerden biri, yakınlarının cezaevi çevresinden hiç ayrılmadıklarını söyledi. Sonra bir haber geldi: Onlar da açlık grevine başlamışlar. İdarenin tutumunda bir belirsizlik vardı. Herkesin başka başka cezaevlerine dağıtılacağı söylendi bir ara.

Ağzında berbat bir tat oluşmuştu Oğuz'un. Bir de kulakları uğuldamaya başlamıştı. Bedeni devamlı bir üşüme içindeydi sanki. Bilhassa ayaklarını ısıtamıyordu. İki kişiyi, açlık grevinden vazgeçtikleri için, başka koğuşa aldılar. Bir anda moral bozukluğu yaşıyorlar, her defasında yeniden yaratmaya çabalıyorlardı. Bir sabah hoparlörlerden bangır bangır arabesk müzik yayını başladı. Uğultu halinde koğuşta yankılanan ses, kulaklara acı veriyor, dayanılmaz oluyordu. Yayın öğleye değin sürdü. Kulaklarını yastıklarla kapatmak zorunda kaldılar. Yine de ulaşıyordu ses. Girmedik delik bırakmıyordu. Sağlam sinir koymuyordu kimsede.

Saat gecenin dokuzuydu. "Kötü bir haberim var sana" dedi Ekrem.

Oğuz, ilk önce onun ne dediğini anlayamamıştı. Yatak kemiklerine batıyordu sanki.

— Numan'ı tahliye için almamışlar buradan.

Birden doğruldu.

— Ne diyorsun sen?

— Poliste sorguya götürmüşler.Bilmiyorum ne kadar doğru.

— Kimden öğrendin bunu?

Bir an söyleyip söylememekte tereddüt etti Ekrem. Oğuz, koluna yapışmış, sarsıyordu onu. "Doğru olamaz" dedi.

— Kimseye bahsetmeyeceksin ama. 2.10'luk Doğu'lu asker var ya, o söyledi. Bir tek bana söyledi. Kimseye söylemeyeceğime dair yemin ettirdi.

Koğuşun içi ne kadar soğuktu. Duvarlar niye böyle bitişikti birbirine? Tavanlar da neredeyse üst ranzalara değecek...

...

— Bedenin küçük bir odaya hapsolması o kadar önemli mi sence?

— Evet, önemli.

Dışarıda olmak daha güzel. Bir deniz kenarına inip, denize taş atabileyim. Niye önemli olmasın ki? Burada kapana kısılmış gibi yatağa çakılmak... Geceleri evimde, balkonda çay içmek istiyorum.

— Yaşamı seviyorsun. Burada da yaşamın üstesinden geleceksin. Kurtulmak umudunu hiçbir zaman yitirmeden.

— Evet, yaşamı seviyorum. Ama şimdi yaptığım, ün be gün, yaşamı yok etmek! Niye böyle oldu? Niçin böyle oldu? Niçin kendi yaşamımı yok ettiriyorlar bana? Sen, yaşamını korumak için sonuna kadar ayakta kalmaya çalış demiştin. Yaşamayı sevmekten vazgeçme demiştin. Kendi yaşamını dolu dolu yaşa demiştin. Şimdi ne yapacağım ben? Ya kendime yabancılaşacağım; korkak ve ezik bir yaşamı kabulleneceğim, ya da işte böyle!.. Yaşamımı yok ediyorum günden güne. Bana yabancı bir yaşamı yaşamak istemiyorum. Yaşamıma karşı kendi yaşamımı ortaya koymaktan başka bir şey kalmadı bana. Çıkarsana beni buradan. Sana yıkık evden kaç demiştim. Kaçmak istemiyorum demiştin. Ben olmasam, bir başkası olacak demiştin. Sonra seni yok ettiler. Tek kişi bile olsa insan hayatı önemli değil mi?

— Önemli olan, insanların buna müsaade etmemeleri.

— Ama o zamana kadar yok olacağım ben.

— Açlık grevine gitmeseydin öyleyse.

— Ne yapayım. Başka çarem yoktu.

— Peki, seni çıkaracağım buradan. Kalk ayağa!

Şaşkınlıkla baktı ona.

— Çıkaramazsın beni. Devamlı kovalayacaklar. Ne tuhaf, şimdi ben diyorum sana.

— Kalk bak, koğuşun kapısı açık.Kimse de yok. Kaç oradan.

— Sen gelmeyecek misin?

— Ben burada kalıp, yatağa uzanacağım. Bir kişinin burada, yatakta olması gerek.

— Açlık grevini sen mi sürdüreceksin yoksa?

— Bir şey sorma, çık git.

Kapıda gerçekten kimse yoktu. Bir kaç adım yürürse, eğer ilerideki kapı da açıksa dışarıda olabilirdi. O an yüreğini özgürlük duygusu kapladı.

— Sen bir hayalsin, dedi dönüp. Ben gidiyorum.

Bacaklarındaki son gücü dışarı çıkmak için kullanacaktı. Ya koşamazsam, yere düşersem diye tereddüte düştü. Son fırsatıydı bu.

Koğuşta herkes uyuyordu. Ayaklarının ucuna basarak kapıyı geçti. İşte önünde uzayan koridor ve kimse gözükmüyor. Demir parmaklıkları da geçti. Ne kadar kolay oluyordu. Havalandırmaya çıktığında rüzgarı soludu. Zaten böyle bir cezaevi gerçekte olamazdı ki. Duvarlarla çevrili olmalıydı etrafı. Tutuklular, dışarıdan görünmezdi. Oysa burada, insanların ortasında, gözlerinin önündeydin. Bir hayaldi bu. İnsanlar, görebilecekleri halde, başlarını döndürüp, bakmıyorlardı. Bir hayaldi bu. Peki gerçek olan neydi? Fabrikada iken insanların işkence gördüğünün lâfını bile açmıyorlardı. İşkence olgusu insanları etkilemiyor, açlık grevleri kulaklarına ulaşmıyordu. Birbirinden farkı neydi bu ikisinin? Nereye gidiyordu?

Koşmaya başladı. Cezaevinin ışıkları yanıyordu ama kimse gözükmüyordu. Birazdan dışarıda olacaktı. Dikenli teller vardı önünde. Çıkmaya çalıştı. Canını acıtıyor, etlerini kanatıyordu. Bir anda bir ışık gelip, onu yakaladı. İki asker geldi yanına. Kollarından bacaklarından tuttular. Yüzünü onlara çevirdi:

— Yirmi gündür açlık grevindeyiz. Ölmedim ben, yaşıyorum. Bırakın gideyim. Sokaklarda dolaşmak istiyorum. Sonra tekrar gele-

ceğim.

Askerler hiç konuşmuyorlardı.

— Numan'ı tanıyor musunuz? diye sordu.

— Ben tanıyorum, dedi uzun boylu olan.

— Nereden tanıyorsun?

— Hukuktan. Ben de bitirememiştim, onun gibi, okulu.

— Ben işçiyim. Numan, yıkık evden bahsetti mi sana?

— Evet.

— Sen de inanıyorsun değil mi yıkık evde işkence yapıldığına?

— Evet, oradaydım ben. Bir gece askeri cemse ile gittik. İki kişiyi çıkardılar oradan. Sonra dövdüler.

— Gördün değil mi? O iki kişiden biri bendim. Diğeri yazardı. Gözlerin bağlıydı ama hissediyordum onu. Niye karşı çıkmadın?

— Ben askerim.

— Söyle, arkadaşlarına söyle. İşkenceye karşı direndi o. Öldürdüler onu ama yok edemediler. Bir tek kişi değildi o. Gidin bakın, benim yattığımda, orada, halâ direniyor. Ben, ben ölmek istemiyorum. Bırakın kollarımı bacaklarımı.

Yüzbaşı'nın yanındaki doktor: "Hastaneye götürülmesi gerek!" dedi. "Açlık vücudunu tüketmiş."

Kollarından ve bacaklarından tutarak, yatağından kaldırdılar. Cezaevi arabası, Oğuz Gürkan arkada, iki asker başında, hastaneye doğru yol aldı.

Dışarıdaydı.

8 TEMMUZ 1989

Nejat Elibol

YIKIK EVDE DÜŞ

" Olağanüstü dönemler ve olaylar yaşamanın olağanlaştığı bir ülkede neyin gerçek, neyin gerçek olmadığını ayırt etmek kolay olmasa gerek.

Elibol bunu; ilk romanı olan DİRENEN HALİÇ'teki olayları yaşamış birinin doğrudan aktarımı denebilecek türden gerçekçi anlatımına karşın, YIKIK EVDE DÜŞ'te bizi öyle bir çizgiye götürerek irdeler ki, yıkık ev mi gerçek, gerçek mi biraz yıkık ev seçemeyiz çoğu kez? Tıpkı yaşamın kendisi gibi. Düşte gerçeği, gerçekte düşü yaşarız. "

Remzi Oğuz Yılmaz

KORAL 13

T 1700 KDV DAHİL